

Radomsko 14.10.2014r.

OGŁOSZENIE

Prognoza Oddziaływania na Środowisko dla projektu „Strategii Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego 2020”

Informujemy, iż w ślad za przygotowanym projektem Strategii Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego 2020 na podstawie ustawy z dnia 3 października 2008r., o *udostępnianiu informacji o środowisku jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2013. poz. 1235, ze zm.)* opracowana została **Prognoza Oddziaływania na Środowisko dla projektu „Strategii Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego 2020”**

Głównym celem prognozy jest określenie skutków dla środowiska (zarówno pozytywnych, jak i negatywnych), jakie mogą być związane z realizacją ustaleń Strategii. Rolą Prognozy jest też sprawdzenie, czy w rozwiązaniach przyjętych w projekcie dokumentu zabezpieczony został we właściwy sposób interes środowiska przyrodniczego.

UWAGI do Prognozy Oddziaływania na Środowisko dla projektu „Strategii Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego 2020” można składać pisemnie na załączonym formularzu w Starostwie Powiatowym w Radomsku, ul. Leszka Czarnego 22 w pok. 217 (II piętro) **do dnia 5 listopada 2014r.**

Prognoza Oddziaływania na Środowisko dla projektu „Strategii Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego 2020” w wersji papierowej jest dostępna w Referacie ds. Pozyskiwania Funduszy Zewnętrznych i Zamówień Publicznych Starostwa Powiatowego w Radomsku, ul. Leszka Czarnego 22, pok. 217 (II piętro).

Załączniki:

- 1) Prognoza Oddziaływania na Środowisko dla projektu „Strategii Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego 2020”
- 2) Projekt Strategii Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego 2020
- 3) Formularz zgłaszania uwag.

STAROSTA
Robert Zakrzewski

PROGNOZA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

dla projektu

"STRATEGII ROZWOJU

POWIATU RADOMSzcZAŃSKIEGO 2020"

Radomsko, 2014 r.

**Prognozę opracował zespół
Państwowego Instytutu Geologicznego
- Państwowego Instytutu Badawczego z Warszawy
we współpracy z pracownikami
Starostwa Powiatowego w Radomsku**

Spis treści

Spis treści

SPIS TREŚCI.....	2
1. WSTĘP.....	4
2. METODYKA SPORZĄDZENIA PROGNOZY ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO DLA PROJEKTU "STRATEGII ROZWOJU POWIATU RADOMSZCZAŃSKIEGO 2020"	4
3. INFORMACJA O ZAWARTOŚCI, GŁÓWNYCH CELACH STRATEGII ROZWOJU POWIATU RADOMSZCZAŃSKIEGO 2020 I POWIĄZANIACH Z INNYMI DOKUMENTAMI	6
3.1. INFORMACJA O ZAWARTOŚCI, GŁÓWNYCH CELACH STRATEGII	6
3.1.1. <i>Obszar objęty opracowaniem</i>	6
3.2. ZAWARTOŚĆ STRATEGII ROZWOJU POWIATU RADOMSZCZAŃSKIEGO 2020.....	10
3.3. INFORMACJA O POWIĄZANIACH STRATEGII ROZWOJU POWIATU RADOMSZCZAŃSKIEGO 2020 Z INNYMI DOKUMENTAMI.....	15
3.3.1. <i>Poziom międzynarodowy</i>	15
3.3.2. <i>Poziom krajowy</i>	16
3.3.3. <i>Poziom wojewódzki</i>	20
3.3.4. <i>Poziom powiatowy</i>	22
3.4. INFORMACJE ZAWARTE W PROGNOZACH ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO SPORZĄDZONYCH DLA INNYCH, PRZYJĘTYCH JUŻ, DOKUMENTÓW POWIĄZANYCH Z PROJEKTEM STRATEGII ROZWOJU	23
4. STAN ŚRODOWISKA (W TYM NA OBSZARACH OBJĘTYCH PRZEWIDYWANYM ZNACZĄCYM ODDZIAŁYWANIEM) ORAZ POTENCJALNE ZMIANY TEGO STANU W PRZYPADKU BRAKU REALIZACJI PROJEKTOWANEGO DOKUMENTU	28
4.1. STAN ŚRODOWISKA NA TERENIE POWIATU RADOMSZCZAŃSKIEGO	28
4.2. POTENCJALNE ZMIANY ŚRODOWISKA NA TERENIE POWIATU RDOMSZCZAŃSKIEGO W PRZYPADKU BRAKU REALIZACJI STRATEGII ROZWOJU (WARIANT ZEROWY)	58
5. ISTNIEJĄCE PROBLEMY OCHRONY ŚRODOWISKA ISTOTNE Z PUNKTU WIDZENIA PROJEKTOWANEGO DOKUMENTU, W SZCZEGÓLNOŚCI DOTYCZĄCE OBSZARÓW CHRONIONYCH.....	61
6. CELE OCHRONY ŚRODOWISKA USTANOWIONE NA SZCZEBLU MIĘDZYNARODOWYM ALBO KRAJOWYM, ISTOTNE Z PUNKTU WIDZENIA PROJEKTOWANEGO STRATEGII ORAZ SPOSOBY, W JAKICH TE CELE I INNE PROBLEMY ŚRODOWISKA ZOSTAŁY UWZGLĘDNIONE PODCZAS OPRACOWANIA DOKUMENTÓW	65
7. OKREŚLENIE, ANALIZA I OCENA PRZEWIDYWANYCH ZNACZĄCYCH ODDZIAŁYWAŃ NA ŚRODOWISKO	66

8. ROZWIĄZANIA MAJĄCE NA CELU ZAPOBIEGANIE, OGRANICZANIE LUB KOMPENSACJĘ PRZYRODNICZĄ NEGATYWNYCH ODDZIAŁYWAŃ NA ŚRODOWISKO, MOGĄCYCH BYĆ REZULTATEM REALIZACJI PROJEKTOWANEGO DOKUMENTU	80
9. ROZWIĄZANIA ALTERNATYWNE DO ROZWIĄZAŃ ZAWARTYCH W PROJEKTOWANYM DOKUMENCIE WRAZ Z UZASADNIENIEM ICH WYBORU, W TYM TAKŻE WSKAZANIE NAPOTKANYCH TRUDNOŚCI WYNIKAJĄCYCH Z NIEDOSTATKU TECHNIKI LUB LUK WE WSPÓŁCZESNEJ WIEDZY	83
9.1. ROZWIĄZANIA ALTERNATYWNE WRAZ UZASADNIENIEM WYBORU	83
9.2. WSKAZANIE NAPOTKANYCH TRUDNOŚCI WYNIKAJĄCYCH Z NIEDOSTATKU TECHNIKI LUB LUK WE WSPÓŁCZESNEJ WIEDZY	83
10. INFORMACJE O PRZEWIDYWANYCH METODACH ANALIZY REALIZACJI PROJEKTOWANEGO DOKUMENTU ORAZ CZĘSTOTLIWOŚCI JEJ PRZEPROWADZANIA	84
11. INFORMACJE O MOŻLIWYM TRANSGRANICZNYM ODDZIAŁYWANIU NA ŚRODOWISKO.....	86
12. STRESZCZENIE W JĘZYKU NIESPECJALISTYCZNYM.....	86
SPIS TABEL	88
SPIS RYSUNKÓW.....	88

1. Wstęp

Dokument pt. *Prognoza oddziaływania na środowisko dla projektu Strategii Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego 2020* (dalej: *Prognoza i Strategia lub SRPR*) jest integralną częścią strategicznej oceny oddziaływania na środowisko (sooś). Warunki jej wykonania określają przepisy ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (tekst jednolity: Dz. U. 2013. Nr 0 poz.1235 z późn. zm).

W Dziale IV, Rozdział 1, Art. 46 ust. 1 ww. ustawy stwierdzono, że:

"Przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko wymagają projekty koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, planów zagospodarowania przestrzennego oraz strategii rozwoju regionalnego".

Głównym celem prognozy jest określenie skutków dla środowiska (zarówno pozytywnych, jak i negatywnych), jakie mogą być związane z realizacją ustaleń *Strategii*. Rolą *Prognozy* jest też sprawdzenie, czy w rozwiązaniach przyjętych w projekcie dokumentu zabezpieczony został we właściwy sposób interes środowiska przyrodniczego. *Prognoza* powinna wykazać, czy rozwiązania przyjęte w rozpatrywanym dokumencie mają na celu: zapobieganie, ograniczenie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań na środowisko, chronią przed powstawaniem konfliktów i zagrożeń oraz w jakim stopniu warunki realizacji rozwiązań mogą oddziaływać na środowisko.

Prognoza oddziaływania na środowisko tworzy ostateczną wersję *Strategii Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego 2020*. Wnioski i rekomendacje w niej zawarte zostały włączone do *Strategii* w jej kształcie ostatecznym.

2. Metodyka sporządzenia Prognozy oddziaływania na środowisko dla projektu "Strategii Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego 2020"

Prognoza oddziaływania na środowisko dla projektu *Strategii Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego 2020* została sporządzona w oparciu o wytyczne zawarte w *ustawie z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko*, zwanej dalej *ustawą uioś*. Zgodnie z rozdziałem 2, Art. 51 przywołanej ustawy prognoza oddziaływania na środowisko:

1. Zawiera:

- a. informacje o zawartości, głównych celach projektowanego dokumentu oraz jego powiązaniach z innymi dokumentami,
- b. informacje o metodach zastosowanych przy sporządzaniu prognozy,
- c. propozycje dotyczące przewidywanych metod analizy skutków realizacji postanowień projektowanego dokumentu oraz częstotliwości jej przeprowadzania,
- d. informacje o możliwym transgranicznym oddziaływaniu na środowisko,
- e. streszczenie sporządzone w języku niespecjalistycznym.

2. Określa, analizuje i ocenia:

- a. istniejący stan środowiska oraz potencjalne zmiany tego stanu w przypadku braku realizacji projektowanego dokumentu,

- b. stan środowiska na obszarach objętych przewidywanym znaczącym oddziaływaniem,
- c. istniejące problemy ochrony środowiska istotne z punktu widzenia realizacji projektowanego dokumentu, w szczególności dotyczące obszarów podlegających ochronie na podstawie ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody,
- d. cele ochrony środowiska ustanowione na szczeblu międzynarodowym, wspólnotowym i krajowym, istotne z punktu widzenia projektowanego dokumentu, oraz sposoby, w jakich te cele i inne problemy środowiska zostały uwzględnione podczas opracowywania dokumentu,
- e. przewidywane znaczące oddziaływania, w tym oddziaływania bezpośrednie, pośrednie, wtórne, skumulowane, krótkoterminowe, średnioterminowe i długoterminowe, stałe i chwilowe oraz pozytywne i negatywne, na cele i przedmiot ochrony obszaru Natura 2000 oraz integralność tego obszaru, a także na środowisko, a w szczególności na:
  - różnorodność biologiczną,
  - ludzi,
  - zwierzęta,
  - rośliny,
  - wodę,
  - powietrze,
  - powierzchnię ziemi,
  - krajobraz,
  - klimat,
  - zasoby naturalne,
  - zabytki,
  - dobra materialne,
  - z uwzględnieniem zależności między tymi elementami środowiska i między oddziaływaniami na te elementy.

3. Przedstawia:

- a. rozwiązania mające na celu zapobieganie, ograniczanie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań na środowisko, mogących być rezultatem realizacji projektowanego dokumentu, w szczególności na cele i przedmiot ochrony obszaru Natura 2000 oraz integralność tego obszaru,
- b. biorąc pod uwagę cele i geograficzny zasięg dokumentu oraz cele i przedmiot ochrony obszaru Natura 2000 oraz integralność tego obszaru – rozwiązania alternatywne do rozwiązań zawartych w projektowanym dokumencie wraz z uzasadnieniem ich wyboru oraz opis metod dokonania oceny prowadzącej do tego wyboru albo wyjaśnienie braku rozwiązań alternatywnych, w tym wskazania napotkanych trudności wynikających z niedostatków techniki lub luk we współczesnej wiedzy.

W Prognozie uwzględniono także informacje zawarte w prognozach oddziaływania na środowisko sporządzonych dla innych, przyjętych już, dokumentów powiązanych z projektem Strategii.

Zakres i stopień szczegółowości Prognozy został uzgodniony z Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska w Łodzi (pismo WOOS-II.411.88.2014.AJ.2) z dnia 8 lipca 2014 r. oraz z Państwowym Wojewódzkim Inspektorem Sanitarnym w Łodzi (pismo PWIS.NSOZNS.0922.1.235.2014TK z dnia 27 czerwca 2014 r.).

Informacje zawarte w *Prognozie* zostały dostosowane do stanu współczesnej wiedzy oraz do zawartości i stopnia szczegółowości projektowanego dokumentu.

W *Prognozie* uwzględniono informacje zawarte w prognozach oddziaływania na środowisko sporządzonych dla innych, przyjętych już, dokumentów powiązanych z projektem opracowania będącego przedmiotem postępowania.

Do przeprowadzenia *Prognozy* wykorzystane zostały w głównej mierze dane uzyskane w Starostwie Powiatowym w Radomsku, Urzędach Miast i Gmin wchodzących w skład powiatu radomszczańskiego, Urzędzie Marszałkowskim Województwa łódzkiego, Wojewódzkim Inspektoracie Ochrony Środowiska w Łodzi, Głównym i Wojewódzkim Urzędzie Statystycznym, dane będące w posiadaniu instytutów i placówek naukowo – badawczych i sporządzone w ostatnich latach opracowania z zakresu omawianego zagadnienia.

Do sporządzenia *Prognozy* wykorzystano wyniki i analizy badań dotyczących stanu środowiska w powiecie radomszczańskim, w tym informacje dotyczące ochrony przyrody, powietrza, wód powierzchniowych i podziemnych, klimatu akustycznego oraz powierzchni terenu, w tym gleb, gruntów i surowców naturalnych.

Prognozę sporządzono przy zastosowaniu metod opisowych, analiz jakościowych opartych na danych dostępnych z państwowego monitoringu środowiska oraz identyfikacji i wartościowania skutków przewidywanych zmian w środowisku.

Wskazane zostały elementy środowiska, których stan może ulec pogorszeniu w wyniku realizacji *Strategii Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego 2020* oraz potencjalne pola konfliktów i najważniejsze aspekty środowiskowe dla poszczególnych typów projektów, które będą następnie przedmiotem szczegółowej analizy w dalszych pracach nad uszczegóławianiem poszczególnych zadań.

3. Informacja o zawartości, głównych celach *Strategii Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego 2020* i powiązaniach z innymi dokumentami

3.1. Informacja o zawartości, głównych celach *Strategii*

3.1.1. Obszar objęty opracowaniem

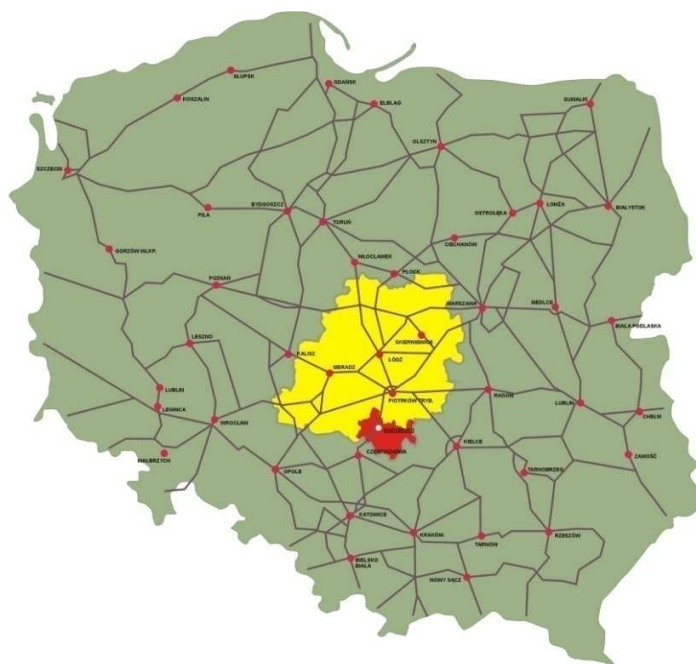
Obszar objęty opracowaniem zawiera się w granicach administracyjnych powiatu radomszczańskiego.

Powiat radomszczański położony jest w centralnej Polsce, w południowej części województwa łódzkiego. Siedzibą powiatu jest miasto Radomsko, położone w odległości 169 km na południe od Warszawy.

W skład powiatu wchodzi 14 gmin, w tym 1 miejska, 2 gminy miejsko-wiejskie i 11 gmin wiejskich:

- gmina miejska: Radomsko,
- gminy miejsko-wiejskie: Kamieńsk, Przedbórz,
- gminy wiejskie: Dobroszyce, Gidle, Gomunice, Kobile Wielkie, Kodrąb, Lgota Wielka, Ładzice, Masłowice, Radomsko, Wielgomłyny, Żytno.

Rysunek 1. Położenie powiatu radomszczańskiego na tle Polski i województwa łódzkiego
(źródło: <http://www.noworadomsk.pl>)

Według GUS, na terenie powiatu znajduje się 211 sołectw oraz 361 miejscowości podstawowych, w tym trzy miasta (Radomsko, Kamieńsk i Przedbórz).

Powiat radomszczański zajmuje powierzchnię geodezyjną 144 257 ha (1 443 km²). Największą powierzchnię zajmują gminy: Żytno i Przedbórz, a najmniejszą - gmina Dobryszycy i miasto Radomsko. Ogółem, tereny wiejskie zajmują 137 311 ha (95,2%), a tereny miejskie - 6 950 ha (4,8%). Powierzchnia powiatu stanowi 7,9% powierzchni województwa łódzkiego i 0,5% powierzchni Polski.

Według fizyczno-geograficznego podziału Polski J. Kondrackiego (2002 r.) powiat radomszczański leży na obszarze:

- dwóch prowincji: Wyżyn Polskich i Nizu Środkowoeuropejskiego,
- dwóch podprowincji: Wyżyny Małopolskiej i Nizin Środkowopolskich,
- dwóch makroregionów: Wyżyny Przeborskiej i Wzniesień Południowomazowieckich,
- sześciu mezoregionów: Niecki Włoszczowskiej, Wzgórz Radomszczańskich, Pasma Przedborsko - Małogoskiego, Wzgórz Opoczyńskich i Wzgórz Łopuszańskich.

Liczba ludności na terenie powiatu wynosiła w grudniu 2013 roku 116 316 osób (według GUS, Bank Danych Lokalnych, ludność według miejsca faktycznego zamieszkania). W miastach powiatu mieszkało 54 220 osób (46,6% ogółu ludności), a pozostałe 62 096 osoby to mieszkańcy terenów wiejskich (53,4% ogółu ludności). Na 100 mężczyzn przypadały 104 kobiety.

Według prognoz GUS, liczba ludności na terenie powiatu radomszczańskiego będzie się zmniejszać: w 2020 roku prognozowanych jest 111 279 mieszkańców (spadek o 4,5% w stosunku do roku 2013). W 2030 roku powiat radomszczański może liczyć 103 764 osób (spadek o 12,1% w stosunku do roku

2013), a w 2035 - 99 196 osób (spadek o 17,2% w porównaniu do 2013 r.). Ludność powiatu stanowi 4,6% ludności województwa łódzkiego i 0,3% ludności Polski.

Najwięcej mieszkańców liczy miasto Radomsko (47 643 osób, 41% ludności powiatu), a najmniej - gminy Dobryczyce, Lgota Wielka, Masłowice i Wielgomłyny (poniżej 5 000 mieszkańców każda).

Gęstość zaludnienia na terenie powiatu radomszczańskiego wynosiła w 2013 r. 81 osób/km².

Spółeczność powiatu jest stosunkowo młoda. Ludność w wieku produkcyjnym stanowiła w 2013 r. 62,1%, a 17,8% stanowiła ludność w wieku przedprodukcyjnym. Około 20,0% stanowiła ludność w wieku poprodukcyjnym.

Średni przyrost naturalny powiatu jest ujemny – w 2013 roku wynosił -3,6 promila. Ujemne jest także saldo migracji – w 2013 roku wymeldowało się 268 osób więcej, niż zameldowało na terenie powiatu radomszczańskiego. Od 2008 roku stale ubywa mieszkańców powiatu.

W 2013 roku funkcjonowało na terenie powiatu 8 912 podmiotów gospodarczych, w tym 327 podmiotów to jednostki sektora publicznego, a pozostałe (8 585 podmiotów) należało do sektora prywatnego. Spośród nich największą część – 7 225 podmiotów - stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą.

Większość podmiotów gospodarczych zarejestrowanych jest w Radomsku - 4 661 sztuk, co stanowi 52% wszystkich podmiotów działających na terenie powiatu. Na terenie miasta funkcjonuje Łódzka Specjalna Strefa Ekonomiczna - podstrefa Radomsko oraz Radomszczańska Strefa Ekonomiczna. Miasto ma charakter przemysłowy.

Pozostały teren powiatu ma charakter rolniczy, co jest naturalnym odzwierciedleniem warunków przyrodniczych i tradycji tego terenu. Duże znaczenie w aspekcie rozwoju gospodarczego należy przypisać małym i średnim firmom z branży przetwórstwa spożywczego. Funkcjonują także firmy z branży przetwórstwa drzewnego oraz leśnictwa. Bardzo dynamicznie rozwijają się sektory budownictwa i elektroniki. W ostatnich latach rozwinęła się branża turystyczna, w tym agroturystyka i turystyka kulturalna (np. sakralna). Na terenach wiejskich powiatu, pomimo stale rozwijającego się sektora małych i średnich przedsiębiorstw, głównymi pracodawcami nadal pozostają jednostki sfery publicznej (urzędy, szkoły, etc.).

W sektorze małych i średnich przedsiębiorstw (MSP) przeważają zakłady zatrudniające do 9 osób (8 912 podmiotów). Zakładów dużych, zatrudniających powyżej 250 osób jest na terenie powiatu 7 sztuk.

Według Powszechnego Spisu Rolnego 2010, na terenie powiatu radomszczańskiego znajdowało się 12 742 gospodarstw rolnych, spośród których działalność rolniczą prowadziło 9 821 sztuk (77,1%). Gospodarstw małych, do 5 ha było 8 754 sztuk (68,7%), a średnich (od 5 do 15 ha) - 3 328 sztuk (26,1%). Dużych gospodarstw, zajmujących powyżej 15 ha, było na terenie powiatu 660 sztuk (5,2%).

Łączna powierzchnia gospodarstw rolnych wynosiła 77 284,33 ha. Średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego wynosiła 6,1 ha.

Powiat radomszczański nie jest zaliczany do miejsc o najwyższej atrakcyjności turystycznej, jednak jest tu wiele obiektów wartych zwiedzenia oraz miejsc zasługujących na zainteresowanie ze strony turystów.

Powiat wyróżnia się wielością miejsc o atrakcyjnym, naturalnym krajobrazie, np. zakoli Warty i Pilicy, terenów leśnych, licznych wzniesień. Na terenie powiatu znajdują się rekreacyjne zbiorniki wodne w Zakrzówku Szlacheckim oraz Przedborzu. Przez teren powiatu przebiega sześć szlaków turystycznych, ścieżka ekologiczna i ścieżka przyrodniczo - historyczna.

Na terenie powiatu radomszczańskiego w gminie Kamieńsk istnieje sztuczna Góra Kamieńsk (380 m n.p.m.). Powstała ona jako zwałowisko zewnętrzne Kopalni Węgla Brunatnego Bełchatów. Jest to najwyższe wzniesienie w środkowej Polsce i najwyższy sztuczny obiekt tego typu w Europie.

Według danych GUS (Bank Danych Lokalnych, 2014 r.) na terenie powiatu znajdowało się 12 obiektów turystycznych noclegowych - całorocznych, z 443 miejscami noclegowymi. W 2013 r. z noclegów skorzystało 18 555 osób, w tym 2 376 osób z zagranicy. Łącznie, udzielono 36 362 noclegów. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych wyniósł w 2013 r. 23%.

Na terenie powiatu znajduje się także kilka gospodarstw agroturystycznych, prywatne kwatery wypoczynkowo - noclegowe oraz domki japońskie (m.in. Centrum Japońskich Sportów Sztuki Walki „Dojo – Stara Wieś”).

Długość czynnej sieci wodociągowej rozdzielczej na terenie powiatu wynosiła (według stanu na dzień 31 grudnia 2013 r., GUS) 1399,5 km. Liczba połączeń prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania wynosiła 26 034 sztuk. Gospodarstwom domowym dostarczono 3 649,2 dam³ wody. Zużycie wody na jednego mieszkańca wyniosło 31,3 m³/rok. Zużycie wody na potrzeby przemysłu wynosiło 881 dam³, w tym pobór wód podziemnych wyniósł 908 dam³. Na terenie powiatu funkcjonowało 16 przedsiębiorstw świadczących usługi w dostawie wody.

W 2013 roku długość czynnej sieci kanalizacyjnej wynosiła 352,6 km. Liczba połączeń sieci kanalizacyjnej prowadzących do budynków mieszkalnych wynosiła 9 100 sztuk. Ilość ścieków odprowadzanych siecią kanalizacyjną to 2 816 dam³.

Na terenie powiatu funkcjonowały 23 oczyszczalnie ścieków komunalnych i przemysłowych, w tym 2 z podwyższonym usuwaniem biogenów. Łączna przepustowość projektowa oczyszczalni wynosiła 37 808 m³/dobę. W 2013 roku oczyszczono łącznie 5 100 dam³ ścieków komunalnych oraz 227 dam³ ścieków przemysłowych. Z oczyszczalni ścieków korzystało 54,5% ludności powiatu, w tym 87,8% w miastach i 25,4% na terenach wiejskich.

Tereny wiejskie powiatu nie posiadają zorganizowanego, centralnego systemu ciepłego, co wynika przede wszystkim z ekstensywnej zabudowy o charakterze jednorodzinny lub zagrodowy. Budynki ogrzewane są przez indywidualne źródła ciepła (piece domowe) jak i przez lokalne małe kotłownie. W 2013 roku zinwentaryzowano 35 takich obiektów. Kotłownie znajdują się przeważnie w obiektach użyteczności publicznej lub zakładach produkcyjnych. Głównym nośnikiem energii dla zabudowy zagrodowej i indywidualnej jest węgiel i drewno. Niewielka część gospodarstw ogrzewanych jest gazem i paliwem płynnym (olej opałowy). Łączna kubatura budynków mieszkalnych, użyteczności publicznej i handlowych przyłączonych do sieci ciepłowniczej i ogrzewanych centralnie wynosi 4 292 m³. Długość centralnej sieci ciepłej przesyłowej wynosi 30,8 km. W 2013 roku na terenie powiatu było 2 291 odbiorców (gospodarstw domowych) ogrzewających mieszkania gazem.

Długość czynnej sieci gazowej na terenie powiatu wynosi 146,834 km. Liczba przyłączy do budynków mieszkalnych i niemieskalnych wynosiła 2 480 sztuk (według stanu na dzień 31 grudnia 2012 r.). Odbiorcami gazu z sieci było 10 438 gospodarstw domowych.

Dostępność komunikacyjną powiatu zapewnia przebiegająca przez jego teren trasa szybkiego ruchu Warszawa – Katowice, szlaki drogowe: wschód – zachód Wrocław - Kielce) i północ – południe (Cieszyn – Łódź – Gdańsk), która stanie się częścią budowanej autostrady oraz linia kolejowa łącząca Warszawę z Wiedniem.

Układ dróg w powiecie tworzą:

- drogi krajowe:
  - Nr 1 (E75) - o całkowitej długości 438 km, łączy północ kraju (Gdańsk) z południem (Cieszyn), prowadzi większość ruchu tranzytowego przez teren powiatu,
  - Nr 42 (koncentruje ruch drogowy w kierunku wschód - zachód), o łącznej długości 275 km, biegnie przez województwa: świętokrzyskie, łódzkie, śląskie i opolskie.
  - Nr 91 (biegnie równoległe do drogi krajowej Nr 1), łączy Głuchów z Częstochową.
- drogi wojewódzkie:
  - Nr 484 - o długości ok.45km, łączy drogę wojewódzką Nr 483 z drogą krajową Nr 91 w Kamieńsku,
  - Nr 742 - o długości 89 km,
  - Nr 784 - o długości 31km, biegnie z Radomska do Świętej Anny,
  - Nr 785 o długości 33 km, łączy Ciężkowice z Włoszczową.
- drogi powiatowe (42 drogi),
- drogi gminne.

Przez teren powiatu przebiega linia kolejowa łącząca Warszawę z Katowicami i dalej z Wiedniem. Na terenie powiatu znajdują się dwie stacje kolejowe (w Radomsku i Gomunicach) oraz cztery przystanki kolejowe (Bobry, Dobryszycy, Gorzędów, Kamieńsk). Poza Radomskiem, na pozostałych stacjach w powiecie zatrzymują się tylko pociągi osobowe. Długość torów na terenie powiatu wynosi około 27 km.

3.2. Zawartość Strategii Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego 2020

Strategia rozwoju jest dokumentem planistycznym określającym podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju powiatu w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym.

Dokument pt. Strategia Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego 2020 liczy 9 rozdziałów i 3 załączniki. Dokument ma łącznie 117 stron.

Rozdział 1 - Wizja i misja Powiatu Radomszczańskiego - zawiera wizję, misję i motto Strategii do roku 2020. Wymieniono również pola strategiczne i operacyjne.

Rozdział 2 - Pole strategiczne 1. Przestrzeń, infrastruktura i środowisko - przedstawiono opis zamierzeń realizowanych do roku 2020 w wymienionych sektorach, z opisem pól operacyjnych i planowanymi kierunkami działań. Uwzględniono siedem następujących pól operacyjnych:

- Gospodarka niskoemisyjna oraz produkcja i dystrybucja energii odnawialnej
- Rozwój cyfryzacji i usług cyfrowych
- Nowoczesna baza edukacji ponadgimnazjalnej
- Poprawa dostępności i jakości zasobów ochrony zdrowia i opieki społecznej
- Turystyka i rekreacja
- Infrastruktura publiczna
- Bezpieczeństwo publiczne

Rozdział 3 - Pole strategiczne 2. Kapitał ludzki - przedstawiono opis zamierzeń realizowanych do roku 2020 w wymienionym sektorze, z opisem pól operacyjnych i planowanymi kierunkami działań. Uwzględniono cztery następujące pola operacyjne:

- Poprawa i dostosowanie ochrony zdrowia i opieki społecznej do trendów demograficzno - epidemiologicznych
- Zasoby rynku pracy
- Innowacyjna edukacja ponadgimnazjalna
- Kultura i tożsamość

Rozdział 4 - Pole strategiczne 3. Przedsiębiorczość i kooperacja - przedstawiono opis zamierzeń realizowanych do roku 2020 w wymienionych sektorach, z opisem pól operacyjnych i planowanymi kierunkami działań. Uwzględniono trzy następujące pola operacyjne:

- Przedsiębiorczość i współpraca z sektorem przedsiębiorstw
- Współpraca międzysektorowa i międzynarodowa
- Nowoczesne kadry administracji publicznej

Rozdział 5 - Macierz SRPR 2020 - przedstawiono w sposób tabelaryczny matrycę wzajemnych oddziaływań celów operacyjnych strategii.

Rozdział 6 - Wskaźniki realizacji SRPR 2020 - omówiono wskaźniki, których celem jest pomoc w realizacji Strategii. Opracowano cztery grupy wskaźników: ogólne i dla trzech pól strategicznych.

Rozdział 7 - Finansowanie - przedstawiono planowane źródła finansowania zamierzonych działań, własne, komercyjne, ze źródeł krajowych i zagranicznych.

Rozdział 8 - Koherentność SRPR 2020 z innymi dokumentami strategicznymi - przedstawiono poziom spójności dokumentu z wybranymi strategiami szczebla krajowego i wojewódzkiego.

Rozdział 9 - Procedura monitorowania, ewaluacji i aktualizacji SRPR 2020 - określono sposób funkcjonowania systemu monitorowania i ewaluacji dokumentu. Opisano schemat i tryb postępowania, wskazano narzędzia monitoringu i ewaluacji oraz sposób pozyskiwania za ich pomocą danych. Wprowadzono zestaw wskaźników monitorowania, a także określono strukturę organizacyjną wraz z podziałem obowiązków pomiędzy uczestników procesu i harmonogramem pracy.

Załącznik 1 - Sytuacja społeczno - ekonomiczna Powiatu Radomszczańskiego - przedstawiono krótką charakterystykę obszaru objętego Strategią: położenie geograficzne i administracyjne, powierzchnię, podział administracyjny, procesy demograficzne, charakterystykę poszczególnych gmin, środowisko przyrodnicze (klimat, gleby, wody, surowce naturalne, lasy, obszary i obiekty prawnie chronione, odnawialne źródła energii), infrastrukturę komunikacyjną (drogi, kolej), przedsiębiorstwa, rolnictwo, rynek pracy, kulturę i ochronę dóbr kultury, turystykę, bezpieczeństwo publiczne, edukację, opiekę i pomoc społeczną, kulturę fizyczną i sport, powiązania zewnętrzne, promocje i marketing.

Załącznik 2 - Analiza SWOT - przedstawiono w formie macierzy szanse, zagrożenia, mocne i słabe strony powiatu. Wymieniono główne uwarunkowania wewnętrzne i zewnętrzne. Przedstawiono analizę wzajemnego oddziaływania poszczególnych czynników. W oparciu o analizę wyznaczono wybór kierunku rozwoju.

Załącznik 3 - Badanie ankietowe - przedstawiono wyniki badań sondażowych przeprowadzonych wśród grup interesariuszy. Badanie miało na celu wskazanie tych obszarów działalności samorządu powiatowego, które w opinii mieszkańców i przedsiębiorców powinny stać się przedmiotem szczególnego zaangażowania ze strony lokalnej administracji oraz ulec zasadniczej poprawie.

Wizję powiatu sformułowano następująco:

Powiat Radomszczański przestrzenią współpracy i zrównoważonego rozwoju, obszarem o wysokim potencjale kapitału ludzkiego i otwartym na kreatywną przedsiębiorczość.

Misję powiatu sformułowano następująco:

Prowadzenie polityki współpracy i tworzenie sieci międzysektorowych powiązań kooperacyjnych dla harmonijnego rozwoju, ze szczególnym uwzględnieniem nowoczesnej edukacji i przedsiębiorczości

Motto Strategii sformułowano jako:

Iść za marzeniem i znowu iść za marzeniem, i tak zawsze aż do końca. Joseph Conrad

Strategiczne kierunki rozwoju Powiatu Radomszczańskiego do roku 2020 przedstawiono w poniższej tabeli. Generalnie, zaproponowano 3 pola strategiczne, 14 pól operacyjnych oraz 48 kierunków działań.

Tabela 1. Cele i kierunki działań Strategii Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego 2020

Pole strategiczne	Pole operacyjne	Kierunki działań
Przestrzeń, infrastruktura i środowisko	Gospodarka niskoemisyjna oraz produkcja i dystrybucja energii odnawialnej	Wdrażanie niskoemisyjnych i energooszczędnych technologii w obiektach użyteczności publicznej.
		Produkcja i dystrybucja energii odnawialnej dla obiektów użyteczności publicznej
		Promocja gospodarki niskoemisyjnej oraz produkcji i dystrybucji energii odnawialnej na terenie Powiatu Radomszczańskiego
		Nowoczesne e-usługi publiczne i upowszechnienie elektronicznej obsługi ludności

Pole strategiczne	Pole operacyjne	Kierunki działań
Przestrzeń, infrastruktura i środowisko	Rozwój cyfryzacji i usług cyfrowych	Rozwój systemów informatycznych poprzez digitalizację zasobów oraz udostępnienie cyfrowych baz danych (otwarte zasoby)
		Wdrożenie platformy internetowej komunikacji samorządu powiatowego z otoczeniem
	Nowoczesna baza edukacji ponadgimnazjalnej	Poprawa dostępności i jakości szkolnictwa zawodowego
		Rozwój technik cyfrowych w procesie edukacji ponadgimnazjalnej
		Rozwój zasobów technicznych placówek edukacyjnych
	Poprawa dostępności i jakości zasobów ochrony zdrowia i opieki społecznej	Budowa, modernizacja i doposażenie jednostek ochrony zdrowia
		Budowa, modernizacja i doposażenie jednostek opieki społecznej
		Rozwój opieki paliatywno-hospicyjnej i geriatrycznej na terenie Powiatu Radomszczańskiego
		Rozwój informatyczny jednostek opieki zdrowotnej
		Rozwój infrastruktury jednostek ratownictwa medycznego
	Turystyka i rekreacja	Wykorzystanie potencjału obszarów funkcjonalnych dorzecza Warty i Pilicy
		Zwiększenie dostępności i poprawa jakości infrastruktury turystycznej
	Infrastruktura publiczna	Wzmocnienie spójności i dostępności komunikacyjnej Powiatu Radomszczańskiego
		Wsparcie dla rozwoju infrastruktury publicznej na terenie Powiatu Radomszczańskiego
		Wsparcie dla rozwoju infrastruktury służącej działalności gospodarczej na terenie powiatu
Bezpieczeństwo publiczne	Wsparcie infrastruktury monitoringu zagrożeń naturalnych i alarmowania	
	Wsparcie dla rozwoju infrastruktury bezpieczeństwa publicznego na terenie Powiatu Radomszczańskiego	
Kapitał ludzki	Poprawa i dostosowanie ochrony zdrowia i opieki społecznej do trendów demograficzno-epidemiologicznych	Rozwój opieki perinatalnej (profilaktyka, diagnostyka, leczenie)
		Rozwój opieki zdrowotnej i społecznej osób przewlekle chorych i niesamodzielnych oraz osób starszych
		Rozwój profilaktyki w zakresie chorób nowotworowych

Pole strategiczne	Pole operacyjne	Kierunki działań
Kapitał ludzki	Poprawa i dostosowanie ochrony zdrowia i opieki społecznej do trendów demograficzno-epidemiologicznych	Rozwój profilaktyki w zakresie chorób cywilizacyjnych (choroby układu krążenia, układu kostno-stawowo-mięśniowego, układu oddechowego, cukrzyca, otyłość, choroby psychiczne)
		Rozwój programów i działań profilaktycznych dzieci (wady postawy, nadwaga, wady wrodzone serca, próchnica zębów)
		Poprawa dostępności mieszkańców Powiatu Radomszczańskiego do specjalistycznego leczenia ambulatoryjnego
		Wsparcie działań innych organizacji zajmujących się promocją zdrowia i profilaktyką patologii społecznych
		Rozwój zasobów kadrowych dla potrzeb jednostek ochrony zdrowia i opieki społecznej
	Zasoby rynku pracy	Monitorowanie trendów i komunikacja z rynkiem pracy
		Aktywizacja zawodowa mieszkańców
		Rozwój profesjonalnego doradztwa zawodowego
		Upowszechnianie i wdrażanie modelu <i>silver economy</i>
	Innowacyjna edukacja ponadgimnazjalna	Rozwój szkolnictwa zawodowego
		Rozwój nowoczesnych kierunków kształcenia
		Innowacyjne narzędzia wspierania edukacji ponadgimnazjalnej
		Rozwój kadr nowoczesnej edukacji
	Kultura i tożsamość	Rozwijanie markowych produktów kulturalnych o zasięgu co najmniej regionalnym
Zagospodarowanie czasu wolnego dzieci i młodzieży z terenu powiatu radomszczańskiego		
Przedsiębiorczość i kooperacja	Przedsiębiorczość i współpraca z sektorem przedsiębiorstw	Stymulowanie współpracy samorządu z sektorem przedsiębiorstw oraz instytucjami otoczenia biznesu
		Wsparcie endogenicznego potencjału branży meblarskiej
		Wsparcie innych branż, w tym rozwój potencjału sektora mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw
		Stymulowanie współpracy samorządowej w obszarach związanych z przedsiębiorczością, rynkiem pracy, edukacją, kulturą, turystyką, promocją, opieką zdrowotną i pomocą społeczną oraz bezpieczeństwem publicznym Stymulowanie współpracy samorządu z

Pole strategiczne	Pole operacyjne	Kierunki działań
Przedsiębiorczość i kooperacja	Współpraca międzysektorowa i międzynarodowa	organizacjami pozarządowymi oraz innymi jednostkami z potencjałem rozwojowym, w tym przede wszystkim w obszarze kultury, opieki społecznej, promocji zdrowia i zdrowego trybu życia, aktywizacji osób starszych i wychowania młodzieży
		Stymulowanie współpracy międzynarodowej na płaszczyźnie stosunków dwustronnych i wielostronnych z samorządami partnerskimi
	Nowoczesne kadry administracji publicznej	Jakość i standaryzacja świadczonych usług publicznych – ciągłe doskonalenie zawodowe
		E-administracja w samorządach – zarządzanie i kompetencje
		Społeczeństwo obywatelskie i partycypujące

3.3. Informacja o powiązaniach Strategii Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego 2020 z innymi dokumentami

Założenia wyjściowe do opracowania *Strategii Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego 2020* opierają się na uwarunkowaniach:

- zewnętrznych - które wynikają z zamierzeń rozwojowych województwa łódzkiego, kraju, jak i międzynarodowych,
- wewnętrznych, które wynikają z zamierzeń rozwojowych powiatu i jego gmin,
- zawartych w obowiązujących aktach prawnych,
- zobowiązań Polski przyjętych w ramach procesu akcesji do Unii Europejskiej oraz innych zobowiązań międzynarodowych (np. konwencji, porozumień i umów, ratyfikowanych przez Polskę).

Poniżej wymieniono najważniejsze strategie unijne, krajowe i wojewódzkie związane z polityką rozwoju.

3.3.1. Poziom międzynarodowy

Krajowy Program Reform Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającemu włączeniu społecznemu

Dokument jest długookresową strategią rozwoju Unii Europejskiej na lata 2010–2020. Został zatwierdzony przez Radę Europejską 17 czerwca 2010 r., zastępując wcześniejszą „Strategię Lizbońską”. W Programie „Europa 2020” największy nacisk został położony na reformy społeczne, walkę z bezrobociem i zmiany na rynku pracy. „Europa 2020” określa trzy obszary priorytetowe:

1. Wzrost inteligentny - rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacjach.
2. Wzrost zrównoważony - transformacja w kierunku gospodarki niskoemisyjnej, efektywniej korzystającej z zasobów i konkurencyjnej.
3. Wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu - wspieranie gospodarki charakteryzującej się wysokim poziomem zatrudnienia i zapewniającej spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną.

Program "Europa 2020" wyznacza pięć celów głównych:

1. Osiągnięcie wskaźnika zatrudnienia na poziomie 75% wśród kobiet i mężczyzn w wieku 20 - 64 lata.
2. Poprawa warunków prowadzenia działalności badawczo-rozwojowej, w szczególności z myślą o tym, aby łączny poziom inwestycji publicznych i prywatnych w tym sektorze osiągnął 3% PKB.
3. Zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych o 20%, w porównaniu z poziomami z 1990 r.; zwiększenie do 20% udziału energii odnawialnej w ogólnym zużyciu energii; dążenie do zwiększenia efektywności energetycznej o 20%. Unia Europejska zdecydowana jest podjąć decyzję o osiągnięciu do 2020 r. 30-procentowej redukcji emisji w porównaniu z poziomami z 1990 r., o ile inne kraje rozwinięte zobowiążą się do porównywalnych redukcji emisji, a kraje rozwijające się wniosą wkład na miarę swoich zobowiązań i możliwości.
4. Podniesienie poziomu wykształcenia, zwłaszcza poprzez dążenie do zmniejszenia odsetka osób zbyt wcześnie kończących naukę do poniżej 10% oraz poprzez zwiększenie do co najmniej 40% odsetka osób w wieku 30–34 lat mających wykształcenie wyższe lub równoważne.
5. Wspieranie włączenia społecznego, zwłaszcza przez ograniczanie ubóstwa.

Program zawiera również dziesięć zintegrowanych wytycznych stanowiących podstawę do opracowania przez rządy państw członkowskich krajowych programów reform. Następnym krokiem jest wyznaczenie siedmiu inicjatyw przewodnich.

3.3.2. Poziom krajowy

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030

„Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2030” została przyjęta przez Radę Ministrów 5 lutego 2013 r. Jest to wiodąca, długofalowa strategia rozwojowa, obejmująca perspektywę do 2030 roku. Określa główne trendy i wyzwania rozwoju, określa kierunki łączenia wzrostu gospodarczego z wymogami ochrony środowiska. Porusza aspekt zapewnienia ciągłości dostaw energii z uwzględnieniem efektywności jej wykorzystania.

Strategia wyznacza wizję państwa do 2030 r., model rozwoju kraju i wyznacza cel główny oraz obszary strategiczne. Są one następujące:

- Cel główny: "Poprawa jakości życia Polaków".
- Obszary strategiczne: konkurencyjności i innowacyjności (modernizacji), równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski (dyfuzji), efektywności i sprawności państwa.

Obszarom strategicznym podporządkowane zostały cele strategiczne oraz kierunki interwencji w podziale tematycznym.

Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo

"Strategia Rozwoju Kraju 2020" została przyjęta 25 września 2012 r. przez Radę Ministrów. Jest to główna strategia rozwojowa w średnim horyzoncie czasowym, wskazująca zadania państwa, niezbędne do wzmocnienia procesów rozwojowych (wraz z szacunkowymi wielkościami potrzebnych środków finansowych). Strategia wyznacza trzy obszary:

1. Sprawne i efektywne państwo.

2. Konkurencyjna gospodarka.
3. Spójność społeczna i terytorialna.

Celem głównym *Strategii* jest wzmocnienie i wykorzystanie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę jakości życia ludności.

W ramach każdego z obszarów strategicznych wyznaczono cele, dla których wyznaczono jeszcze następujące priorytetowe kierunki interwencji publicznej:

1. Przejście od administrowania do zarządzania rozwojem.
2. Zapewnienie środków na działania rozwojowe.
3. Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywatela.
4. Wzmocnienie stabilności makroekonomicznej.
5. Wzrost wydajności gospodarki.
6. Zwiększenie innowacyjności gospodarki.
7. Rozwój kapitału ludzkiego.
8. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych.
9. Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko.
10. Zwiększenie efektywności transportu.
11. Integracja społeczna.
12. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych.
13. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych.

Dokument wyznacza również zadania państwa w perspektywie 2020 roku o charakterze systemowym, inwestycyjne "twarde" i inwestycyjne "miękkie".

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie

„Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010–2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie” (KSRR), została przyjęta przez Radę Ministrów 13 lipca 2010 r. Dokument określa cele i sposób działania podmiotów publicznych, a w szczególności rządu i samorządów województw, w odniesieniu do polskiej przestrzeni dla osiągnięcia strategicznych celów rozwoju kraju. Strategia wyznacza cele polityki rozwoju regionalnego, w tym wobec obszarów wiejskich i miejskich oraz definiuje ich relacje w odniesieniu do innych polityk publicznych o wyraźnym terytorialnym ukierunkowaniu. Celem strategicznym polityki regionalnej, określonym w KSRR, jest efektywne wykorzystywanie specyficznych regionalnych oraz terytorialnych potencjałów rozwojowych dla osiągania celów rozwoju kraju – wzrostu, zatrudnienia i spójności w horyzoncie długookresowym.

KSRR ustala trzy cele szczegółowe do 2020 roku:

1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów.
2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie procesom marginalizacji na obszarach problemowych.
3. Tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie.

Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki „Dynamiczna Polska 2020” (SIEG)

„Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki” (SIEG) została przyjęta przez Radę Ministrów 15 stycznia 2013 r. Dokument zakłada główny cel, jakim jest wysoce konkurencyjna gospodarka (innowacyjna i efektywna) oparta na wiedzy i współpracy. Strategia wyznacza cztery cele szczegółowe:

1. Dostosowanie otoczenia regulacyjnego i finansowego do potrzeb innowacyjnej i efektywnej gospodarki.
2. Stymulowanie innowacyjności poprzez wzrost efektywności wiedzy i pracy.
3. Wzrost efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i surowców.
4. Wzrost umiędzynarodowienia polskiej gospodarki.

Celom szczegółowym przypisane zostało 30 celów operacyjnych.

Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020 (SRKL)

„Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego” (SRKL) została przyjęta przez Radę Ministrów 18 czerwca 2013 r. Dokument dotyczy kapitału ludzkiego i poprawy jakości życia obywateli kraju. Strategia diagnozuje szesnaście podstawowych problemów związanych z kapitałem ludzkim i proponuje rozwiązania uwzględniające cykl życia człowieka (w podziale na etapy: wczesne dzieciństwo, edukacja szkolna, edukacja na poziomie wyższym, aktywność zawodowa, uczenie się dorosłych i rodzicielstwo, starość). W *Strategii* wyznaczono pięć celów szczegółowych:

1. Wzrost zatrudnienia.
2. Wydłużenie okresu aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych.
3. Poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym.
4. Poprawa zdrowia obywateli oraz efektywności systemu opieki zdrowotnej.
5. Podniesienie poziomu kompetencji oraz kwalifikacji obywateli.

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020

„Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego” (SRKS) została przyjęta przez Radę Ministrów 16 maja 2013 r. Dokument dotyczy zdolności obywateli do mobilizacji i łączenia zasobów, które sprzyjają kreatywności oraz wzmacniają wolę współpracy i porozumienia w osiąganiu wspólnych celów. Za główny cel strategiczny dla obszaru kapitału społecznego uznano jego wzmocnienie w rozwoju społeczno-gospodarczym Polski. *Strategia* wyznacza cel główny, zdefiniowany jako: „Wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno - gospodarczym Polski” oraz formułuje cztery cele szczegółowe:

1. Kształtowanie postaw sprzyjających kooperacji i kreatywności oraz komunikacji.
2. Poprawa mechanizmów partycypacji społecznej i wpływu obywateli na życie publiczne.
3. Usprawnienie procesów komunikacji społecznej oraz wymiany wiedzy.
4. Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego.

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa na lata 2012–2020

„Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa” (SZRWRiR) została przyjęta przez Radę Ministrów 25 kwietnia 2012 r. Długookresowy cel główny działań służących rozwojowi obszarów

wiejskich, rolnictwa i rybactwa zdefiniowano w strategii w następujący sposób: "Poprawa jakości życia na obszarach wiejskich oraz efektywne wykorzystanie ich zasobów i potencjałów, w tym rolnictwa i rybactwa, dla zrównoważonego rozwoju kraju". Dążenie do osiągnięcia celu głównego będzie realizowane poprzez działania przypisane do pięciu celów szczegółowych:

1. Wzrost jakości kapitału ludzkiego, społecznego, zatrudnienia i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich.
2. Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich oraz poprawa ich dostępności przestrzennej.
3. Bezpieczeństwo żywnościowe.
4. Wzrost produktywności i konkurencyjności sektora rolno-spożywczego.
5. Ochrona środowiska i adaptacja do zmian klimatu na obszarach wiejskich.

Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko. Perspektywa 2020

„Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko” (BEIŚ) została przyjęta przez Radę Ministrów 15 kwietnia 2014 r. W Strategii uwzględniono 3 główne i kilkanaście celów szczegółowych:

1. Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska.
2. Zapewnienie gospodarce krajowej bezpiecznego i konkurencyjnego zaopatrzenia w energię.
3. Poprawa stanu środowiska.

Polityka energetyczna Polski do 2030 roku

„Polityka energetyczna Polski do 2030 roku” (PEP) została przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 10 listopada 2009 r. Do podstawowych kierunków polityki energetycznej zaliczono:

1. Poprawę efektywności energetycznej.
2. Wzrost bezpieczeństwa dostaw paliw i energii.
3. Dywersyfikacja struktury wytwarzania energii elektrycznej.
4. Rozwój wykorzystania odnawialnych źródeł energii, w tym biopaliw.
5. Rozwój konkurencyjnych rynków paliw i energii.
6. Ograniczenie oddziaływania energetyki na środowisko.

Polityka ekologiczna państwa w latach 2009–2012 z perspektywą do roku 2016

„Polityka ekologiczna państwa w latach 2009-2012 z perspektywą do roku 2016” (PEP) na okres 4 lat z perspektywą na kolejne 4 lata przyjęta została przez sejm RP 8 maja 2003 r. Dokument zawiera strategiczne priorytety polityki ekologicznej Polski w ujęciu średniookresowym i krótkoterminowym. Wyznacza siedem kierunków działań systemowych:

1. Uwzględnienie zasad ochrony środowiska w strategiach sektorowych.
2. Aktywizacja rynku na rzecz ochrony środowiska, zarządzanie środowiskowe.
3. Udział społeczeństwa w działaniach na rzecz ochrony środowiska.
4. Rozwój badań i postęp techniczny.
5. Odpowiedzialność za szkody w środowisku.
6. Aspekt ekologiczny w planowaniu przestrzennym.

Polityka wyznacza cele i kierunki działań dla następujących sektorów:

1. Ochrona zasobów naturalnych (ochrona przyrody, ochrona i zrównoważony rozwój lasów, zasoby wodne, ochrona powierzchni ziemi, gospodarowanie zasobami geologicznymi).
2. Poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego (środowisko a zdrowie, jakość powietrza, ochrona wód, gospodarka odpadami, oddziaływanie hałasu i pól elektromagnetycznych, substancje chemiczne w środowisku).

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK)

„Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030” (KZPK) została przyjęta przez Radę Ministrów 13 grudnia 2011 r. *Koncepcja* wyznacza sześć podstawowych celów:

1. Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności.
2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów.
3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej.
4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski.
5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa.
6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.

Krajowy Program Zwiększania Lesistości

„Krajowy Program Zwiększania Lesistości” został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 23 czerwca 1995 r., a następnie zmodyfikowany w 2002 r. Głównym celem *Programu* jest stworzenie warunków do zwiększenia lesistości Polski do 30% w r. 2020 i 33% w 2050 r., zapewnienie optymalnego przestrzenno-czasowego rozmieszczenia zalesień oraz ustalenie priorytetów ekologicznych i gospodarczych oraz preferencji zalesieniowych gmin.

3.3.3. Poziom wojewódzki

Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020

Dokument zawiera trzy cele główne:

1. Wzrost ogólnego poziomu cywilizacyjnego województwa
2. Poprawa pozycji konkurencyjnej gospodarki województwa
3. Stworzenie rzeczywistego regionu społeczno – ekonomicznego posiadającego własną podmiotowość kulturową i gospodarczą

W każdej z tak określonych sfer sprecyzowano obszary priorytetowe, w ramach których określono główne działania.

Regionalna Strategia Innowacji dla Województwa Łódzkiego - "LORIS 2030"

W Dokumencie wyznaczono trzy priorytety:

1. Specjalizacja regionalna – obejmujący kluczowe branże stanowiące lokomotywy rozwoju regionu
2. Rozwój potencjału innowacyjnego – obejmujący powszechne zastosowanie innowacji we wszystkich obszarach oraz branżach funkcjonujących w regionie, poza specjalizacją regionalną
3. Zarządzanie innowacjami w regionie – obejmujący poprawę efektywności prowadzenia polityki innowacyjnej w regionie oraz tworzenie warunków dla rozwoju innowacji w regionie

Wyznaczono pięć obszarów procesu: świadomość, wiedza, komunikacja, współpraca i finansowanie.

Dla każdego z priorytetów wyznaczono cele operacyjne.

Program ochrony środowiska województwa łódzkiego 2012

W dokumencie uwzględniono trzy bloki programowe:

- Kierunki działań systemowych,
- Ochrona zasobów naturalnych,
- Poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego.

Wyznaczono cele, priorytety i kierunki działań dla następujących obszarów:

- ochrona zasobów naturalnych,
- ochrona jakości powietrza,
- ochrona zasobów wód podziemnych i powierzchniowych oraz ochrona przed suszą i powodzią,
- racjonalna gospodarka odpadami,
- oddziaływanie hałasu,
- oddziaływanie pól magnetycznych,
- edukacja ekologiczna,
- poważne awarie.

Program rozwoju turystyki w województwie łódzkim na lata 2007 - 2020

W dokumencie wyznaczono cztery główne kierunki strategiczne:

1. "Film, moda, komiks" - określenie i upowszechnienie silnych wyróżników w marketingu terytorialnym województwa łódzkiego
2. "Naszym hobby jest sport" - budowanie przewagi konkurencyjnej w wybranych niszowych formach turystyki
3. "Latarnie turystyczne łódzkiego" - rozwijamy produkty czerpiące z dziedzictwa historycznego oraz wielokulturowych tradycji regionu

Wyznaczono cztery priorytety działań:

1. Rozwój produktów turystycznych
2. Kształtowanie atrakcyjnego turystycznie wizerunku województwa łódzkiego
3. Rozwój zasobów ludzkich oraz współpraca w obszarze turystyki
4. Zagospodarowanie przestrzeni turystycznej województwa łódzkiego

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego (aktualizacja 2010 r.)

Plan określa cele i kierunki rozwoju przestrzennego regionu. W dokumencie określono sfery działań, w ramach których zdefiniowano następujące cele główne:

1. Sfera działania – system osadniczy. Cel główny – równoważenie systemu osadniczego i poprawa spójności terytorialnej regionu.
2. Sfera działania – powiązania infrastrukturalne. Cel główny – zwiększenie dostępności województwa poprzez rozwój ponadlokalnych systemów infrastrukturalnych.
3. Sfera działania – powiązania środowiskowe i kulturowe. Cel główny – kształtowanie tożsamości regionalnej z wykorzystaniem walorów przyrodniczych kulturowych i turystycznych regionu.
4. Sfera działania – środowisko przyrodnicze. Cel główny – ochrona i poprawa stanu środowiska.
5. Sfera działania – obronność i bezpieczeństwo publiczne. Cel główny – zapewnienie bezpieczeństwa publicznego.
6. Sfera działania – obszary problemowe. Cel główny – minimalizacja zagrożeń i obszarów problemowych.

3.3.4. Poziom powiatowy

Program ochrony środowiska dla Powiatu Radomszczańskiego na lata 2013 - 2016 z uwzględnieniem lat 2017 - 2020

Nadrzędny cel *Programu* sformułowano następująco: *"Zwiększenie atrakcyjności powiatu poprzez poprawę środowiska przyrodniczego i rozwój infrastruktury technicznej służącej ochronie środowiska"*. Wyznaczono następujące zadania priorytetowe:

1. Poprawa jakości wód powierzchniowych i podziemnych.
2. Poprawa jakości powietrza atmosferycznego.
3. Ograniczenie uciążliwości hałasu komunikacyjnego.
4. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury technicznej ochrony środowiska.
5. Podniesienie świadomości ekologicznej społeczeństwa powiatu.

W tabeli nr 3 przedstawiono powiązania *Strategii Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego 2020* z dokumentami szczebla międzynarodowego, krajowego, wojewódzkiego i powiatowego. Analizę zbieżności celów i kierunków działań zawartych w *Strategii* z dokumentami wyższego rzędu przedstawiono także w rozdziale 3.

3.4. Informacje zawarte w prognozach oddziaływania na środowisko sporządzonych dla innych, przyjętych już, dokumentów powiązanych z projektem Strategii Rozwoju

Dla części z wymienionych w punkcie 3.3 niniejszej Prognozy dokumentów strategicznych, powiązanych z projektem *Strategii Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego 2020* sporządzone zostały prognozy oddziaływania na środowisko. W tabeli nr 4 przedstawiono sformułowania i główne wnioski zawarte w tych prognozach.

Tabela 2. Powiązanie dokumentów strategicznych szczebla międzynarodowego, krajowego i wojewódzkiego ze Strategią Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego 2020

Nazwa dokumentu	Dziedzina, obszary	Powiązanie ze Strategią Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego 2020
Poziom międzynarodowy		
Krajowy Program Reform Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającemu włączeniu społecznemu	polityka rozwoju, społeczeństwo, gospodarka	Obszary: przemysł i produkcja, gospodarka, społeczeństwo
Poziom krajowy		
Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030	rozwój, społeczeństwo, gospodarka	Obszary: przemysł i produkcja, gospodarka, społeczeństwo
Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo (SRK 2020)	rozwój, społeczeństwo, gospodarka	Obszary: przemysł i produkcja, gospodarka, społeczeństwo
Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie (KSRR)	rozwój, społeczeństwo, gospodarka	Obszary: przemysł i produkcja, gospodarka, przestrzeń i transport, społeczeństwo, środowisko i energetyka, turystyka
Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki „Dynamiczna Polska 2020” (SIEG)	gospodarka	Obszary: przemysł i produkcja, gospodarka
Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020 (SRKL)	społeczeństwo, gospodarka	Obszary: społeczeństwo
Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020	społeczeństwo	Obszar: społeczeństwo
Strategia Rozwoju Transportu do 2020 roku (z perspektywą do 2030 roku)	transport	Obszary: przestrzeń i transport
Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2012–2020	rozwój, gospodarka	Obszary: gospodarka, społeczeństwo
Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko. Perspektywa 2020	energetyka, środowisko	Obszary: energetyka i środowisko
Polityka energetyczna Polski do 2030 roku	energetyka	Obszary: środowisko i energetyka
Polityka Ekologiczna Państwa w latach 2009-2012 z perspektywą do roku 2016	środowisko	Obszar: środowisko

Nazwa dokumentu	Dziedzina, obszary	Powiązanie ze Strategią Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego 2020
Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK)	planowanie przestrzenne	Obszary: przestrzeń i transport, społeczeństwo, środowisko i energetyka
Krajowy Program Zwiększania Lesistości	środowisko	Obszar: środowisko
Poziom wojewódzki		
Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020	polityka rozwoju, społeczeństwo, gospodarka	Obszary: przemysł i produkcja, gospodarka, przestrzeń i transport, społeczeństwo, środowisko i energetyka, turystyka
Regionalna Strategia Innowacji dla Województwa Łódzkiego - "LORIS 2030"	rozwój, gospodarka, społeczeństwo	Obszary: , gospodarka, społeczeństwo
Program ochrony środowiska województwa łódzkiego 2012	środowisko	Obszar: środowisko
Program rozwoju turystyki w województwie łódzkim na lata 2007 - 2020	turystyka	Obszar: turystyka
Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego (aktualizacja 2010 r.)	planowanie przestrzenne	Obszar: przestrzeń, infrastruktura i środowisko
Poziom powiatu		
Program ochrony środowiska dla Powiatu Radomszczańskiego na lata 2013 - 2016 z uwzględnieniem lat 2017 - 2020	środowisko	Obszary: środowisko, turystyka

Tabela 3. Informacje zawarte w prognozach oddziaływania na środowisko sporządzonych dla innych, przyjętych już, dokumentów powiązanych z projektem *Strategii*

Nazwa dokumentu	Główne wnioski
Poziom krajowy	
Prognoza oddziaływania na środowisko Strategii Rozwoju Kraju 2020	Założenia Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju (ŚSRK) będą miały w przeważającej mierze pozytywne oddziaływanie. Nie zidentyfikowano ani jednego celu ŚSRK, który oddziaływałby tylko negatywnie na wszystkie komponenty środowiska. Najwięcej negatywnych oddziaływań zidentyfikowano dla celów II obszaru. Większość celów spowoduje same pozytywne skutki dla człowieka i środowiska. Brak jednak bezpośredniego odniesienia do kwestii środowiska i zrównoważonego rozwoju.
Prognoza oddziaływania na środowisko Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie	Największe znaczenie w zakresie oddziaływań środowiskowych, będą miały stymulowane zmiany populacyjne. Dotyczy to zwłaszcza skutków rozwoju funkcji metropolitarnych i dużych ośrodków miejskich. Wzrost wskaźnika zagęszczenia populacji w ośrodkach rozwoju pociągał będzie za sobą konsekwencje w postaci lokalnego wzrostu presji skierowanych w głównej mierze na środowisko przyrodnicze, związanych ze wzrostem strumienia odpadów wymagających unieszkodliwienia, wzrostem ładunku zanieczyszczeń w ściekach oraz ilości ścieków kierowanych do

Nazwa dokumentu	Główne wnioski
	<p>oczyszczenia, wzrostem zapotrzebowania na wodę pitną i towarzyszącym temu rosnącym deficytem zasobów wody zdatnej do użytku oraz samą koncentracją źródeł emisji zwiększających poziom lokalnej, indywidualnej i zbiorowej presji. Z drugiej strony zmiany demograficzne polegać będą na odpływie ludności z terenów peryferyjnych, co również skutkować może szeregiem istotnych dla środowiska przemian, takich jak intensyfikacja produkcji rolnej, zmniejszenie ilości odpadów komunalnych, zmiany struktury ścieków, zalesienia, itp.</p>
<p>Prognoza oddziaływania na środowisko Strategii Rozwoju Transportu do 2020 roku (z perspektywą do 2030 roku)</p>	<p>Stwierdzono, że nie ma możliwości uniknięcia działań, które mogą potencjalnie negatywnie wpłynąć na środowisko przyrodnicze lub pogorszyć warunki równoważenia rozwoju. Ograniczenie i/lub złagodzenie konfliktów pomiędzy wymogami ochrony środowiska, a oddziaływaniem sektora transportu będzie można osiągnąć poprzez wprowadzanie odpowiednich rozwiązań planistycznych, technologicznych i architektonicznych-krajobrazowych, jako elementów zrównoważonej gospodarki przestrzennej.</p> <p>Duża część kierunków działań uznana została za sprzyjającą łagodzeniu presji transportowych.</p>
<p>Prognoza oddziaływania na środowisko Strategii Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko</p>	<p>Główne zalecenia są następujące:</p> <ul style="list-style-type: none"> • uwzględnienie priorytetowych problemów ochrony środowiska i energetyki, • zapewnienie zgodności Strategii z: zasadą zrównoważonego rozwoju i koniecznością jej wdrażania, zasadą kompleksowości w ochronie środowiska, zasadą przezorności, <p>wprowadzanie działań związanych z ochroną krajobrazu do procesu planowania przestrzennego, wspieranie rozwoju lokalnych instalacji energetycznych opartych na biomase.</p>
<p>Prognoza oddziaływania na środowisko Strategii Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa</p>	<p>Realizacja Strategii będzie pozytywnie oddziaływała na zależności między wszystkimi elementami środowiska i między oddziaływaniami na te elementy. Negatywne oddziaływania mogą wystąpić przy realizacji następujących priorytetów i kierunków interwencji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • utrzymanie użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej, • utrzymanie żywotnych ekonomicznie gospodarstw rolnych, • wsparcie przekształceń strukturalnych w rolnictwie, • racjonalne wykorzystanie rolniczej i rybackiej przestrzeni produkcyjnej do produkcji energii ze źródeł odnawialnych, <p>Strategia będzie oddziaływać na Natura 2000 podobnie jak na bioróżnorodność oraz zwierzęta i rośliny. Szczegółowe określenie skutków będzie możliwe po zlokalizowaniu inwestycji wynikających ze Strategii.</p>

Nazwa dokumentu	Główne wnioski
Prognoza oddziaływania na środowisko koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju 2030	<p>W Prognozie zostały zawarte m.in. następujące zapisy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zwrócono uwagę na rozwiązania wariantowe, przede wszystkim potrzebę i możliwość rozwoju w Polsce energetyki rozproszonej oraz możliwość takiego prowadzenia rozwoju społeczno-gospodarczego, który nie będzie prowadził do nadmiernych potrzeb transportowych, • negatywnie oceniono całkowite pominięcie resortu środowiska wśród pomiotów, które powinny mieć istotny wpływ na zagospodarowanie przestrzenne Polski, • dla lepszego zobrazowania całościowego oddziaływania polityki przestrzennej na środowisko, zaproponowano wprowadzenie, zarówno na poziomie krajowym, jak i wojewódzkim, wskaźnika syntetycznego w postaci tzw. „ślądu ekologicznego”.
Prognoza oddziaływania na środowisko polityki energetycznej Polski do 2030 roku	<p>Wnioski są następujące:</p> <ul style="list-style-type: none"> • działania w zakresie efektywności energetycznej powinny być z jednakową intensywnością prowadzone w dwóch komplementarnych obszarach – możliwie szybkiej poprawy efektywności wykorzystania energii pierwotnej oraz redukcji zapotrzebowania na energię finalną, zwłaszcza w sektorze usług i gospodarstw domowych oraz w transporcie, • kwestii poprawy efektywności energetycznej należy podporządkować, przyjmowane na potrzeby realizacji polityki instrumentarium, w tym standardy środowiskowe i energetyczne oraz elastyczne mechanizmy bilansowania najważniejszych emisji (CO₂, SO₂, NO_x) – stworzy to preferencje dla instalacji o najwyższej sprawności energetycznej, • przyjęty cel kierunkowy dla energii ze źródeł odnawialnych należy uznać za ekstensywny, ale biorąc pod uwagę rzeczywiste tempo rozwoju sektora, różnorodne bariery ekonomiczne, prawne i przyrodnicze oraz obecny stan wyjściowy, jest to cel sformułowany realistycznie.
Poziom wojewódzki	
Prognoza oddziaływania na środowisko dla projektu aktualizacji Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego na lata 2007-2020	<p>Wnioski są następujące:</p> <ul style="list-style-type: none"> • część sformułowanych w Strategii kierunków działania nie pozwala w ogóle na przeprowadzenie oceny środowiskowych skutków ich wdrożenia, przede wszystkim określonych w filarze „Spójność społeczna”, które mają charakter skomplikowanych, niemierzalnych oddziaływań pośrednich, • zdecydowana większość strategicznych kierunków działania (59 na 82), które zaproponowano w Strategii charakteryzuje się pozytywnym wpływem na środowisko regionu, • przeważająca część sformułowanych w dokumencie strategicznych kierunków działań posiada wyraźny, czytelny

Nazwa dokumentu	Główne wnioski
	<p>pozytywny kontekst środowiskowy,</p> <ul style="list-style-type: none"> • istotne negatywne oddziaływania zdiagnozowano w przypadku 23 strategicznych kierunków działania, • najbardziej niekorzystnych efektów na środowisko regionu należy się spodziewać w wyniku wdrażania założeń Strategii, pociągających za sobą konieczność realizacji późniejszych tzw. twardych przedsięwzięć inwestycyjnych, skoncentrowanych w następujących obszarach: rozwój przemysłu ceramicznego, szklarskiego, materiałów budowlanych (w tym głównie w Zagłębiu Ceramiczno-Budowlanym Opoczno-Tomaszów Mazowiecki) oraz działalności gospodarczej, rozwój turystyki (w tym głównie w Obszarach Turystycznych Dolin Rzecznych Pilicy i Warty), rozwój infrastruktury transportowej, rozwój infrastruktury technicznej, rozwój rolnictwa (Obszar Rozwoju Intensywnego Rolnictwa), • zdiagnozowanie istotnych negatywnych oddziaływań na środowisko ze strony wymienionych strategicznych kierunków działania nie przesądza o konieczności ich wykluczenia z założeń Strategii. Działania te mogą być z powodzeniem realizowane przy wdrożeniu rozwiązań eliminujących i minimalizujących niekorzystne efekty środowiskowe.
Poziom powiatu	
<p>Prognoza oddziaływania na środowisko Programu ochrony środowiska dla powiatu radomszczańskiego na lata 2013 - 2016 z uwzględnieniem lat 2017 - 2020</p>	<p>Wnioski są następujące:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wszystkie zadania i kierunki działań wyznaczone w <i>Programie ochrony środowiska</i> służyć mają poprawie stanu i jakości środowiska lub poprawie jakości życia mieszkańców powiatu radomszczańskiego, • w prawie wszystkich przypadkach zamierzenia <i>Programu</i> będą mieć co najmniej potencjalnie korzystny wpływ na poszczególne komponenty środowiska, • w pozostałych przypadkach rodzaj potencjalnego wpływu zależeć będzie przede wszystkim od sposobu prowadzenia działań • w niektórych działaniach może wystąpić negatywny wpływ na niektóre komponenty środowiska ostateczne skutki środowiskowe podejmowanych działań będą zależne m.in. od sposobu prowadzenia prac, wykonanych zabezpieczeń, lokalnej chłonności środowiska lub od występowania w rejonie realizacji przedsięwzięcia tzw. obszarów wrażliwych, • na etapie budowy realizacja prawie wszystkich zadań może w pewnym zakresie oddziaływać na środowisko, jednak nie powinno to być oddziaływanie znaczące, ponadto, jest ono krótkotrwałe i chwilowe, • potencjalne bezpośrednie oddziaływania na środowisko

Nazwa dokumentu	Główne wnioski
	<p>jakie mogą wystąpić w wyniku realizacji zadań <i>Programu ochrony środowiska to</i>: nieodwracalne przekształcenia terenów w przypadku realizacji nowych inwestycji drogowych i pozostałych komunikacyjnych oraz innych inwestycji infrastrukturalnych, przerwanie powiązań ekologicznych w przypadku budowy nowych ciągów komunikacyjnych, zmiana stosunków wodnych, a tym samym siedlisk fauny i flory w wyniku realizacji inwestycji budowlanych i odwodnień terenu, chwilowe, lokalne pogorszenie podstawowych wskaźników jakości powietrza, lokalne, chwilowe podwyższenie poziomu hałasu na etapie budowy (praktycznie wszystkie typy przedsięwzięć przewidzianych do realizacji z wyłączeniem działań na rzecz ochrony przyrody), wzrost ilości odpadów na etapie realizacji,</p> <ul style="list-style-type: none"> • w kategorii oddziaływań pośrednich można wskazać przede wszystkim: zmiany zagospodarowania terenu w rejonie inwestycji drogowych, wzrost intensywności ruchu i związanych z tym emisji na modernizowanych drogach, wzrost presji urbanizacyjnej na terenach zabudowy mieszkaniowej po uzbrojeniu ich w sieć kanalizacyjno-wodociągową, • z przeprowadzonej w <i>Prognozie</i> analizy wynika, że ze względu na rodzaj, skalę oraz zasięg przestrzenny oddziaływań szczególnie znaczące skutki środowiskowe generowane mogą wystąpić w wyniku realizacji projektów zaplanowanych w ramach: modernizacja dróg oraz infrastruktury związanej z komunikacją, termomodernizacji obiektów.

4. Stan środowiska (w tym na obszarach objętych przewidywanym znaczącym oddziaływaniem) oraz potencjalne zmiany tego stanu w przypadku braku realizacji projektowanego dokumentu

4.1. Stan środowiska na terenie Powiatu Radomszczańskiego

Przyroda i krajobraz

Na terenie Powiatu Radomszczańskiego występują różne typy ekosystemów odmiennych pod względem przyrodniczym i krajobrazowym. Są to zarówno ekosystemy naturalne, półnaturalne i całkowicie zmienione, przy czym do najważniejszych zalicza się:

- zwarte kompleksy leśne,
- siedliska drzewiaste i krzewiaste wokół zbiorników wodnych,
- roślinność siedlisk łąkowych, w tym zespoły roślinności łąk wilgotnych,

- trawiastą roślinność pastwisk,
- zbliżone do naturalnych siedliska roślinności przywodnej i bagiennej,
- alejowe nasadzenia przydrożne i kępy zieleni śródpolnej,
- zespoły komponowanej roślinności wysokiej parków i cmentarzy,
- zespoły roślinne w obrębie zabudowy i na obrzeżach terenów rolnych oraz w strefach przydrożnych,
- kępowe formacje drzewiaste i krzewiaste towarzyszące zabudowie lub stanowiące skupienia śródpolne,
- rośliny kultur rolniczych z charakterystycznym składem gatunkowym,
- roślinność ruderalną, występującą w miejscach o intensywnej zabudowie.

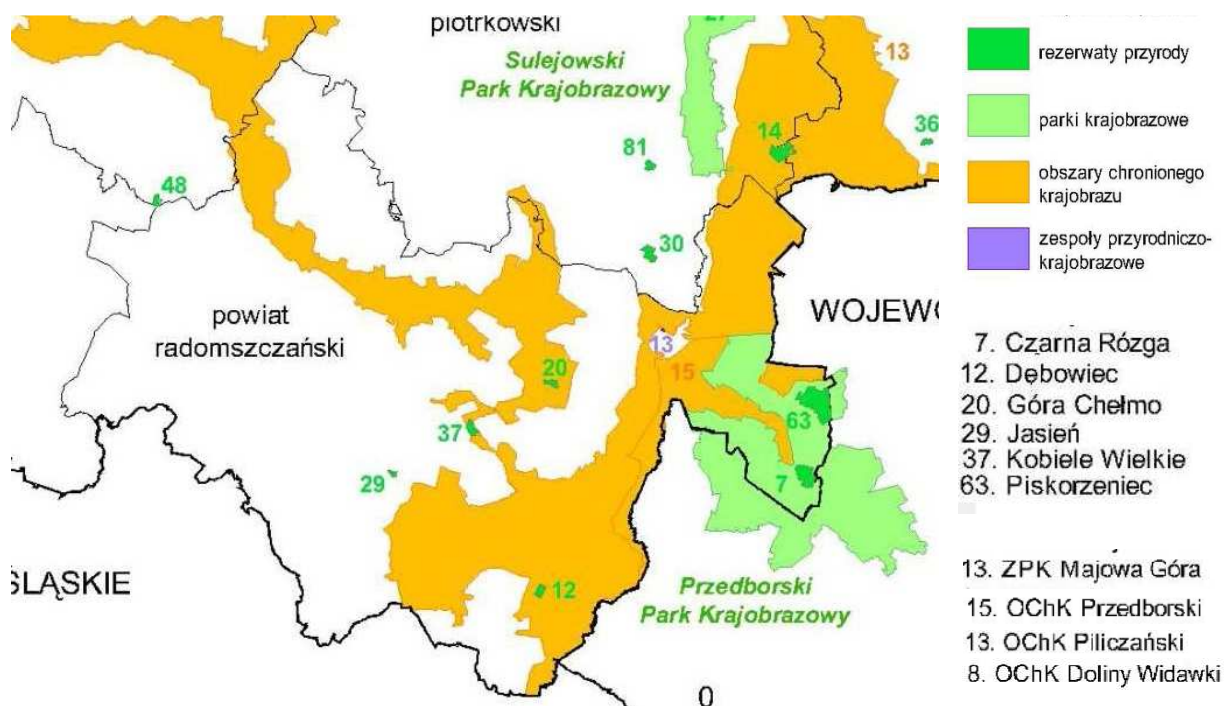
Najcenniejsze obiekty i obszary przyrodnicze powiatu radomszczańskiego zostały objęte ochroną prawną. Zajmują one łączną powierzchnię 28 032,30 ha, co stanowi 19,4% obszaru powiatu. Ochroną objęto:

Tabela 4. Formy ochrony przyrody na terenie powiatu radomszczańskiego

Forma ochrony	Ilość	Powierzchnia ogólna w ha	% powierzchni powiatu
Rezerваты przyrody	6	789,21	0,5
Obszary chronionego krajobrazu	3	22 130,40	15,3
Parki krajobrazowe	1	5 710,00	3,9
Użytki ekologiczne	130	145,40	0,1
Zespoły przyrodniczo krajobrazowe	1	3,90	0,003
Pomniki przyrody (szt.)	290	-	-
Natura 2000: <i>Specjalne Obszary Ochrony</i> <i>Obszar Specjalnej Ochrony</i>	7	-	-

Źródło: Starostwo Powiatowe w Radomsku, GUS - Bank Danych Lokalnych 2014 r.

Rysunek 2. Obszary prawnie chronione na terenie powiatu radomszczańskiego (źródło: Program ochrony środowiska dla województwa łódzkiego 2012)

Rezerваты przyrody

Na terenie powiatu radomszczańskiego znajdują się następujące rezerваты przyrody:

"Czarna Różga"- florystyczny i leśny rezerwat położony w gminie Przedbórz, po wschodniej stronie Pasma Przedborsko - Małogoskiego, w pobliżu miejscowości Żeleźnica. Rezerwat zajmuje powierzchnię 185,6 ha, w tym 181,31 ha lasów i 4,29 ha terenów bezleśnych. Został utworzony w 1996 r. w granicach Przedborskiego Parku Krajobrazowego (M.P. z 1996 r. Nr 75, poz.677) w celu zachowania ze względów naukowych i dydaktycznych naturalnych ekosystemów wilgotnych lasów liściastych z licznymi drzewami pomnikowymi oraz gatunkami rzadkich chronionych roślin zielnych. Znajduje się tu mozaika naturalnych zespołów leśnych: olsów, łęgów, grądów, boru jodłowego i sosnowego bagiennego z kilkunastoma okazami starych dębów i buków. Rezerwat posiada plan ochrony (Zarządzenie Nr 24/2011 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Łodzi z dnia 31 marca 2011 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody "Czarna Różga").

„Dębowiec” - rezerwat florystyczny i leśny w sąsiedztwie miejscowości Silniczka (gmina Żytno), utworzony w 1965 r. (Zarządzenie Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z 20 października 1965 r. - M.P. z 1965 r. Nr 63 poz. 352). Powierzchnia rezerwatu wynosi 47 ha. Rezerwat utworzono w celu zachowania ze względów naukowych i dydaktycznych naturalnego fragmentu grądu z lipą szerokolistną na krańcach zasięgu i łęgu wiązowo-jesionowego z rzadkimi roślinami zielnymi. Rezerwat ma sporządzony plan ochrony, przyjęty rozporządzeniem Nr 53/2007 Wojewody Łódzkiego z dnia 28 listopada 2007 r.

„Góra Chełmo” - rezerwat krajobrazowy i przyrody nieożywionej utworzony w 1967 r. w miejscowości Chełmo w gminie Masłowice. Został powołany Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego

z 23 listopada 1967 r. (M.P. z 1967 r. Nr 67, poz. 330). Jego powierzchnia to 41,44 ha. Rezerwat obejmuje szczyt i fragmenty zboczy Góry Chełmo (323 m n.p.m.) - jednego z najwyższych wzniesień województwa łódzkiego. Rezerwat utworzono w celu zachowania ze względów naukowych, dydaktycznych i krajobrazowych wzgórza porośniętego lasem mieszanym, zbudowanego z piaskowców albskich, dolnokredowych, będącego ostańcem denudacyjnym, oraz znajdującego się na nim grodziska z X wieku, z czterema pierścieniami wałów (były to prawdopodobnie umocnienia obronne albo miejsce kultu). Rezerwat ten jest jednym z nielicznych miejsc w Polsce, gdzie można odnaleźć stary drzewostan klonowo - jaworowy. Plan ochrony rezerwatu jest w trakcie konsultacji.

"Jasień" - rezerwat florystyczny i leśny o powierzchni 14,5 ha, położony na południe od miejscowości Jasień, w gminie Kobbiele Wielkie. Powołany w 1958 roku Zarządzeniem Nr 342 Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 16 października 1958 r. (M.P. z 1958 r. Nr 92, poz. 509) w celu ochrony naturalnego siedliska cisa pospolitego. Najwięcej drzew posiada obwód 41-63 cm, ale również rosną tam cisy o obwodzie 95 cm, co wskazuje na wiek około 150 lat. Drzewa rozmieszczone są bardzo nierównomiernie - miejscami rosną gromadnie, tworząc niewielkie skupienia, w innych miejscach występują pojedynczo. Największy okaz cisa ma wysokość 7 m i obwód pnia 37 cm. Oprócz cisa rosną tam drzewa typowe dla lasów bagiennych lub okresowo zalewanych. Plan ochrony rezerwatu jest w trakcie konsultacji.

"Kobbiele Wielkie" – florystyczny i leśny rezerwat utworzony w 1960 roku w gminie Kobbiele Wielkie, na wschód od Radomska, Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 01.02.1960 r. (M.P. z 1960 r. Nr 32, poz. 156). Zajmuje powierzchnię 63,87 ha. Rezerwat utworzono w celu zachowania, ze względów naukowych i dydaktycznych, fragmentu naturalnego lasu sosnowo-dębowo-jodłowego (jedlina świętokrzyska z elementami flory górskiej). Plan ochrony rezerwatu jest w trakcie konsultacji.

"Piskorzaniec" - rezerwat torfowiskowy o powierzchni 409 ha, utworzony w 1990 roku Zarządzeniem nr 402 Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 26 listopada 1990 roku (M.P. Nr 48, poz. 442). Położony jest na południe od wsi Piskorzaniec w gminie Przedbórz. Ochroną objęte są tu ekosystemy bagiennych lasów i torfowisk, staw "Duży", na którym prowadzona jest gospodarka rybacka, i zarośnięty szuwarami staw "Bolesław". Wokół całego torfowiska rośnie bór bagieny. Występuje tu kilkanaście zespołów turzycowych i szuwarowych. Występuje tu także znajdująca się pod całkowitą ochroną wierzb borówkolistna, relikt na torfowisku i gatunek bardzo rzadki w Polsce. W rezerwacie żyją dziki, sarny, łosie, a także wiele gatunków ptaków oraz bardzo licznie reprezentowane bobry. Rezerwat ma sporządzony plan ochrony, przyjęty Zarządzeniem Nr 23/2011 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Łodzi z dnia 31 marca 2011 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody "Piskorzaniec".

Obszary chronionego krajobrazu

Na terenie powiatu radomszczańskiego znajdują się następujące obszary chronionego krajobrazu:

Przedborski Obszar Chronionego Krajobrazu - utworzony 9 lipca 2002 r. Rozporządzeniem Nr 9/2002 Wojewody Łódzkiego z dnia 9 lipca 2002 r. w sprawie wyznaczenia Przedborskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (Dz. Urz. Woj. Łódzkiego Nr 175, poz. 2481). Znajduje się na terenie gmin: Kobbiele Wielkie, Masłowice, Przedbórz, Wielgomłyny i Żytno. Obszar ten ma z założenia pełnić rolę ochronną wobec Przedborskiego Parku Krajobrazowego, jako że powstał z jego otuliny. Na obszar składają się dwa niepołączone ze sobą fragmenty. Charakteryzuje się krajobrazem rolniczym i w niewielkim stopniu

obejmuje ekosystemy leśne. Według ostatniej zmiany uchwalonej przez Sejmik Województwa Łódzkiego w 2012 roku obszar ma obecnie powierzchnię 5 417 ha.

Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Widawki - utworzony 4 grudnia 2007 r. Rozporządzeniem Nr 59/2007 Wojewody Łódzkiego z dnia 4 grudnia 2007 r. w sprawie wyznaczenia Obszaru Chronionego Krajobrazu Doliny Widawki (Dz. Urz. Woj. Łódzkiego Nr 374, poz. 3324), ze zmianami. Aktualny akt prawny to: Uchwała nr XIV /237/11 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 30 sierpnia 2011 w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu Doliny Widawki (Dz. Urz. W. Ł.nr 311, poz. 3134, z dn. 27.10.2011 r.). Na terenie powiatu radomszczańskiego znajduje się na terenie gmin: Dobryszyce, Gomunice, Kamieńsk, Kodrąb, Kobile Wielkie, Masłowice i Wielgomłyny. Utworzony ze względu na ochronę doliny rzeki Widawki z wartościowymi siedliskami i zbiorowiskami roślinnymi, ochronę koryta rzeki Widawki stanowiącej na znacznej przestrzeni naturalny ciek wodny, korytarz ekologiczny łączący dolinę Warty z doliną Pilicy. Są to tereny cenne przyrodniczo, o znacznym zalesieniu, z licznymi zbiornikami wodnymi. Obecna powierzchnia obszaru wynosi 41 390 ha.

Piliczański Obszar Chronionego Krajobrazu - utworzony 24 marca 2009 r. Rozporządzeniem Nr 8/2009 Wojewody Łódzkiego z dnia 24 marca 2009 r. w sprawie wyznaczenia Piliczańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (Dz. Urz. Woj. Łódzkiego Nr 75, poz. 712), ze zmianami. Na terenie powiatu radomszczańskiego obejmuje gminy: Przedbórz, Kobile Wielkie, Masłowice, Wielgomłyny i Żytno. Tereny chronione są ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem, a także pełnią funkcję korytarzy ekologicznych. Obecna powierzchnia wynosi 43 790 ha. Na obszar oprócz części zasadniczej składają się jeszcze dwa niewielkie niepołączone fragmenty.

Park krajobrazowy

Na terenie powiatu radomszczańskiego znajduje się jeden park krajobrazowy.

Przedborski Park Krajobrazowy - został powołany w 1988 roku Rozporządzeniem Nr 4/98 Wojewody Piotrkowskiego z dnia 30 czerwca 1998 r. w sprawie utworzenia Przedborskiego Parku Krajobrazowego (Dz. Urz. Woj. Piotrkowskiego Nr 11, poz. 128) oraz Rozporządzeniem Nr 9/2002 Wojewody Łódzkiego z dnia 9 lipca 2002 r. w sprawie określenia granic Przedborskiego Parku Krajobrazowego i ustanowienia planu ochrony Przedborskiego Parku Krajobrazowego w województwie łódzkim oraz wyznaczenia Przedborskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (Dz. Urz. Woj. Łódzkiego Nr 175, poz. 2481). Powierzchnia Parku wynosi 16 640 ha, w tym na terenie powiatu radomszczańskiego - 7 385 ha. Leży on na pograniczu województw: łódzkiego, radomszczańskiego (w gminach: Przedbórz, Masłowice, Wielgomłyny, Żytno) i świętokrzyskiego. Obejmuje tereny byłej Puszczy Pilicka - torfowiska, podmokłe łągi, olsy bagienne, grądy, wiekowe dąbrowy i buczyny, bory sosnowe, łąki, wrzosowiska, murawy kserotermiczne oraz starorzecza Pilicy. Krajobraz Przedborskiego Parku Krajobrazowego stanowi mozaikę struktur wyżynnych i nizinnych, gdzie doliny rzeczne przeplatają się z obszarami pól, łąk i lasów, ponad którymi wznoszą się łagodne wzgórza. W Parku występują liczne gatunki roślin podlegających ochronie całkowitej oraz ochronie częściowej.

Na terenie Parku ustanowiono rezerваты przyrody, użytki ekologiczne, pomniki przyrody i zabytkowe parki. Przedborski Park Krajobrazowy posiada plan ochrony.

Ponadto, północne krańce gminy Przedbórz leżą w obrębie otuliny **Sulejowskiego Parku Krajobrazowego**. Został on utworzony w celu ochrony szczególnych wartości przyrodniczych,

krajobrazowych i historyczno-kulturowych środkowego odcinka Pilicy (pomiędzy Przedborzem a Sulejowem i terenów wokół Zalewu Sulejowskiego).

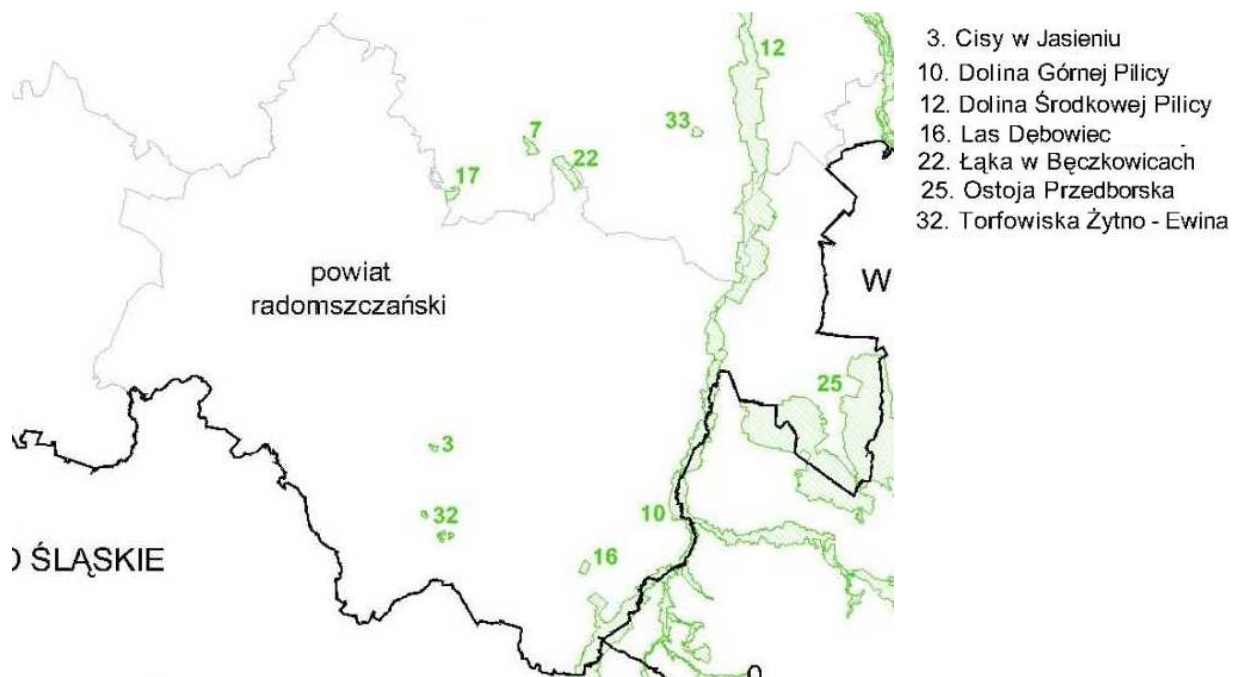
Zespół przyrodniczo-krajobrazowy

Na terenie powiatu znajduje się jeden zespół przyrodniczo - krajobrazowy

Zespół Przyrodniczo - Krajobrazowy "Majowa Góra" został utworzony w gminie Przedbórz 23 marca 1994 r. (Uchwała Nr XXI/153/94 Rady Miejskiej w Przedborzu z dnia 23 marca 1994 r. w sprawie uznania terenu obszaru leśnego „Majowa Góra” w Przedborzu za zespół przyrodniczo-krajobrazowy podlegający ochronie). Zespół ma powierzchnię 3,9 ha. Obejmuje wzgórze o wysokości 235 m. n.p.m., zbudowane z piaskowców oraz wapieni. Jego środek przecięty jest wąwozem, który powstał na skutek wydobywania kamienia piaskowego na potrzeby budownictwa. Rosną tu zbiorowiska murawowe z rzadkimi gatunkami roślin: sasanka wiosenna, koniczyna długokłosa, dzwonek syberyjski, dziewięciśń pospolity. Obecnie "Majową Górą" włada wspólnota wsi Wola Przedborska, na zasadach posiadania samoistnego.

Sieć Natura 2000

Jest to sieć obszarów chronionych na terenie państw członkowskich Unii Europejskiej. Celem wyznaczenia tych obszarów (o znaczeniu priorytetowym dla Wspólnoty Europejskiej) jest ochrona cennych pod względem przyrodniczym i zagrożonych składników różnorodności biologicznej.

Rysunek 3. Obszary NATURA 2000 na terenie powiatu radomszczańskiego (źródło: Program ochrony środowiska dla województwa łódzkiego 2012)

Na obszarze powiatu radomszczańskiego znajdują się fragmenty następujących obszarów sieci Natura 2000:

1. Dolina Górnej Pilicy – kod PLH260018 (gminy: Przedbórz, Wielgomłyny, Żytno)

Występują tutaj duże, w większości naturalne kompleksy leśne (grądy, lasy mieszane świeże i wilgotne oraz w dolinach rzecznych - lasy łąkowe i olsy). Meandrująca rzeka Pilica, której towarzyszą liczne starorzecza, tworzy malowniczą dolinę. Wzdłuż koryta ciągną się gęste zarośla wierzbowe oraz lasy nadrzeczne, o silnie zróżnicowanych drzewostanach, którym towarzyszą podmokłe łąki, charakteryzujące się dużą różnorodnością biologiczną: bogactwem fauny i flory, zwłaszcza gatunków związanych z siedliskami wilgotnymi. Powierzchnia licznych bagien i torfowisk systematycznie się kurczy w wyniku naturalnych zmian sukcesyjnych oraz zabiegów melioracyjnych.

2. Dolina Środkowej Pilicy – kod PLH100008 (gmina: Przedbórz)

Obszar obejmuje 40 km odcinek środkowej Pilicy (około 1/8 całkowitej długości rzeki). Wody Pilicy są stosunkowo czyste. Rzeka jest nieuregulowana; ma naturalny charakter (liczne meandry i starorzecza). Pewne fragmenty obszaru są regularnie zalewane. Łąki kośne i pastwiska pokrywają dużą część powierzchni doliny; znajdują się tu również niewielkie płyty torfowisk, trzcinowisk i turzycowisk. Znaczne połacie brzegów rzeki porośnięte są lasami łąkowymi i nadrzecznymi zaroślami wierzbowymi.

3. Cisy w Jasieniu – kod PLH100018 (gmina: Kobbiele Wielkie)

Obszar obejmuje rezerwat leśny Jasień zlokalizowany na południe od wsi i stawów rybnych Jasień. Przez podmokły i zabagniony teren przepływają niewielkie strumienie, nad którymi zachowały się dobrze wykształcone zbiorowiska łąkowe, olsowe i niewielkie fragmenty grądów. Najwyższe piętro lasu budowane jest głównie przez ponad 100-letnie drzewostany olchowe. W domieszce występują klon jawor, brzoza omszona, dąb szypułkowy i świerk pospolity. W granicach obiektu występują ponadto mniejsze powierzchnie drzewostanów z udziałem sosny zwyczajnej. Najcenniejszym skadnikiem warstwy podszycia i niekiedy nawet drugiego pietra drzewostanu jest cis pospolity *Taxus baccata*. Stanowisko tego gatunku w rezerwacie Jasień jest jednym z największych w Polsce. We florze obszaru zwracają uwagę gatunki o charakterze górskim: widłak wroniec *Huperzia selago*, liczydło górskie *Streptopus amplexifolius* i świerżabek orzęsiony *Chaerophyllum hirsutum*.

4. Las Dębowiec – kod PLH100023 (gmina: Żytno)

Obszar obejmuje rezerwat Dębowiec położony w zachodniej części Uroczyska Dębowiec. Teren jest płaski, miejscami zabagniony, z interesującym mikroreliefem. Występują tu liczne zagłębienia terenu będące wynikiem krasu kopalnego, jaki kształtuje się w płytko zalegających marglach kredowych. Dzięki temu wykształciły się w omawianym obszarze żyzne gleby czarnoziemne. Przez rezerwat przepływają niewielkie strumienie, nad którymi zachowały się klasycznie wykształcone zbiorowiska łąkowe. Są to zarówno łągi wiązowo-jesionowe (91F0) jak i łągi jesionowo-olszowe (91E0). Na przeważającej powierzchni rezerwatu, w miejscach wyżej położonych, zachowały się naturalne lasy grądowe (9170). Najbardziej interesujący jest grąd niski w wariantcie z lipą szerokolistną *Tilia platyphyllos*, występującą tu na północnej granicy zasięgu. W zagłębieniach występują zbiorowiska szuwarowe i olsy. W środkowej części rezerwatu zachował się płat łąki reprezentujący zespół *Junco-Molinietum* (siedlisko Natura 2000 - 6410) z udziałem pełnika europejskiego *Trollius europaeus*.

5. Łąka w Bęczkowicach – kod PLH100004 (gmina: Masłowice)

Obszar obejmuje torfowisko leżące w dolinie Luciąży. Leży ono w jej środkowym biegu, na około 500 m odcinku doliny. Charakteryzowane łąki znajdują się na lewym (zachodnim) brzegu rzeki. Dolina w tym miejscu ma około 1 km. szerokości. Złóża torfowe w przeszłości były eksploatowane, proces ten trwał jeszcze do początków lat 50. XX stulecia. Do połowy lat 80. Obszar ten był wykorzystywany rolniczo, jako mało wartościowe łąki (koszono je raz w roku) oraz jako pastwiska. Od połowy lat 80 zaprzestano wypasu i wykaszania roślinności na łąkach. Spowodowane to było niską opłacalnością produkcji rolniczej z powodu dużego rozdrobnienia działek. W ciągu ostatnich 12 lat zwiększyła się znacznie w wyniku tego powierzchnia zarośli wierzbowych.

6. Ostoja Przedborska – kod PLH260004 (gmina: Przedbórz)

Obszar obejmuje fragment Przedborskiego Parku Krajobrazowego. Zachodnią część obszaru stanowi zbocze Pasma Przedborsko-Małogoskiego zbudowanego z górnourajskich wapieni i kredowych piaskowców. Sieć rzeczna jest stosunkowo bogata, stanowią ją liczne dopływy Czarnej Włoszczowskiej. Znaczną część obszaru zajmuje rozległy kompleks wilgotnych i podmokłych łąk oraz największy w tej części Polski płat lasów jesionowo-olszowych (obręb Oleszno). Zachowały się tu duże fragmentami naturalnych drzewostanów. Dominują bory sosnowe, lecz pozostały też naturalne płaty grądów, buczyn i dąbrów. Na zboczach wzgórz rozwijają się murawy kserotermiczne, a w dolinach torfowiska. Najbardziej rozległym i najcenniejszym z nich jest Piskorzaniec. Na jego trudno dostępnych fragmentach występują liczne oczka wodne.

7. Torfowiska Żytno – Ewina – kod PLH10003 (gminy: Żytno, Gidle)

Obszar obejmuje trzy dobrze zachowane kompleksy torfowisk i borów bagiennych między miejscowościami Żytno i Ewina. Torfowiska w większości mają charakter nieco zdegenerowanych torfowisk wysokich, miejscami w obrębie zarastających dystroficznych zbiorników wodnych, są tu torfowiska przejściowe. Różnorodna jest flora torfowiskowa. Większość populacji (np. rosziczka okrągłolistna *Drosera rotundifolia*) osiąga wysoką liczebność. W otoczeniu występują typowe płaty borów bagiennych *Vaccinio uliginosi*-*Pinetum*, gdzie niegdzie z drzewostanami około 130-letnimi i z udziałem osobliwości florystycznych; m.in. długosza królewskiego *Osmunda regalis*.

Użytki ekologiczne

Na terenie powiatu radomszczańskiego znajduje się 130 użytków ekologicznych, położonych w gminach:

- Gomunice - 2 użytki (bagna),
- Kamieńsk - 4 użytki (bagna, oczko wodne, zbiornik wodny, trzciniowisko),
- Kobile Wielkie - 12 użytków (bagna, w tym jedno śródleśne),
- Kodrąb - 3 użytki (bagna),
- Masłowice - 2 użytki (bagna),
- Przedbórz - 74 użytki (bagna śródleśne, torfowiska, łąki śródleśne, samosiew tarniny, zakrzewienia śródpolne),
- Radomsko (wiejska) - 25 użytków (bagna śródleśne),
- Kobile Wielkie - 1 użytek (bagno śródleśne),
- Wielgomłyny - 4 użytki (bagna).

Pomniki przyrody

Na terenie powiatu radomszczańskiego znajduje się 290 pomników przyrody, w tym 289 obiektów przyrody ożywionej (pojedyncze drzewa, grupy drzew, aleje) i jeden obiekt przyrody nieożywionej - głąz narzutowy w gminie Przedbórz.

Pozostałe tereny cenne przyrodniczo

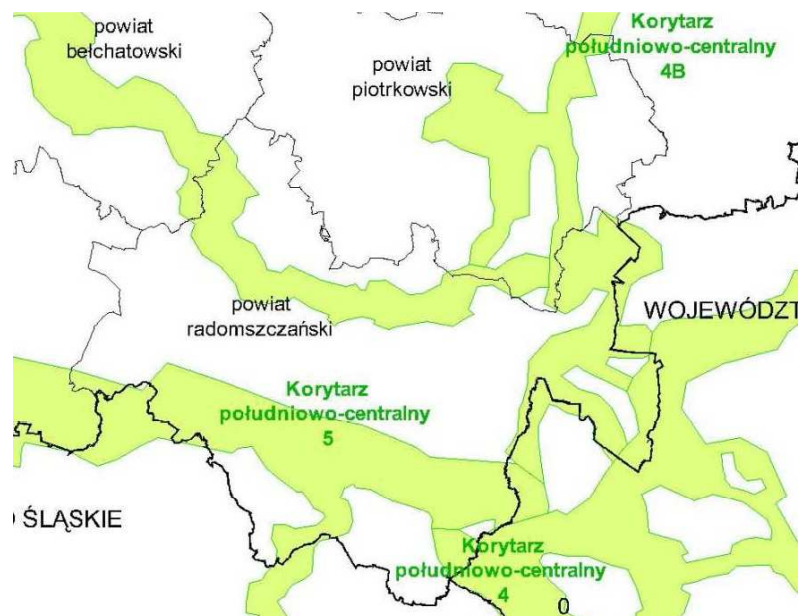
Korytarze ekologiczne

Korytarze ekologiczne na terenie powiatu oparte są głównie o duże kompleksy leśne i doliny cieków wodnych wraz z podmokłymi obniżeniami.

Wyznaczone korytarze ekologiczne o randze krajowej, związane z dolinami rzek to:

- Dolina Warty - korytarz ekologiczny mający kontynuację od północy w województwie wielkopolskim na południu łączący się z korytarzem doliny Prozny od zachodu i z korytarzem doliny Pilicy od wschodu,
- Dolina Pilicy mająca kontynuację od południa w województwie świętokrzyskim, od północy łączący się z korytarzem Pradoliny Warszawsko-Berlińskiej,
- Dolina Widawki – korytarz stanowiący powiązanie doliny Warty z doliną Pilicy.

Korytarz ekologiczny dotyczący migracji dużych zwierząt to główny korytarz ekologiczny Południowo-Centralny, który łączy Roztocze z Lasami Janowskimi, Puszcą Sandomierską i Świętokrzyską, Przedborskim Parkiem Krajobrazowym, Załęczańskim Parkiem Krajobrazowym, następnie łączy się z Lasami Lublinieckimi i Borami Stobrawskimi oraz biegnie do Lasów Milickich, Doliny Baryczy i Borów Dolnośląskich.

Rysunek 4. Korytarze ekologiczne na terenie powiatu radomszczańskiego (źródło: Program ochrony środowiska dla województwa łódzkiego 2012)

Zieleń urządzona

Na terenie powiatu radomszczańskiego do terenów zieleni urządzonej należą: parki, zieleńce, cmentarze, ogrody przydomowe, zieleń obiektów sportowych, zieleń osiedlowa oraz zieleń izolacyjna tras komunikacyjnych i zieleń przyuliczna. Powierzchnia poszczególnych terenów wynosi:

- parki spacerowo – wypoczynkowe – 7,4 ha,
- zieleńce – 14,3 ha (22 obiekty),
- zieleń uliczna – 22,0 ha,
- tereny zieleni osiedlowej – 32,76 ha,
- cmentarze – 77,4 ha (49 obiektów),
- lasy gminne - 286,3 ha.

Grunty leśne i lasy

Powierzchnia lasów i gruntów leśnych na terenie powiatu wynosiła 45 011,15 ha (GUS, 2014 r.), a samych lasów - 44 114,3 ha. Wskaźnik lesistości wynosi 30,6% i wzrósł od 2002 roku o 0,6%.

Lasy na terenie powiatu rozłożone są nierównomiernie - największe ich kompleksy znajdują się w centralnej, południowej i wschodniej części powiatu. Tylko niektóre kompleksy połączone są naturalnymi, leśnymi korytarzami oraz są na tyle duże, że wytworzyła się strefa wewnątrz lasu.

Najbardziej zalesione gminy powiatu to: Żytno, Przedbórz, Kamieńsk, Gomunice, a najmniej: Lgota Wielka, Dobryczyce, Kodrąb i Masłowice.

Największy udział w strukturze własnościowej mają grunty leśne i lasy publiczne - zajmują 33 123,15 ha (74%) powierzchni wszystkich gruntów leśnych. Grunty leśne prywatne zajmują powierzchnię 11 888,0 ha (26%).

Lasy państwowe na terenie powiatu radomszczańskiego podlegają Nadleśnictwu Radomsko, Nadleśnictwu Gidle, Nadleśnictwu Przedbórz i Nadleśnictwu Bełchatów, które wchodzi w skład Regionalnych Dyrekcji Lasów Państwowych (RDLP) w Łodzi oraz w Katowicach. Nadleśnictwa te prowadzą gospodarkę leśną w oparciu o Plan Urządzenia Lasu. Sprawują one także nadzór nad lasami nie stanowiącymi własności Skarbu Państwa, na mocy porozumienia ze Starostą Powiatu Radomszczańskiego.

W lasach powiatu radomszczańskiego zdecydowanie przeważają siedliska świeże, zajmujące ponad 70% powierzchni. Siedliska wilgotne zajmują około 15%, natomiast bagienne i łęgowe - około 4%. Najwięcej jest siedlisk lasu mieszanego świeżego, boru świeżego, boru mieszanego świeżego, boru mieszanego wilgotnego i lasu świeżego.

Gatunkiem panującym w lasach powiatu jest sosna (około 80%) Pozostałe gatunki o znaczącym udziale to olcha, brzoza, dąb, modrzew i świerk. Występują także: klon, wiąz, jesion, akacja, osika, lipa i wierzba.

Najcenniejsze ostoje rodzimych gatunków drzew znajdują się w następujących rejonach:

- jodła: pozostałości Puszczy Pilickiej (Kobiele Wielkie),

- jawor: Góra Chełmo i Dębowiec k. Żytna,
- lipa szerokolistna: uroczysko Dębowiec,
- jesion wyniosły: Reczków k. Przedborza.

Przeciętna zasobność drzewostanów wynosi około 190 m³/ha, a przeciętny wiek drzewostanów wynosi 50 lat.

Najniższe piętro lasu tworzą rośliny runa leśnego. Z uwagi na prowadzoną na tym obszarze od dawna gospodarkę leśną nie jest ono tak zróżnicowane biologicznie jak w odpowiednich lasach naturalnych. Im starszy drzewostan, tym zróżnicowanie gatunkowe runa większe i bardziej typowe dla siedliska. Najmniej zróżnicowane są runa w młodnikach.

Na terenie powiatu radomszczańskiego występuje wiele gatunków roślin górskich (rzadkich na niżu), osiagających tu północną granicę zasięgu (np. narecznica górską, przytulina okrągłolistna).

Na terenie lasów powiatu urządzono leśne ścieżki edukacyjne:

- ścieżka leśna i baza edukacyjna "Kodrąb",
- ścieżka przyrodnicza Żytno-Ewina,
- Ścieżka przyrodnicza Niesulów,
- ścieżka przyrodnicza Sowin,
- ścieżka Edukacyjna w Leśnictwie Wymysłów,
- Ścieżka Edukacyjna w Leśnictwie Piskorzeniec.

W siedzibie Nadleśnictwa Przedbórz znajduje się ponadto leśna Sala Edukacyjna.

Krajobraz

Obszar powiatu położony jest na pograniczu dwóch rozległych prowincji: Wyżyn Polskich (przeważająca część obszaru powiatu) i Niżu Środkowopolskiego (niewielki fragment na północy powiatu).

Na obszarze powiatu dominuje rzeźba terenu ukształtowana w plejstocenie procesami denudacji peryglacialnej na przedpolu lądolodu wiślańskiego oraz późniejszych stadiów ostatniego glacjału. Powierzchnię terenu tworzą głównie płaskie, faliste lub pagórkowate wysoczyzny polodowcowe (z ostańcami morenowymi), rozcięte rozległymi dolinami.

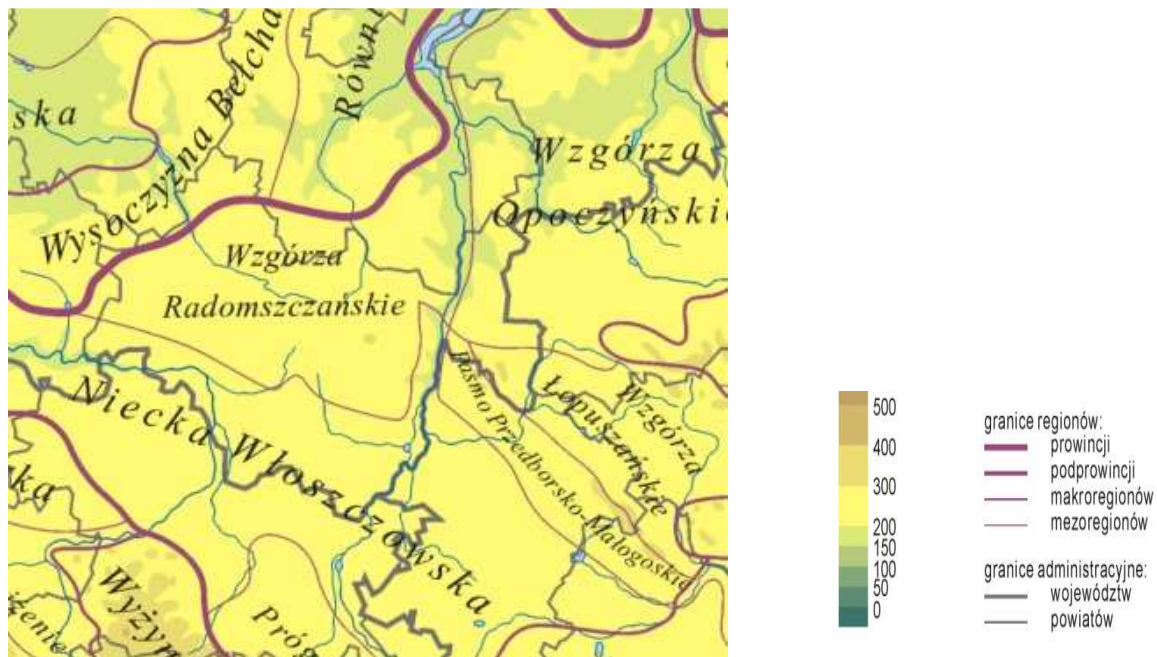
Na obszarze powiatu występują także równiny sandrowe, równiny tarasów nadzalewowych, równiny piasków przewianych i równiny morenowe. W obniżeniach dolinnych występują tarasy zalewowe.

Z mniejszych form morfologicznych występują zdenudowane pagóry kemów i ozów, wytopiska, krawędzie denudacyjne i erozyjne, ostańce denudacyjne, wydmy i zagłębienia bezodpływowe.

Na terenie powiatu występują także formy antropogeniczne – takie jak żwirownie, piaskownie, gliniarki, skarpy powstałe na skutek nadsypywania, rozkopywania terenu lub obwałowywania koryt rzecznych, nasypy kolejowe i drogowe oraz wyrobiska eksploatacyjne i poeksploatacyjne.

Pomimo występowania różnorodnych form morfologicznych rzeźbę terenu powiatu uznać można za mało urozmaiconą, typową dla krajobrazu denudacji peryglacialnej.

Rysunek 5. Mapa hipsometryczna rejonu powiatu radomszczańskiego na tle podziału fizyczno - geograficznego (źródło: pl.wikipedia.org)

Rzędne wysokości na terenie powiatu wahają się w granicach od 185 m n.p.m. do 380 m n.p.m. Spadki terenu są przeważnie niewielkie, nie przekraczające 2%.

Najwyższym punktem jest Góra Kamieńsk (380 m n.p.m.), zlokalizowana na terenie gminy Kamieńsk i będąca zwałowiskiem zewnętrznym Kopalni Węgla Brunatnego „Bełchatów”. Najwyższym naturalnym wzniesieniem na obszarze powiatu jest Fajna Ryba (347 m n.p.m.).

Rysunek 6. Góra Kamieńsk (źródło: <http://www.aviate.pl>)

Rysunek 7. Rzeźba terenu powiatu radomszczańskiego (źródło: www.googlemaps.pl)

Na terenie wiejskim powiatu dominuje zabudowa zagrodowa i jednorodzinna. Rozmieszczenie zabudowań w poszczególnych miejscowościach tworzy różnorodne układy dostosowane do lokalnych uwarunkowań. Przeważają układy liniowe, o zabudowie skupionej wzdłuż ciągów komunikacyjnych. Występuje tu także rozproszone osadnictwo wiejskie o jednorodnej funkcji zabudowy zagrodowej. W miastach (szczególnie w Radomsku) występuje zabudowa wielorodzinna, kamienice (głównie w centrum) oraz zabudowa jednorodzinna.

Powiat radomszczański jest miejscem o niewielkiej atrakcyjności turystycznej, jednak jest tu wiele obiektów wartych zwiedzenia oraz miejsc zasługujących na zainteresowanie ze strony turystów.

Atutem powiatu jest urozmaicony krajobraz, w tym sąsiedztwo Przedborskiego Parku Krajobrazowego, Rezerwatu Cisów, liczne kompleksy leśne, rzeki i zabytki.

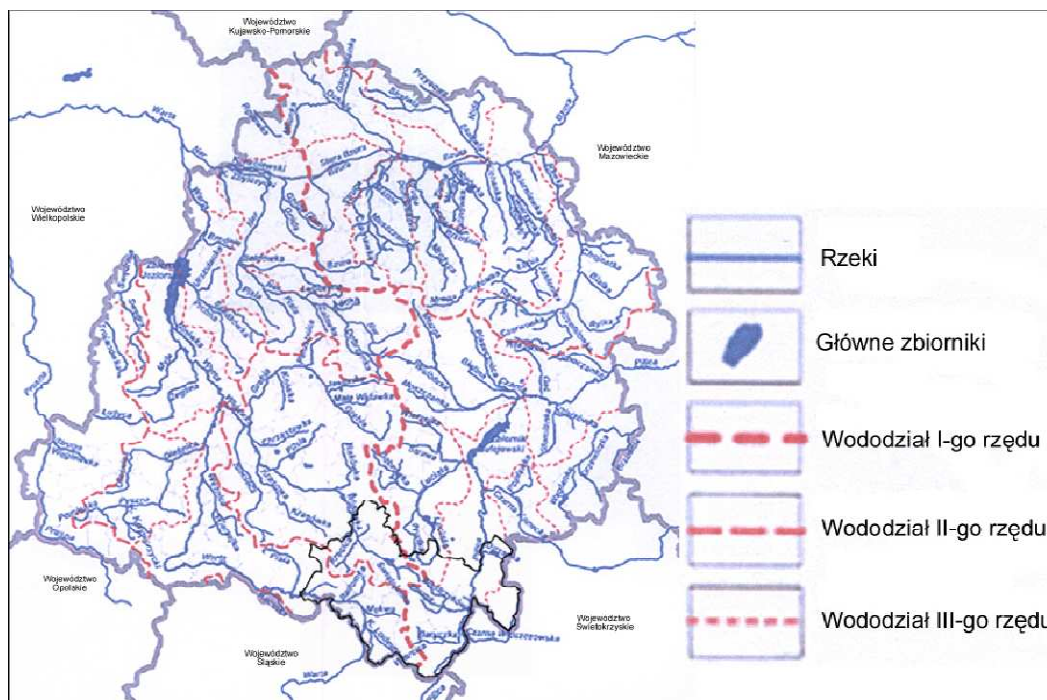
Na terenie powiatu znajdują się liczne szlaki turystyczne, ścieżki edukacyjno-dydaktyczne, tereny przeznaczone pod turystykę pieszą i rowerową.

Na terenie powiatu znajduje się także trasa narciarska utworzona na zwałowisku kopalnianym – „Góra Kamięńsk”. Jest to najwyższy sztuczny obiekt tego typu w Europie.

Wody powierzchniowe i podziemne

Powiat radomszczański pod względem hydrograficznym podzielony jest linią wododziału Wisły i Odry – granicą pomiędzy regionem wodnym Warty administrowanym przez Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Poznaniu i regionem wodnym Środkowej Wisły podlegającym pod Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Warszawie. Dział ten wyznacza zlewnie cieków II rzędu: Pilicy i Warty.

Z uwagi na wododziałowe położenie sieć hydrograficzna powiatu charakteryzuje się znaczną ilością cieków krótkich, często o małych przepływach, które w wielu odcinkach, zwłaszcza latem wysychają. Niewielka jest ilość wód stojących.

Rysunek 8. Sieć hydrograficzna powiatu radomszczańskiego na tle województwa łódzkiego

Zasoby wodne powiatu szacuje się poniżej $6 \text{ dm}^3/(\text{s} \cdot \text{km}^2)$. Przepływy charakterystyczne w cyklu rocznym są zmienne sezonowo. W półroczu zimowym (miesiące XI-IV) z terytorium powiatu odpływa 60% odpływu rocznego, w półroczu letnim (miesiące V-X) około 40%. Najwyższe odpływy notowane są w czasie roztopów wiosennych (w zlewni Warty na przełomie lutego i marca, w zlewniach Pilicy w końcu marca). Drugorzędną kulminację odpływu notuje się latem, w lipcu. Najniższe odpływy występują we wrześniu.

Głównymi rzekami powiatu są: Pilica i Warta. Poniżej omówiono główne ciekі występujące na terenie powiatu.

Zlewnia rzeki Pilicy

Pilica - rzeka płynąca w południowej i centralnej Polsce, najdłuższy lewobrzeżny dopływ Wisły. Długość Pilicy wynosi ogółem 319 km, a powiat radomszczański jest położony w jej środkowym biegu. Obszar dorzecza rzeki określany jest nazwą Nadpilicze. Pilica wpływa na teren powiatu pod miejscowością Grodzisko, stanowiąc prawie do Przedborza granicę powiatu (również województwa łódzkiego). Zasoby wodne Pilicy są znaczące, wyższe o $1 \text{ dm}^3/(\text{km}^2 \cdot \text{s})$ od średniej dla terytorium Polski. Rzeka zbiera wody z licznych dopływów, mniejszych rzek i lokalnych cieków. Ogólnie zlewnia rzeki charakteryzuje się dobrymi warunkami odwodnienia, choć na jej tarasach występują zabagnienia, torfowiska i podmokłości. Na obszarze powiatu znajdują się liczne dopływy Pilicy.

Czarna Włoszczowska – prawobrzeżny dopływ Pilicy o długości 47,5 km. Ma źródło w miejscowości Ostra Górka (województwo świętokrzyskie), a uchodzi do Pilicy koło miejscowości Maluszyn w gminie Żytno. Aż do ujścia rzeka silnie meandruje. Rzeka na niewielkim odcinku stanowi południowo-wschodnią granicę powiatu. Na trasie przepływu przez powiat Czarna Włoszczowska przyjmuje niewielki, prawobrzeżny

dopływ Potok Rybnica o długości ok. 8 km, wypływający pod miejscowością Józefów i wpływający do Czarnej pod wsią Krogulec.

Baryczka (czasami określana Silniczką) – dopływ lewobrzeżny z obszarem źródłowym w rejonie Kobieli Wielkich. Rzeka płynie przez kompleks stawów w Silnicy, które zasila swoimi wodami, a następnie przez kompleksów stawów ciężkowickich. Uchodzi do Pilicy w okolicy miejscowości Krzętów (gmina Wielgomłynny). Dolny odcinek Baryczki stanowi obecnie sztucznie utworzony Kanał Krzętowski, wykopany dla odprowadzenia do Pilicy nadmiaru wody z doliny Baryczki. W dorzeczu Baryczki znajdują się liczne tereny podmokłe i zabagnione. Teren pocięty jest również gęstą siecią rowów melioracyjnych.

Łączynka – dopływ prawobrzeżny. Do Pilicy uchodzi ok. 3 km od Kanału Krzętowskiego. Ciek jest na całej długości uregulowany i spełnia rolę rowu melioracyjnego. Długość ciek wynosi ok. 5,5 km. Łączynka ma swój obszar źródłowy między miejscowościami Wola Łączynna i Stanowiska, a płynąc do Pilicy zbiera wodę z rozległego obniżenia za pomocą sieci rowów melioracyjnych. Najdłuższym rowem - dopływem jest Kanał Bobrowski o długości ok. 4,5 km płynący spod miejscowości Stanowiska.

Biestrzykówka – dopływ lewobrzeżny. Źródła znajdują się we wsi Biestrzyków Duży. Na odcinku od Wielgomłyn do ujścia znajduje się kilka niewielkich zbiorników wodnych. Pod Wielgomłynami Biestrzykówka przyjmuje dwa dopływy: Strugę - ciek płynący spod Woli Malowanej o długości ok. 12 km i Niedośpielin – ciek płynący spod miejscowości Odrowąż, o długości ok. 6 km. Oba cieki mają uregulowane koryta.

Struga spod Ochotnika – dopływ lewobrzeżny. Do Pilicy wpływa na południe od Przedborza. Długość ciek wynosi ok. 10 km. Koryto strugi jest uregulowane i posiada charakter rowu melioracyjnego.

Luciąża – najdłuższy dopływ lewobrzeżny Pilicy. Długość rzeki wynosi 48,7 km. Teren źródłowy rzeki znajduje się w rejonie miejscowości Przerąb (gmina Masłowice). Uchodzi do Pilicy w Sulejowie (powiat piotrkowski). Początek Luciąży daje kilka strumyków, spływających na północ z rozległych torfowisk na Wzgórzach Radomszczańskich. W wyniku intensywnych prac melioracyjnych Luciąża na przeważającej długości swego biegu płynie po rozległym, bezdrzewnym obszarze użytków zielonych, przyjmując postać prostego kanału, poprzegradzanego zastawkami.

Zlewnia rzeki Warty

Warta – prawostronny dopływ Odry, trzecia pod względem długości rzeka w Polsce (808,2 km). W granicach powiatu radomszczańskiego znajduje się fragment jej górnego biegu. Średni przepływ rzeki z lat 1951-2000 wynosił około 11 m³/s w górnym biegu (wodowskaz w miejscowości Bobry w gminie Radomsko). Dolina rzeki ma zmienny, zróżnicowany charakter. W górnym biegu występują liczne zabagnienia i starorzecza, częściowo zmeliorowane. Rzeka jest w tej części obwałowana. Na rzece Warcie w miejscowości Zakrzówek Szlachecki wybudowany został zbiornik retencyjny (woda technologiczna dla potrzeb Elektrowni Bełchatów). Przepływ rzek przez kompleksy leśne ma zwykle charakter naturalny. W dorzeczu Warty występują liczne podmokłości.

Wiercica – prawobrzeżny dopływ Warty. Jest w zasadzie odgałęzieniem rzeki, od której odchodzi na północ od miejscowości Garnek. Przed Gidlami przyjmuje Kanał Lodowy, którego tylko ujściowy odcinek znajduje się na terenie powiatu. Zarówno Wiercica jak i Kanał Lodowy mają uregulowane koryta.

Radomka – dopływ prawobrzeżny, którego źródła znajdują się w rejonie wsi Bartdzieje na północ od Radomska. Rzeka w całym odcinku jest uregulowana.

Widawka – dopływ prawobrzeżny o długości 95,8 km. Wypływa z rozległego obniżenia w okolicy miejscowości Biestrzyków na terenie Wzgórz Radomszczańskich (gmina Kodrąb). Widawka zasila liczne stawy hodowlane. Począwszy od 1974 roku Widawka odprowadza wody nie tylko pochodzące ze spływu naturalnego, lecz także wody głębinowe a odwodnienia górotworu w rejonie odkrytki „Bełchatów”, które dodatkowo zasilają rzekę. Zrzuty wód wgłębinnych są znacznie większe od ilości wód prowadzonych przez Widawkę przed punktem zrzutu. Do Widawki prowadzi swoje wody także Kręcica.

W powiecie radomszczańskim brak jest większych naturalnych zbiorników wodnych. Wody stojące stanowią: zespoły stawów rybnych, podmokłe tereny torfowo-bagienne oraz zbiorniki systemów melioracyjnych. Całkowita retencja zlewni jest uzupełniana również przez tzw. małą retencję.

Tabela 5. Większe zbiorniki wodne znajdujące się na terenie powiatu radomszczańskiego

Lp	Nazwa obiektu	Gmina	rzeka	Powierzchnia w ha
1.	Kmicizna	Kamięńsk	Widawka	4,0
2.	Zalew przy ul. Turystycznej	Przedbórz	zasilany przez potok Ochotnik	11,4
3.	Karkoszki	Gomunice	-	0,7
4.	Pudzików	Gomunice	Kamionka	0,6
5.	Kletnia	Gomunice	Widawka	0,8
6.	Babczów	Kobiele Wielkie	Ciek spod Woli Malowanej	5,0
7.	Biestrzyków	Kobiele Wielkie	Widawka	2,5
8.	Zalew w m. Kodrąb	Kodrąb	Warta	5,9
9.	Zbiornik retencyjny w Zakrzówku Szlacheckim	Ładzice	Warta	10,0
10.	Kozie Pole	Żytno	Pilica	1,2

Tabela 6. Stawy rybne o powierzchni powyżej 10 ha lustra wody w powiecie radomszczańskim

Lp	Nazwa obiektu	Gmina	Źródło poboru wody	Powierzchnia w ha
1.	Stawy rybne Papiernia	Przedbórz	Potok Ojrzanka	115,14
2.	Stawy rybne	Gidle	rzeka Mękwa	37,9
3.	Kocierzowy	Gomunice	rzeka Widawka	86,4
4.	Staw hodowlany w m. Podświerk	Kobiele Wielkie	rzeka Orzechówka	65,6
5.	Staw hodowlany w m. Przedbórz	Kobiele Wielkie	rzeka Mękwa	27,8
6.	Stawy hodowlane w m. Przerąb	Masłowice	dopływ rzeki Luciąża, źródła	50,0
7.	Stawy hodowlane w m. Bartdzieje	Masłowice	rzeka Luciąża	36,2
8.	Stawy hodowlane w m. Masłowice	Masłowice	ciek wodny spod Ochotnika	16,5

Lp	Nazwa obiektu	Gmina	Źródło poboru wody	Powierzchnia w ha
9.	Stawy rybne w m. Silnica	Żytno	rzeka Baryczka	15,8
10.	Gospodarstwo rybackie w m. Ciężkowiczki	Żytno	rzeka Baryczka	20,0
11.	Gospodarstwo rybackie w m. Ciężkowiczki	Żytno	rzeka Baryczka	36,8
12.	Stawy rybne w m. Pukarzów Dolny	Żytno	rzeka Pilica	19,8
13.	Stawy rybne w m. Pukarzów Górny	Żytno	rzeka Pilica	73,9

Monitoring rzek w powiecie prowadzi Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Łodzi. Obszar powiatu radomszczański znajduje się w granicach 26 jednolitych części wód (w całości lub częściowo). Każda z jednolitych części wód badana była w 1 punkcie pomiarowym.

Tabela 7. Ocena jednolitych części wód (JCW) w powiecie radomszczańskim w 2013 r.
(źródło: WIOŚ w Łodzi)

Lp	Nazwa JCW	Numer JCW	Punkt do oceny JCW	Stan ekologiczny
1.	Pilica od Kanału Koniecpol - Radoszewnica do Zwleczy	PLRW200010254179	Maluszyn	umiarkowany
2.	Pilica od Zwleczy do Zbiornika Sulejów	PLRW20001025451	Sulejów	umiarkowany
3.	Prudka	PLRW200062545229	Wilkoszewice	umiarkowany
4.	Luciąża od źródeł do Zbiornika Cieszanowice	PLRW200062545213	Trzepnica	zły
5.	Warta od Wiercicy do Widzówki	PLRW60001918153	Bobry	bardzo dobry
6.	Warta od Widzówki do Liswarty	PLRW600019181599	Łązek	dobry
7.	Radomka	PLRW6000161815529	Dąbrówka	słaby
8.	Dopływ spod Radziechowic	PLRW600023181572	Zakrzówek Szlachecki	słaby
9.	Pisia	PLRW600023181589	Borowiec	umiarkowany
10.	Widawka do Kręcicy	PLRW600016182139	Giżyzna	umiarkowany
11.	Jeziorka	PLRW600016182169	Pytowice	słaby
12.	Struga	PLRW20006254349	Rudka	umiarkowany
13.	Dopływ z Wymysłówka	PLRW600017181556		nie badano
14.	Widzówka	PLRW600016181549		nie badano
15.	Mękwka	PLRW600017181529		nie badano
16.	Kanał Warty ze Starą Wiercią i Kanałem Lodowym	PLRW60001718149		nie badano
17.	Baryczka	PLRW20006254329		nie badano
18.	Czarna Włoszczowska od źródeł do Czarnej z Olszówki bez Czarnej z Olszówki	PLRW20006254219		nie badano
19.	Dopływ z Bożej Woli	PLRW2000625424		nie badano
20.	Czarna Włoszczowska od Czarnej z Olszówki do ujścia	PLRW2000925429		nie badano
21.	Struga Strzelecka	PLRW200062543529		nie badano

Lp	Nazwa JCW	Numer JCW	Punkt do oceny JCW	Stan ekologiczny
1.	Pilica od Kanału Koniecpol - Radoszewnica do Zwleczy	PLRW200010254179	Maluszyn	umiarkowany
2.	Pilica od Zwleczy do Zbiornika Sulejów	PLRW20001025451	Sulejów	umiarkowany
3.	Prudka	PLRW200062545229	Wilkoszewice	umiarkowany
22.	Dopływ z Nosalewic	PLRW20006254354		nie badano
23.	Ojrzanka	PLRW20006254369	Faliszew	umiarkowany
24.	Widawka od Kręcicy do Krasówki	PLRW6000191825	Dubie	umiarkowany
25.	Kręcica	PLRW600023182149		nie badano
26.	Pijawka	PLRW600016181569		nie badano

W ramach monitoringu wód powierzchniowych WIOŚ prowadzi również ocenę rzek powiatu pod kątem eutrofizacji, a więc zjawiska zachodzącego głównie w wodach stojących na skutek kumulacji substancji biogennych, która prowadzi do zaburzenia równowagi stosunków biologicznych i w konsekwencji pogorszenia jakości wód. W 2013 roku określono występowanie eutrofizacji w jednej JCW na terenie powiatu radomszczańskiego. Stwierdzono, że w badanych wodach brak jest eutrofizacji.

Nadzór nad jakością wody w kąpieliskach i miejscach wykorzystywanych do kąpieli prowadzi Państwowy Wojewódzki Inspektorat Sanitarny w Łodzi. W powiecie radomszczańskim istnieje jedno kąpielisko: w Przedborzu przy ul. Turystycznej (gmina Przedbórz) - zbiornik oparty na cieku wodnym spod Ochotnika oraz jedno miejsce wykorzystywane do kąpieli w m. Zakrzówek Szlachecki - zbiornik retencyjny przy rzece Warcie. Badania prowadzone w roku 2014 przez Państwowy Powiatowy Inspektorat Sanitarny w Radomsku wykazały, że jakość wód tego kąpieliska spełniała wymagania określone w Rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 8 kwietnia 2011 r. w sprawie prowadzenia nadzoru nad jakością wody w kąpielisku i miejscu wykorzystywanym do kąpieli (Dz. U. Nr 86, poz. 478).

Wody podziemne

Powiat Radomszczański znajduje się na obszarze górsko-wyżynnej prowincji hydrogeologicznej. Największą powierzchnię powiatu zajmują hydrogeologiczne regiony: Niecka Łódzka i Niecka Miechowska.

Podstawowy poziom systematyki hydrogeologicznej stanowią jednolite części wód podziemnych (JCWPd) tj. jednostki terytorialne wydzielone w oparciu o system zlewniowy, dla których prowadzone są analizy presji antropogenicznych (m.in. poprzez monitoring wód) i opracowywane są programy wodno-środowiskowe. Powiat radomszczański znajduje się w obrębie trzech JCWPd: nr 95, 96 i 97.

Na terenie powiatu występują trzy użytkowe piętra wód podziemnych: jurajskie, kredowe i czwartorzędowe. Największy udział w zasobach eksploatacyjnych wód podziemnych ma piętro kredowe i czwartorzędowe.

Jurajskie piętro wodonośne jest związane głównie z piaskowcami kościeliskimi doggeru oraz skałami węglanowymi (wapieniami i marglami) malmu. Wody jurajskie, za wyjątkiem wychodni gdzie występuje swobodne zwierciadło, osiągają ciśnienie kilku atmosfer. Wydajność ujęć wód jurajskich jest zróżnicowana i wynosi od kilku do kilkudziesięciu m³/h. Wody jurajskie są z reguły bardzo dobrej jakości.

Kredowe piętro wodonośne związane jest z silnie spękanymi utworami mastrychtu, wykształconymi w postaci margli i wapieni marglistych o znacznej miąższości. Wody te, mające charakter artezyjski i subartezyjski (w latach 50. notowano także samowypływy), tworzą tutaj najgłębszy basen wód pitnych w Polsce. Eksploatowane są głównie wody poziomu górnokredowego. Wody te posiadają zmienne ciśnienie 200-3000 kPa, są zwykle słabo zmineralizowane, średnio twarde lub miękkie, lekko żaźelazone.

Czwartorzędowe piętro wodonośne odznacza się największą zmiennością rozprzestrzenienia i warunków filtracji. Zróżnicowanie głębokości poziomów, sąsiedztwo wód gruntowych, łączność z wodami starszego podłoża powoduje, że wody czwartorzędowe charakteryzują się znaczną lokalną zmiennością składu, twardości i stopnia mineralizacji. Wahania poziomu wód piętra czwartorzędowego uzależnione są w dużym stopniu od zmienności warunków hydrometeorologicznych, m.in. przepływu w rzekach, wielkości opadu i intensywności parowania.

W tej formacji wód najzasobniejszy jest poziom międzymorenowy z występowaniem zbiorników na głębokości 10-50 m p.p.t. Jest on intensywnie drenowany przez rzeki. Wody czwartorzędowe są powszechnie eksploatowanym poziomem wodonośnym.

Istotnym elementem środowiska są struktury hydrogeologiczne o znaczeniu ponadregionalnym, tzw. Główne Zbiorniki Wód Podziemnych (GZWP). Na terenie powiatu znajduje się jeden zbiornik GZWP Nr 408 w obrębie utworów kredowych.

Cały obszar powiatu leży w obrębie Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 408 Niecka Miechowska. Skały górnej kredy, wykształcone jako margle, opoki i gezy stanowią zbiornik wód podziemnych o charakterze szczelinowo-porowym, o klasie jakości wody Ia, Ib, Ic. Ze względu na szczególne znaczenie gospodarcze, a jednocześnie zagrożenie degradacją, w granicach GZWP wyznaczono obszar wymagający najwyższej ochrony (ONO) oraz obszar wymagający wysokiej ochrony (OWO).

Na terenie powiatu występują również gorące wody geotermalne należące do szczecińsko – łódzkiej warstwy geotermalne. Znajdują się one w:

- zbiornik liasowy - miąższość 160 m, wody o temperaturze rzędu 40°C do 50°C,
- zbiornik wapienia muszlowego - miąższość 170 m, wody o temperaturze rzędu 65°C do 75°C,
- zbiornik dolnotriasowy - miąższość około 80 m, wody o temperaturze 70°C - 80°C,
- zbiornik cechsztyński – o miąższości 70 m, z temperaturą wód ok. 90°C,
- zbiornik permski – o miąższości 60 m, z wodami o temperaturze 96°C.

Na terenie powiatu radomszczańskiego znajduje się 7 punktów sieci monitoringu krajowego - ilościowego i 13 punktów monitoringu chemicznego regionalnego.

W 2013 r. przebadano jeden punkt pomiarowo-kontrolny wód podziemnych monitoringu regionalnego na terenie powiatu. Wyniki są następujące: w punkcie kontrolnym Góry Mokre - klasa czystości III, stratygrafia - jura górna, stwierdzono przekroczenia azotanów (27 mg/l NO₃).

Jakość wód pitnych na terenie powiatu kontrolowana jest przez Państwową Powiatową Stację Sanitarno-Epidemiologiczną w Radomsku. W 2013 r. skontrolowano 36 wodociągi zbiorowego zaopatrzenia w wodę oraz 6 indywidualnych ujęć wody (2 hodowle, 3 zakłady produkujące żywność będące pod nadzorem weterynarii oraz ujęcie wody dla pływalni).

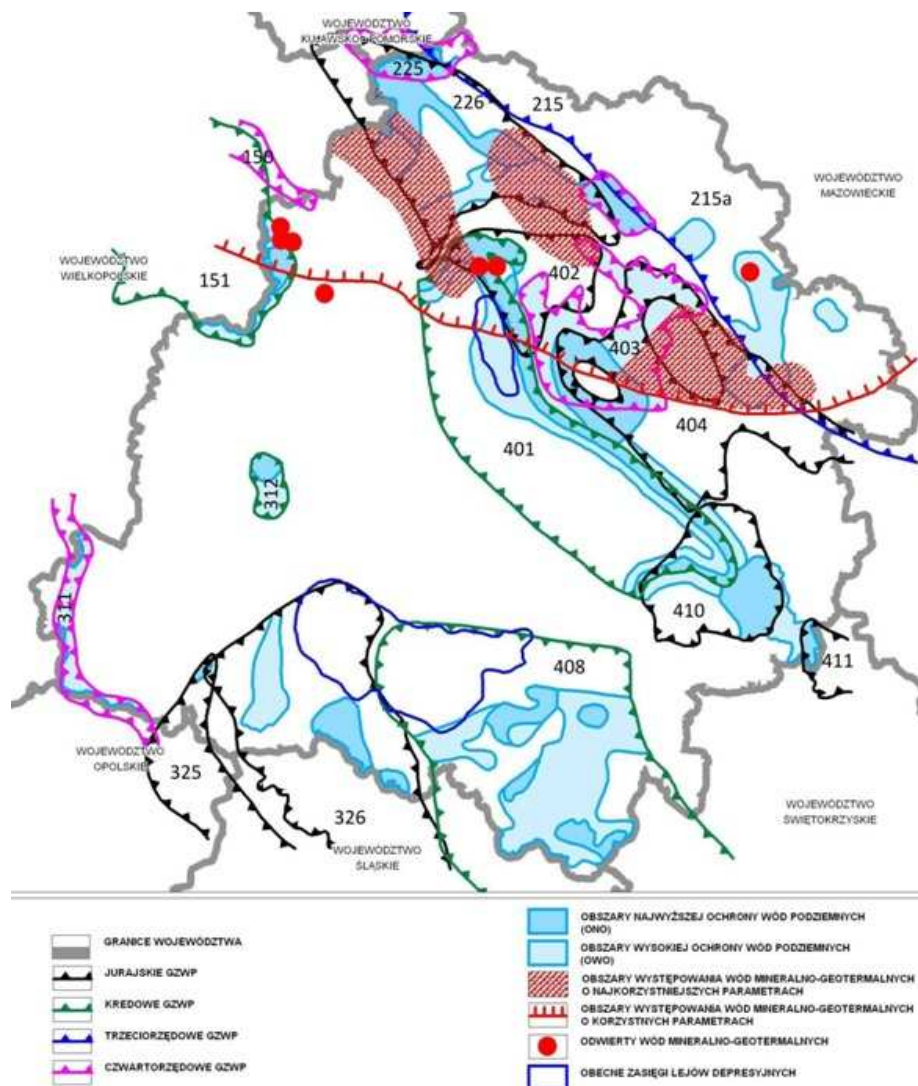

Na podstawie wyników badań próbek wody oceniono, że jakość wody w 40 nadzorowanych urządzeniach wodociągowych generalnie spełniała wymagania zawarte w odpowiednich aktach prawnych.

Jednakże, niektóre wodociągi oceniono jako złe na koniec 2013 r.:

- wodociąg Wiewiórów (warunkowa przydatność: żelazo, mętność),
- indywidualne ujęcie wody Okręgowej Spółdzielni Mleczarskiej Radomsko ul. Jagiellońska (warunkowa przydatność: żelazo).

W obu przypadkach zostało wszczęte postępowanie administracyjne i wydano 2 decyzje stwierdzające warunkową przydatność wody do spożycia oraz nakazujące podjęcie działań naprawczych mających na celu doprowadzenie jakości wody do zgodnej z wymaganiami.

Rysunek 9. GZWP w rejonie powiatu radomszczańskiego
(źródło: Program ochrony środowiska dla województwa łódzkiego 2008)

Ponadto, okresowe pogorszenie jakości wody w zakresie wskaźników mikrobiologicznych i/lub parametrów fizykochemicznych wystąpiło w niżej wymienionych obiektach:

- wodociąg Radomsko (bakterie grupy coli),
- wodociąg Biała Góra gm. Dobryczyce (bakterie grupy coli),
- wodociąg Gidle (bakterie grupy coli),
- wodociąg Stęszów gm. Gidle (bakterie grupy coli),
- wodociąg Rędziny gm. Żytno (bakterie grupy coli),
- wodociąg Silnica gm. Żytno (bakterie grupy coli),
- wodociąg Kobiele Wielkie (bakterie grupy coli),
- wodociąg Huta Drewniana (bakterie grupy coli, azotany),
- wodociąg Wola Malowana gm. Kodrąb (ogólna liczba mikroorg. w 220C po 72h),
- wodociąg Strzałków gm. Radomsko (bakterie grupy coli),
- wodociąg Włodzimierz w m. Napoleonów gm. Kamieńsk (żelazo),
- wodociąg „Janów Wolski” w m. Adamów gm. Ładzice (bakterie grupy coli),
- wodociąg Wiewiórów (ogólna liczba mikroorg. w 220C po 72h, żelazo, mętność),
- indywidualne ujęcie wody ZM „Brat Pol „ Wólka Włociańska (bakterie grupy coli, ogólna liczba mikroorganizmów w 22±2 oC po 72 h),
- indywidualne ujęcie wody MOS i R w Radomsku (bakterie grupy coli),
- indywidualne ujęcie wody Gospodarstwa Rolnego w Chełmie (bakterie grupy coli, Escherichia coli, chlor wolny).

W pobranych powtórnie próbkach wody do badania nie stwierdzono już występowania przekroczeń wskaźników mikrobiologicznych i/lub parametrów fizykochemicznych. Postępowanie administracyjne nie było prowadzone.

Około 97% ludności powiatu korzystała z urządzeń wodociągowych, w których jakość wody odpowiadała wymaganiom, natomiast 3 % ludności miała dostarczaną wodę, która była warunkowo dopuszczona do spożycia. Dla porównania:

- w 2012 r. 100% mieszkańców powiatu radomszczańskiego było zaopatrywanych w wodę, która spełniała wymagania określone rozporządzeniem Ministra Zdrowia,
- w 2011 r. ok. 99,8%, ludności w powiecie w stosunku do ogólnej liczby mieszkańców korzystających z wody pochodzącej z urządzeń wodociągowych była zaopatrywana w wodę odpowiadającą wymaganiom,
- w 2010 r. liczba mieszkańców powiatu zaopatrywanych w wodę właściwej jakości kształtowała się w granicach ok. 96,0%, natomiast liczba ludności korzystającej z wody o obniżonych parametrach jakościowych wynosiła ok. 4%.

Powierzchnia terenu

Powierzchnię ziemi na terenie powiatu radomszczańskiego można określić jako mało zdegradowaną. Około 59% powierzchni zajmują tereny użytkowane rolniczo (grunty orne, łąki, pastwiska, sady). Lasy i grunty leśne zajmują około 30% powierzchni. Tereny pozostałe, w tym zurbanizowane, przemysłowe i komunikacyjne zajmują łącznie około 10% powierzchni powiatu.

Gleby

Na terenie powiatu występuje wiele typów gleb, a zasięg przestrzenny ich występowania jest bardzo zróżnicowany.

Na obszarze gminy Wielgomłyny, Masłowice, Kodrąb, Kobile Wielkie oraz Przedbórz występują gleby typu rędzin, utworzone z węglanowych utworów kredowych i jurajskich, gleby bielnicowe i brunatne utworzone z piasków i glin, a w obniżeniach i dolinach gleby pochodzenia organicznego i mineralnego – mady, torfowe, mułowo-torfowe i murszowe.

Na terenie gminy Gidle przeważają gleby bielnicowe utworzone z różnych piasków, glin i utworów pyłowych (około 70%), gleby brunatne, a w dolinie rzeki Warty i jej dopływu Wiercicy - mady rzeczne.

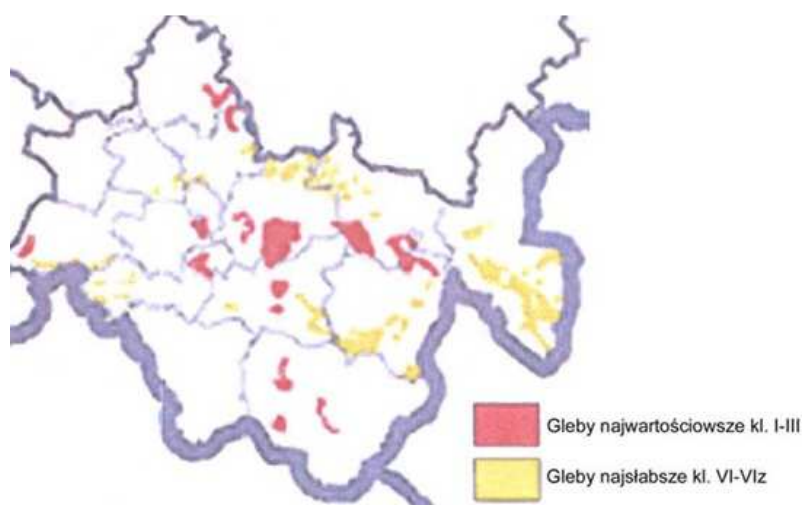
Przeważającym typem gleb na terenie gminy Lgota Wielka i Dobryczyce są gleby pseudobielnicowe, utworzone z glin zwałowych lekkich i piasków leżących na glinach.

Gleby na terenie gminy Ładzice wykształcone są na utworach plejstoceńskich i holocenijskich, tzn. na piaskach, glinach i mułach.

W rejonie Radomska występują gleby utworzone z pyłów, pyłów na piaskach oraz w mniejszym stopniu z piasków gliniastych pylastych. Pod względem typologicznym są to gleby brunatne, gleby pseudobielnicowe oraz gleby piaszkowe różnych typów genetycznych. W dolinie Radomki występują gleby murszowe i torfiaste, zaś w dolinach mniejszych cieków – czarne ziemie, głównie pod użytkami zielonymi.

Znaczna większość gleb gminy Żytno została wykształcona z utworów pochodzenia fluwioglacjalnego i wodnego. Utwory te to głównie piaski (dość często pylaste) oraz częściowo utwory pyłowe (torfy, mursze oraz utwory torfowo-mułowe i mułowotorfowe). Pozostała znacznie mniejsza powierzchnia użytków rolnych jest na glebach utworzonych z utworów zwałowych (gliny i żwiry) oraz utworów (wychodnych) starszych formacji geologicznych (margli kredowych). W pokrywie glebowej zachodniej i środkowej części obszaru gminy dominują gleby pseudobielnicowe, brunatne wyługowane i czarne ziemie, utworzone z piasków słabogliniastych, rzadziej z piasków gliniastych z piaskiem luźnym lub gliną w podłożu. W części wschodniej obszaru występują rędziny średnie i ciężkie oraz gleby torfowe i mułowo-torfowe oraz mady w dolinach rzek.

W powiecie radomszczańskim brak jest gleb klasy I, a gleby klasy II występują (w niewielkim udziale) tylko na terenie gminy Masłowice, Kobile Wielkie i Żytno. Najwyższy udział procentowy gleb średnich zaliczanych do III i IV klasy bonitacyjnej występuje w mieście Radomsku (77%) oraz w gminach: Masłowice, Kodrąb, Kobile Wielkie, Lgota Wielka i Wielgomłyny (ponad 50%). W gminie Przedbórz udział gleb średnich stanowi niecałe 18% ogólnej powierzchni gruntów rolnych. Gleby słabe klas V, VI i VI Z w gminie Przedbórz stanowią ponad 82%, a w gminach Gomunice, Kamieńsk i Gidle stanowią około 70%. W województwie łódzkim gleby te zajmują około 45% powierzchni gruntów ornych (w kraju – 32%).

Rysunek 10. Bonitacja gleb na terenie powiatu radomszczańskiego (źródło: Program ochrony środowiska dla województwa łódzkiego, 2008 r.)

Zdecydowana większość gleb rolniczych powiatu należy do słabych i bardzo słabych (gleby V i VI klasy wynoszą 55,0%). Są to grunty o ograniczonych możliwościach produkcji rolnej (głównie uprawia się na nich żyto, owies, łubin, częściowo ziemniaki) i bardzo niskim potencjale urodzajności.

Najwyższym wskaźnikiem bonitacji jakości i przydatności rolniczej gleb charakteryzują się gminy:

- miasto Radomsko – 47,5 pkt.,
- Masłowice – 42,9 pkt.,
- Lgota Wielka – 42,5 pkt.

Najniższy wskaźnik bonitacji jakości i przydatności gleb występuje w gminach:

- Przedbórz - 27,9 pkt.,
- Gomunice - 32,8 pkt.

Dla województwa łódzkiego wskaźnik ten wynosi 43,6 pkt., a dla kraju - 49,5 pkt.

W tabeli poniżej przedstawiono szczegółowe dane dotyczące klas bonitacyjnych na terenie powiatu radomszczańskiego.

Tabela 8. Klasy bonitacyjne gleb w gminach powiatu radomszczańskiego

Gmina	Klasa bonitacyjna (w % udziału powierzchni gruntów ornych)									Grunty orne razem (ha)
	I	II	IIIa	IIIb	IVa	IVb	V	VI	VIz	
Dobryszycy	0,00	0,00	0,11	4,01	12,78	15,99	29,49	35,20	2,42	2 670
Gidle	0,00	0,00	3,00	5,57	9,05	11,41	43,96	26,40	0,60	4 123
Gomunice	0,00	0,00	0,08	1,97	8,82	17,44	29,06	35,68	6,96	2 353
Kamieńsk	0,00	0,00	0,42	4,03	11,67	14,28	37,06	27,79	4,75	3 918
Kobiele Wielkie	0,00	0,50	1,32	1,71	13,30	37,56	33,69	11,24	0,69	4 893
Kodrąb	0,00	0,00	0,30	6,20	16,57	25,61	26,52	23,25	1,55	5 836

Gmina	Klasa bonitacyjna (w % udziału powierzchni gruntów ornych)									Grunty orne razem (ha)
	I	II	IIIa	IIIb	IVa	IVb	V	VI	VIz	
Lgota Wielka	0,00	0,00	0,79	6,69	18,53	29,46	34,90	9,24	0,39	4 530
Ładzice	0,00	0,00	0,46	3,87	22,15	21,83	26,90	23,65	1,13	3 936
Masłowice	0,00	3,14	9,57	10,31	14,25	19,51	14,28	24,79	4,16	6 929
Przedbórz	0,00	0,00	0,02	0,61	6,16	11,14	34,77	40,77	6,52	5 152
Radomsko miasto	0,00	0,00	2,48	13,88	32,98	27,73	14,47	8,33	0,13	3 402
Radomsko gmina	0,00	0,00	0,47	2,09	18,28	30,37	26,21	19,99	2,59	3 270
Wielgomłynny	0,00	0,03	1,40	3,84	11,02	35,31	39,49	8,18	0,73	6 654
Żytno	0,00	0,09	4,61	10,77	12,11	21,32	34,47	15,70	0,93	6 174
Powiat	0,00	0,4	2,1	5,6	15,0	23,3	30,4	21,0	2,2	63 840
Woj. łódzkie	0,01	1,01	7,40	12,19	17,63	16,38	27,51	16,37	1,3	-
Polska	0,45	3,28	10,42	14,43	22,47	16,65	20,28	11,15	0,86	-

Źródło: Starostwo Powiatowe w Radomsku, 2012 r.

Odczyn pH gleb w powiecie radomszczańskim jest w przeważającej części obszaru zbyt niski - gleby o odczynie bardzo kwaśnym (pH do 4,5) i kwaśnym (pH 4,6-5,5) zajmują ponad 81% powierzchni. Szacuje się, że wapnowanie jest konieczne aż na 46% użytków rolnych regionu, jest potrzebne na 21% gleb i wskazane na kolejnych 15% gleb.

Zasobność gleb powiatu radomszczańskiego w składniki przyswajalne niezbędne dla dobrego wzrostu roślin uprawnych jest niewystarczająca. Dotyczy to szczególnie potasu, ale w niewiele niższym stopniu także fosforu i magnezu.

W celu określenia stopnia zanieczyszczenia gleb metalami ciężkimi na terenie powiatu radomszczańskiego, prowadzone były przez Stację Chemiczno-Rolniczą Oddział w Łodzi badania gleb w otoczeniu zakładów przemysłowych będących emitarami zanieczyszczeń. Wykonano dwie serie pomiarowe: w 2000 r. i 2004 r. Badania nie wykazały zanieczyszczenia gleb metalami ciężkimi. W przeważającej większości badanych próbek stwierdzono naturalną zawartość ołowiu, niklu, chromu, miedzi, cynku i rtęci. Jedynie w jednej próbce stwierdzono podwyższoną zawartość kadmu.

Surowce naturalne

Teren powiatu radomszczańskiego jest dość zasobny w surowce mineralne, rozpoznano tutaj 83 złoża, występujące na terenie 12 gmin, w tym:

- gmina Dobryczyce - 9 złóż (piaski, żwiry, surowce do prac inżynierskich),
- gmina Gidle - 3 złoża (piaski),
- gmina Gomunice - 3 złoża (piaski i torfy),
- gmina Kamieńsk - 15 złóż (węgiel brunatny, piaski, żwiry, torfy),
- gmina Kodrąb - 7 złóż (piaski, żwiry, kamień łamany i bloczny, wapnienie i margle),
- gmina Kobile Wielkie - 6 złóż (piaski),
- gmina Lgota Wielka - 3 złoża (piaski i surowce ilaste ceramiki budowlanej),
- gmina Ładzice - 12 złóż (piaski, żwiry),
- gmina Masłowice - 3 złoża (wapnienie i margle, węgiel brunatny),
- gmina Przedbórz - 4 złoża (węgiel brunatny, piaski, wapnienie i margle),

- gmina Wielgomłyny - 12 złóż (kamień łamany i bloczny, iły do produkcji ceramiki budowlanej, piaski),
- gmina Żytno - 7 złóż (piaski, iły do produkcji ceramiki budowlanej, piaski kwarcowe).

Na terenie powiatu występują: surowce energetyczne (węgiel brunatny), surowce skalne, surowce ilaste, surowce węglanowe, kruszywo naturalne i torfy. Zdecydowana większość złóż to złoża pospolite, a ich eksploatacja realizowana jest metodami odkrywkowymi.

Węgiel brunatny jest najważniejszą z gospodarczego punktu widzenia kopalina występującą na terenie powiatu radomszczańskiego. Występuje w postaci udokumentowanych złóż, z których największe skupione są w Zagłębiu Bełchatowskim powstałym w zapadlisku tektonicznym w obrębie serii osadów mioceńskich. Zagłębie tworzą trzy pola: "Szczerców", "Bełchatów" i "Kamieńsk", z których dwa ostatnie znajdują się częściowo w obrębie powiatu radomszczańskiego (pozostała część złóż znajduje się w obrębie powiatów: piotrkowskiego, pączęzańskiego i bełchatowskiego). Eksploatacja prowadzona jest obecnie na polach "Bełchatów" i "Szczerców". W 2013 r. z pola "Bełchatów", położonego częściowo w obrębie powiatu radomszczańskiego, wydobyto 9 115 tys. ton węgla brunatnego.

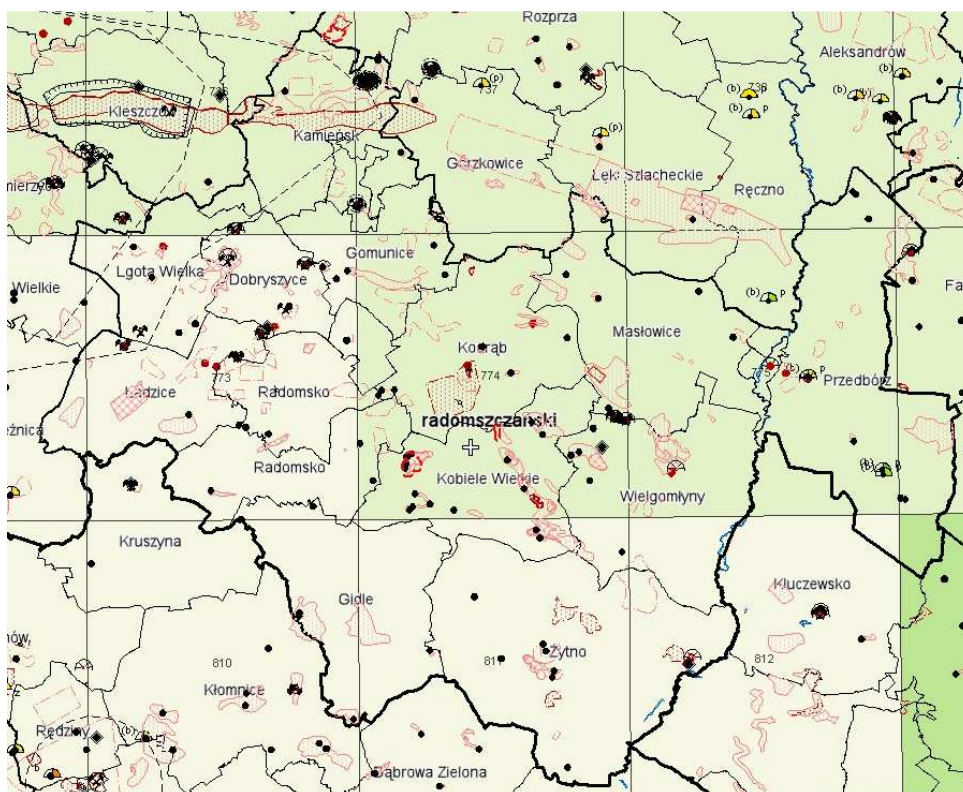
Poza Zagłębiem Bełchatowskim na terenie powiatu występuje jedno mniejsze złożo - "Łęki Szlacheckie" - rozpoznane wstępnie (w kategorii C2+D). Usytuowane jest na granicy powiatów piotrkowskiego i radomszczańskiego (na terenie dwóch gmin powiatu: Przedbórz i Masłowice). Jego zasoby wynoszą 82 963 tys. ton. W 2013 r. nie prowadzono eksploatacji surowca.

Do głównych surowców ilastych regionu należą iły plioceńskie i czwartorzędowe oraz gliny morenowe. Przeznaczone są one do produkcji ceramiki budowlanej. Na terenie powiatu rozpoznano 5 złóż surowców ilastych do produkcji ceramiki budowlanej, w gminach Lgota Wielka, Wielgomłyny i Żytno. Trzy złoża są zaniechane. Łączne zasoby geologiczne bilansowe ustalono na 201 tys. ton. W 2013 nie prowadzono eksploatacji tych surowców.

Wapienie i margle (jurskie i kredowe) były od dawna wykorzystywane do produkcji wapna palonego i na potrzeby różnych przemysłów. Obecnie wykorzystuje je przemysł wapienny i cementowy. Na terenie powiatu radomszczańskiego udokumentowano występowanie sześciu złóż wapieni i margli, o łącznych zasobach bilansowych 829 645 tys. ton. W 2013 r. nie prowadzono wydobycia z tych złóż.

Jako kamienie budowlane i drogowe (kamień łamany i bloczny) są uznawane piaskowce, wapienie i dolomity związane z formacjami jury i kredy. Piaskowce jurskie i kredowe eksploatowane były od dawna, czego pozostałością są liczne kamieniołomy związane z wychodniami piaskowców. W powiecie radomszczańskim jest 13 udokumentowanych złóż kamieni łamanych i blocznych, w tym 4 złoża są eksploatowane, a jedno jest zaniechane. Łączne zasoby geologiczne bilansowe ustalono na 24 426 tys. ton. W 2013 wydobyto 16 tys. ton tych surowców.

Rysunek 11. Rozmieszczenie złóż kopalin wraz z obszarami perspektywicznymi na terenie powiatu radomszczańskiego (źródło: PIG-PIB, 2014 r.)

Kruszywo naturalne stanowią żwiry i piaski pochodzące głównie z okresu zlodowacenia środkowopolskiego. Występują one w morenach czołowych, ozach, kemach, wydmach i tarasach rzecznych. Kruszywo jest w powiecie radomszczańskim surowcem powszechnym. Liczba udokumentowanych złóż wynosi 48 (w tym w 6 są to piaski ze żwirem, a w 43 - piaski), w 2013 r. eksploatację prowadzono w 21 złożach. łączne zasoby geologiczne bilansowe ustalono na 108 863 tys. ton. W 2013 wydobyto 468 tys. ton tych surowców.

Piaski kwarcowe czwartorzędowe związane są z utworami wydmowymi. Znajdują zastosowanie w produkcji betonów komórkowych oraz cegły palonej. Piaski kwarcowe rozpoznano w jednym złożu (Wymysłów, gmina Żytno), jego zasoby geologiczne bilansowe wynoszą 6 461 tys. ton. W 2013 r. nie prowadzono wydobycia z tego złoża.

Surowce do prac inżynierskich rozpoznano w jednym złożu - Wiewiórów Rządowy II w gminie Dobryszce. Zasoby geologiczne bilansowe wynoszą 48 tys. ton. W 2013 r. nie prowadzono wydobycia.

Torfy występują w bezodpływowych obniżeniach terenowych i w obniżeniach rzek. Na terenie powiatu udokumentowanych jest 9 złóż, w tym dwa są eksploatowane, a 5 zaniechanych. Zasoby geologiczne bilansowe wynoszą 275,67 tys. ton. W 2013 nie eksploatowano tych surowców.

Największe zagrożenie ze strony górnictwa występuje w strefach, gdzie złoża surowców sąsiadują z obszarami chronionymi (np. parkami krajobrazowymi, lasami ochronnymi, rezerwatami, wodami

podziemnymi). Do złożeń konfliktowych zaliczono np. złoża Granice, Holendry, Blok Dobryszycki, Dobryszyce I, Kruszyna. W strefach tych występują konflikty interesów górniczych i ochrony środowiska.

Powietrze atmosferyczne

W celu scharakteryzowania stanu aktualnego w zakresie jakości powietrza atmosferycznego na terenie powiatu radomszczańskiego odniesiono się do „Rocznej oceny jakości powietrza w województwie łódzkim w 2013 r.”, sporządzonej przez WIOŚ w Łodzi.

Pomiary wykonywane były m.in. na stacjach w:

- Radomsku: ul. Sokola 4 (pomiar automatyczny), ul. Rolna 2 (pomiar manualny), ul. Batalionów Chłopskich 6 (pasywny), ul. Geodetów (pasywny), ul. Turleja (pasywny), ul. Miłaczki 14/15 (pasywny), ul. Narutowicza przy muzeum (pasywny), ul. Sklepowa/11-go Listopada (pasywny), ul. Sucharskiego 49 (pasywny),
- Kamieńsku (trasa Piotrków - Radomsko, pomiar pasywny).

Uzupełnieniem systemu pomiarowego w rocznej ocenie jakości powietrza było matematyczne modelowanie jakości powietrza.

W województwie łódzkim klasyfikację wykonuje się corocznie w dwóch strefach: Aglomeracji łódzkiej oraz strefie łódzkiej. Powiat radomszczański został włączony do strefy łódzkiej (PL1002).

Klasyfikacji stref dokonuje się oddzielnie dla dwóch grup kryteriów ze względu na ochronę zdrowia oraz ze względu na ochronę roślin.

Wyniki uzyskane dla strefy łódzkiej w 2013 roku przedstawiały się następująco:

Tabela 9. Wynikowe klasy dla poszczególnych zanieczyszczeń oraz klasa ogólna uzyskane w ocenie rocznej dla strefy łódzkiej w 2013 roku

Parametr	Kryteria ochrony zdrowia		Kryteria ochrony roślin	
	Symbol klasy wg poziomu dopuszczalnego	Symbol klasy dla poziomu celu długoterminowego	Symbol klasy wg poziomu dopuszczalnego	Symbol klasy wg poziomu docelowego Symbol klasy dla poziomu celu długoterminowego
Dwutlenek siarki SO ₂	A	-	A	-
Tlenki azotu NO ₂	A	-	A	-
Tlenek węgla CO	A	-	-	-
Benzen	A	-	-	-
Pył zawieszony PM ₁₀	C	-	-	-
Pył zawieszony PM _{2,5}	C	-	-	-

Parametr	Kryteria ochrony zdrowia		Kryteria ochrony roślin	
	Arsen, nikiel, kadm, ołów w pyłe PM10	A	-	-
Benzo/a/piren w pyłe PM10	C	-	-	-
Ozon	A	D2	-	A
				D2

Źródło: Roczna ocena jakości powietrza w województwie łódzkim w 2013 r. WIOŚ w Łodzi

Na podstawie klasyfikacji jakości powietrza w strefie łódzkiej, została określona konieczność realizacji programu ochrony powietrza ze względu na ochronę zdrowia dla trzech zanieczyszczeń:

- pył zawieszony PM10,
- benzo(a)piren w pyłe PM10,
- pył zawieszony PM2,5

Ze względu na przekroczenie 24 godzinnej wartości poziomu dopuszczalnego stężenia pyłu zawieszonego PM10 konieczne jest przeprowadzenie działań naprawczych w obszarach przekroczeń rozmieszczonych w Radomsku. Obszar przekroczeń dobowej wartości poziomu dopuszczalnego stężenia PM10 obejmował swym zasięgiem cały obszar zwartej zabudowy miasta.

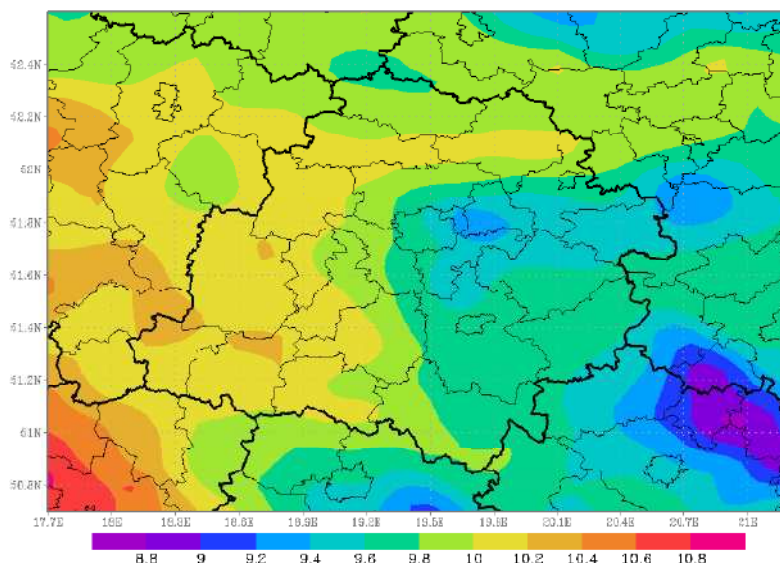
W ubiegłych latach również odnotowywano przekroczenia poziomów dopuszczalnych stężeń substancji na terenie powiatu radomszczańskiego.

Klimat

Obszar powiatu radomszczańskiego leży w strefie klimatu nizin środkowopolskich. Występuje tu zarazem strefa przejściowa, gdzie następuje zanik dominacji wpływów atlantyckich od strony zachodniej oraz dominacji wpływów kontynentalnych od strony wschodniej. Ścierają się tu różne masy powietrza: głównie polarnomorskiego i polarnokontynentalnego (83% dni w roku) oraz arktycznego (10% dni) i bardzo rzadko zwrotnikowego.

Liczba dni pogodnych wynosi przeciętnie 35–40, a roczna suma godzin słonecznych stanowi 33–37% możliwego usłonecznienia. Niebo zachmurzone jest około 140 dni w ciągu roku, wykazując maksimum w zimie i minimum w lecie.

Średnie wieloletnie temperatury powietrza w regionie wahają się w granicach 7,6 - 10,5°C.

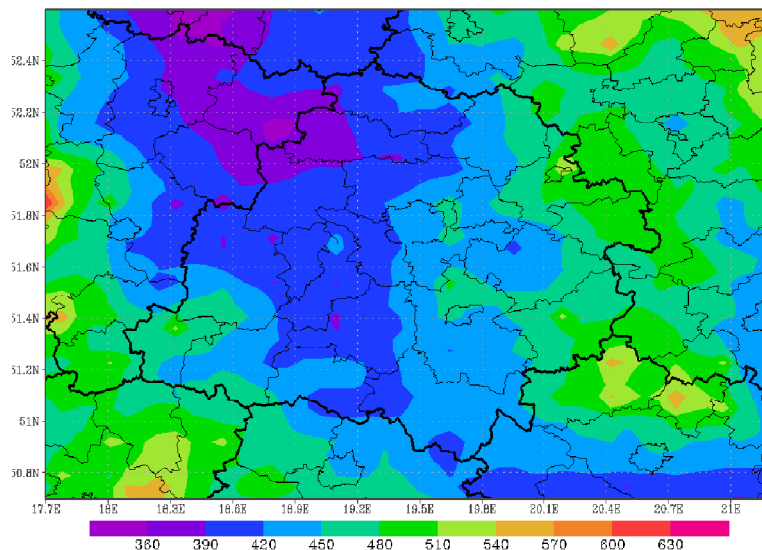
Rysunek 12. Przestrzenny rozkład średniej rocznej wartości temperatury powietrza w województwie łódzkim w 2011 roku (źródło: WIOŚ w Łodzi)

Wielkość opadów atmosferycznych na terenie powiatu jest dość zróżnicowana i waha się od 550 - 650 mm, w zależności od ukształtowania terenu. Wielkość opadów w gminach Radomsko, mieście Radomsku, Gomunicach, Dobryszycach, Łgocie Wielkiej, Kodrębie i Ładzicach oraz w południowej części gminy Kamieńsk i zachodniej części gminy Gidle kształtują się na poziomie 550-575 mm, natomiast na pozostałej części gminy Kamieńsk i Gidle, gminy Masłowice oraz zachodniej części gmin: Przedbórz i Żytno występują opady na poziomie 575-600 mm. Na pozostałej części gminy Przedbórz oraz centralnej części gminy Żytno i gminy Wielgomłyny opady są na poziomie 600-625 mm, a w części wschodniej i południowo-wschodniej gminy Żytno dochodzą do poziomu 625-650 mm.

W ciągu roku przeciętnie występuje około 156 dni z opadami, z tego w granicach 39–47 dni z opadami śniegu. Przeciętnie śnieg leży 50-70 dni i pojawia się w pierwszej dekadzie stycznia, a znika na przełomie drugiej i trzeciej dekady marca.

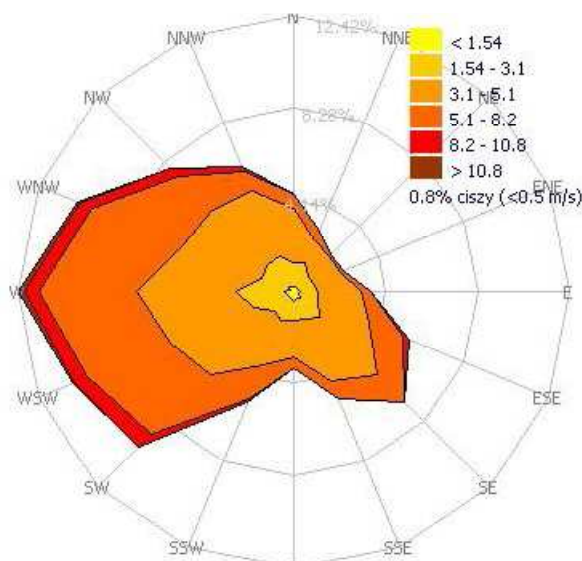
W ciągu całego roku w regionie przeważają wiatry z kierunku zachodniego (powyżej 20%) i południowo-zachodniego (10–12%). Dość znaczący jest też udział wiatrów wschodnich i południowo-wschodnich. Przeważają wiatry słabe, w granicach 2–5 m/s z maksimum w zimie i minimum w sierpniu i wrześniu. Udział ciszy oscyluje wokół 5% w skali roku.

Osobliwość klimatu stanowi możliwość występowania ostrych fal mrozu w marcu, kwietniu i maju, co powoduje często duże straty w rolnictwie regionu. Istotnym zjawiskiem są obserwowane w ostatnich latach zmiany klimatyczne (nie tylko na terenie powiatu, ale też w Polsce i całej Europie) i występujące w związku z tym anomalie pogodowe: huragany, trąby powietrzne, duże wahania temperatury, gwałtowne opady i długotrwałe susze.

Rysunek 13. Przestrzenny rozkład rocznej sumy opadów atmosferycznych w województwie łódzkim w 2011 roku (źródło: WIOŚ w Łodzi)

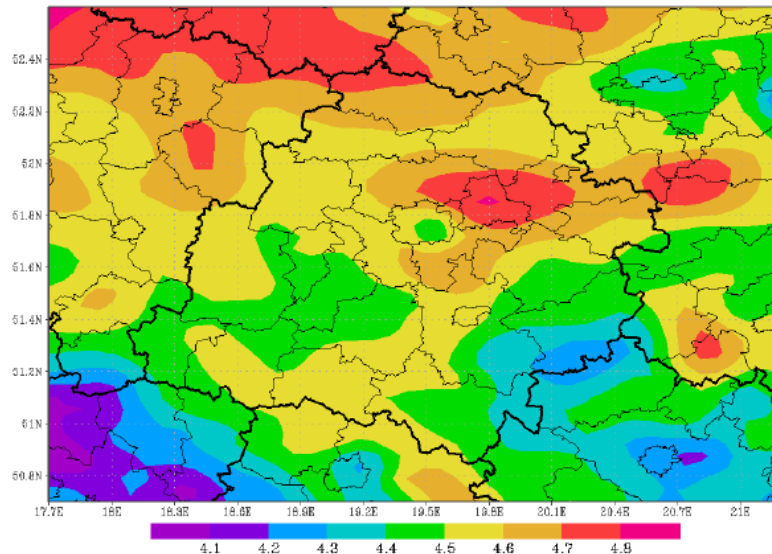
Okres wegetacyjny trwa około 210 dni.

Rysunek 14. Średnia prędkość i kierunek wiatru w Radomsku w 2011 r. (według pomiarów WIOŚ)

Na terenie powiatu występują również obszary o specyficznym mikroklimacie. Tereny o zwartej zabudowie (takiej jak w centrum Radomska) odznaczają się nieco zmienionym układem termiczno-wilgotnościowym. Budynki i pokryta asfaltem powierzchnia mają znacznie większą pojemność cieplną niż powierzchnie pokryte roślinnością i dlatego akumulują, a następnie emitują większe ilości ciepła. W efekcie w stosunku do terenów otwartych średnie temperatury dobowe są w mieście o $1 \div 2^{\circ}$ wyższe. Zachmurzenie jest także większe z powodu obecności znacznej liczby jąder kondensacji, tworzonych przez zawieszoną w powietrzu pył. Notowane są natomiast znaczne spadki prędkości wiatru w wyniku istnienia zwartej wysokiej zabudowy spełniającej rolę „ekranu”. Różnice w prędkości wiatrów na

terenach otwartych a zabudowanych dochodzą do 2m/s. W wyniku działania wspomnianych czynników nad miastem tworzy się „wyspa ciepła”, która powoduje powstanie lokalnej cyrkulacji.

Rysunek 15. Średnia prędkość wiatru dla obszaru województwa łódzkiego w 2011 r.
(źródło: WIOŚ w Łodzi)

Klimat obszarów dolinnych charakteryzują często występujące inwersje termiczne, co przyczynia się do stagnacji chłodnego powietrza, zwiększenia frekwencji mgieł i przymrozków przygruntowych, a także podwyższenia stopnia uwilgotnienia.

4.2. Potencjalne zmiany środowiska na terenie powiatu radomszczańskiego w przypadku braku realizacji Strategii Rozwoju (wariant zerowy)

Strategia Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego 2020 wyznacza kierunki działań w obszarach: przestrzeń, infrastruktura, środowisko, kapitał ludzki, przedsiębiorczość i kooperacja. Cele i działania sformułowane zostały w sposób ogólny, odpowiadający rodzajowi dokumentu. Nie zostały wskazane konkretne zadania, nie wyznaczono lokalizacji prowadzonych prac ani ich terminów. Tak duży stopień dowolności pozwala jedynie na sformułowanie bardzo ogólnych konkluzji na temat wpływu realizacji *Strategii* na stan środowiska. Można jednakże domniemywać, jak przebiegałby dalszy rozwój powiatu radomszczańskiego bez uwzględnienia zapisów i wytycznych zawartych w *Strategii Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego 2020*.

Oceny potencjalnych zmian w środowisku w przypadku braku realizacji *Strategii* dokonano analizując cele i kierunki działań dokumentu, z uwzględnieniem stanu środowiska na terenie powiatu radomszczańskiego. W wyniku braku wdrożenia analizowanego dokumentu (tzw. wariant zerowy) nie zostaną spełnione cele główne i nie zostaną zrealizowane planowane kierunki działań. Formuła wizji zawartej w *Strategii* wiąże rozwój gospodarczy i społeczny z ochroną środowiska i poszanowaniem zasobów, co jest cechą charakterystyczną zrównoważonego rozwoju. Można wnioskować, że brak realizacji *Strategii Rozwoju* skutkowałoby brakiem poprawy jakości życia mieszkańców, niekontrolowanym rozwojem przestrzennym i działalnością gospodarczą nie prowadzoną w sposób zrównoważony, a tym samym - obciążający dla środowiska.

W wariantcie zerowym powiat radomszczański będzie rozwijał się w dalszym ciągu, ale w niesterowany i niekontrolowany sposób.

Spośród wyznaczonych w *Strategii* kierunków działań jedynie część ma charakter inwestycyjny (inwestycje "twarde") - ale i te zostały sformułowane bez podania konkretnej lokalizacji i terminu wykonania. Większość zadań ma charakter pozainwestycyjny, w związku z tym nie ma bezpośredniego wpływu na środowisko. Są to działania o charakterze planistycznym, koncepcyjnym, organizacyjnym i doradczym, które nie wywierają wpływu na poszczególne elementy środowiska.

Poniżej przedstawiono potencjalne zmiany środowiska na terenie powiatu radomszczańskiego w przypadku braku realizacji działań wyznaczonych w poszczególnych polach *Strategii Rozwoju*.

W przypadku pola strategicznego nr 1: "Przestrzeń, infrastruktura i środowisko" brak realizacji wyznaczonych działań skutkował będzie:

- brakiem rozwoju energii odnawialnej na terenie powiatu, a tym samym brakiem redukcji emisji zanieczyszczeń do powietrza, wód i gleby,
- brakiem dywersyfikacji źródeł produkcji energii,
- brakiem podniesienia efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej, a tym samym zwiększonym zapotrzebowaniem na surowce naturalne i energię oraz większą emisją zanieczyszczeń,
- zwiększeniem emisji zanieczyszczeń, a tym samym ich stężenia w powietrzu i pogorszeniem jego jakości w wyniku braku realizacji zadań związanych z ograniczeniem emisji,
- podwyższeniem emisji zanieczyszczeń pyłowych i gazowych poprzez brak inwestycji w dziedzinie stosowania ekologicznych i alternatywnych źródeł energii,
- pogorszeniem stanu zdrowia mieszkańców i skróceniem czasu ich życia, wskutek braku inwestycji w infrastrukturę medyczną oraz w profilaktykę zdrowia,
- pogorszeniem jakości powietrza atmosferycznego, co wpłynie jednocześnie negatywnie na inne elementy środowiska (w tym zasoby przyrody - np. lasy), a także na zdrowie ludzi,
- wzmożonym zapotrzebowaniem na energię elektryczną i ciepłą, co w efekcie pogorszy jakość powietrza w wyniku nieograniczenia niskiej emisji,
- niekontrolowaną urbanizacją powiatu, w tym terenów o wysokich wartościach przyrodniczych, co spowodować może ubytek lub degradację walorów terenów cennych przyrodniczo,
- pogorszeniem się warunków komunikacyjnych na terenie powiatu, co wiązać się będzie ze zwiększoną emisją zanieczyszczeń w wyniku utraty płynności ruchu,
- wzrostem ilości pojazdów poruszających się po drogach, a z drugiej strony zagrożeniem dla bezpieczeństwa pieszych i rowerzystów poprzez brak inwestycji w ścieżki rowerowe i ciągi piesze,
- powstawaniem dużej ilości awarii i wycieków infrastruktury wodno-ściekowej, a tym samym marnotrawstwo wód, w wyniku braku działań w zakresie konserwacji i modernizacji sieci wodociągowej i kanalizacyjnej,
- większym narażeniem na skutki katastrofa naturalnych i awarii, co z kolei zagrażać będzie środowisku i mieszkańcom (np. pożary, powódzie, huragany, itp.),
- słabo rozwiniętą bazą i infrastrukturą turystyczno - rekreacyjną, co spowoduje niewłaściwe korzystanie z obszarów leśnych i przyrodniczo cennych (np. biwakowanie w niewłaściwych miejscach, turystyka poza wyznaczonymi szlakami),
- niewykorzystaniem potencjału turystycznego powiatu lub wykorzystaniem go w niewłaściwy, szkodzący środowisku sposób,

- natężeniem negatywnych zachowań mieszkańców powiatu, które mogą wpłynąć na stan środowiska, np. zaśmiecanie lasów, dewastacja przyrody, wylwanie ścieków w miejsca do tego nieprzeznaczone, nielegalne składowanie odpadów, itp.

W przypadku pola strategicznego nr 2: "Kapitał ludzki" brak realizacji wyznaczonych działań skutkowało będzie:

- wyższym bezrobociem i częstszym podejmowaniem pracy w tzw. "szarej strefie", co odbije się negatywnie na kondycji zdrowotnej mieszkańców, wskutek zubożenia i pogorszenia się dostępu do opieki medycznej,
- odpływem młodych i przedsiębiorczych ludzi do większych ośrodków miejskich lub za granicę, co pogorszy wskaźniki społeczno - demograficzne powiatu,
- brakiem miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych,
- pogorszeniem stanu zdrowia mieszkańców i skróceniem czasu ich życia,
- pogorszeniem dostępności do usług medycznych,
- obniżeniem jakości usług medycznych,
- gorszą dostępnością do usług dla osób niepełnosprawnych.

W przypadku pola strategicznego nr 3: "Przedsiębiorczość i kooperacja" brak realizacji wyznaczonych działań skutkowało będzie:

- brakiem organizacji działających na rzecz rozwoju zrównoważonego przemysłu, co może doprowadzić do lokowania na terenie powiatu inwestycji uciążliwych dla środowiska,
- gorszą i mniej przemyślaną - pod wpływem na zasoby i stan środowiska - lokalizacją przyszłych inwestycji, co wynikać będzie z braku koordynacji prowadzonych działań,
- niedostatecznymi środkami finansowymi na rozwój przedsiębiorczości, oświaty, kultury, infrastruktury (podziemnej i naziemnej), co spowodować może gorsze przygotowanie inwestycji i niedostateczny nadzór nad ich realizacją, lub całkowite zaniechanie inwestycji,
- żywiołowym, niekontrolowanym rozwojem niektórych branż gospodarki, niedostosowanych do warunków środowiskowych powiatu,
- pogorszeniem innowacyjności gospodarki, a co za tym idzie - nie stosowanie rozwiązań nowoczesnych, bardziej przyjaznych dla środowiska,
- zaniechanie działań modernizacyjnych w istniejących zakładach, co pociągnie spadek efektywności produkcji i ograniczy inwestycje służące ochronie środowiska podczas procesu produkcyjnego.

Wariant nie podejmowania realizacji zamierzeń *Strategii* nie jest wskazany nie tylko ze względów ochrony zdrowia ludzi i środowiska, ale również z powodów gospodarczych tj. konieczności zachowania konkurencyjności powiatu wobec innych obszarów i atrakcyjności regionalnej oferty na rynku krajowym.

Ponieważ większość działań zaplanowanych w *Strategii* wymierzona jest w poprawę jakości życia mieszkańców powiatu, to brak realizacji projektu *Strategii* przyniesie niekorzystne zmiany w odniesieniu do aktualnego stanu środowiska, a przede wszystkim dla społeczności powiatu.

Potencjalne negatywne oddziaływania, jakie mogą wynikać z realizacji zamierzeń inwestycyjnych zidentyfikowanych w ramach kierunków działań, określonych w projekcie *Strategii*, zostaną wyeliminowane na etapie realizacji, poprzez zastosowanie rozwiązań minimalizujących i ograniczających negatywny wpływ na środowisko.

Podsumowując, odstąpienie od realizacji zawartych w dokumencie rozwiązań nie jest zalecane. Korzyści związane z realizacją *Strategii* przewyższą potencjalne negatywne skutki realizowanych działań.

5. Istniejące problemy ochrony środowiska istotne z punktu widzenia projektowanego dokumentu, w szczególności dotyczące obszarów chronionych

Poniżej przedstawiono poszczególne problemy ochrony środowiska zdiagnozowane na terenie powiatu radomszczańskiego.

Przyroda i krajobraz, w tym lasy

- nierównomierne rozmieszczenie obszarów wartościowych przyrodniczo,
- zagrożenia i degradacja szaty roślinnej, związane z bezpośrednią działalnością człowieka, np. nadmierna penetracja lasów, ich dewastacja, zaśmiecanie, podpalenia, kradzieże drewna, niszczenie roślin, gniazd, mrowisk itp., dewastacja lasów na skutek niekontrolowanej rekreacji i turystyki rowerowej, niszczenie wyposażenia terenów rekreacyjnych, obiektów małej architektury, wykradanie roślin, itp.,
- niedostatki infrastruktury turystycznej oraz brak spójnej i długofalowej koncepcji wykorzystania zasobów przyrodniczych,
- występowanie chorób i szkodników, szczególnie w lasach,
- zagrożenie ze strony grzybów pasożytniczych - drzewostany znajdujące się na gruntach porolnych narażone są na szkodliwe działanie opieńki miodowej i huby korzeniowej,
- emisja zanieczyszczeń do powietrza z przemysłu, gospodarki komunalnej i komunikacji, prowadząca do spadku odporności biologicznej,
- presja zabudowy leżącej w bezpośrednim sąsiedztwie kompleksów leśnych, prowadząca do przerwania powiązań przyrodniczych i izolacji terenów leśnych,
- procesy synantropizacji zachodzące na terenach cennych przyrodniczo,
- niedostatek terenów zieleni, szczególnie na nowych osiedlach lub w centrach miejscowości,
- zagrożenia od wiatru - huragany, trąby powietrzne, inne niekorzystne zjawiska atmosferyczne (np. intensywne opady i zaleganie mokrego śniegu, grad, okiść, itp.),
- zagrożenie pożarami,
- brak koncepcji ochrony terenów przyrodniczo cennych, w tym terenów zieleni urządzonej, w poszczególnych gminach,
- brak środków na nowe inwestycje związane z ochroną przyrody,
- brak inwentaryzacji i waloryzacji zasobów przyrody,
- nierównomierne rozmieszczenie lasów na terenie powiatu,
- brak połączeń pomiędzy kompleksami lasów,
- niska bioróżnorodność lasów,
- wpływ leja depresyjnego Kopalni Węgla Brunatnego „Bełchatów” obejmujący swym zasięgiem północno-wschodnią część powiatu oraz jednocześnie obniżenie rocznej sumy opadów atmosferycznych w ostatnich latach powoduje niedobór wilgoci w glebie mający wpływ na osłabienie drzewostanów.

Wody powierzchniowe i podziemne

- zły stan jakości części wód powierzchniowych,
- zła jakość wód w części wodociągów zaopatrujących ludność powiatu w wodę pitną (głównie przekroczenia składników pochodzenia geogenicznego - manganu i żelaza),
- niekorzystna dysproporcja pomiędzy długością sieci wodociągowej a kanalizacyjną, szczególnie na obszarach wiejskich,
- zanieczyszczenie wód poprzez spływy obszarowe z terenów rolnych, zawierające środki używane jako nawozy oraz środki ochrony roślin,
- zanieczyszczenie wód poprzez spływy wód deszczowych z terenów zurbanizowanych i uprzemysłowionych, nieujęte kanalizacją deszczową,
- zanieczyszczenie wód poprzez źle składowane i zabezpieczone przyzmy obornika oraz zbiorniki na gnojowicę, szczególnie te, które położone są w pobliżu cieków wodnych lub na obszarach o wysokim zwierciadle wód podziemnych,
- zanieczyszczenie wód poprzez przesięki z nieszczelnych szamb z gospodarstw położonych przy rzekach,
- zanieczyszczenie wód poprzez nieuregulowaną gospodarkę ściekową, brak kanalizacji na części powiatu i niedobór oczyszczalni ścieków, odprowadzanie do wód (surowe lub niedostatecznie oczyszczone) ścieków komunalnych i przemysłowych z jednostek osadniczych,
- zaburzenie stosunków wodnych poprzez niesprawnie działające systemy urządzeń melioracyjnych,
- deficyt wód powierzchniowych spowodowany m.in. zmniejszeniem naturalnej retencji gruntowej (np. wylesieniem) i osuszanie terenów podmokłych, w tym torfowisk,
- zagrożenie powodziowe,
- występująca susza hydrologiczna,
- wpływ leja depresyjnego Kopalni Węgla Brunatnego „Bełchatów” obejmujący swym zasięgiem północno-wschodnią część powiatu oraz jednocześnie obniżenie rocznej sumy opadów atmosferycznych,
- bardzo niski poziom nakładów finansowych na ochronę środowiska i gospodarkę wodną.

Powierzchnia terenu - gleby i grunty oraz surowce naturalne

- przekształcenia powierzchni terenu w wyniku eksploatacji surowców naturalnych,
- przypadki niekoncesjonowanej eksploatacji surowców naturalnych,
- brak rekultywacji części wyrobisk poeksploatacyjnych,
- zagrożenia związane z gospodarką odpadami - "dzikie" wysypiska,
- duży odsetek gleb o odczynie kwaśnym (ponad 80%),
- niewystarczająca zasobność gleb w składniki przyswajalne niezbędne dla dobrego wzrostu roślin uprawnych,
- zanieczyszczenie gleb solą i metalami ciężkimi w pobliżu uczęszczanych szlaków komunikacyjnych i na terenach zwartej zabudowy - długoletnie stosowanie środków chemicznych (soli) do zwalczania śliskości na placach i ulicach, a także oddziaływania spalin pojazdów,
- zmiany stosunków wodnych i przekształcenia hydrologiczne spowodowane eksploatacją surowców (wpływ leja depresyjnego Kopalni Węgla Brunatnego „Bełchatów”),
- degradacja gleb organicznych poprzez źle wykonane melioracje,
- osuszanie terenów podmokłych, co prowadzi do murszenia gleb, a w efekcie dalszych procesów do ich degradacji,

- zanieczyszczenia chemiczne gleb, szczególnie metalami ciężkimi. Główne źródła zanieczyszczenia to: emisja z zakładów przemysłowych, emisja z niskich źródeł spalania, szlaki komunikacji samochodowej, wylewy zanieczyszczonych rzek, składowiska odpadów,
- zanieczyszczenia gleb pochodzenia rolniczego - np. wylewiska gnojowicy,
- niewłaściwie stosowane nawozy (zły dobór środków i niewłaściwe dawki),
- niewłaściwie stosowane środki chemicznej ochrony roślin,
- niekorzystne warunki klimatyczne do rozwoju rolnictwa,
- zmiana sposobu użytkowania gruntów - corocznie część gruntów rolnych jest wyłączana z użytkowania pod różne inwestycje,
- niekorzystna struktura agrarna, przewaga gospodarstw małych do 5 ha, fragmentacja gruntów rolnych i gospodarstw rolnych,
- przekształcenia mechaniczne gleb i gruntów w wyniku ich zabudowy, utwardzenia i ubicia podłoża, zdjęcia pokrywy glebowej lub jej wymieszania z elementami obcymi (np. gruzem budowlanym) oraz w wyniku formowania wykopów, nasypów i niwelacji. Gleby nasypowe, przeważnie gruzowe i krzemianowo-gruzowe, zajmują duże obszary zabudowanej części w poszczególnych miejscowościach oraz licznych skwerów, zieleńców i parków,
- erozja gleby: wietrzna, wodna, śniegowa, uprawowa,
- wypadki związane z transportem substancji niebezpiecznych (np. podczas kolizji drogowych lub kolejowych).

Powietrze atmosferyczne

- zły stan jakości powietrza atmosferycznego (w zakresie pyłu zawieszzonego PM10, pyłu PM2,5, benzo(a)pirenu i ozonu), szczególnie w centrum Radomska,
- zanieczyszczenie powietrza poprzez źródła energetyczne – charakteryzujące się dużą wysokością emitorów, z czym związany jest transport zanieczyszczeń na znaczne odległości (emisja pyłu, tlenków siarki, tlenków azotu, tlenków węgla),
- zanieczyszczenie powietrza poprzez źródła przemysłowe - zanieczyszczenia gazowe i pyłowe jak dla źródeł energetycznych oraz związki organiczne (lotne i stałe), związki nieorganiczne (związki fluoru, siarki), metale ciężkie, substancje specyficzne,
- zanieczyszczenie powietrza poprzez źródła komunalno-bytowe – (kotłownie lokalne, paleniska domowe, zakłady użyteczności publicznej) mają niekorzystny wpływ na lokalny stan jakości powietrza, związany z brakiem urządzeń oczyszczających oraz niewielką wysokością emitorów (zanieczyszczenia gazowe i pyłowe jak dla źródeł energetycznych oraz węglowodory i sadza),
- zanieczyszczenie powietrza poprzez źródła transportowe – emisja następuje na niewielkiej wysokości, co sprawia, że posiadają one znaczący wpływ na zagrożenia lokalne. Skład (węglowodory, tlenek węgla, pyły, związki ołowiu, tlenki azotu, tlenki siarki) oraz ilość emitowanych zanieczyszczeń zależą między innymi od stanu technicznego pojazdów, prędkości i płynności ruchu,
- zanieczyszczenie powietrza poprzez źródła alochtoniczne - napływające spoza terenu powiatu, zgodnie z dominującym kierunkiem wiatru,
- niski stopień wykorzystania alternatywnych, odnawialnych źródeł energii.

Klimat akustyczny

- emisja hałasu przez komunikację samochodową i kolejową,
- natężenie ruchu tranzytowego w ośrodkach urbanistycznych,
- emisja hałasu przez zakłady przemysłowe, rzemieślnicze i usługowe,

- emisja hałasu przez obiekty publiczne związane z hałaśliwą działalnością: bary, tereny zabaw, dyskoteki,
- emisja hałasu przez imprezy okolicznościowe: koncerty, występy uliczne,
- emisja hałasu przez tereny budowy.

Krajobraz

- przekształcenie powierzchni ziemi w wyniku intensywnej eksploatacji surowców naturalnych,
- niekontrolowany proces urbanizacyjny.

Klimat

- nasilanie się ekstremalnych zjawisk pogodowych,
- deficyt opadów atmosferycznych.

Spółeczeństwo

- niekorzystne tendencje demograficzne i migracyjne – niski przyrost naturalny,
- odpływ ludzi aktywnych (młodych, wykształconych) ze wsi do miast oraz poza granice powiatu radomszczańskiego, województwa łódzkiego i państwa,
- zagrożenie ubóstwem i wykluczeniem społecznym,
- choroby cywilizacyjne,
- niewystarczająca dostępność do usług medycznych,
- częściowo wyeksploatowany sprzęt i aparatura medyczna,
- niedostatki infrastruktury sportowej w jednostkach kształcenia ponadgimnazjalnego,
- niedostatki w zakresie profilaktyki chorób cywilizacyjnych oraz rozwiązań uwzględniających starzenie się społeczeństwa,
- wysoki udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej, świadczący o pauperyzacji społecznej,
- niedostosowanie kierunków kształcenia do potrzeb lokalnego i regionalnego rynku pracy,
- brak innowacyjnych narzędzi doradztwa zawodowego w ponadgimnazjalnych placówkach edukacyjnych,
- wysokie bezrobocie, w tym zjawisko długotrwałego bezrobocia, bezrobocia strukturalnego oraz bezrobocia wśród niektórych grup społecznych, tj. absolwentów i kobiet,
- bardzo niski poziom przeciętnego wynagrodzenia brutto,
- zagrożenie patologiami społecznymi młodzieży, w tym przede wszystkim zażywaniem środków psychotropowych i narkotyków, oraz udział w grupach pseudokibiców,
- słabo rozwinięte społeczeństwo obywatelskie, niski poziom partycypacji publicznej, niski poziom poczucia odpowiedzialności za sprawy lokalne,
- niska świadomość ekologiczna mieszkańców powiatu.

6. Cele ochrony środowiska ustanowione na szczeblu międzynarodowym albo krajowym, istotne z punktu widzenia projektowanego Strategii oraz sposoby, w jakich te cele i inne problemy środowiska zostały uwzględnione podczas opracowania dokumentów

Członkostwo w Unii Europejskiej wymusiło dostosowanie przepisów polskiego prawa ochrony środowiska do rozwiązań Wspólnoty. Przepisy Unijne dotyczące ochrony środowiska są bardzo rozbudowane i dotyczą praktycznie wszystkich dziedzin życia społeczno-gospodarczego. Te specyficzne akty prawne zakładają możliwość elastycznych działań państw członkowskich pod warunkiem, że w określonym czasie państwa te doprowadzą na swoich terytoriach do zrealizowania założonych celów. Eksperti Unii zajmujący się problematyką ochrony środowiska określili 11 zasad, które powinny być przestrzegane we wszystkich państwach członkowskich:

1. Lepiej zapobiegać niż leczyć.
2. Należy uwzględniać skutki oddziaływania na środowisko w możliwie najwcześniejszym stadium podejmowania decyzji.
3. Trzeba unikać eksploatacji przyrody powodującego znaczne naruszenie równowagi ekologicznej.
4. Należy podnieść poziom wiedzy naukowej, by umożliwić podejmowanie właściwych decyzji.
5. Koszty zapobiegania i usuwania szkód ekologicznych powinien ponosić sprawca zanieczyszczenia.
6. Działania w jednym państwie członkowskim nie powinny powodować pogorszenia stanu środowiska w innym.
7. Polityka ekologiczna państw członkowskich w zakresie ochrony środowiska musi uwzględniać interesy państw rozwijających się.
8. Państwa Unii Europejskiej powinny wspierać ochronę środowiska w skali międzynarodowej i globalnej.
9. Ochrona środowiska jest obowiązkiem każdego, zatem konieczna jest edukacja w tym zakresie.
10. Środki ochrony środowiska powinny być stosowane odpowiednio do rodzaju zanieczyszczenia, potrzebnego działania oraz obszaru geograficznego, który mają chronić. Jest to zasada subsydiarności.
11. Krajowe programy dotyczące ochrony środowiska powinny być koordynowane na podstawie wspólnych długoterminowych programów, a krajowa polityka ekologiczna – harmonizowana w ramach Wspólnoty Europejskiej.

Zasady powyższe zostały także uwzględnione przy formułowaniu zasad polskiej polityki ekologicznej.

Strategia Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego 2020 zawiera zapisy odnoszące się do zrównoważonego rozwoju, który obejmuje wszystkie wymienione powyżej zasady. *Strategia* skupia się na kilku najważniejszych aspektach z dziedziny ochrony środowiska: jakości powietrza, zasobach przyrody i edukacji. Należy podkreślić, że szczegółowiej kwestie związane z zarządzaniem środowiskiem i jego ochrona zawarte zostały w *Programie ochrony środowiska dla Powiatu Radomszczańskiego na lata 2013-2016 z uwzględnieniem lat 2017 - 2020*.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej stwierdza w art.5, że Rzeczpospolita Polska zapewnia ochronę środowiska kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju i ustala także, że ochrona środowiska jest obowiązkiem m. in. władz publicznych, które przez swą politykę powinny zabezpieczyć bezpieczeństwo ekologiczne współczesnemu i przyszłym pokoleniom.

Analizę spójności projektu *Strategii* z celami ochrony środowiska przeprowadzono głównie w odniesieniu do dokumentów ustanowionych na szczeblu krajowym zakładając, że są one spójne z dokumentami ustanowionymi na szczeblu międzynarodowym i wspólnotowym. Wybrano te dokumenty, które są zbieżne z charakterem *Strategii Rozwoju*. Nie porównywano zatem strategii sektorowych, które zawierają cele i kierunki działań dla wydzielonych obszarów. Wyniki analizy przedstawiono w tabeli poniżej.

Tabela 10. Spójność celów projektu *Strategii Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego 2020* z celami ochrony środowiska ujętymi w innych dokumentach o charakterze strategicznym

Cele wyznaczone w dokumentach strategicznych wyższego rzędu	Cele wytyczone w <i>Strategii Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego 2020</i>
Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2030	<i>Ocena:</i>
Cel 7 Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego oraz ochrona i poprawa stanu środowiska	Uwzględniono w polu strategicznym nr 1: Przestrzeń, infrastruktura i środowisko. Pole operacyjne: Gospodarka niskoemisyjna oraz produkcja i dystrybucja energii odnawialnej
Strategia Rozwoju Kraju 2020	<i>Ocena:</i>
Cel II.6. Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko	Uwzględniono w polu strategicznym nr 1: Przestrzeń, infrastruktura i środowisko. Pole operacyjne: Gospodarka niskoemisyjna oraz produkcja i dystrybucja energii odnawialnej. Pole operacyjne: Turystyka i rekreacja. Pole operacyjne: Bezpieczeństwo publiczne
II.6.1. Racjonalne gospodarowanie zasobami	
II.6.4. Poprawa stanu środowiska	
Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030	<i>Ocena:</i>
Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski	Uwzględniono w polu strategicznym nr 1: Przestrzeń, infrastruktura i środowisko. Pole operacyjne: Turystyka i rekreacja. Pole operacyjne: infrastruktura publiczna
Cel 6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego	

7. Określenie, analiza i ocena przewidywanych znaczących oddziaływań na środowisko

Strategia Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego 2020 przedstawia zbiór celów, kierunków działań i zadań zmierzających do osiągnięcia rozwoju zrównoważonego, w którym aspekty gospodarcze, społeczne i planistyczne zostaną poddane integracji i wzajemnemu uzupełnieniu. Cała aktywność na tych polach przebiegać będzie z poszanowaniem zasad ochrony środowiska, w celu zaspokojenia uzasadnionych potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli zarówno współczesnego, jak i przyszłych pokoleń.

Analizę i ocenę oddziaływania na środowisko przeprowadzono dla kierunków działań przewidzianych w *Strategii Rozwoju*. Określono, jaki wpływ będzie miała realizacja postanowień dokumentu na elementy środowiska, takie jak: różnorodność biologiczna, powietrze, wody powierzchniowe i podziemne, klimat, powierzchnia ziemi, krajobraz, zabytki, ludzi oraz na obszary chronione na podstawie ustawy o ochronie przyrody (w tym obszary sieci Natura 2000).

Większa część działań wyznaczonych w *Strategii Rozwoju* ma charakter bezinwestycyjny (organizacyjny, koncepcyjny, planistyczny, kontrolny lub doradczy). Działania te zaznaczono w tabeli poniżej kolorem zielonym. Część działań inwestycyjnych polega np. na zakupie sprzętu lub urządzeń. Jedynie cztery działania mają charakter inwestycyjny - ingerujący trwale w przestrzeń lub obiekty i mogą w sposób bezpośredni wpłynąć na stan i kształt środowiska. Działania te zaznaczono w poniższej tabeli kolorem żółtym.

Należy zaznaczyć, że *Strategia* jest dokumentem formułującym cele i kierunki działań w sposób bardzo ogólny. Wyznaczone działania nie mają wskazanej lokalizacji. Część działań natomiast obejmuje cały obszar powiatu. Nie wyznaczono terminów, metod ani sposobów realizacji poszczególnych działań. Dlatego na etapie sporządzania *Prognozy* nie jest możliwe dokonanie szczegółowej oceny oddziaływania na środowisko realizacji poszczególnych postanowień *Strategii*. Można jedynie określić potencjalny kierunek oddziaływania (opis jakościowy), bez szczegółowego określania poziomów oddziaływań, tj.: wielkości emisji zanieczyszczeń, wielkości emitowanego hałasu, zajętej powierzchni, interakcji z zasobami przyrody, itp. (opis ilościowy). Zidentyfikowane w niniejszej prognozie oddziaływania są zbiorem potencjalnych możliwych kierunków zmian, jakie najczęściej zachodzą w środowisku w porównywalnych uwarunkowaniach.

Część działań może oddziaływać bezpośrednio na wybrane elementy środowiska, jednak spora ich część będzie oddziaływać w sposób pośredni, trudny do zdefiniowania na obecnym etapie planowania rozwoju. Bardzo dużo zależy będzie od sposobu realizacji działań.

Zidentyfikowanie negatywnych oddziaływań na elementy środowiska nie oznacza, że wdrożenie danego kierunku działania powinno zostać zaniechane. Działania te mogą być zrealizowane przy zastosowaniu rozwiązań minimalizujących negatywne skutki środowiskowe, które opisano w dalszej części *Prognozy*.

Prognoza oddziaływania na środowisko projektu *Strategii* nie zastępuje procedury oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko, która będzie wykonywana w wymaganych przypadkach dla wybranych przedsięwzięć. W zależności od rodzaju przedsięwzięcia może być wykonany raport o oddziaływaniu inwestycji na środowisko.

Poniżej przedstawiono w postaci macierzy schemat oddziaływania zadań *Strategii Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego 2020* na poszczególne elementy środowiska. Przyjęto następujące oznaczenia oddziaływań:

- bezpośrednie - B,
- pośrednie - P,
- krótkoterminowe - K,
- długoterminowe - D,
- stałe - S
- chwilowe – Ch
- skumulowane - Sk
- pozytywne + i warunkowo pozytywne (+)
- negatywne – i warunkowo negatywne (-)
- brak oddziaływania – 0

Dla określenia skutków realizacji danego przedsięwzięcia/zamierzenia przyjęto następującą skalę oceny:

- **Wzmacniające** – zadanie służy bezpośrednio osiągnięciu celów ochrony środowiska. Oczekiwane znaczące zmniejszenie oddziaływań.
- **Korzystne** – zadanie istotnie zwiększa szansę lub tempo osiągnięcia celów ochrony środowiska. Oczekiwane mierzalne zmniejszenie oddziaływań.
- **Potencjalnie korzystne** – korzyści środowiskowe spodziewane w wyniku realizacji danego projektu przeważają w sposób jednoznaczny nad ewentualnymi skutkami negatywnymi, jednak ich osiągnięcie nie jest zagwarantowane i wymaga spełnienia dodatkowych warunków. Prawdopodobne niewielkie zmniejszenie oddziaływań.
- **Neutralne** – nie można zidentyfikować istotnych (znaczących) oddziaływań na środowisko (ani pozytywnych, ani negatywnych). Wpływ na środowisko jest pomijalny.
- **Potencjalnie negatywne** – koszty/negatywne skutki środowiskowe równoważą lub przewyższają możliwe pozytywy w osiąganiu celów środowiskowych – możliwe jest, przynajmniej częściowe wyeliminowanie negatywnych skutków, pod warunkiem odpowiedniej realizacji celu/działania. Ryzyko okresowego, lokalnego zwiększenia negatywnego oddziaływań.
- **Niekorzystne/hamujące** – realizacja projektu niesie ze sobą niemożliwe do uniknięcia koszty środowiskowe, przeważające ewentualne (o ile występują) pozytywy w tym zakresie. Prawdopodobne mierzalne zwiększenie oddziaływań.
- **Ryzyko konfliktu** – realizacja projektu niesie ze sobą niemożliwe do uniknięcia konflikty z wymogami ochrony środowiska praktycznie wykluczając możliwość ich osiągnięcia. Bardzo prawdopodobny, znaczący wzrost natężenia oddziaływań.

Dla oznaczenia poszczególnych rodzajów wpływów (lub ich braku) zastosowano dodatkowe oznaczenia kolorystyczne:

Oddziaływanie pozytywne	krótkoterminowe	długoterminowe	
bezpośrednie	BK	BD	
pośrednie	PK	PD	
	0 brak oddziaływania lub oddziaływanie nie znaczące		
	PK	PD	pośrednie
	BK	BD	bezpośrednie
	krótkoterminowe	długoterminowe	Oddziaływanie negatywne

Tabela 11. Matryca oddziaływania na środowisko – przewidywane oddziaływania na środowisko

Lp	Zadanie	Ocena zadania pod względem potencjalnego oddziaływania na środowisko	Komponenty środowiska przyrodniczego											
			Natura 2000	Różnorodność biol.	Ludzie	Zwierzęta	Rośliny	Woda	Powietrze	Powierzchnia ziemi	Krajobraz	Zasoby naturalne	Zabytki i dobra materialne	Klimat
1.	Wdrażanie niskoemisyjnych i energooszczędnych technologii w obiektach użyteczności publicznej	wzmacniające	0	0	+ P,S,D	0	0	0	+	+	0	+	+	0
2.	Produkcja i dystrybucja energii odnawialnej dla obiektów użyteczności publicznej	korzystne	0	0	+ P,S,D	0	0	0	+	+	0	+	+	0
3.	Promocja gospodarki niskoemisyjnej oraz produkcji i dystrybucji energii odnawialnej na terenie Powiatu Radomszczańskiego	korzystne	0	0	+ P,S,D	0	0	0	+	0	0	0	+	0
4.	Nowoczesne e-usługi publiczne i upowszechnienie elektronicznej obsługi ludności	korzystne	0	0	+ B,D,S	0	0	0	0	0	0	+	0	0
5.	Rozwój systemów informatycznych poprzez digitalizację zasobów oraz udostępnienie cyfrowych baz danych (otwarte zasoby)	korzystne	0	0	+ B,D,S	0	0	0	0	0	0	+	0	0
6.	Wdrożenie platformy internetowej komunikacji samorządu powiatowego z otoczeniem	korzystne	0	0	+ B,D,S	0	0	0	0	0	0	+	0	0
7.	Poprawa dostępności i jakości szkolnictwa zawodowego	korzystne	0	0	+ B,D,S	0	0	0	0	0	0	0	0	0
8.	Rozwój technik cyfrowych w procesie edukacji ponadgimnazjalnej	korzystne	0	0	+ B,D,S	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Lp	Zadanie	Ocena zadania pod względem potencjalnego oddziaływania na środowisko	Komponenty środowiska przyrodniczego											
			Natura 2000	Różnorodność biol.	Ludzie	Zwierzęta	Rośliny	Woda	Powietrze	Powierzchnia ziemi	Krajobraz	Zasoby naturalne	Zabytki i dobra materialne	Klimat
9.	Rozwój zasobów technicznych placówek edukacyjnych	korzystne	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0
10.	Budowa, modernizacja i doposażenie jednostek ochrony zdrowia	korzystne	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	+	0
11.	Budowa, modernizacja i doposażenie jednostek opieki społecznej	korzystne	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	+	0
12.	Rozwój opieki paliatywno-hospicyjnej i geriatrycznej na terenie Powiatu Radomszczańskiego	korzystne	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0
13.	Rozwój informatyczny jednostek opieki zdrowotnej	korzystne	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0
14.	Rozwój infrastruktury jednostek ratownictwa medycznego	korzystne	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0
15.	Wykorzystanie potencjału obszarów funkcjonalnych dorzecza Warty i Pilicy	potencjalnie negatywne	(-) B, D, S	0	+	(-) B, D, S	(-) B, D, S	0	0	0	(-) B, D, S	0	(+) B, D, S	0
16.	Zwiększenie dostępności i poprawa jakości infrastruktury turystycznej	korzystne	(-) B, D, S	0	+	(-) B, D, S	(-) B, D, S	0	0	0	(-) B, D, S	0	(+) B, D, S	0
17.	Wzmocnienie spójności i dostępności komunikacyjnej Powiatu Radomszczańskiego	potencjalnie korzystne	0	0	+	0	0	0	(+) B, D, S	0	0	0	0	0
18.	Wsparcie dla rozwoju infrastruktury publicznej na terenie Powiatu Radomszczańskiego	potencjalnie negatywne	(-) P, D, S	0	+	(-) P, D, S	(-) P, D, S	0	(-) P, D, S	(-) P, D, S	(-) P, D, S	0	0	0

Lp	Zadanie	Ocena zadania pod względem potencjalnego oddziaływania na środowisko	Komponenty środowiska przyrodniczego											
			Natura 2000	Różnorodność biol.	Ludzie	Zwierzęta	Rośliny	Woda	Powietrze	Powierzchnia ziemi	Krajobraz	Zasoby naturalne	Zabytki i dobra materialne	Klimat
19.	Wsparcie dla rozwoju infrastruktury służącej działalności gospodarczej na terenie powiatu	potencjalnie negatywne	0	0	+	0	0	0	(-)	(-)	(-)	0	0	0
					B,D,S				P,D,S	P,D,S	P,D,S			
20.	Wsparcie infrastruktury monitoringu zagrożeń naturalnych i alarmowania	wzmacniające	+	0	+	0	0	0	0	0	0	0	+	0
			B,D,S		B,D,S								B,D,S	
21.	Wsparcie dla rozwoju infrastruktury bezpieczeństwa publicznego na terenie Powiatu Radomszczańskiego	korzystne	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	+	0
					B,D,S								B,D,S	
22.	Rozwój opieki perinatalnej (profilaktyka, diagnostyka, leczenie)	korzystne	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0
					B,D,S									
23.	Rozwój opieki zdrowotnej i społecznej osób przewlekle chorych i niesamodzielnych oraz osób starszych	korzystne	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0
					B,D,S									
24.	Rozwój profilaktyki w zakresie chorób nowotworowych	korzystne	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0
					B,D,S									
25.	Rozwój profilaktyki w zakresie chorób cywilizacyjnych (choroby układu krążenia, układu kostno-stawowo-mięśniowego, układu oddechowego, cukrzyca, otyłość, choroby psychiczne)	korzystne	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0
					B,D,S									
26.	Rozwój programów i działań profilaktycznych dzieci (wady postawy, nadwaga, wady wrodzone serca, próchnica zębów)	korzystne	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0
					B,D,S									

Lp	Zadanie	Ocena zadania pod względem potencjalnego oddziaływania na środowisko	Komponenty środowiska przyrodniczego											
			Natura 2000	Różnorodność biol.	Ludzie	Zwierzęta	Rośliny	Woda	Powietrze	Powierzchnia ziemi	Krajobraz	Zasoby naturalne	Zabytki i dobra materialne	Klimat
27.	Poprawa dostępności mieszkańców Powiatu Radomszczańskiego do specjalistycznego leczenia ambulatoryjnego	korzystne	0	0	+ B,D,S	0	0	0	0	0	0	0	0	0
28.	Wsparcie działań innych organizacji zajmujących się promocją zdrowia i profilaktyką patologii społecznych	korzystne	0	0	+ B,D,S	0	0	0	0	0	0	0	0	0
29.	Rozwój zasobów kadrowych dla potrzeb jednostek ochrony zdrowia i opieki społecznej	korzystne	0	0	+ B,D,S	0	0	0	0	0	0	0	0	0
30.	Monitorowanie trendów i komunikacja z rynkiem pracy	korzystne	0	0	+ B,D,S	0	0	0	0	0	0	0	0	0
31.	Aktywizacja zawodowa mieszkańców	korzystne	0	0	+ B,D,S	0	0	0	0	0	0	0	0	0
32.	Rozwój profesjonalnego doradztwa zawodowego	korzystne	0	0	+ B,D,S	0	0	0	0	0	0	0	0	0
33.	Upowszechnianie i wdrażanie modelu <i>silver economy</i>	korzystne	0	0	+ B,D,S	0	0	0	0	0	0	0	0	0
34.	Rozwój szkolnictwa zawodowego	korzystne	0	0	+ B,D,S	0	0	0	0	0	0	0	0	0
35.	Rozwój nowoczesnych kierunków kształcenia	korzystne	0	0	+ B,D,S	0	0	0	0	0	0	0	0	0
36.	Innowacyjne narzędzia wspierania edukacji ponadgimnazjalnej	korzystne	0	0	+ B,D,S	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Lp	Zadanie	Ocena zadania pod względem potencjalnego oddziaływania na środowisko	Komponenty środowiska przyrodniczego											
			Natura 2000	Różnorodność biol.	Ludzie	Zwierzęta	Rośliny	Woda	Powietrze	Powierzchnia ziemi	Krajobraz	Zasoby naturalne	Zabytki i dobra materialne	Klimat
37.	Rozwój kadr nowoczesnej edukacji	korzystne	0	0	+ B,D,S	0	0	0	0	0	0	0	0	0
38.	Rozwijanie markowych produktów kulturalnych o zasięgu co najmniej regionalnym	korzystne	0	0	+ B,D,S	0	0	0	0	0	0	0	0	0
39.	Zagospodarowanie czasu wolnego dzieci i młodzieży z terenu powiatu radomszczańskiego	korzystne	0	0	+ B,D,S	0	0	0	0	0	0	0	0	0
40.	Stymulowanie współpracy samorządu z sektorem przedsiębiorstw oraz instytucjami otoczenia biznesu	korzystne	0	0	+ B,D,S	0	0	0	0	0	0	0	0	0
41.	Wsparcie endogenicznego potencjału branży meblarskiej	potencjalnie negatywne	0	0	+ B,D,S	0	0	0	(-) P,D,S	0	0	0	0	0
42.	Wsparcie innych branż, w tym rozwój potencjału sektora mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw	potencjalnie negatywne	0	0	+ B,D,S	0	0	0	(-) P,D,S	0	0	(-) P,D,S	0	0
43.	Stymulowanie współpracy samorządowej w obszarach związanych z przedsiębiorczością, rynkiem pracy, edukacją, kulturą, turystyką, promocją, opieką zdrowotną i pomocą społeczną oraz bezpieczeństwem publicznym	korzystne	0	0	+ B,D,S	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Lp	Zadanie	Ocena zadania pod względem potencjalnego oddziaływania na środowisko	Komponenty środowiska przyrodniczego											
			Natura 2000	Różnorodność biol.	Ludzie	Zwierzęta	Rośliny	Woda	Powietrze	Powierzchnia ziemi	Krajobraz	Zasoby naturalne	Zabytki i dobra materialne	Klimat
44.	Stymulowanie współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi oraz innymi jednostkami z potencjałem rozwojowym, w tym przede wszystkim w obszarze kultury, opieki społecznej, promocji zdrowia i zdrowego trybu życia, aktywizacji osób starszych i wychowania młodzieży	neutralne	0	0	+ B,D,S	0	0	0	0	0	0	0	0	0
45.	Stymulowanie współpracy międzynarodowej na płaszczyźnie stosunków dwustronnych i wielostronnych z samorządami partnerskimi	neutralne	0	0	+ B,D,S	0	0	0	0	0	0	0	0	0
46.	Jakość i standaryzacja świadczonych usług publicznych – ciągłe doskonalenie zawodowe	neutralne	0	0	+ B,D,S	0	0	0	0	0	0	0	0	0
47.	E-administracja w samorządach – zarządzanie i kompetencje	neutralne	0	0	+ B,D,S	0	0	0	0	0	0	0	0	0
48.	Społeczność obywatelskie i partycypujące	neutralne	0	0	+ B,D,S	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Po przeprowadzonej analizie metodą macierzy stwierdzono, że zdecydowana większość - 87% - strategicznych kierunków działań, które zaproponowano w *Strategii Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego 2020*, charakteryzuje się wyłącznie pozytywnym wpływem na środowisko. Jest to oczywiste w świetle zapisów dokumentu, którego podstawowym celem jest wdrożenie działań zgodnych z zasadą zrównoważonego rozwoju.

Spośród ocenianych 47 kierunków działań jedynie 6 może mieć potencjalne negatywne oddziaływanie na wybrane komponenty środowiska, w tym w 2 przypadkach może to być oddziaływanie bezpośrednie, a w 4 - pośrednie. W żadnym przypadku nie stwierdzono, aby realizacja kierunku działania miała bezwarunkowy, negatywny wpływ na środowisko. W przypadku, gdy konkretne działanie może wpłynąć niekorzystnie na jeden lub kilka elementów środowiska, równocześnie wpływać będzie pozytywnie na pozostałe komponenty.

Poniżej omówiono wyniki oceny oddziaływania na środowisko wytyczonych w *Strategii Rozwoju* kierunków działań.

Pole strategiczne: przestrzeń, infrastruktura i środowisko

Spośród 21 kierunków działań, zgrupowanych w 7 polach operacyjnych:

- 2 ma charakter wzmacniający dla środowiska,
- 15 ma charakter korzystny dla środowiska,
- 1 ma charakter potencjalnie korzystny dla środowiska,
- 3 ma charakter potencjalnie negatywny dla środowiska.

W większości to zadania o charakterze organizacyjnym, koordynacyjnym, doradczym lub planistycznym, które poza wzmocnieniem społeczności powiatu i jego szans na rozwój gospodarczy nie ingerują w sposób bezpośredni lub pośredni w środowisko. Ewentualny wpływ mogą wywierać dopiero zrealizowane na podstawie tych planów projekty, ale nie są one wymienione lub uszczegółowione. Dlatego, na etapie przygotowania *Strategii Rozwoju*, ocena poszczególnych projektów pod kątem ich wpływu na środowisko jest niemożliwa.

Stwierdzono, że kierunki działań będą oddziaływać pozytywnie na następujące elementy środowiska: ludzie, powietrze, powierzchnia ziemi, zasoby naturalne oraz zabytki i dobra materialne. Są to oddziaływania bezpośrednie lub pośrednie, długoterminowe i stałe. Najkorzystniejszy wpływ na środowisko będą miały kierunki działań związane z wdrażaniem gospodarki niskoemisyjnej i wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii. W największym stopniu na realizacji działań skorzysta społeczeństwo powiatu - pozytywne skutki zidentyfikowano dla wszystkich zaplanowanych kierunków działań.

W czterech przypadkach wystąpić mogą potencjalne negatywne oddziaływania na środowisko. Są to następujące działania:

- Wykorzystanie potencjału obszarów funkcjonalnych dorzecza Warty i Pilicy
- Zwiększenie dostępności i poprawa jakości infrastruktury turystycznej
- Wsparcie dla rozwoju infrastruktury publicznej na terenie Powiatu Radomszczańskiego
- Wsparcie dla rozwoju infrastruktury służącej działalności gospodarczej na terenie powiatu

Negatywne bezpośrednie oddziaływania mogą wystąpić dla obszarów sieci Natura 2000, zwierząt, roślin i krajobrazu. Negatywne pośrednie oddziaływania mogą dotknąć obszary sieci Natura 2000, zwierzęta, rośliny, powietrze, powierzchnię ziemi, krajobraz.

Należy zwrócić uwagę, że w *Strategii* nie podano typów i lokalizacji zadań realizowanych w ramach wyznaczonych kierunków działań, dlatego nie jest ostatecznie przesądzone, że będą one wywierać niekorzystny wpływ na wymienione komponenty środowiska. Jest możliwe, że realizacja poszczególnych zadań będzie omijać tereny wrażliwe i nie wystąpi negatywne oddziaływanie. Niemniej, zgodnie z zasadą przezorności, przyjęto najbardziej niekorzystny wariant i poddano go ocenie. Dużo zależy od sposobu realizacji prac, skali przedsięwzięcia i sposobów minimalizacji oddziaływań.

Wykorzystanie potencjału obszarów funkcjonalnych dorzecza Warty i Pilicy może spowodować zmiany zagospodarowania tych terenów, zwiększenie intensywności urbanizacji i rozwój gospodarczy. Z uwagi na występowanie w tym rejonie cennych walorów przyrodniczych i krajobrazowych, wszelkie zmiany muszą uwzględniać wartości lokalnego środowiska. Rozwój infrastruktury turystycznej zachodzić będzie na obszarach przyrodniczo cennych, przez co może spowodować większy ruch na tych terenach. Z drugiej strony, wyznaczone zostaną ścieżki poruszania się turystów, co ograniczy penetrację całego obszaru i zmniejszy dewastację obszarów cennych. W efekcie końcowym wpływ na środowisko może być także dodatni.

Zwiększenie dostępności i poprawa jakości infrastruktury turystycznej może wpłynąć na zwiększenie ruchu wypoczynkowo - rekreacyjnego na terenach przyrodniczo cennych. Jednak, jeśli zostanie to przeprowadzone z poszanowaniem zasad ochrony środowiska i bez przekroczenia lokalnej chłonności ekologicznej, nie powinno spowodować negatywnych skutków dla środowiska.

Wsparcie dla rozwoju infrastruktury publicznej na terenie powiatu radomszczańskie spowoduje z jednej strony poprawę komunikacji, ale z drugiej strony może przynieść większe natężenie ruchu na drogach powiatu.

Działania wyznaczone w tym obszarze dotyczą głównie poprawy stanu infrastruktury drogowej - budowy, przebudowy, modernizacji dróg. Prace takie mogą wywierać niewielki wpływ na środowisko jedynie w czasie wykonywania prac, na dodatek front robót przesuwa się sukcesywnie. W przypadku modernizacji i przebudowy nie jest potrzebne zajęcie nowych powierzchni, nie zachodzi fragmentaryzacja siedlisk przyrodniczych oraz zmiana użytkowania terenu. Uciążliwości są bezpośrednie, ale krótkotrwałe i chwilowe. Po zakończeniu prac modernizacyjnych skróci się czas przejazdu, ilość hamowań i zwiększy płynność jazdy, co może wpłynąć na obniżenie emisji zanieczyszczeń do powietrza z pojazdów oraz emisji hałasu.

Z drugiej strony, możliwy jest też inny scenariusz. Działania związane z modernizacją systemu komunikacji mogą spowodować wzrost średniej prędkości ruchu pojazdów na danym odcinku i z tego tytułu generować większy hałas. Poprawa parametrów drogi może również zwiększyć ruch na niej (nie tylko przepustowość, ale również wzrost obciążenia wynikający z wyboru lepszej jakościowo lub/i czasowo trasy), a przez to zwiększyć presję akustyczną na przyległe tereny i na powietrze atmosferyczne.

Główne, potencjalne bezpośrednie oddziaływania na środowisko jakie mogą wystąpić w wyniku realizacji działań związanych z poprawą systemu komunikacji drogowej to:

- lokalne i chwilowe pogorszenie wskaźników jakości powietrza,
- lokalne podwyższenie poziomu hałasu,
- wzrost ilości odpadów na etapie budowy.

Inwestycje drogowe mogą oddziaływać na środowisko także poprzez poprawę poziomu bezpieczeństwa komunikacyjnego (dodatni wpływ na ludzi).

W przypadku poprawy układu komunikacji oddziaływanie na środowisko może rozciągać się w pasie o szerokości od kilku - do kilkudziesięciu metrów, zazwyczaj ogranicza się jedynie do pasa przyległego bezpośrednio do drogi.

Pole strategiczne: kapitał ludzki

Spośród 18 kierunków działań, zgrupowanych w 4 polach operacyjnych:

- 18 ma charakter korzystny dla środowiska.

Wszystkie działania mają charakter bezinwestycyjny - polegają na wsparciu działań innych podmiotów, na pełnieniu funkcji koordynacyjnych, doradczych, kontrolnych lub planistycznych. Wiele wyznaczonych działań polega na doposażeniu w sprzęt służący dydaktyce i ochronie zdrowia.

Wszystkie zadania będą miały korzystny wpływ na środowisko, a w zasadzie na jeden element - na ludzi. Będzie to wpływ bezpośredni, stały i długoterminowy. Nie stwierdzono wpływu na pozostałe komponenty środowiska.

Pole strategiczne: przedsiębiorczość i kooperacja

Spośród 9 kierunków działań, zgrupowanych w 3 polach operacyjnych:

- 7 ma charakter korzystny dla środowiska,
- 2 ma charakter potencjalnie negatywny dla środowiska.

Wszystkie działania mają charakter wspierający inne podmioty lub organizacyjny, koordynacyjny, doradczy lub planistyczny.

Dwa działania mogą wywierać potencjalny, pośredni, długoterminowy, stały negatywny wpływ na wybrane elementy środowiska: powietrze i surowce naturalne. Jest to jednak uwarunkowane sposobem, lokalizacją i skalą tych działań. Same kierunki wyznaczone w Strategii polegają na wsparciu potencjału branży meblarskiej i innych branż, a więc same w sobie nie wywierają negatywnego wpływu na środowisko. Takowy może nastąpić dopiero w wyniku powodzenia działań wspierających - czyli realizacji konkretnych inwestycji.

Zakłada się, że w wyniku wsparcia przemysłu na terenie powiatu powstaną nowe zakłady produkcyjne i usługowe. Dużo zależy tutaj od etapu planowania i szczegółowego rozpoznania celowości, formy i sposobu prowadzenia inwestycji. Skutki środowiskowe podejmowanych działań będą zależne m.in. od sposobu prowadzenia prac, wykonanych zabezpieczeń, lokalnej chłonności środowiska lub od występowania w rejonie realizacji przedsięwzięcia tzw. obszarów wrażliwych. W *Strategii* nie wskazano lokalizacji planowanych działań, stąd w ocenie rozważono najmniej korzystny dla środowiska scenariusz - powstanie nowej aktywności gospodarczej w terenie nie zurbanizowanym. Jednak jest to dość mało prawdopodobne.

Z oceny oddziaływania wpływu planowanych zadań wynika, że w prawie wszystkich przypadkach zamierzenia *Strategii Rozwoju* będą mieć co najmniej korzystny wpływ na poszczególne komponenty środowiska. W niektórych działaniach może wystąpić pośredni negatywny wpływ na niektóre elementy. Dużo zależy tutaj od etapu planowania i szczegółowego rozpoznania celowości, formy i sposobu prowadzenia inwestycji.

Na etapie budowy realizacja prawie wszystkich zadań może w pewnym zakresie oddziaływać na środowisko, jednak nie powinno to być oddziaływanie znaczące. Ponadto, jest ono krótkotrwałe i chwilowe.

Główne, potencjalne bezpośrednie oddziaływania na środowisko, jakie mogą wystąpić w wyniku realizacji zadań *Strategii Rozwoju to*:

- lokalne i czasowe pogorszenie podstawowych wskaźników jakości powietrza,
- lokalne, chwilowe podwyższenie poziomu hałasu na etapie przebudowy,
- wzrost ilości odpadów na etapie realizacji.

W kategorii oddziaływań pośrednich można wskazać przede wszystkim:

- zmiany zagospodarowania terenu,
- potencjalny wzrost intensywności ruchu i związanych z tym emisji na modernizowanych drogach,
- wzrost presji urbanizacyjnej na terenach zabudowy mieszkaniowej po uzbrojeniu ich w infrastrukturę publiczną.

Z przeprowadzonej w *Prognozie* analizy wynika, że ze względu na rodzaj, skalę oraz zasięg oddziaływania największe uciążliwości mogą wystąpić przy realizacji zadań związanych z przebudową sieci komunikacyjnej (dróg) oraz budową infrastruktury: wodociągów, kanalizacji, sieci gazowej i ciepłowniczej. Omówiono także potencjalne skutki wystąpienia awarii podczas realizacji zadań inwestycyjnych.

Poprawa układu komunikacyjnego (przebudowa, remonty i modernizacja dróg), budowa systemu ścieżek rowerowych

Poprawa układu komunikacyjnego, polegająca na budowie, modernizacji i remontach dróg, a także budowie ścieżek rowerowych może potencjalnie negatywnie oddziaływać na środowisko w następujący sposób:

- chwilowe pogorszenie jakości powietrza podczas wykonywania prac (emisja substancji gazowych i pyłów w wyniku spalania paliw, pylenie wtórne),
- pogorszenie klimatu akustycznego (emisja hałasu związana z pracą maszyn budowlanych, a w okresie eksploatacji - pracą układów napędowych, toczeniem opon po nawierzchni),
- generowanie odpadów (remonty dróg, zmiotki uliczne, odpady z koszy postojowych, odpady ze zdarzeń losowych i wypadków),
- generowanie ścieków (wody opadowe i roztopowe z powierzchni dróg),
- zanieczyszczenie gleb i gruntów związkami metali ciężkich i substancjami ropopochodnymi,
- zakwaszanie gleb i gruntów związkami siarki i azotu,
- zasilanie gleb i gruntów środkami zimowego utrzymania dróg.

Specyficznym zagrożeniem jest zmiana mikroklimatu, a także zmiany w środowisku związane z nasileniem sztucznych źródeł światła (czego efektem może być np. wzrost śmiertelności gatunków latających, zwłaszcza owadów nocnych).

Inwestycje drogowe mogą oddziaływać na środowisko także poprzez poprawę poziomu bezpieczeństwa komunikacyjnego (dodatni wpływ na ludzi).

W przypadku poprawy układu komunikacji oddziaływanie na środowisko może rozciągać się w pasie o szerokości od kilku - do kilkudziesięciu metrów, zazwyczaj ogranicza się jedynie do pasa przyległego bezpośrednio do drogi.

Działania związane z modernizacją dróg mogą spowodować wzrost średniej prędkości ruchu pojazdów na danym odcinku i z tego tytułu generować większy hałas. Poprawa parametrów drogi może również zwiększyć ruch na niej (nie tylko przepustowość, ale również wzrost obciążenia wynikający z wyboru lepszej jakościowo lub/i czasowo trasy), a przez to zwiększyć presję akustyczną na przyległe tereny i na powietrze atmosferyczne.

Generalnie jednak poprawa płynności ruchu skutkuje zmniejszeniem emisji zanieczyszczeń, choć wpływ prędkości ruchu samochodów na wielkość emisji jest różny w odniesieniu do poszczególnych typów pojazdów, typów silników, itp.).

Budowa infrastruktury publicznej - ciec wodociągowych, kanalizacyjnych ciepłowniczych i gazowych

Główne oddziaływania to:

- generowanie ruchu inwestycyjnego na terenach uzbrojonych,
- zmiana stosunków wodnych wskutek osuszenia gruntu,
- przekształcenia powierzchni ziemi, zajmowanie powierzchni, niszczenie struktury gleby, zagrożenie dla strefy korzeniowej drzew,
- na etapie realizacji - możliwe nieznaczne, przejściowe pogorszenie jakości powietrza przez emisję z maszyn i urządzeń używanych do budowy,
- na etapie realizacji - chwilowe pogorszenie klimatu akustycznego (emisja hałasu związana z pracą maszyn budowlanych),
- na etapie realizacji - generowanie odpadów.

Potencjalne awarie występujące na etapie realizacji i eksploatacji planowanych zadań

Potencjalne awarie, jakie mogą wystąpić podczas budowy, eksploatacji lub likwidacji obiektów są praktycznie nie do przewidzenia. Mogą one występować jako:

- pożary,
- awarie infrastruktury podziemnej lub naziemnej (elektrycznej, wodociągowej, kanalizacyjnej, gazowej, itp),
- zanieczyszczenie gruntów i wód podziemnych substancjami ropopochodnymi pochodzącymi z eksploatowanych pojazdów mechanicznych oraz składowanych olejów i smarów przeznaczonych do bieżącej konserwacji urządzeń,
- wypadki komunikacyjne pojazdów przewożących np. materiały i substancje używane do budowy.

W przypadku wystąpienia takiej awarii może nastąpić zanieczyszczenie środowiska gruntowo – wodnego oraz powietrza w rozmiarach trudnych do oszacowania.

Oddziaływanie na obszary sieci Natura 2000

Realizacja *Strategii Rozwoju* nie wpłynie jednoznacznie i bezpośrednio negatywnie na obszary sieci Natura 2000. Część zadań obejmować będzie teren całego powiatu radomszczańskiego, jednak będą to zadania pozainwestycyjne, nie wymagające ingerencji w środowisko. Spośród wszystkich wyznaczonych zadań, wytypowano cztery, które mogą być - ale nie muszą - realizowane na terenach

objętych siecią Natura 2000. Są to następujące działania z pola operacyjnego przestrzeń, infrastruktura i środowisko:

- Wykorzystanie potencjału obszarów funkcjonalnych dorzecza Warty i Pilicy
- Zwiększenie dostępności i poprawa jakości infrastruktury turystycznej
- Wsparcie dla rozwoju infrastruktury publicznej na terenie Powiatu Radomszczańskiego
- Wsparcie dla rozwoju infrastruktury służącej działalności gospodarczej na terenie powiatu

Planowane zadania mają charakter powierzchniowy, punktowy lub liniowy. Skala przedsięwzięcia i wielkość terenu zajmowanego podczas poszczególnych zadań jest niewielka. Tym samym zmiany powodowane przez planowane zadania będą miały zasięg ograniczony tylko do najbliższego otoczenia wykonywania prac związanych z budową i eksploatacją danej inwestycji. Realizacja zadań nie spowoduje naruszenia powiązań funkcjonalno-przestrzennych obszarów cennych przyrodniczo. Nie spowoduje także zniszczenia lub degradacji siedlisk, dla ochrony których powołane zostały obszary Natura 2000.

Oddziaływanie skumulowane

Największe oddziaływanie skumulowane wystąpić może w przypadku działań zmierzających do poprawy układu komunikacyjnego oraz budowy infrastruktury publicznej. Poszczególne zadania inwestycyjne mogą w krótkim czasie oddziaływać na powietrze atmosferyczne i powierzchnię terenu oraz klimat akustyczny.

8. Rozwiązania mające na celu zapobieganie, ograniczanie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań na środowisko, mogących być rezultatem realizacji projektowanego dokumentu

Strategia Rozwoju jest dokumentem, który zawiera propozycję działań mających na celu wdrożenie zrównoważonego rozwoju powiatu, a co za tym idzie - poprawę stanu środowiska. Poszczególne cele główne, pola strategiczne i operacyjne oraz kierunki działań zostały wyznaczone w taki sposób, aby w sposób jak najbardziej efektywny i optymalny (w zastanych realiach ekonomicznych, prawnych i organizacyjnych) osiągnąć zamierzony skutek, a także chronić interes środowiska. Jest to jedna z zasad zrównoważonego rozwoju.

W poprzednim rozdziale stwierdzono, że część wyznaczonych w *Strategii* kierunków działań może na pewnym etapie realizacji (np. budowy lub eksploatacji) oddziaływać na niektóre elementy środowiska. Część działań charakteryzuje się dualnym charakterem oddziaływania: pozytywnym na jeden element środowiska, a negatywnym lub obojętnym na inny. Jednakże, w przypadku obawy, że dana inwestycja może znacząco oddziaływać na środowisko, przeprowadzona zostanie ocena oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko, zgodnie z wymaganiami *ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko*. W takiej ocenie przedstawione zostaną szczegółowe rozwiązania mające na celu zapobieganie i ograniczanie występującej presji.

Ogólne rozwiązania mające na celu zapobieganie i ograniczanie negatywnych oddziaływań na środowisko, mogących być rezultatem realizacji zamierzeń *Strategii* polegać będą na:

- realizacji modernizacji dróg z uwzględnieniem ochrony ludzi przed negatywnym oddziaływaniem zanieczyszczeń komunikacyjnych i hałasu,
- stosowaniu rozwiązań ograniczających negatywne oddziaływanie infrastruktury komunikacyjnej

na ludzi i pozwalających na dotrzymanie standardów środowiskowych (m.in. ekrany akustyczne, zieleń izolacyjna, ciche nawierzchnie),

- stosowaniu rozwiązań ograniczających negatywne oddziaływanie infrastruktury komunikacyjnej na środowisko wodne (separatory związków ropopochodnych dla spływów zanieczyszczonych wód z pasów drogowych),
- stosowaniu rozwiązań ograniczających negatywny wpływ infrastruktury komunikacyjnej na środowisko biotyczne (m.in. przejścia dla migrujących zwierząt, okratowania urządzeń odwadniających pasy drogowy),
- unikaniu kolizyjnych lokalizacji zamierzeń inwestycyjnych energetyki wykorzystującej odnawialne źródła energii (OZE) z obszarami chronionymi na podstawie ustawy o ochronie przyrody, w tym z obszarami Natura 2000 oraz obszarami ważnymi z punktu widzenia ochrony krajobrazu i bioróżnorodności,
- realizacji rozwoju OZE, zwłaszcza energetyki wiatrowej z uwzględnieniem ochrony akustycznej ludzi,
- dbałości o najmniejszą kolizyjność rozwoju infrastruktury dla turystyki z obszarami cennymi pod względem przyrodniczym,
- szczegółowym rozpoznaniu lokalnych uwarunkowań przyrodniczych i potencjału przyrodniczego, przy wyznaczaniu terenów specjalnej strefy aktywności gospodarczej,
- stosowaniu zasady wariantowania lokalizacyjnego i technologicznego przy realizacji wszystkich zamierzeń inwestycyjnych, pozwalającej na wybór wariantu optymalnego z punktu widzenia ochrony środowiska.

Poniżej przedstawiono ogólne zasady i kierunki, jakie powinny być przyjęte podczas realizacji zadań inwestycyjnych wyznaczonych w *Strategii* w celu zapobiegania, ograniczenia lub kompensacji przyrodniczej negatywnych oddziaływań na środowisko. Uwzględniono etap planowania, lokalizowania i projektowania inwestycji, jej budowy, a także późniejszej eksploatacji.

Etap I: planowanie, lokalizowanie i projektowanie inwestycji

- wybór najmniej konfliktowych lokalizacji, ponieważ skala wywoływanych przez nie przekształceń środowiska zależeć będzie w znacznym stopniu od lokalnych uwarunkowań,
- uwzględnienie korytarzy ekologicznych na terenie powiatu podczas projektowania lokalizacji inwestycji,
- ograniczanie do minimum przekształcania powierzchni ziemi i degradacji krajobrazu,
- uwzględnianie w projekcie inwestycji komunikacyjnej możliwości budowy przesłon izolacyjnych oraz wprowadzenie rozwiązań, które poprawią płynność ruchu (np. budowa zatok dla autobusów, budowa miejsc parkingowych),
- podjęcie środków organizacyjnych:
  - zapewnienie wysokiego poziomu przebiegu ewentualnych procedur oceny oddziaływania na środowisko dla poszczególnych przedsięwzięć zaplanowanych w *Strategii Rozwoju*,
  - angażowanie w proces przeprowadzania oceny oddziaływania na środowiska jak najszerszego grona mieszkańców,
  - prowadzenie konsultacji społecznych na możliwie wczesnym etapie planowania inwestycji.

Etap II: realizacja (budowa) inwestycji

- prowadzenie prac budowlanych z odpowiednim natężeniem i z zachowaniem wszelkich zasad, zarówno BHP, przeciwpożarowych, jak i ochrony terenu,
- przeszkolenie pracowników realizujących inwestycje pod kątem przepisów BHP i przestrzegania wymogów ochrony środowiska podczas wykonywania prac,

- ograniczenie terenu zajętego pod inwestycję (łącznie z zapleczem i bazą budowy) do koniecznego minimum,
- prawidłowe zabezpieczenie i użytkowanie techniczne sprzętu i placu budowy,
- stosowanie odpowiednich technologii, materiałów i rozwiązań konstrukcyjnych, uwzględniających wymogi najlepszej dostępnej techniki oraz zasad dobrej praktyki i rzetelnej wiedzy technicznej i naukowej,
- dostosowanie terminów prac budowlanych do terminów rozrodu zwierząt,
- maskowanie elementów dysharmonijnych dla krajobrazu, stosowanie materiałów i elementów architektonicznych minimalizujących ten wpływ na krajobraz (np. dobór kolorystyki, zieleni, itp.),
- zabezpieczenie drzew przed możliwością uszkodzenia korzeni i pni,
- zebranie warstwy humusowej i przechowanie w taki sposób, który umożliwi późniejsze jej wykorzystanie,
- dbanie o nienaruszenie stosunków wodnych - w miarę możliwości,

Etap III: eksploatacja inwestycji

- stosowanie urządzeń i materiałów atestowanych,
- opracowanie instrukcji postępowania na wypadek wystąpienia awarii lub katastrofy,
- przestrzeganie przepisów BHP oraz ppoż.,
- prowadzenie szkolenia obsługi zakładu w zakresie ich obowiązków, a także procedur bezpieczeństwa,
- serwisowanie maszyny i urządzenia zgodnie z wymaganiami producentów,
- wykonywanie napraw i prac konserwatorskich urządzeń i maszyn przez wyspecjalizowane firmy lub odpowiednio przeszkolonych pracowników,
- dokonanie zamiany uszkodzonych i nie działających urządzeń na sprawne,
- utrzymywanie sprawnej instalacji przeciwpożarowej w należytym stanie,
- minimalizacja emisji hałasu poprzez:
  - obudowę maszyn lub ich części osłonami akustycznymi,
  - stosowanie elementów amortyzujących, np. elastycznych podkładek,
  - stosowanie najwyższej jakości tłumików w maszynach,
  - systematyczne kontrole sprzętu, jego konserwację i bezzwłoczne dokonywanie napraw usterek,
  - racjonalne i efektywne wykorzystanie czasu pracy urządzeń,
  - zapewnienie odpowiedniej strefy buforowej wokół zakładów z gęstą zabudową drzew,
  - skoordynowanie godzin eksploatacji urządzeń o wysokim poziomie hałasu ze sposobem wykorzystania przyległych terenów,
  - unikanie sprzętu o wysokim poziomie hałasu.
- monitoring wpływu inwestycji na środowisko.

9. Rozwiązania alternatywne do rozwiązań zawartych w projektowanym dokumencie wraz z uzasadnieniem ich wyboru, w tym także wskazanie napotkanych trudności wynikających z niedostatku techniki lub luk we współczesnej wiedzy

9.1. Rozwiązania alternatywne wraz uzasadnieniem wyboru

Cele, kierunki działań i zadania zawarte w *Strategii Rozwoju* mają charakter ogólny, z wyjątkiem zadań, które służą realizacji konkretnych obiektów lub miejsc ze wskazaną lokalizacją. Jest to podejście narzucone przez rodzaj opracowania, które jest strategią długoterminową, obejmującą zasięgiem obszar piętnastu gmin - jednostek administracyjnych, luźno z sobą współpracujących w kwestiach poruszanych w *Strategii*.

Dokument wskazuje ogólne kierunki działań, jakie muszą być podjęte dla spełnienia wyznaczonej wizji i misji powiatu. W *Strategii* nie zamieszczono harmonogramu rzeczowo - finansowego, dlatego wyznaczone zadania mogą być traktowane z pewną dowolnością czasową i realizowane w miarę uzyskiwania odpowiedniego finansowania. Należy też podkreślić spójność *Strategii Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego 2020* z dokumentami wyższego rzędu, które obligują władze powiatu do spełnienia określonych działań.

Określanie szczegółowych alternatywnych rozwiązań dla planowanych kierunków działań i zadań jest niemożliwe, gdyż oznaczałoby konieczność opracowania *Strategii* na bardzo dużo większym poziomie szczegółowości.

Ponadto, zaproponowane działania i zadania zmierzają do osiągnięcia zrównoważonego rozwoju i zostały wybrane jako optymalne rozwiązania.

Jako warianty alternatywne danego kierunku działań, ale już na etapie jego realizacji, można rozważyć:

- warianty lokalizacji i wyboru terminu realizacji, jak najmniej kolidującego z lokalnymi warunkami środowiskowymi,
- warianty technologiczne danej inwestycji,
- warianty organizacyjne,
- wariant niezrealizowania inwestycji - tzw. wariant „0”.

Wariant „0” nie oznacza, że nic się nie zmienia, ponieważ brak realizacji inwestycji może także powodować negatywne konsekwencje środowiskowe. Wariant taki został omówiony w oddzielnym rozdziale niniejszej *Prognozy*.

Podsumowując, ewentualne alternatywy dla poszczególnych zadań będą określone na etapie projektowania i realizacji poszczególnych inwestycji.

9.2. Wskazanie napotkanych trudności wynikających z niedostatku techniki lub luk we współczesnej wiedzy

Podczas wykonywania niniejszej *Prognozy* nie napotkano na trudności związane z niedostatkiem techniki lub lukami we współczesnej wiedzy.

Pewną niedogodnością była konieczność przyjęcia dużego poziomu ogólności dla oceny poszczególnych celów, pól kierunków działań. Wynika to z charakteru *Strategii Rozwoju*, która jest opracowaniem nakreślającym długoterminowe działania w ogólnym ujęciu.

10. Informacje o przewidywanych metodach analizy realizacji projektowanego dokumentu oraz częstotliwości jej przeprowadzania

Projekt *Strategii Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego 2020* przewiduje procedurę monitorowania, ewaluacji i aktualizacji tego dokumentu. Proces ten ma na celu osiągnięcie założonych celów poprzez systematyczne monitorowanie uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych, co umożliwi reakcję i ewentualną korektę zaplanowanych działań.

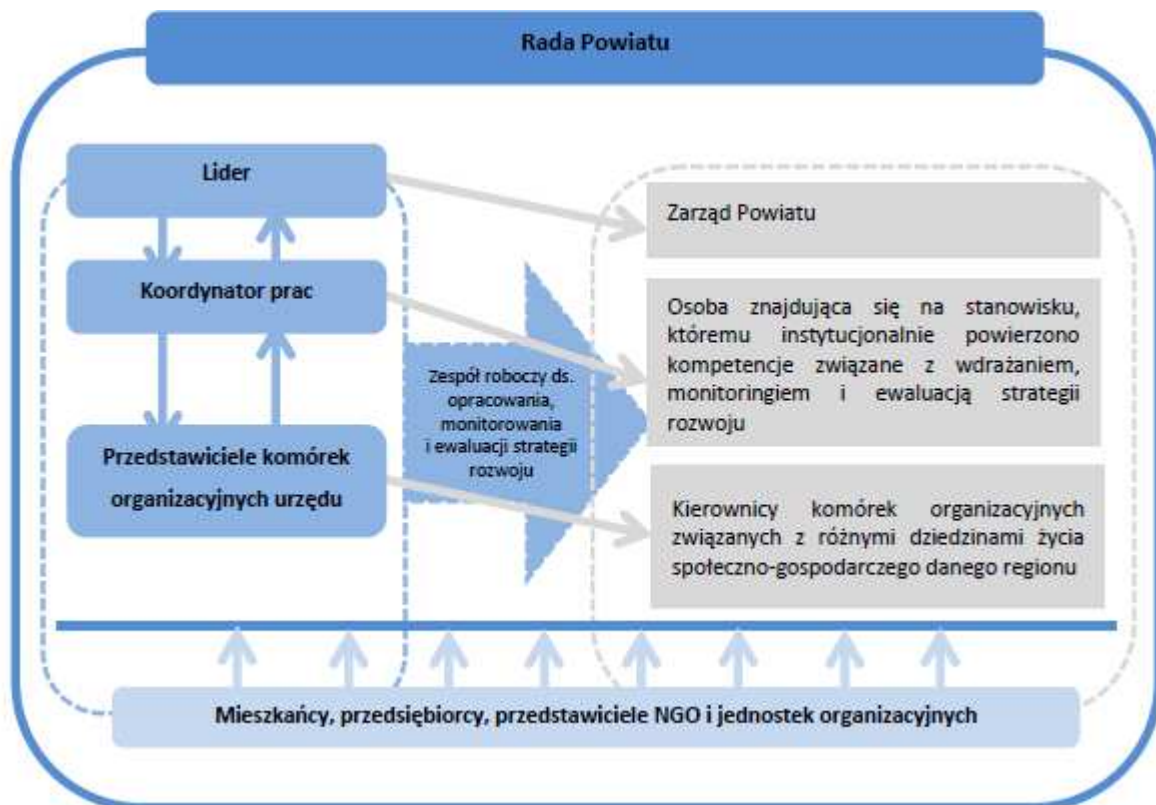
Głównymi obszarami monitorowania i ewaluacji *Strategii* będą wyznaczone kierunki działań jej realizacji oraz wskaźniki. Efektem monitoringu będzie stwierdzenie, które zadania wyznaczone w *Strategii* zostały zrealizowane.

Wskaźniki opracowane zostały w oparciu o dane ilościowe o charakterze statystycznym. Źródłem pochodzenia danych mogą być: jednostka własna, informacje ogólnodostępne, sfera benchmarkingu. Osobną grupę danych stanowią ogólnodostępne informacje publikowane w Banku Danych Lokalnych na stronach internetowych Głównego Urzędu Statystycznego.

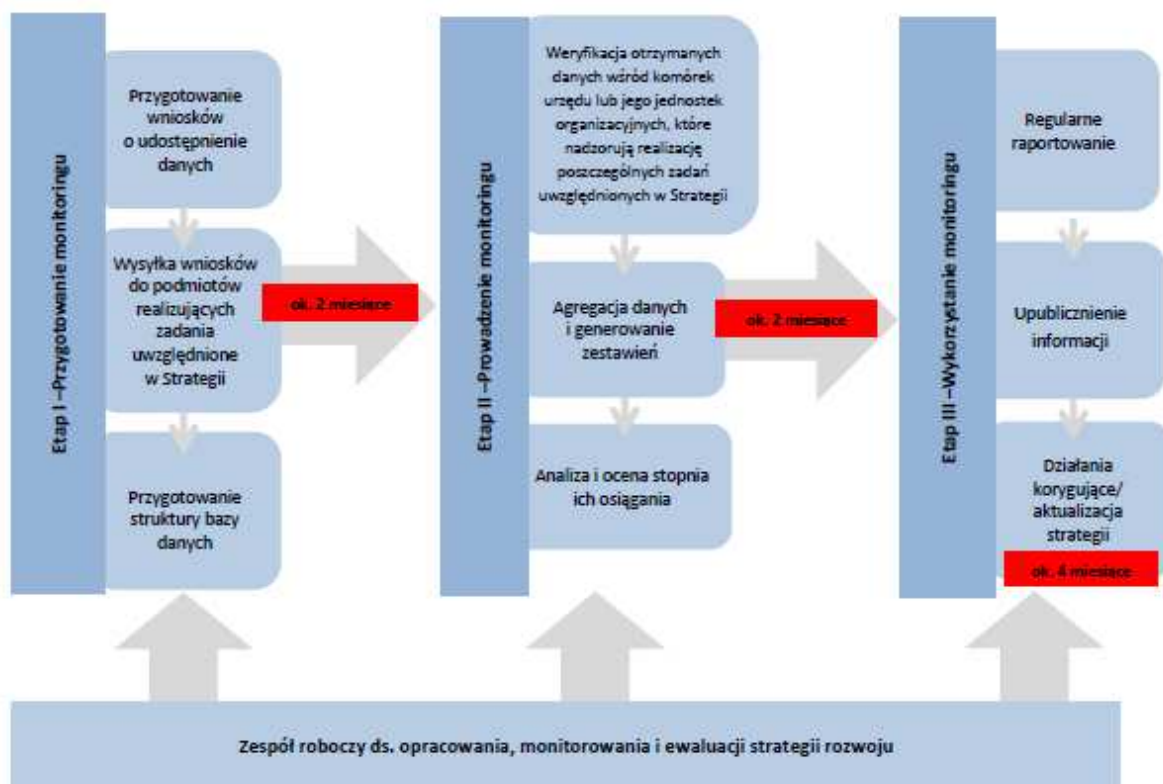
Kolejnym narzędziem służącym do oceny efektów realizacji *Strategii* może być porównanie osiągniętych wyników z tymi, jakie osiągają inne jednostki. Taka sposobność może prowadzić do zidentyfikowania najlepszych wzorów, których wspólnym mianownikiem jest wydajność.

Dla prowadzenia kompleksowego i szczegółowego procesu monitoringu *Strategii* wskazane jest powołanie przez Starostę Zespołu roboczego ds. opracowania, monitorowania i ewaluacji strategii rozwoju, w którym powinni znaleźć się kierownicy wydziałów/referatów związanych z różnymi dziedzinami życia społeczno-gospodarczego powiatu. Koordynatorem prac Zespołu roboczego powinna zostać natomiast osoba znajdująca się na stanowisku, któremu instytucjonalnie powierzono kompetencje nadzorowania wdrażania i monitoringu *Strategii*. Wszystkie czynności związane z procesem monitoringu strategicznego powinny być wykonywane systematycznie – zgodnie ze specyfiką przyjętych w *Strategii* założeń, a wnioski z ich przeprowadzania będą zestawiane corocznie, najlepiej w formie raportu monitoringowego. Tak przygotowane analizy i raporty zostaną podane do publicznej wiadomości po pozytywnym zaopiniowaniu przez Zarząd Powiatu.

Poniżej przedstawiono schemat postępowania, w ramach którego odbywał się będzie proces monitorowania realizacji *Strategii* oraz schemat samego monitoringu.

Rysunek 16. Struktura organizacyjna procesu monitoringu SRPR 2020 (źródło: Projekt Strategii Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego 2020)

Rysunek 17. Schemat procesu monitoringu SRPR 2020 (źródło: Projekt Strategii Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego 2020)

Harmonogram wykonywania procedury monitoringu, ewaluacji i aktualizacji *Strategii* wyglądać będzie następująco:

Tabela 12. Harmonogram procesu monitoringu, ewaluacji i aktualizacji *Strategii*
(źródło: Projekt *Strategii Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego 2020*)

Dokument	Częstotliwość opracowania	Uczestnicy procesu monitorowania, ewaluacji i aktualizacji realizacji SRPR 2020			Podanie informacji do publicznej wiadomości
Raport monitoringowy o stanie realizacji SPRP 2020 (zatwierdza Zarząd Powiatu)	Jednorazowo, każdego roku obowiązywania Strategii	Do kwietnia roku następującego po okresie monitorowania	maj	-	maj/czerwiec
Śródkresowy raport monitoringowo - ewaluacyjny o stanie realizacji SPRP 2020 (zatwierdza Rada Powiatu)	Jednorazowo, nie później niż w ciągu roku następującego po zakończeniu połowy okresu realizacji Strategii	Do października roku następującego po okresie ewaluacji	listopad	grudzień	grudzień
Końcowy raport monitoringowo - ewaluacyjny o stanie realizacji SPRP 2020 (zatwierdza Rada Powiatu)	Jednorazowo Najpóźniej w I połowie 2020 r.	Do czerwca 2020 r.	czerwiec	lipiec	lipiec

11. Informacje o możliwym transgranicznym oddziaływaniu na środowisko

Zgodnie z Konwencją z Espoo transgraniczne oddziaływanie zdefiniowane zostało jako:

„...dowolne oddziaływanie, niemające wyłącznie charakteru globalnego, na terenie podlegającym jurysdykcji Strony, spowodowane planowaną działalnością, której fizyczna przyczyna jest w całości lub częściowo położona na terenie podlegającym jurysdykcji innej Strony”.

Strategia Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego 2020 nie zawiera rozstrzygnięć (ani nie stwarza możliwości), w wyniku których mogłoby wystąpić transgraniczne oddziaływanie na środowisko, wymagające przeprowadzenia postępowania, wymaganego w treści art.58 pkt.2 ustawy – Prawo ochrony środowiska. Zaplanowane działania mają charakter lokalny. Ewentualne oddziaływanie na środowisko nie przekroczy granic powiatu radomszczańskiego.

12. Streszczenie w języku niespecjalistycznym

Głównym celem Prognozy jest określenie skutków dla środowiska (zarówno pozytywnych, jak i negatywnych), jakie mogą być związane z realizacją ustaleń *Strategii Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego 2020*. Określono, jaki wpływ będzie miała realizacja postanowień dokumentu na elementy środowiska, takie jak: różnorodność biologiczna, powietrze, wody powierzchniowe i podziemne, klimat, powierzchnia ziemi, krajobraz, zabytki, ludzi oraz na obszary chronione na podstawie ustawy o ochronie przyrody (w tym obszary sieci Natura 2000).

Na etapie sporządzania *Prognozy* nie jest możliwe dokonanie szczegółowej oceny oddziaływania na środowisko realizacji poszczególnych postanowień *Strategii*. Można jedynie określić potencjalny

kierunek oddziaływania (opis jakościowy), bez szczegółowego określania poziomów oddziaływań, tj.: wielkości emisji zanieczyszczeń, wielkości emitowanego hałasu, zajętej powierzchni, interakcji z zasobami przyrody, itp. (opis ilościowy). Zidentyfikowane w niniejszej prognozie oddziaływania są zbiorem potencjalnych możliwych kierunków zmian, jakie najczęściej zachodzą w środowisku w porównywalnych uwarunkowaniach.

Prognoza oddziaływania na środowisko dla projektu *Strategii Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego 2020* została sporządzona w oparciu o wytyczne zawarte w *ustawie z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko*.

Dokument pt. *Strategia Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego 2020* liczy 9 rozdziałów i 3 załączniki. Dokument ma łącznie 117 stron. W *Strategii* zaproponowano 3 pola strategiczne, 14 pól operacyjnych oraz 48 kierunków działań. Większa część działań wyznaczonych w *Strategii Rozwoju* ma charakter bezinwestycyjny (organizacyjny, koncepcyjny, planistyczny, kontrolny lub doradczy). *Strategia Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego 2020* wyznacza kierunki działań w obszarach: przestrzeń, infrastruktura, środowisko, kapitał ludzki, przedsiębiorczość i kooperacja. Cele i działania sformułowane zostały w sposób ogólny, odpowiadający rodzajowi dokumentu. Obszar objęty opracowaniem zawiera się w granicach administracyjnych powiatu radomszczańskiego.

Określanie szczegółowych alternatywnych rozwiązań dla planowanych kierunków działań i zadań jest niemożliwe, gdyż oznaczałoby konieczność opracowania *Strategii* na bardzo dużo większym poziomie szczegółowości.

Brak realizacji *Strategii Rozwoju* skutkowałoby brakiem poprawy jakości życia mieszkańców, niekontrolowanym rozwojem przestrzennym i działalnością gospodarczą nie prowadzoną w sposób zrównoważony, a tym samym - obciążający dla środowiska.

Zdecydowana większość - 87% - strategicznych kierunków działań, które zaproponowano w *Strategii Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego 2020*, charakteryzuje się wyłącznie pozytywnym wpływem na środowisko.

Spośród ocenianych 47 kierunków działań jedynie 6 może mieć potencjalne negatywne oddziaływanie na wybrane komponenty środowiska, w tym w 2 przypadkach może to być oddziaływanie bezpośrednie, a w 4 - pośrednie. W żadnym przypadku nie stwierdzono, aby realizacja kierunku działania miała bezwarunkowy, negatywny wpływ na środowisko. W przypadku, gdy konkretne działanie może wpłynąć niekorzystnie na jeden lub kilka elementów środowiska, równocześnie wpływać będzie pozytywnie na pozostałe komponenty.

Największe oddziaływanie skumulowane wystąpić może w przypadku działań zmierzających poprawy układu komunikacyjnego oraz budowy infrastruktury publicznej. Poszczególne zadania inwestycyjne mogą w krótkim czasie oddziaływać na powietrze atmosferyczne i powierzchnię terenu oraz klimat akustyczny.

Bardzo dużo zależy będzie od sposobu realizacji działań.

Realizacja *Strategii Rozwoju* nie wpłynie jednoznacznie i bezpośrednio negatywnie na obszary sieci Natura 2000.

Zidentyfikowanie negatywnych oddziaływań na elementy środowiska nie oznacza, że wdrożenie danego kierunku działania powinno zostać zaniechane. Działania te mogą być zrealizowane przy zastosowaniu rozwiązań minimalizujących negatywne skutki środowiskowe.

Projekt *Strategii Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego 2020* przewiduje procedurę monitorowania, ewaluacji i aktualizacji tego dokumentu. Proces ten ma na celu osiągnięcie założonych celów poprzez systematyczne monitorowanie uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych, co umożliwi reakcję i ewentualną korektę zaplanowanych działań.

Spis tabel

Tabela 1. Cele i kierunki działań Strategii Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego 2020.....	12
Tabela 2. Powiązanie dokumentów strategicznych szczebla międzynarodowego, krajowego i wojewódzkiego ze Strategią Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego 2020.....	23
Tabela 3. Informacje zawarte w prognozach oddziaływania na środowisko sporządzonych dla innych, przyjętych już, dokumentów powiązanych z projektem <i>Strategii</i>	24
Tabela 4. Formy ochrony przyrody na terenie powiatu radomszczańskiego.....	29
Tabela 5. Większe zbiorniki wodne znajdujące się na terenie powiatu radomszczańskiego.....	43
Tabela 6. Stawy rybne o powierzchni powyżej 10 ha lustra wody w powiecie radomszczańskim	43
Tabela 7. Ocena jednolitych części wód (JCW) w powiecie radomszczańskim w 2013 r. (źródło: WIOŚ w Łodzi).....	44
Tabela 8. Klasy bonitacyjne gleb w gminach powiatu radomszczańskiego.....	50
Tabela 9. Wynikowe klasy dla poszczególnych zanieczyszczeń oraz klasa ogólna uzyskane w ocenie rocznej dla strefy łódzkiej w 2013 roku	54
Tabela 10. Spójność celów projektu <i>Strategii Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego 2020</i> z celami ochrony środowiska ujętymi w innych dokumentach o charakterze strategicznym	66
Tabela 11. Matryca oddziaływania na środowisko – przewidywane oddziaływania na środowisko	69
Tabela 12. Harmonogram procesu monitoringu, ewaluacji i aktualizacji <i>Strategii</i> (źródło: Projekt Strategii Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego 2020).....	86

Spis rysunków

Rysunek 1. Położenie powiatu radomszczańskiego na tle Polski i województwa łódzkiego (źródło: http://www.noworadomsk.pl).....	7
Rysunek 2. Obszary prawnie chronione na terenie powiatu radomszczańskiego (źródło: Program ochrony środowiska dla województwa łódzkiego 2012)	30
Rysunek 3. Obszary NATURA 2000 na terenie powiatu radomszczańskiego (źródło: Program ochrony środowiska dla województwa łódzkiego 2012).....	33
Rysunek 4. Korytarze ekologiczne na terenie powiatu radomszczańskiego (źródło: Program ochrony środowiska dla województwa łódzkiego 2012).....	36
Rysunek 5. Mapa hipsometryczna rejonu powiatu radomszczańskiego na tle podziału fizyczno - geograficznego (źródło: pl.wikipedia.org)	39
Rysunek 6. Góra Kamieńsk (źródło: http://www.aviate.pl)	39
Rysunek 7. Rzeźba terenu powiatu radomszczańskiego (źródło: www.googlemaps.pl)	40
Rysunek 8. Sieć hydrograficzna powiatu radomszczańskiego na tle województwa łódzkiego	41
Rysunek 9. GZWP w rejonie powiatu radomszczańskiego (źródło: Program ochrony środowiska dla województwa łódzkiego 2008).....	47
Rysunek 10. Bonitacja gleb na terenie powiatu radomszczańskiego (źródło: Program ochrony środowiska dla województwa łódzkiego, 2008 r.)	50
Rysunek 11. Rozmieszczenie złóż kopalin wraz z obszarami perspektywicznymi na terenie powiatu radomszczańskiego (źródło: PIG-PIB, 2014 r.)	53

Rysunek 12. Przestrzenny rozkład średniej rocznej wartości temperatury powietrza w województwie łódzkim w 2011 roku (źródło: WIOŚ w Łodzi)	56
Rysunek 13. Przestrzenny rozkład rocznej sumy opadów atmosferycznych w województwie łódzkim w 2011 roku (źródło: WIOŚ w Łodzi)	57
Rysunek 14. Średnia prędkość i kierunek wiatru w Radomsku w 2011 r. (według pomiarów WIOŚ) ...	57
Rysunek 15. Średnia prędkość wiatru dla obszaru województwa łódzkiego w 2011 r. (źródło: WIOŚ w Łodzi)	58
Rysunek 16. Struktura organizacyjna procesu monitoringu SRPR 2020 (źródło: Projekt Strategii Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego 2020)	85
Rysunek 17. Schemat procesu monitoringu SRPR 2020 (źródło: Projekt Strategii Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego 2020)	85

ZAŁĄCZNIK DO UCHWAŁY NR
RADY POWIATU RADOMSZCZAŃSKIEGO
Z DNIA

STRATEGIA ROZWOJU Powiatu Radomszczańskiego 2020

OPRACOWANIE

*Zespół Projektowy powołany Uchwałą Nr 103/2013/IV
Zarządu Powiatu Radomszczańskiego z dnia 11.09.2013 r.*

*w sprawie powołania zespołu ds. opracowania założeń, monitorowania,
ewaluacji i aktualizacji dokumentu strategicznego:
„Strategia Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego 2020”*

Przewodniczący: GRZEGORZ WIERZBICKI

Członkowie: URSZULA BOROWIECKA, ALEKSANDER BROSZKOWSKI, ANNA GAIK-ŚLĘZAK,
MAGDALENA JĘDRZEJCZYK, ADAM KOCINIAK, TOMASZ KORNACKI,
ROMUALD KRYJAN, WIESŁAWA PĘDZIK, ANDRZEJ PLUTECKI, EWA ROMAŃCZYK,
URSZULA RORAT, ARKADIUSZ SZCZEGODZIŃSKI, GRZEGORZ SZYM CZAK,
ROBERT WARDA, ŁUKASZ WIĘCEK, PIOTR WOJCIECHOWSKI

WSPÓŁPRACA

Firma Doradztwo i Szkolenia Krzysztof Ślusarski

Kierownik Zespołu Projektowego: KAMILA DRELICH

Opracowanie redakcyjne: MAGDALENA MANIA-JUNGIEWICZ „MANIA POPRAWIANIA”

Opracowanie graficzne: ALEKSANDRA ZIEMLAŃSKA

SPIS TREŚCI

Wstęp	7
1. Wizja i misja Powiatu Radomszczańskiego	9
1.1. Wizja SRPR 2020	9
1.2. Misja SRPR 2020	9
1.3. Motto SRPR 2020	9
1.4. Pola strategiczne i operacyjne	9
2. Pole Strategiczne 1. Przestrzeń, infrastruktura i środowisko	11
2.1. Pole operacyjne 1.1. Gospodarka niskoemisyjna oraz produkcja i dystrybucja energii odnawialnej	11
2.2. Pole operacyjne 1.2. Rozwój cyfryzacji i usług cyfrowych	11
2.3. Pole operacyjne 1.3. Nowoczesna baza edukacji ponadgimnazjalnej	12
2.4. Pole operacyjne 1.4. Poprawa dostępności i jakości zasobów ochrony zdrowia i opieki społecznej	12
2.5. Pole operacyjne 1.5. Turystyka i rekreacja	13
2.6. Pole operacyjne 1.6. Infrastruktura publiczna	13
2.7. Pole operacyjne 1.7. Bezpieczeństwo publiczne	13
3. Pole strategiczne 2. Kapitał ludzki	14
3.1. Pole operacyjne 2.1. Poprawa i dostosowanie ochrony zdrowia i opieki społecznej do trendów demograficzno-epidemiologicznych	14
3.2. Pole operacyjne 2.2. Zasoby rynku pracy	14
3.3. Pole operacyjne 2.3. Innowacyjna edukacja ponadgimnazjalna	15
3.4. Pole operacyjne 2.4. Kultura i tożsamość	15
4. Pole strategiczne 3. Przedsiębiorczość i kooperacja	16
4.1. Pole operacyjne 3.1. Przedsiębiorczość i współpraca z sektorem przedsiębiorstw	16
4.2. Pole operacyjne 3.2. Współpraca międzysektorowa i międzynarodowa	16
4.3. Pole operacyjne 3.3. Nowoczesne kadry administracji publicznej	17
5. Macierz SRPR 2020	18
6. Wskaźniki realizacji SRPR 2020	19
7. Finansowanie	21
8. Koherentność SRPR 2020 z innymi dokumentami strategicznymi	22
8.1. Strategia rozwoju kraju 2020	22
8.2. Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020	23
8.3. Regionalna Strategia Innowacji dla Województwa Łódzkiego – „LORIS 2030”	23
8.4. Strategia Sprawne Państwo 2020	24
9. Procedura monitorowania, ewaluacji i aktualizacji SRPR 2020	25
9.1. Cel procedury	25
9.2. Różnice między monitoringiem a ewaluacją	25
9.3. Podstawowe zasady monitoringu	26
9.4. Narzędzia monitoringowe	27
9.5. Struktura organizacyjna oraz podział odpowiedzialności	28
9.6. Terminy	32
9.7. Szczegółowy opis postępowania	32

Załącznik nr 1. Sytuacja społeczno-ekonomiczna Powiatu Radomszczańskiego	35
1.1. Charakterystyka obszaru	35
1.1.1. Położenie	35
1.1.2. Powierzchnia i ludność	36
1.1.3. Gminy powiatu radomszczańskiego	39
1.2. Środowisko przyrodnicze	41
1.2.1. Klimat	41
1.2.2. Gleby	41
1.2.3. Wody	41
1.2.4. Surowce naturalne	42
1.2.5. Lasy	42
1.2.6. Parki krajobrazowe i rezerваты	43
1.2.7. Inne formy ochrony	44
1.2.8. Odnawialne źródła energii	44
1.3. Infrastruktura komunikacyjna	45
1.3.1. Infrastruktura drogowa	45
1.3.2. Kolej	46
1.4. Przedsiębiorstwa	46
1.4.1. Liczba podmiotów gospodarczych oraz ich struktura i skala działalności	46
1.5. Rolnictwo	48
1.5.1. Struktura powierzchni gruntów	48
1.5.2. Struktura gospodarstw rolnych	48
1.6. Bezrobocie	49
1.6.1. Stopa bezrobocia	49
1.6.2. Rynek pracy oraz zawody nadwyżkowe i deficytowe	51
1.7. Kultura i ochrona dóbr kultury	57
1.7.1. Zabytki	57
1.7.2. Infrastruktura kultury	59
1.7.3. Imprezy kulturalne i okolicznościowe	60
1.8. Turystyka	61
1.9. Bezpieczeństwo publiczne	63
1.9.1. Przestępczość	63
1.9.2. Bezpieczeństwo przeciwpożarowe, przeciwpowodziowe i pozostałe	65
1.10. Edukacja	67
1.10.1. Placówki edukacyjne prowadzone przez powiat	67
1.10.2. Kierunki kształcenia	69
1.10.3. Kadra pedagogiczna	73
1.10.4. Potrzeby inwestycyjne i szkoleniowe	74
1.11. Promocja i ochrona zdrowia	74
1.12. Opieka i pomoc społeczna	81
1.12.1. Domy Pomocy Społecznej	81
1.12.2. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	82
1.13. Kultura fizyczna i sport	83
1.14. Powiązania zewnętrzne	84
1.14.1. Udział w związkach międzygminnych/międzypowiatowych	84
1.14.2. Współpraca z organizacjami pozarządowymi	84
1.15. Promocja i marketing	85

Załącznik nr 2. Analiza SWOT	86
2.1. Przestrzeń, infrastruktura, środowisko	86
2.2. Kapitał ludzki	88
2.3. Przedsiębiorczość i kooperacja	90
2.4. Macierz SWOT-TOWS	92
2.5. Wybór kierunku rozwoju	100
Załącznik nr 3. Badanie ankietowe	101
3.1. Wyniki badania ankietowego – Mieszkańcy	101
Pytanie 1. <i>Jak ocenia Pani/Pan jakość życia w Powiecie Radomszczańskim?</i>	103
Pytanie 2. <i>Czy jakość Pani/Pana życia w ostatnich 4 latach...</i>	103
Pytanie 3. <i>Jak ocenia Pani/Pan jakość kształcenia ponadgimnazjalnego w Powiecie Radomszczańskim?</i>	104
Pytanie 4. <i>Jak ocenia Pani/Pan jakość opieki zdrowotnej realizowanej przez Szpital Powiatowy w Radomsku?</i>	104
Pytanie 5. <i>Jak ocenia Pani/Pan poziom bezpieczeństwa publicznego w Powiecie Radomszczańskim?</i>	105
Pytanie 6. <i>Jak ocenia Pani/Pan atrakcyjność rynku pracy w Powiecie Radomszczańskim?</i>	105
Pytanie 7. <i>Jak ocenia Pani/Pan jakość opieki społecznej w Powiecie Radomszczańskim?</i>	106
Pytanie 8. <i>Jak ocenia Pani/Pan stan infrastruktury publicznej w Powiecie Radomszczańskim?</i>	106
Pytanie 9. <i>Czy w perspektywie najbliższych 2 lat planuje Pani/Pan opuszczenie powiatu radomszczańskiego?</i>	107
Pytanie 10. <i>Czy Pani/Pana zdaniem największy wpływ na lokalny rozwój społeczno-gospodarczy mają...</i>	107
3.2. Wyniki badania ankietowego – Przedsiębiorcy	108
Pytanie 1. <i>Jak ocenia Pani/Pan sytuację finansowo-ekonomiczną przedsiębiorstwa?</i>	109
Pytanie 2. <i>Czy sytuacja finansowo-ekonomiczna Państwa przedsiębiorstwa zmieniła się w ostatnich 4 latach?</i>	109
Pytanie 3. <i>Czy Pani/Pana zdaniem oferta edukacyjna w Powiecie Radomszczańskim jest adekwatna do potrzeb rynku pracy?</i>	110
Pytanie 4. <i>Ilu absolwentów z terenu Powiatu Radomszczańskiego zostało zatrudnionych w Pana/Pani przedsiębiorstwie w ciągu ostatnich 2 lat?</i>	110
Pytanie 5. <i>Czy w ostatnich 4 latach zrealizowano w przedsiębiorstwie inwestycję o jednostkowej wartości powyżej 500 tys. zł?</i>	111
Pytanie 6. <i>Czy przedsiębiorstwo realizuje działalność eksportową?</i>	111
Pytanie 7. <i>Czy przedsiębiorstwo planuje rozpoczęcie lub rozwinięcie działalności eksportowej?</i>	112
Pytanie 8. <i>Czy w ostatnich 4 latach przedsiębiorstwo pozyskało środki z dotacji Unii Europejskiej bądź innych źródeł zagranicznych?</i>	112
Pytanie 9. <i>Czy w perspektywie najbliższych 2 lat przedsiębiorstwo planuje aplikować o środki z dotacji Unii Europejskiej bądź innych źródeł zagranicznych?</i>	113
Pytanie 10. <i>Czy przedsiębiorstwo prowadzi działalność badawczo-rozwojową lub korzysta z zakupionych wyników prac badawczo-rozwojowych?</i>	113
Pytanie 11. <i>Czy Pani/Pana zdaniem największy wpływ na lokalny rozwój społeczno-gospodarczy mają...</i>	114
3.3. Podsumowanie	114
Spis map	115
Spis tabel	115
Spis wykresów	117

WSTĘP

STRATEGIA ROZWOJU POWIATU RADOMSZCZAŃSKIEGO 2020 (SRPR 2020) powstała w wyniku pracy interdyscyplinarnej grupy złożonej z Zespołu projektowego wyłonionego z zasobów kadrowych Starostwa Powiatowego w Radomsku oraz zewnętrznych ekspertów. Proces budowania Strategii rozpoczęto w październiku 2013 r., a zakończono w marcu 2014 r. Prace nad SRPR obejmowały następujące etapy:

1. Opracowanie formularzy badawczych i przeprowadzenie badania w jednostkach organizacyjnych Powiatu Radomszczańskiego oraz innych jednostkach istotnych dla programowania strategicznego.
2. Opracowanie formularzy ankietowych i przeprowadzenie badania wśród mieszkańców i przedsiębiorców.
3. Opracowanie diagnozy społeczno-gospodarczej.
4. Opracowanie analiz SWOT-TOWS.

Główne determinanty założeń strategicznych, które zdecydowały o zaprogramowanych w SRPR 2020 rozwiązaniach, kształtują się następująco:

1. Wewnętrzne:
  - a. specyfika powiatu jako jednostki samorządu terytorialnego;
  - b. zasoby materialne oraz stan techniczny powiatu radomszczańskiego;
  - c. poziom rozwoju i innowacyjności usług publicznych świadczonych przez Powiat Radomszczański.
2. Zewnętrzne:
  - a. założenia strategiczne dokumentów o zasięgu międzynarodowym, krajowym i regionalnym;
  - b. dostęp do kapitału, w tym zewnętrznych źródeł finansowania;
  - c. wzrost znaczenia partnerskich modeli współpracy.
3. Inne:
  - a. wzrost znaczenia takich zjawisk jak informatyzacja i ekologia.

Dokument składa się z części programowej, stanowiącej najważniejszy rezultat procesu budowania SRPR 2020, zawierającej wizję, misję, motto, pola strategiczne, pola operacyjne oraz otwarty katalog kierunków działań. Część programowa zawiera również macierz SRPR 2020, wskaźniki realizacji SRPR 2020, opis finansowania, analizę koherentności SRPR 2020 z innymi dokumentami strategicznymi oraz szczegółową procedurę monitorowania i ewaluacji.

Integralnym elementem SRPR 2020 są załączniki:

1. Załącznik nr 1: Sytuacja społeczno-ekonomiczna Powiatu Radomszczańskiego,
2. Załącznik nr 2: Analiza SWOT,
3. Załącznik nr 3: Badanie ankietowe.

Wskazane w SRPR pola strategiczne, pola operacyjne oraz kierunki działań znajdują swoje odzwierciedlenie w przeprowadzonej szerokiej analizie stanu aktualnego Powiatu Radomszczańskiego oraz zasobów, jakimi dysponuje jego samorząd. Założenia SRPR w pełni wpisują się w wizję i cele strategiczne rozwoju regionu łódzkiego oraz ogólne kierunki rozwoju dla Polski.

Budując Strategię przyjęto zasadę, że wszystkie zidentyfikowane kierunki działania powinny co do zasady odnosić się bezpośrednio do realnych możliwości funkcjonowania i kompetencji samorządu powiatowego. Jest to klasyczne podejście instytucjonalne. Niemniej jednak, w wyniku konsultacji społecznych z przedstawicielami samorządów gminnych, przedsiębiorców i organizacji pozarządowych, do poszczególnych pól strategicznych dodano pola operacyjne oraz kierunki działań, które mają charakter obszarowy i wykraczają poza bezpośrednie strefy kompetencji samorządu powiatowego. Tym samym należy mieć na uwadze, że realizacja celów obszarowych tylko w ograniczonym stopniu zależna jest od działań Powiatu Radomszczańskiego.

1. WIZJA I MISJA POWIATU RADOMSZCZAŃSKIEGO

1.1. WIZJA SRPR 2020

Mając na względzie dobro wspólnoty samorządowej Powiatu Radomszczańskiego, sformułowano wizję obszaru funkcjonalnego w sposób następujący:

**Powiat Radomszczański przestrzenią współpracy i zrównoważonego rozwoju,
obszarem o wysokim potencjale kapitału ludzkiego i otwartym
na kreatywną przedsiębiorczość.**

Powiat, jako jednostka samorządu terytorialnego, nie jest przypisany bezpośrednio do ziemi, zatem uprawnione jest rozumienie tego pojęcia jako wielowymiarowej przestrzeni, w której działają także inne podmioty ważne dla rozwoju obszaru. Tym samym wizją SRPR 2020 jest Powiat Radomszczański będący przestrzenią współpracy i zrównoważonego rozwoju. Mówiąc o współpracy, nie można pominąć niewrażliwego źródła potencjału rozwojowego, jakim jest kapitał ludzki. Nawet najdoskonalsze zasoby, jeśli będą zarządzane w sposób nieudolny, nie przyniosą zakładanych korzyści ekonomicznych i finansowych. Dlatego wysoki potencjał kapitału ludzkiego został przywołany w wizji SRPR 2020. Wizja ta przywołuje także pojęcie kreatywnej przedsiębiorczości, rozumianej jako rozwój przemysłów kreatywnych oraz kreatywne pomysły przedsiębiorców.

1.2. MISJA SRPR 2020

Mając na względzie dobro wspólnoty samorządowej Powiatu Radomszczańskiego, sformułowano misję obszaru funkcjonalnego w sposób następujący:

**Prowadzenie polityki współpracy i tworzenie sieci międzysektorowych
powiązań kooperacyjnych dla harmonijnego rozwoju,
ze szczególnym uwzględnieniem nowoczesnej edukacji i przedsiębiorczości.**

1.3. MOTTO SRPR 2020

Strategia rozwoju jest dokumentem programowym, niewątpliwie ważnym, zmierzającym do realizacji ściśle określonych, bardzo często twardych celów. Jednakże każdemu działaniu towarzyszyć powinna idea nadrzędna, niekoniecznie powiązana z mierzalną korzyścią finansową, ale odnosząca się do sfery motywacyjnej. Ideową myślą przewodnią Strategii Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego 2020 jest cytat z lektury należącej do kanonu literatury:

Idź za marzeniem i znowu idź za marzeniem, i tak zawsze aż do końca.

Joseph Conrad

1.4. POLA STRATEGICZNE I OPERACYJNE

Tabela 1. przedstawia matrycę pól strategicznych i operacyjnych.

TABELA 1. MATRYCA PÓL STRATEGICZNYCH I OPERACYJNYCH

POLE STRATEGICZNE 1. Przestrzeń, infrastruktura i środowisko	POLE STRATEGICZNE 2. Kapitał ludzki	POLE STRATEGICZNE 3. Przedsiębiorczość i kooperacja
Pole operacyjne 1.1. Gospodarka niskoemisyjna oraz produkcja i dystrybucja energii odnawialnej	Pole operacyjne 2.1. Poprawa i dostosowanie ochrony zdrowia i opieki społecznej do trendów demograficzno- epidemiologicznych	Pole operacyjne 3.1. Przedsiębiorczość i współpraca z sektorem przedsiębiorstw
Pole operacyjne 1.2. Rozwój cyfryzacji i usług cyfrowych	Pole operacyjne 2.2. Zasoby rynku pracy	Pole operacyjne 3.2. Współpraca międzysektorowa i międzynarodowa

TABELA 1. MATRYCA PÓL STRATEGICZNYCH I OPERACYJNYCH (C.D.)

Pole operacyjne 1.3. Nowoczesna baza edukacji ponadgimnazjalnej	Pole operacyjne 2.3. Innowacyjna edukacja ponadgimnazjalna	Pole operacyjne 3.3. Nowoczesne kadry administracji publicznej
Pole operacyjne 1.4. Poprawa dostępności i jakości zasobów ochrony zdrowia i opieki społecznej	Pole operacyjne 2.4. Kultura i tożsamość	
Pole operacyjne 1.5. Turystyka i rekreacja		
Pole operacyjne 1.6. Infrastruktura publiczna		
Pole operacyjne 1.7. Bezpieczeństwo publiczne		

Źródło: Opracowanie własne

---

2. POLE STRATEGICZNE 1. PRZESTRZEŃ, INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO

CELEM GŁÓWNYM *Pola strategicznego 1. Przestrzeń, infrastruktura i środowisko* jest ciągłe podnoszenie jakości bazy infrastrukturalnej oraz wdrażanie nowych technologii w infrastrukturze dla zwiększenia spójności terytorialnej, bezpieczeństwa oraz wykorzystania potencjału endogenicznego powiatu.

2.1. POLE OPERACYJNE 1.1.

GOSPODARKA NISKOEMISYJNA ORAZ PRODUKCJA I DYSTRYBUCJA ENERGII ODNAWIALNEJ

Ograniczenie wykorzystania energii pochodzącej ze źródeł konwencjonalnych na terenie powiatu radomszczańskiego przyczyni się do redukcji emisji gazów cieplarnianych, zmniejszenia stopnia degradacji środowiska naturalnego oraz globalnie przyczyni się do realizacji polskich zobowiązań akcesyjnych w zakresie zwiększania udziału energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych. Zasoby wód geotermalnych oraz korzystne uwarunkowania do rozwoju energetyki wietrznej stanowią impuls do podjęcia działań w zakresie rozwoju wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych.

Stosowanie najlepszych dostępnych technologii gospodarki niskoemisyjnej w połączeniu ze zmianami bilansu paliwowo-energetycznego na rzecz wzrostu wykorzystania OZE przyczyni się do poprawy stanu środowiska naturalnego m.in. poprzez redukcję emisji zanieczyszczeń do atmosfery, gleby i wód. Dywersyfikacja źródeł produkcji energii będzie także stanowiła wkład Powiatu Radomszczańskiego w budowę bezpieczeństwa energetycznego kraju.

Istotnym czynnikiem determinującym dążenie do zwiększenia wykorzystania naturalnych zasobów energii jest możliwość ich komercyjnego wykorzystania w celach rekreacyjnych i leczniczych. Rozwój tej gałęzi gospodarki stanowiłby istotną zmienną konkurencyjną dla branży turystycznej, głównie w kontekście zasobów wód geotermalnych. Barię dla wykorzystania tego rodzaju zasobów są wysokie koszty inwestycji, w tym przede wszystkim wykonanie odwiertów. Szansą dla wysoce kapitałochłonnych inwestycji, pod pewnymi warunkami, mogą być projekty realizowane w formie partnerstwa publiczno-prywatnego oraz promocja i aktywne poszukiwanie zamożnych, zdeterminowanych inwestorów. Efektywność realizacji zielonych projektów wymaga nie tylko zaangażowania środków finansowych, ale także zmiany mentalności społecznej poprzez transfer wiedzy w zakresie wykorzystywania ekoinnowacyjnych technologii i kształtowanie postaw proekologicznych.

Promocja wykorzystania technologii niskoemisyjnych oraz produkcji i dystrybucji OZE została zaprogramowana dwutorowo. Planuje się wdrożenie projektów inwestycyjnych zmierzających do podniesienia efektywności energetycznej obiektów użyteczności publicznej będących własnością lub znajdujących się w trwałym zarządzie samorządu powiatowego.

PLANOWANE KIERUNKI DZIAŁAŃ:

1. Kierunek działania 1.1.1. Wdrażanie niskoemisyjnych i energooszczędnych technologii w obiektach użyteczności publicznej.
2. Kierunek działania 1.1.2. Produkcja i dystrybucja energii odnawialnej dla obiektów użyteczności publicznej.
3. Kierunek działania 1.1.3. Promocja gospodarki niskoemisyjnej oraz produkcji i dystrybucji energii odnawialnej na terenie Powiatu Radomszczańskiego.

2.2. POLE OPERACYJNE 1.2.

ROZWÓJ CYFRYZACJI I USŁUG CYFROWYCH

Rozwój cywilizacyjny obliguje samorządy do szerszego wykorzystania narzędzi ICT w przestrzeni publicznej. Szczególnie istotne jest wykorzystanie nowoczesnych kanałów komunikacji instytucji publicznych z otoczeniem oraz umożliwienie mu szerszej partycypacji w procesach zachodzących w instytucjach publicznych. Wykorzystanie ICT ma na celu usprawnienie procesu załatwiania spraw administracyjnych, obsługi mieszkańców, lokalnych przedsiębiorców, turystów i inwestorów w zakresie ochrony zdrowia, edukacji, kultury etc.

Wsparciem należy również objąć digitalizację zasobów gromadzonych dotychczas w sposób tradycyjny. Dostęp do zdigitalizowanych oraz zgromadzonych zasobów multimedialnych administracyjnych (rejstry), kulturowych, naukowych i edukacyjnych pozwoli na wyrównanie szans w dostępie do informacji niezależnie od innych niż technologiczne czynniki. Tworzenie baz danych w ramach paradygmatu otwartych zasobów oraz integracja tych należących do instytucji publicznych stanowić może przewagę konkurencyjną zarówno w kontekście osadnictwa, jak i prowadzenia działalności gospodarczej przez podmioty lokalne czy w procesie przyciągania zewnętrznych, w tym zagranicznych, inwestorów.

Rozwój cyfryzacji i usług cyfrowych nie może pomijać komunikacyjnego kontekstu wykorzystania narzędzi ICT. Jako korzystne zidentyfikowano wdrożenie interaktywnych narzędzi komunikacji samorządu z mieszkańcami i przedsiębiorcami, m.in. poprzez wspieranie akcji, kursów, szkoleń z zakresu umiejętności posługiwania się komputerem wśród mieszkańców, uruchamianie stron internetowych służących do komunikacji między obywatelami a władzami samorządowymi, administracją oraz instytucjami publicznymi, upowszechnianie komunikatorów internetowych.

PLANOWANE KIERUNKI DZIAŁAŃ:

1. Kierunek działania 1.2.1. Nowoczesne e-usługi publiczne i upowszechnienie elektronicznej obsługi ludności.
2. Kierunek działania 1.2.2. Rozwój systemów informatycznych poprzez digitalizację zasobów oraz udostępnienie cyfrowych baz danych (otwarte zasoby).
3. Kierunek działania 1.2.3. Wdrożenie platformy internetowej komunikacji samorządu powiatowego z otoczeniem.

2.3. POLE OPERACYJNE 1.3.

NOWOCZESNA BAZA EDUKACJI PONADGIMNAZJALNEJ

Stan infrastruktury technicznej jednostek edukacji ponadgimnazjalnej oceniono jako dobry lub bardzo dobry. Wyjątkiem jest zaplecze sportowe, które wymaga rozwoju ilościowego i jakościowego. Konsultacje przeprowadzone z przedstawicielami placówek edukacyjnych wykazały konieczność doinwestowania w zasoby sprzętowe i wyposażenie. Szczególne znaczenie dla logiki strategicznego rozwoju Powiatu Radomszczańskiego występuje na płaszczyźnie dostosowania edukacji do potrzeb lokalnego i regionalnego rynku pracy. Tym samym niezbędne jest wsparcie rozwoju nowoczesnej bazy materialnej szkolnictwa zawodowego zapewniającej odpowiednie zaplecze dla praktycznej nauki zawodu i symulacji środowiska pracy, w tym wyposażanie w nowoczesny sprzęt oraz materiały dydaktyczne, a także tworzenie i wyposażanie pracowni. Zadania te traktowane będą priorytetowo. Nie wyklucza się jednak dalszych inwestycji w bazę lokalową, poprawy przystosowania obiektów do potrzeb osób niepełnosprawnych oraz uzupełniania niedostatków infrastruktury sportowej.

PLANOWANE KIERUNKI DZIAŁAŃ:

1. Kierunek działania 1.3.1. Poprawa dostępności i jakości szkolnictwa zawodowego.
2. Kierunek działania 1.3.2. Rozwój technik cyfrowych w procesie edukacji ponadgimnazjalnej.
3. Kierunek działania 1.3.3. Rozwój zasobów technicznych placówek edukacyjnych.

2.4. POLE OPERACYJNE 1.4.

POPRAWA DOSTĘPNOŚCI I JAKOŚCI ZASOBÓW OCHRONY ZDROWIA I OPIEKI SPOŁECZNEJ

Na podstawie prowadzonych konsultacji z jednostkami ochrony zdrowia oraz opieki społecznej zidentyfikowano potrzeby inwestycyjne, których zaspokojenie pozwoli sprostać wyzwaniom demograficznym i epidemiologicznym. Rozwój infrastruktury ochrony zdrowia będzie ściśle skorelowany z wdrażaniem rozwiązań profilaktycznych, a także skalą zapotrzebowania mieszkańców Powiatu Radomszczańskiego na konkretne usługi medyczne. Planowane jest utworzenie nowych oddziałów szpitalnych, które umożliwią profilaktykę, diagnostykę i leczenie schorzeń związanych ze zmianami demograficznymi i epidemiologicznymi. Wzrost jakości i standardów opieki społecznej wymaga rozszerzenia spektrum oferowanych form i instrumentów pomocowych.

PLANOWANE KIERUNKI DZIAŁAŃ:

1. Kierunek działania 1.4.1. Budowa, modernizacja i doposażenie jednostek ochrony zdrowia.
2. Kierunek działania 1.4.2. Budowa, modernizacja i doposażenie jednostek opieki społecznej.
3. Kierunek działania 1.4.3. Rozwój opieki paliatywno-hospicyjnej i geriatrycznej na terenie Powiatu Radomszczańskiego.

4. Kierunek działania 1.4.4. Rozwój informatyczny jednostek opieki zdrowotnej.
5. Kierunek działania 1.4.5. Rozwój infrastruktury jednostek ratownictwa medycznego.

2.5. POLE OPERACYJNE 1.5. TURYSTYKA I REKREACJA

Ocenia się, że zasoby o potencjale turystycznym zlokalizowane na terenie Powiatu Radomszczańskiego predestynują obszar do rozwoju turystyki weekendowej, głównie aktywnej, ale także kulturowej, sentymentalnej, w dłuższej perspektywie również zdrowotnej. Istotnym elementem turystyki XXI wieku będzie niewątpliwie cyfryzacja zasobów oraz zwiększenie dostępności informacji turystycznej poprzez wykorzystanie ICT.

Zlokalizowanie powiatu w tak zwanym Pasmie kulturowo-turystycznym Pilicy oraz Pasmie kulturowo-turystycznym Warty obliguje samorząd Powiatu Radomszczańskiego do ponadlokalnej współpracy na rzecz wykorzystania potencjału dorzecza Warty i Pilicy, ale także do uzupełniania niedostatków infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej. Samorząd powiatu ma ograniczone zasoby infrastruktury turystycznej, dlatego potrzeba osiągnięcia wysokiej skuteczności realizacji działań na rzecz rozwoju infrastruktury jest głęboko zakorzeniona w podejściu sieciowym i wspólnych przedsięwzięciach dysponentów zasobów turystycznych.

PLANOWANE KIERUNKI DZIAŁANIA:

1. Kierunek działania 1.5.1. Wykorzystanie potencjału obszarów funkcjonalnych dorzecza Warty i Pilicy.
2. Kierunek działania 1.5.2. Zwiększenie dostępności i poprawa jakości infrastruktury turystycznej.

2.6. POLE OPERACYJNE 1.6. INFRASTRUKTURA PUBLICZNA

Ocenia się, że dla dążenia do pełniejszego wykorzystania potencjału położenia geograficznego oraz możliwości, jakie tworzy rozwój sieci dróg na poziomie krajowym (VI korytarz transportowy), kluczowy będzie rozwój dróg lokalnych zmierzający do wsparcia budowy połączeń sieci dróg na poziomie krajowym, rozbudowy infrastruktury okołodrogowej oraz towarzyszącej.

Stale rosnąca rola projektów sieciowych oraz znaczenie, jakie mogą w perspektywie najbliższych lat inkorporować przedsięwzięcia określane jako Zintegrowane Inwestycje Terytorialne, uwzględniono w ramach SRPR 2020 wsparcie dla rozwoju infrastruktury publicznej na terenie powiatu radomszczańskiego oraz wsparcie dla rozwoju infrastruktury służącej działalności gospodarczej na terenie powiatu. Wsparcie na projekty infrastrukturalne może zostać udzielone zdywersyfikowanej grupie podmiotów pod warunkiem ich ekonomicznego znaczenia dla rozwoju powiatu jako obszaru. Rodzaj wsparcia i stopień zaangażowania będzie każdorazowo analizowany.

PLANOWANE KIERUNKI DZIAŁANIA:

1. Kierunek działania 1.6.1. Wzmocnienie spójności i dostępności komunikacyjnej Powiatu Radomszczańskiego.
2. Kierunek działania 1.6.2. Wsparcie dla rozwoju infrastruktury publicznej na terenie Powiatu Radomszczańskiego.
3. Kierunek działania 1.6.3. Wsparcie dla rozwoju infrastruktury służącej działalności gospodarczej na terenie powiatu.

2.7. POLE OPERACYJNE 1.7. BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE

Samorząd powiatowy będzie swoje działania koncentrował na rozwoju infrastruktury monitoringu zagrożeń naturalnych i alarmowania mieszkańców powiatu oraz doposażaniu Międzygminnego Powiatowego Magazynu ds. Zarządzania Kryzysowego Powiatu Radomszczańskiego. Skuteczność tego rodzaju aktywności uwarunkowana jest współpracą samorządu powiatowego z innymi instytucjami odpowiedzialnymi funkcjonalnie, w tym z jednostkami samorządu terytorialnego na poziomie gminy.

PLANOWANE KIERUNKI DZIAŁANIA:

1. Kierunek działania 1.7.1. Wsparcie infrastruktury monitoringu zagrożeń naturalnych i alarmowania.
2. Kierunek działania 1.7.2. Wsparcie dla rozwoju infrastruktury bezpieczeństwa publicznego na terenie Powiatu Radomszczańskiego.

---

3. POLE STRATEGICZNE 2. KAPITAŁ LUDZKI

CELEM GŁÓWNYM *Pola strategicznego 2. Kapitał ludzki* jest zapewnienie warunków do harmonijnego, bezpiecznego i wszechstronnego rozwoju mieszkańców.

3.1. POLE OPERACYJNE 2.1.

POPRAWA I DOSTOSOWANIE OCHRONY ZDROWIA I OPIEKI SPOŁECZNEJ DO TRENDÓW DEMOGRAFICZNO-EPIDEMIOLOGICZNYCH

Polityka prozdrowotna na poziomie regionalnym i krajowym uwzględnia cywilizacyjny aspekt ochrony zdrowia, w tym zagrożenia epidemiologiczne i demograficzne. Zmiany w strukturze demograficznej wymuszają dostosowanie priorytetów do warunków funkcjonowania społeczeństw starzejących się. W celu zagwarantowania wysokich standardów zdrowotnych populacji, w tym stanowiącej zasoby rynku pracy, niezbędny jest rozwój programów profilaktycznych skoncentrowanych na zmniejszaniu zachorowalności na choroby cywilizacyjne (mowa tu przede wszystkim o chorobach nowotworowych, chorobach układu krążenia, cukrzycy, otyłości), jak również wdrażanie programów edukacyjnych i akcji promocyjnych na rzecz zdrowego stylu życia oraz regularnego korzystania z badań profilaktycznych i upowszechnianie zachowań prozdrowotnych. Zwiększenie efektywności opieki zdrowotnej wymagać będzie również poprawy dostępności mieszkańców Powiatu Radomszczańskiego do specjalistycznego leczenia ambulatoryjnego, w tym kompleksowych świadczeń wykonywanych w poradni specjalistycznej.

Systematyczne podnoszenie jakości świadczeń medycznych jest ściśle skorelowane z zasobami kapitału ludzkiego służby zdrowia. Oprócz etosu, jaki towarzyszyć powinien pracy tej grupy zawodowej, kluczowe są twarde kompetencje, profesjonalne przygotowanie, wiedza ekspercka, doświadczenie, ciągłe doskonalenie oraz czysto ludzka wrażliwość. Tym samym w ramach kierunków działań uwzględniono rozwój zasobów kadrowych dla potrzeb jednostek ochrony zdrowia i opieki społecznej.

PLANOWANE KIERUNKI DZIAŁANIA:

1. Kierunek działania 2.1.1. Rozwój opieki perinatalnej (profilaktyka, diagnostyka, leczenie).
2. Kierunek działania 2.1.2. Rozwój opieki zdrowotnej i społecznej osób przewlekle chorych i niesamodzielnych oraz osób starszych.
3. Kierunek działania 2.1.3. Rozwój profilaktyki w zakresie chorób nowotworowych.
4. Kierunek działania 2.1.4. Rozwój profilaktyki w zakresie chorób cywilizacyjnych (choroby układu krążenia, układu kostno-stawowo-mięśniowego, układu oddechowego, cukrzyca, otyłość, choroby psychiczne).
5. Kierunek działania 2.1.5. Rozwój programów i działań profilaktycznych dzieci (wady postawy, nadwaga, wady wrodzone serca, próchnica zębów).
6. Kierunek działania 2.1.6. Poprawa dostępności mieszkańców Powiatu Radomszczańskiego do specjalistycznego leczenia ambulatoryjnego.
7. Kierunek działania 2.1.7. Wsparcie działań innych organizacji zajmujących się promocją zdrowia i profilaktyką patologii społecznych.
8. Kierunek działania 2.1.8. Rozwój zasobów kadrowych dla potrzeb jednostek ochrony zdrowia i opieki społecznej.

3.2. POLE OPERACYJNE 2.2. ZASOBY RYNKU PRACY

W kontekście zmian demograficznych, przesuwania dolnej granicy wieku emerytalnego oraz rosnącego wpływu osób starszych na kondycję rynku pracy, niezbędne jest podjęcie działań zmierzających do upowszechniania modelu *silver economy* poprzez m.in. wspieranie podnoszenia poziomu wiedzy i umiejętności zawodowych osób starszych, rozwój doradztwa zawodowego, promowanie oraz prowadzenie szkoleń i społecznych kampanii informacyjnych skierowanych do pracodawców w zakresie przeciwdziałania wykluczeniom spowodowanym wiekiem, wspieranie tworzenia miejsc pracy związanych z zaspokajaniem potrzeb osób starszych.

W kontekście wysokiego poziomu bezrobocia, w tym w szczególności bezrobocia strukturalnego lub dotyczącego wybrane grupy społeczne, wdrażane będą rozwiązania przyczyniające się do aktywizacji zawodowej mieszkańców, w szczególności poprzez: wsparcie osób zakładających własną działalność gospodarczą, stymulowanie współpracy między instytucjami edukacyjnymi a pracodawcami, rozwój profesjonalnego doradztwa zawodowego, wspieranie podnoszenia poziomu wiedzy i umiejętności zawodowych w ramach kształcenia ustawicznego, podnoszenie kwalifikacji pracowników instytucji rynku pracy, stworzenie systemu informacyjnego dotyczącego potrzeb i aktualnych trendów panujących na regionalnym rynku pracy.

PLANOWANE KIERUNKI DZIAŁANIA:

1. Kierunek działania 2.2.1. Monitorowanie trendów i komunikacja z rynkiem pracy.
2. Kierunek działania 2.2.2. Aktywizacja zawodowa mieszkańców.
3. Kierunek działania 2.2.3. Rozwój profesjonalnego doradztwa zawodowego.
4. Kierunek działania 2.2.4. Upowszechnianie i wdrażanie modelu *silver economy*.

3.3. POLE OPERACYJNE 2.3.

INNOWACYJNA EDUKACJA PONADGIMNAZJALNA

Innowacyjna edukacja ponadgimnazjalna wdrażana będzie poprzez wspieranie deficytowych kierunków kształcenia zawodowego zgodnie z zapotrzebowaniem lokalnego i regionalnego rynku pracy, rozwój innowacyjnych kierunków kształcenia (kierunki informatyczne, automatyka i robotyka, energetyka i odnawialne źródła energii, badania rynku, wzornictwo i projektowanie przemysłowe, biotechnologia), stymulowanie współpracy między szkołami zawodowymi a pracodawcami (wspieranie szkolnictwa modułowego oraz systemu praktyk zawodowych i klas patronackich, indywidualizacji procesu kształcenia uczniów szczególnie zdolnych, wdrażanie systemów stypendialnych). Efektywny rozwój edukacji ponadgimnazjalnej wymaga podniesienia poziomu kompetencji kadr nauczycielskich, w tym poziomu szkoleń i kursów przygotowawczych dla nauczycieli w zakresie stosowania technik cyfrowych w programach nauczania czy e-learningu.

PLANOWANE KIERUNKI DZIAŁANIA:

1. Kierunek działania 2.3.1. Rozwój szkolnictwa zawodowego.
2. Kierunek działania 2.3.2. Rozwój nowoczesnych kierunków kształcenia.
3. Kierunek działania 2.3.3. Innowacyjne narzędzia wspierania edukacji ponadgimnazjalnej.
4. Kierunek działania 2.3.4. Rozwój kadr nowoczesnej edukacji.

3.4. POLE OPERACYJNE 2.4.

KULTURA I TOŻSAMOŚĆ

Programując rozwój kapitału ludzkiego, nie można pominąć rozwoju duchowego. Budowanie tożsamości, upowszechnianie pozytywnych wzorców, wspieranie rozwoju talentów wśród młodzieży z terenu powiatu, w tym młodzieży ponadgimnazjalnej, ma kluczowe znaczenie dla powodzenia realizacji innych postanowień Pola strategicznego 2. Zadania samorządu powiatowego w tym obszarze są zasadniczo ograniczone, jednakże pole operacyjne 2.4. potraktowano obszarowo, co jest rezultatem bezpośrednich spotkań z interesariuszami SRPR 2020. Zaangażowanie Powiatu Radomszczańskiego koncentrować się będzie przede wszystkim na projektach zgłaszanych przez partnerów społecznych. Cele projektowe z kolei powinny być ukierunkowane na wypracowanie markowych produktów kulturalnych wykraczających poza działalność standardową, zdolnych do promowania powiatu jako obszaru o szerokich horyzontach, łączących tradycję z nowoczesnością, unikatowych pod względem treści i formy.

Mając na względzie rezultaty spotkań panelowych z interesariuszami strategii, przyjęto jako kierunek działania zagospodarowanie czasu wolnego dla dzieci i młodzieży z terenu Powiatu Radomszczańskiego (podejście obszarowe).

PLANOWANE KIERUNKI DZIAŁANIA:

1. Kierunek działania 2.4.1. Rozwijanie markowych produktów kulturalnych o zasięgu co najmniej regionalnym.
2. Kierunek działania 2.4.2. Zagospodarowanie czasu wolnego dzieci i młodzieży z terenu powiatu radomszczańskiego.

---

4. POLE STRATEGICZNE 3. PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ I KOOPERACJA

CELEM GŁÓWNYM *Pola strategicznego 3. Przedsiębiorczość i kooperacja* jest budowanie silnych struktur współpracy między podmiotami należącymi do wszystkich sektorów oraz wzrost kompetencji instytucji samorządu powiatowego.

4.1. POLE OPERACYJNE 3.1.

PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ I WSPÓŁPRACA Z SEKTOREM PRZEDSIĘBIORSTW

Zaprogramowano stymulowanie współpracy samorządu powiatowego z przedsiębiorcami, głównie w obszarach związanych z gospodarką, przedsiębiorczością, edukacją, turystyką i promocją oraz stymulowanie współpracy lokalnych przedsiębiorców z sektorem nauki i instytucjami B+R. Ocenia się, że działania te będą ukierunkowane w szczególności na wzmocnienie potencjału branży meblarskiej, wsparcie działalności zmierzającej do internalizacji sprzedaży lokalnych przedsiębiorstw oraz nawiązanie współpracy z sektorem nauki i jednostkami B+R. Wsparciem należy objąć także działania w obszarze organizacji kursów i szkoleń skierowanych do przedsiębiorców, w tym w zakresie pozyskiwania środków z funduszy pomocowych, rozwoju umiejętności, wykorzystania nowoczesnych technologii cyfrowych i umiejętności językowych.

PLANOWANE KIERUNKI DZIAŁAŃ:

1. Kierunek działania 3.1.1. Stymulowanie współpracy samorządu z sektorem przedsiębiorstw oraz instytucjami otoczenia biznesu.
2. Kierunek działania 3.1.2. Wsparcie endogenicznego potencjału branży meblarskiej.
3. Kierunek działania 3.1.3. Wsparcie innych branż, w tym rozwój potencjału sektora mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw.

4.2. POLE OPERACYJNE 3.2.

WSPÓŁPRACA MIĘDZYSEKTOROWA I MIĘDZYNARODOWA

Powiat jest jednostką samorządu terytorialnego, która legitymuje się znacznym potencjałem kooperacyjnym. Ocenia się, że warunkiem zrównoważonego rozwoju powiatu, nie tylko jako całości, ale także jako struktury różnego typu form organizacyjnych, jest budowanie powiązań kooperacyjnych i współpraca. Z punktu widzenia działalności publicznej i realizacji zadań ustawowych oraz planowanych na najbliższe lata zintegrowanych inwestycji terytorialnych celowa jest współpraca samorządu powiatowego z innymi jednostkami samorządu terytorialnego. Kooperacja samorządowa pozwoli przede wszystkim na synergiczne wykorzystanie potencjału endogenicznego obszaru, jak i opracowanie branżowych strategii marki.

PLANOWANE KIERUNKI DZIAŁAŃ:

1. Kierunek działania 3.2.1. Stymulowanie współpracy samorządowej w obszarach związanych z przedsiębiorczością, rynkiem pracy, edukacją, kulturą, turystyką, promocją, opieką zdrowotną i pomocą społeczną oraz bezpieczeństwem publicznym.
2. Kierunek działania 3.2.2. Stymulowanie współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi oraz innymi jednostkami z potencjałem rozwojowym, w tym przede wszystkim w obszarze kultury, opieki społecznej, promocji zdrowia i zdrowego trybu życia, aktywizacji osób starszych i wychowania młodzieży.
3. Kierunek działania 3.2.3. Stymulowanie współpracy międzynarodowej na płaszczyźnie stosunków dwustronnych i wielostronnych z samorządami partnerskimi.

4.3. POLE OPERACYJNE 3.3.

NOWOCZESNE KADRY ADMINISTRACJI PUBLICZNEJ

Zarządzanie strategiczne wymaga wysoko wykwalifikowanych kadr, zdolnych do wieloletniej i wizjonerskiej pracy, mających kompetencje wyjściowe i skłonnych do ciągłego doskonalenia. Tym samym w ramach planowania rozwoju strategicznego Powiatu Radomszczańskiego zadbano również o zapewnienie przestrzeni do rozwoju kadr nowoczesnej administracji publicznej. Analiza zasobów kadrowych samorządu powiatowego wskazuje na konieczność rozwoju kompetencji w zakresie metod, systemów i narzędzi zarządzania administracją publiczną, rozwoju etyki zawodowej i postaw społecznie odpowiedzialnych, prowadzenia ciągłego i systematycznego pomiaru i porównywania wyników własnej działalności, wdrażania usług e-administracji, nowoczesnego doradztwa zawodowego, opieki zdrowotnej i społecznej oraz stymulowania partycypacji społecznej.

PLANOWANE KIERUNKI DZIAŁANIA:

1. Kierunek działania 3.3.1. Jakość i standaryzacja świadczonych usług publicznych – ciągłe doskonalenie zawodowe.
2. Kierunek działania 3.3.2. E-administracja w samorządach – zarządzanie i kompetencje.
3. Kierunek działania 3.3.3. Społeczeństwo obywatelskie i partycypujące.

5. MACIERZ SRPR 2020

TABELA 2. przedstawia matrycę wzajemnych oddziaływań celów operacyjnych strategii. Analiza punktowa potwierdza, że w przypadku samorządu powiatowego – nieprzypisanego do ziemi, ale do przestrzeni – kluczowe znaczenie mają działania miękkie, stymulujące i zmierzające do zawiązywania sieci współpracy w celu realizacji celów.

TABELA 2. MATRYCA ODDZIAŁYWAŃ CELÓW OPERACYJNYCH STRATEGII

	1.1.	1.2.	1.3.	1.4.	1.5.	1.6.	1.7.	2.1.	2.2.	2.3.	2.4.	3.1.	3.2.	3.3.
1.1.	x	0	1	1	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0
1.2.	0	x	2	2	2	0	0	1	2	2	1	2	2	2
1.3.	0	0	x	0	0	0	0	0	2	2	0	2	2	0
1.4.	0	0	0	x	0	0	0	2	1	0	0	1	1	0
1.5.	0	0	0	0	x	0	0	0	0	0	1	2	2	0
1.6.	0	0	0	1	2	x	2	0	0	0	0	0	0	0
1.7.	2	1	1	1	1	1	x	0	0	0	0	1	0	0
2.1.	0	0	0	2	0	0	0	x	2	0	0	0	2	0
2.2.	0	0	0	0	0	0	0	0	x	1	0	2	2	2
2.3.	0	0	2	0	0	0	0	0	2	x	2	2	2	2
2.4.	0	0	0	0	2	0	0	0	0	2	x	1	2	2
3.1.	2	2	1	0	2	0	0	0	2	2	0	x	2	1
3.2.	2	2	0	0	0	0	0	2	2	2	2	2	x	2
3.3.	2	2	2	2	1	1	1	2	2	2	1	2	2	x

Źródło: Opracowanie własne

6. WSKAŹNIKI REALIZACJI SRPR 2020

WSKAŹNIKI REALIZACJI SRPR 2020 mają na celu wspomóc proces ewaluacji strategii. Przyjęto metodę „0”, co oznacza, że w pierwszej kolejności badana będzie bezwzględna wartość wypracowanych produktów SRPR 2020. Następnie w stosunku do wskaźników, dla których na koniec 2014 r. możliwe będzie ustalenie wartości referencyjnych, należy dokonać porównania rok do roku.

Opracowano cztery grupy wskaźników, przy czym zaznacza się, że katalog ten nie jest zamknięty i może zostać w toku ewaluacji rozszerzony o dodatkowe wskaźniki. Pierwsza grupa to wskaźniki ogólne, odnoszące się do liczby projektów zrealizowanych ze środków zewnętrznych i wartości środków zewnętrznych pozyskanych na potrzeby wdrażania SRPR 2020. Ponieważ tego rodzaju finansowanie będzie główną siłą napędową realizacji SRPR 2020, monitorowanie wskaźników ogólnych jest niezwykle istotne z perspektywy wczesnego ostrzeżenia o braku postępów i możliwości reakcji on-going.

TABELA 3. WSKAŹNIKI OGÓLNE

Wartość środków finansowych pozyskanych ze źródeł zewnętrznych przez samorząd powiatowy
Liczba projektów zrealizowanych z środków pozyskanych ze źródeł zewnętrznych przez samorząd powiatowy
Wartość środków finansowych pozyskanych ze źródeł zewnętrznych przez przedsiębiorstwa
Liczba projektów zrealizowanych z środków pozyskanych ze źródeł zewnętrznych przez przedsiębiorstwa

Źródło: Opracowanie własne

Wskaźniki Pola strategicznego 1. odnoszą się głównie do kategorii interwencji, które znajdują się w bezpośrednim oddziaływaniu Powiatu Radomszczańskiego. Jednakże wraz z rozwojem procesu wdrażania możliwe będzie rozwinięcie listy wskaźników.

TABELA 4. WSKAŹNIKI – POLE STRATEGICZNE 1.

Liczba zrealizowanych projektów w zakresie gospodarki niskoemisyjnej i odnawialnych źródeł energii
Liczba udostępnionych online rejestrów publicznych
Liczba wdrożonych e-usług
Liczba nowych pracowni utworzonych w jednostkach kształcenia ponadgimnazjalnego
Liczba nowo utworzonych oddziałów w Szpitalu Powiatowym w Radomsku
Liczba doposażonych oddziałów Szpitala Powiatowego w Radomsku
Liczba nowo utworzonych instytucji opieki społecznej
Długość wybudowanych/zmodernizowanych dróg powiatowych
Długość wybudowanych/zmodernizowanych tras turystycznych/szlaków rowerowych etc.

Źródło: Opracowanie własne

Wskaźniki Pola strategicznego 2. odnoszą się głównie do kategorii interwencji, które w największym stopniu wpływać będą na jakość kapitału ludzkiego w powiecie radomszczańskim. Szczególny nacisk położono na edukację i rynek pracy, jednakże katalog wskaźników i w tym wypadku nie jest zamknięty.

TABELA 5. WSKAŹNIKI – POLE STRATEGICZNE 2.

Liczba wdrożonych programów profilaktycznych w zakresie onkologii, kardiologii i schorzeń cywilizacyjnych
Liczba wdrożonych projektów ukierunkowanych na aktywizację rynku pracy
Liczba nowo powstałych przedsiębiorstw założonych przez osoby poniżej 30 roku życia
Liczba nowych kierunków kształcenia na poziomie edukacji ponadgimnazjalnej
Liczba utworzonych klas patronackich
Liczba stypendystów w ramach powiatowych mechanizmów stypendialnych
Liczba inicjatyw kulturalnych

Źródło: Opracowanie własne

Miarą, trudno mierzalnego, Pola strategicznego 3. będą przede wszystkim wspólne inicjatywy Powiatu Radomszczańskiego i innych podmiotów, w tym samorządowych, przedsiębiorców i organizacji pozarządowych. Mając na względzie znaczenie branży meblarskiej oraz fakt, że Polska należy do czołowych światowych eksporterów takich produktów, wśród wskaźników wskazano wartość eksportu przedsiębiorstw zarejestrowanych na terenie Powiatu Radomszczańskiego.

TABELA 6. WSKAŹNIKI – POLE STRATEGICZNE 3.

Liczba wspólnych inicjatyw podjętych przez samorząd powiatowy i inne jednostki samorządu terytorialnego, w tym zagraniczne samorządy partnerskie
Liczba wspólnych inicjatyw podjętych przez samorząd powiatowy i sektor przedsiębiorstw
Liczba wspólnych inicjatyw podjętych przez samorząd powiatowy i organizacje pozarządowe
Liczba kursów, szkoleń etc. wdrożonych dla rozwoju kadr nowoczesnej administracji publicznej
Wartość eksportu prowadzonego przez przedsiębiorstwa zarejestrowane na terenie Powiatu Radomszczańskiego

Źródło: Opracowanie własne

---

7. FINANSOWANIE

NAJWAŻNIEJSZYM ŹRÓDŁEM FINANSOWANIA DZIAŁAŃ STRATEGICZNYCH będą środki z funduszy unijnych (Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności). Ocenia się, że samorządy województwa łódzkiego oraz inne podmioty gospodarcze i organizacje pozarządowe w latach 2014-2020 będą mogły otrzymać od 15 do 19,6 mld zł. W finansowaniu działań SRPR 2020 niezbędne będzie zaangażowanie prywatnych środków, w tym pochodzących z bezzwrotnych i zwrotnych funduszy oraz rozwój instrumentów finansowych opartych na partnerstwie publiczno-prywatnym.

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA STRATEGII ROZWOJU POWIATU RADOMSZCZAŃSKIEGO 2020:

1. Środki własne Powiatu Radomszczańskiego.
2. Krajowe i zagraniczne mechanizmy finansowe, w tym:
  - środki finansowe transferowane w ramach Perspektywy Finansowej Unii Europejskiej na lata 2014-2020;
  - środki finansowe transferowane w ramach Mechanizmów Finansowych Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweskiego Mechanizmu Finansowego;
  - inne zagraniczne środki finansowe;
  - krajowe środki finansowe;
  - inne źródła finansowania.
3. Komercyjne instrumenty finansowe, w tym:
  - pożyczki i kredyty bankowe;
  - leasing finansowy;
  - inne.

8. KOHERENTNOŚĆ SRPR 2020 Z INNYMI DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI

SRPR 2020 JEST DOKUMENTEM SPÓJNYM WEWNĘTRZNIE, jak również wykazującym wysoki poziom spójności ze strategicznymi dokumentami ogólnymi i sektorowymi wyższego rzędu.

8.1. STRATEGIA ROZWOJU KRAJU 2020

SRPR 2020 w pełni koresponduje z logiką interwencji SRK 2020 na poziomie celu strategicznego oraz obszarów strategicznych i celów operacyjnych. W SRPR 2020 zaakcentowano konieczność zrównoważonego rozwoju. Uwzględniono rozwój narzędzi podnoszących jakość i bezpieczeństwo życia mieszkańców oraz bardzo mocno podkreślono znaczenie endogenicznych potencjałów, w tym gospodarczego i turystycznego. Oceniono, że szczególne znaczenie będzie miał rozwój narzędzi dostosowujących edukację do potrzeb rynku pracy, a nade wszystko skoncentrowano się na wdrażaniu mechanizmów współpracy. SRPR 2020 wykazuje wysoką spójność z następującymi celami operacyjnymi SRK 2020:

- Cel operacyjny II.5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych;
- Cel operacyjny III.2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych;
- Cel operacyjny III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych;
- Cel operacyjny II.4. Rozwój kapitału ludzkiego;
- Cel operacyjny I.3. Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywatela;
- Cel operacyjny I.1. Przejście od administrowania do zarządzania rozwojem.

Matrycę spójności SRPR 2020 i SRK 2020 prezentuje Tabela 7.

TABELA 7. MATRYCA SPÓJNOŚCI SRPR 2020 I SRK 2020

	PO 1.1.	PO 1.2.	PO 1.3.	PO 1.4.	PO 1.5.	PO 1.6.	PO 1.7.	PO 2.1.	PO 2.2.	PO 2.3.	PO 2.4.	PO 3.1.	PO 3.2.	PO 3.3.
CS I.1		x						x	x	x				x
CS I.2														x
CS I.3							x	x	x	x	x			
CS II.1												x		
CS II.2									x	x		x		
CS II.3		x								x		x		
CS II.4								x	x	x	x			x
CS II.5		x	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x
CS II.6	x													
CS II.7						x								
CS III.1				x				x	x				x	
CS III.2		x	x	x				x	x	x	x	x	x	x
CS III.3		x			x	x						x	x	x

Źródło: Opracowanie własne

8.2. STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO 2020¹

SRPR 2020 w pełni koresponduje z logiką interwencji SRWŁ 2020 na poziomie wizji, misji celów strategicznych oraz celów operacyjnych zawartych w dokumencie regionalnym. W SRPR 2020 zaakcentowano konieczność wzmocnienia i lepszego wykorzystania endogenicznego potencjału rozwojowego, w tym wzmocnienia kompetencji branży meblarskiej oraz rozwinięcia sieciowych produktów turystycznych w ramach dorzecza Warty i Pilicy. Bardzo duży nacisk położono na rozwój narzędzi dostosowujących edukację do potrzeb rynku pracy, mechanizmy współpracy, wsparcie informatyzacji i cyfryzacji, zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii, przeciwdziałanie skutkom negatywnych zmian demograficznych i wykluczeniu społecznemu. SRPR 2020 wykazuje wysoką spójność z następującymi celami operacyjnymi SRWŁ:

- Cel operacyjny 1. Zaawansowana gospodarka wiedzy i innowacji;
- Cel operacyjny 4. Wysoki poziom kapitału społecznego i silne społeczeństwo obywatelskie;
- Cel operacyjny 5. Wysoki standard i dostęp do usług publicznych;
- Cel operacyjny 6. Reintegracja społeczna grup wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- Cel operacyjny 7. Wysoka jakość i dostępność infrastruktury transportowej i technicznej.

Matrycę spójności SRPR 2020 i SRWŁ 2020 prezentuje Tabela 8.

TABELA 8. MATRYCA SPÓJNOŚCI SRPR 2020 I SRWŁ 2020

	PO 1.1.	PO 1.2.	PO 1.3.	PO 1.4.	PO 1.5.	PO 1.6.	PO 1.7.	PO 2.1.	PO 2.2.	PO 2.3.	PO 2.4.	PO 3.1.	PO 3.2.	PO 3.3.
CO 1	x	x	x					x	x	x		x		x
CO 2									x	x		x		x
CO 3		x										x	x	
CO 4	x										x		x	x
CO 5		x	x	x	x		x	x		x	x	x	x	x
CO 6				x				x	x					x
CO 7		x			x	x	x							
CO 8							x							
CO 9						x								

Źródło: Opracowanie własne

8.3. REGIONALNA STRATEGIA INNOWACJI DLA WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO – „LORIS 2030”

SRPR 2020 w pełni koresponduje z logiką interwencji RSI WŁ 2030 na poziomie wizji, misji celów strategicznych oraz celów operacyjnych zawartych w dokumencie regionalnym. SRPR 2020 podkreśla w swojej wizji i misji znaczenie kreatywności oraz synergicznego połączenia czynników endogenicznych i nowoczesnego podejścia. SRPR 2020 wykazuje wysoką spójność z następującymi celami operacyjnymi RSI WŁ 2030:

- Cel operacyjny 1.2. Budowa potencjału intelektualnego w zakresie specjalizacji regionalnej;
- Cel operacyjny 2.1. Podnoszenie świadomości o korzyściach z innowacji;
- Cel operacyjny 2.2. Promocja wiedzy o innowacyjności i przedsiębiorczości;

¹ Uchwała Nr XXXIII/644/13 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 26 lutego 2013 r. przyjmująca Strategię Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020.

- Cel operacyjny 2.3. Platformy wymiany doświadczeń i komunikacji;
- Cel operacyjny 2.4. Promocja współpracy i kooperacji podmiotów gospodarczych;
- Cel operacyjny 3.1. Budowa świadomości w środowisku wspierającym wdrażanie innowacji;
- Cel operacyjny 3.3. Stworzenie systemu komunikacji oraz doradztwa;
- Cel operacyjny 3.4. Budowa ram systemu pobudzania współpracy i przedsiębiorczości.

8.4. STRATEGIA SPRAWNE PAŃSTWO 2020²

SRPR 2020 w pełni koresponduje z logiką interwencji SSP 2020. Jednym z głównych dążeń SRPR 2020 jest zwiększenie udziału mechanizmów kooperacyjnych, które pozwoliłyby odejść od sztywnego i hierarchicznego modelu zarządzania w samorządzie w kierunku współzarządzania, tj. sieciowego świadczenia usług przez administrację publiczną i podmioty zewnętrzne, takie jak organizacje pozarządowe. Mechanizmy ewaluacji zawarte w SRPR pozwolą na wprowadzenie rozwiązań zwiększających partycypację społeczności lokalnej w procesie realizacji strategicznych działań Powiatu Radomszczańskiego. Standaryzacja i zarządzanie usługami publicznymi będą realizowane między innymi dzięki wdrożeniu technologii cyfrowych. Powyższe główne zmienne strategiczne SRPR 2020 czynią programowane działania rozwojowe dla Powiatu Radomszczańskiego koherentnymi ze SSP 2020. Szczególną spójność zidentyfikowano z następującymi celami operacyjnymi SSP 2020:

- Cel 2. Zwiększenie sprawności instytucjonalnej państwa;
- Cel 3. Skuteczne zarządzanie i koordynacja działaniami rozwojowymi;
- Cel 5. Efektywne świadczenie usług publicznych;
- Cel 7. Zapewnienie wysokiego poziomu bezpieczeństwa i porządku publicznego.

---

² Uchwała nr 17 Rady Ministrów z dnia 12 lutego 2013 r. w sprawie przyjęcia strategii „Sprawne Państwo 2020”.

9. PROCEDURA MONITOROWANIA, EWALUACJI I AKTUALIZACJI SRPR 2020

9.1. CEL PROCEDURY

Celem niniejszej procedury jest określenie sposobu funkcjonowania systemu monitorowania i ewaluacji SRPR 2020. Procedura opisuje zatem schemat i tryb postępowania, wskazuje konkretne narzędzia monitoringu i ewaluacji oraz sposób pozyskiwania za ich pomocą danych, wprowadza zestaw wskaźników monitorowania, a także określa strukturę organizacyjną wraz z podziałem obowiązków pomiędzy uczestników procesu i harmonogramem pracy.

Prawidłowo skonstruowana procedura monitorowania i ewaluacji wdrażania SRPR 2020 daje szansę na realizację uwzględnionych w niej założeń w formie procesu ciągłego i dynamicznego.

9.2. RÓŻNICE MIĘDZY MONITORINGIEM A EWALUACJĄ

Integralną częścią SRPR 2020 jest monitorowanie i ewaluacja efektów jej realizacji (wdrażania). Sformułowanej raz strategii nie należy traktować jako zamkniętego dokumentu, który ma obowiązywać cały czas w niezmiennym kształcie, gdyż funkcjonująca jej postać została ukształtowana w określonych warunkach społecznych, ekonomicznych oraz politycznych, które są stanami dynamicznymi. Dlatego też osiągnięcie założonych celów wymaga systematycznego monitorowania zmian wewnętrznych oraz zewnętrznych uwarunkowań rozwoju danej jednostki, ciągłej obserwacji oraz oceny pozytywnych i negatywnych doświadczeń przy wdrażaniu strategii i opracowywania, a także wdrażania programów korygujących odstępstwa od uprzednio przyjętych planów³.

Monitorowanie można zdefiniować jako proces systematycznego zbierania i analizowania ilościowych i jakościowych informacji na temat wdrażanych w ramach strategii zadań oraz samej strategii, mający na celu zapewnienie zgodności realizacji zadań i strategii z wcześniej zatwierdzonymi jej założeniami i celami. Terminem ewaluacja nazywamy natomiast ocenę realizacji strategii rozwoju pod względem skuteczności, efektywności, użyteczności i trwałości zaplanowanych oraz wdrażanych działań zgodnych z celami zapisanymi w dokumencie⁴.

Ewaluacja jest zatem funkcjonalnie powiązana z monitoringiem, gdyż jest on podstawowym źródłem informacji (danych wtórnych) bardzo istotnych z punktu widzenia wykonujących ewaluację danej strategii. Efektywność i skuteczność funkcjonowania systemu monitoringu w dużej mierze determinuje jakość i rzetelność oraz koszt przeprowadzonych badań ewaluacyjnych⁵.

Podobieństw między monitorowaniem a ewaluacją należy się dopatrywać w tym, iż jeden i drugi proces bazuje na analizie informacji, której podstawą są wskaźniki. Podstawową różnicą jest to, że monitoring jest narzucony i obowiązkowy. Ponadto jest to proces współbieżny z harmonogramem. Ewaluacja natomiast może występować punktowo, w postaci: ex ante – oceny szacunkowej przed rozpoczęciem realizacji, mid term – przeprowadzenia nie później niż w ciągu roku następującego po zakończeniu połowy okresu realizacji oraz ex post – pełnej, przeprowadzanej najpóźniej w rok po zakończeniu realizacji. Krótkie porównanie procesu monitoringu z ewaluacją przedstawia się w następujący sposób⁶:

- monitorowanie:
- rejestrowanie postępów z prowadzonych działań,
- bieżące weryfikowanie zarówno tempa, jak i kierunku, w którym zmierza strategia;
- ewaluacja – szersze spojrzenie na strategię oraz sposób jej realizacji. Zidentyfikowanie i ocena:
- celów przedsięwzięcia,
- sposobów realizacji, zamierzonych i niezamierzonych efektów wybiegających poza czas i miejsce wdrażania strategii.

³ „System monitorowania i ewaluacji strategii. Nowotarski – nowatorski. Samorząd zorientowany projektowo”, Nowy Targ 2012, s. 17-18.

⁴ „Co to jest monitoring projektu? Co to jest ewaluacja projektu?”, dostęp online: www.poradnik.ngo.pl/x/619933 [2014-03-20].

⁵ Tamże.

⁶ B. Ledzion, „Teoria i praktyka zastosowania metod pozyskiwania danych z systemów monitoringu dla ewaluacji – sposoby weryfikacji i kontroli rzetelności i jakości danych monitoringowych”, ekspertyza przeprowadzona dla Ministerstwa Gospodarki i Pracy.

TABELA 9. RÓŻNICE MIĘDZY MONITORINGIEM I EWALUACJĄ

	Monitoring	Ewaluacja
Czym jest?	<ul style="list-style-type: none"> – proces zbierania informacji; – systematyczne badanie, które opiera się na pytaniach: czy strategia przebiega zgodnie z planem, czy udaje się osiągnąć zamierzone produkty i rezultaty?; – monitoring wykonywany jest w trakcie realizacji strategii, bada jej trzy elementy: harmonogram działań, budżet oraz zaplanowane rezultaty; – osoby odpowiedzialne za monitoring to osoby zarządzające strategią. 	<ul style="list-style-type: none"> – proces ciągły, systematyczne badanie wybranych elementów strategii; – odpowiada na pytanie: czy udało nam się osiągnąć zamierzone cele oraz w jaki sposób udało nam się je osiągnąć?; – ewaluacja wykonywana jest po wybranym elemencie strategii lub po całościowej realizacji strategii; – osoby odpowiedzialne za ewaluację to osoby zarządzające strategią (jeśli przeprowadzamy „samoewaluację” – czyli ewaluację wewnętrzną) albo wynajęta instytucja/osoba (jeśli przeprowadzamy ewaluację zewnętrzną).
Czemu służy?	<ul style="list-style-type: none"> – pozwala ocenić postępy prowadzonych działań, zweryfikować tempo i kierunek, w którym zmierza strategia; – pozwala także na bieżącą modyfikację działań, harmonogramu, budżetu – tak by w razie potrzeby móc dostosować strategię do zmieniających się warunków bądź do aktualnej sytuacji; – dane pochodzące z monitoringu są podstawą do ich wykorzystania w ewaluacji. 	<ul style="list-style-type: none"> – pozwala pomóc w zaplanowaniu kolejnych działań; – dostarcza konkretnej oceny strategii, analizując poszczególne kryteria i precyzując tym samym, jakie elementy strategii trzeba usprawnić i jak to zrobić; – dostarcza informacji niezbędnych do podjęcia decyzji; – ocenia czy i jak udało się osiągnąć zakładany cel; – dane pochodzące z ewaluacji pomagają w planowaniu kolejnych strategii, a nie stanowią krytycznej oceny naszej pracy.

Źródło: „Co to jest monitoring projektu? Co to jest ewaluacja projektu?”, dostęp online: www.poradnik.ngo.pl/x/619933 [2014-03-20]

9.3. PODSTAWOWE ZASADY MONITORINGU

Podstawą skutecznego wdrażania założeń strategii rozwoju jest system informacji o zjawiskach i procesach społeczno-gospodarczych zachodzących na obejmowanym przez nią terenie. Inicjując działania mające na celu osiągnięcie wytyczonych w strategii pól, należy systematycznie gromadzić informacje o efektach ich realizacji i skuteczności zastosowanych instrumentów. Głównymi obszarami monitorowania i ewaluacji strategii są zatem wyznaczone kierunki działań jej realizacji oraz wskaźniki. Istotą prowadzenia monitoringu tychże obszarów jest wyciąganie wniosków z tego, jakie zadania w określonych kierunkach zadań zostały zrealizowane. Jest nią również modyfikowanie dalszych poczynań w taki sposób, aby osiągnąć zakładane cele w przyszłości. Dlatego też kluczowym elementem monitorowania jest wypracowanie takich technik zbierania informacji, które będą jak najbardziej miarodajnie odzwierciedlały efektywność prowadzonych działań⁷.

Monitoring będzie zatem skutecznym narzędziem wdrażania założeń strategicznych tylko wówczas, gdy będzie kierował się następującymi zasadami⁸:

- a. zasada wiarygodności – informacja musi być wiarygodna i musi opierać się na niepodważalnych danych; niedokładne dane w systemie monitorowania oznaczają powstanie ryzyka podjęcia niewłaściwych działań korygujących;

⁷ „System monitorowania i ewaluacji strategii. Nowotarski – nowatorski. Samorząd zorientowany projektowo”, Nowy Targ 2012, s. 19.

⁸ Tamże, s. 19.

- b. zasada aktualności – informacje powinny być gromadzone, przekazywane i oceniane w sposób ciągły, który umożliwia podjęcie działań korygujących oraz stosownych korekt w momencie aktualizacji strategii;
- c. zasada obiektywności – monitorowanie prowadzone w oparciu o analizę wskaźników porównawczych daje możliwość prowadzenia obiektywnej oceny niezakłóconej subiektywnością wynikającą z przywiązania do własnych pomysłów i dążeń;
- d. zasada koncentracji na punktach strategicznych – monitorowanie powinno skupiać się przede wszystkim na tych obszarach życia społeczno-gospodarczego, w których istnieje prawdopodobieństwo wystąpienia największych odchyżeń, mogących wywoływać zahamowania w realizacji założeń strategii lub ich zatrzymanie;
- e. zasada realizmu – monitorowanie musi być zgodne z realiami realizowanych zadań; dana jednostka, wdrażając strategię, powinna dostrzegać przede wszystkim te elementy procesu, które świadczą o wydajności i jakości dostarczanych produktów;
- f. zasada koordynacji informacji – monitorowanie musi być prowadzone w taki sposób, aby było skoordynowane z tokiem prowadzonych prac i jednocześnie nie wpływało na ich zahamowanie oraz nie przeszkadzało w realizacji podejmowanych działań; informacje płynące z prowadzonego monitoringu powinny docierać do wszystkich zainteresowanych, tak aby umożliwić im właściwe podejmowanie decyzji mających znaczenie strategiczne;
- g. zasada elastyczności – proces monitorowania musi być bardzo elastyczny i zapewniający szybkie reagowanie na zachodzące zmiany; także w przypadku zmian i korekt należy modyfikować system oceny w sposób dostosowany do zmieniających się oczekiwań w przyszłości.

9.4. NARZĘDZIA MONITORINGOWE

Dla miarodajnej oceny realizacji przyjętych założeń strategii potrzebne są konkretne dane ilościowe o charakterze statystycznym, które po przetworzeniu powinny zostać ujęte w serie wskaźników. Dzięki tym wskaźnikom można określić poziom wyjściowy oraz stopień osiągnięcia zakładanych celów. Wyniki zapisane w postaci wskaźników czy bezwzględnych informacji statystycznych mają także duże znaczenie w procesie uzyskiwania poparcia społecznego dla wprowadzanych zmian oraz świadczenia usług. Dają one czytelny i jednoznaczny obraz sytuacji, a analiza ich wartości pozwala ocenić, na ile podejmowane działania są zgodne z zakładanymi celami⁹.

Źródłem pochodzenia danych, które stanowią zobrazowanie stopnia przyjętych w strategii założeń, mogą być: jednostka własna, informacje ogólnodostępne, jak i sfera benchmarkingu¹⁰.

Ideą mierników opartych na danych wewnętrznych jednostki jest stworzenie narzędzi do pozyskiwania wiarygodnych i miarodajnych informacji przy minimalnym zaangażowaniu jej pracowników. W tym zakresie należy korzystać z materiałów przekazywanych obowiązkowo do GUS-u, urzędu wojewódzkiego, właściwego ministerstwa itp.¹¹

Osobną grupę danych stanowią ogólnodostępne informacje publikowane w Banku Danych Lokalnych na stronach internetowych Głównego Urzędu Statystycznego. Ich pozytywną stroną jest ich zakres oraz obiektywizm, zaś negatywną ich publikacja z rocznym opóźnieniem. Mając jednakże na uwadze fakt, iż zarządzanie strategiczne jest procesem rozłożonym w czasie, należy uznać źródło GUS-u jako cenny materiał do globalnej oceny podjętych działań¹².

Kolejnym narzędziem służącym do oceny efektów realizacji strategii może być porównanie osiągniętych wyników z tymi, jakie osiągają inne jednostki. Taka sposobność może prowadzić do zidentyfikowania najlepszych wzorów, których wspólnym mianownikiem jest wydajność, gdyż benchmarking jest swojego rodzaju badaniem porównawczym polegającym na zestawianiu procesów i działań stosowanych przez własną jednostkę z tymi preferowanymi przez inne, uważane za najlepsze w danej dziedzinie, gdzie wynik niniejszej analizy służy jako podstawa doskonalenia¹³.

W oparciu o informacje własne jednostki oraz te ogólnodostępne, możliwym jest szybkie reagowanie na negatywne efekty podejmowanych działań w ramach strategii rozwoju. To, przy założeniu, iż uda się pozyskać do współpracy inne jednostki z zakresu benchmarkingu, daje szansę na dostęp do kompletu informacji zarząd-

⁹ „Uzupełnienie procedury aktualizacji i monitoringu Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Koronowo 2001-2015”, Koronowo 2005, s. 16-17.

¹⁰ Tamże, s. 16-17.

¹¹ Tamże, s. 16-17.

¹² Tamże, s. 16-17.

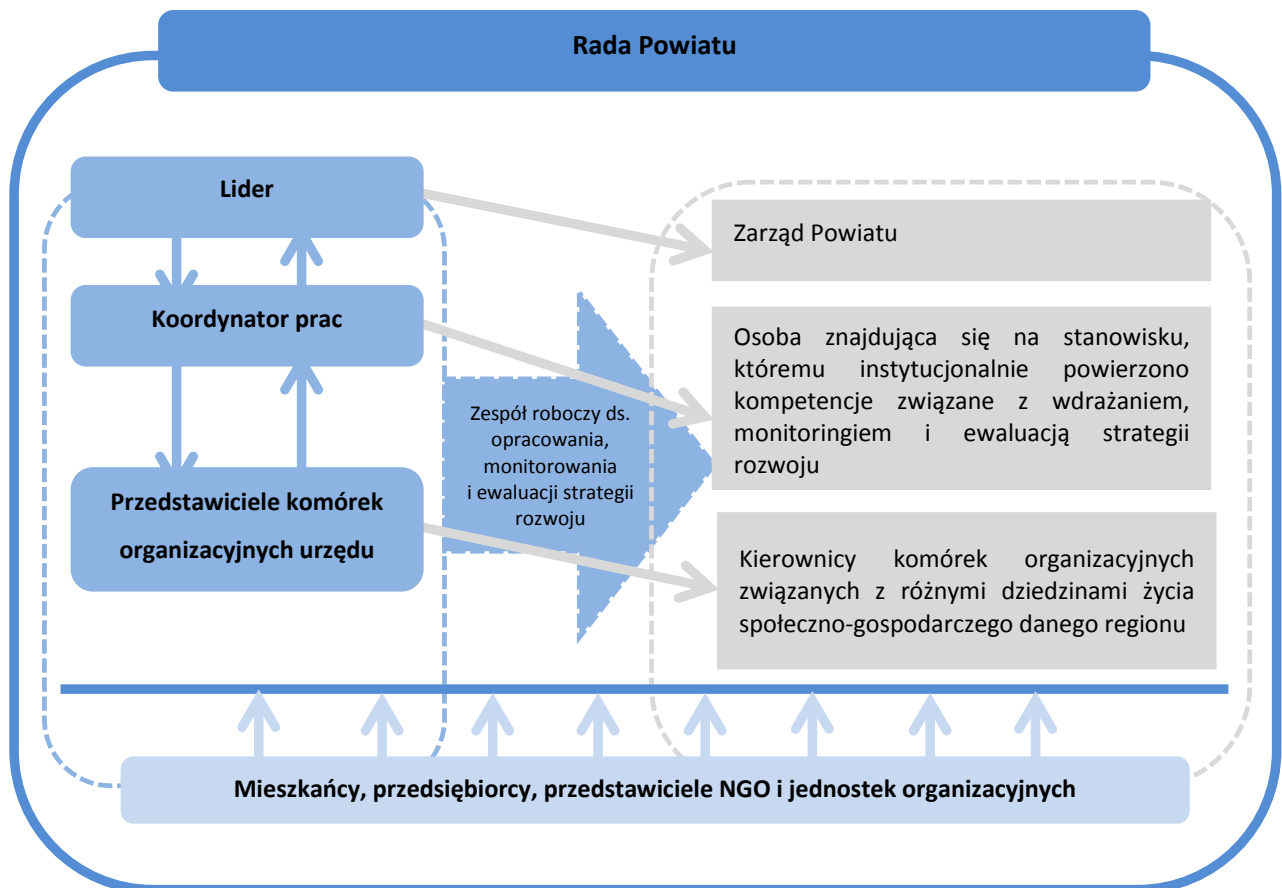
¹³ Tamże, s. 16-17.

czej umożliwiającą nie tylko ocenę wewnętrznej zmiany, ale również zobiektywizowanie pozyskanej informacji w odniesieniu do globalnej sytuacji danej jednostki¹⁴.

9.5. STRUKTURA ORGANIZACYJNA ORAZ PODZIAŁ ODPOWIEDZIALNOŚCI

Dla prowadzenia kompleksowego i szczegółowego procesu monitoringu strategii wskazane jest powołanie przez Starostę Zespołu roboczego ds. opracowania, monitorowania i ewaluacji strategii rozwoju, w którym powinni znaleźć się kierownicy wydziałów/referatów związanych z różnymi dziedzinami życia społeczno-gospodarczego powiatu. Koordynatorem prac Zespołu roboczego powinna zostać natomiast osoba znajdująca się na stanowisku, któremu instytucjonalnie powierzono kompetencje nadzorowania wdrażania i monitoringu strategii. Kierownik jednostki, powołując Zespół roboczy ds. opracowania, monitorowania i ewaluacji strategii rozwoju, powinien ustalić tryb działania zgodnie z punktem 9.7 niniejszego rozdziału. Najbardziej optymalnym rozwiązaniem jest, aby wszystkie czynności związane z procesem monitoringu strategicznego były wykonywane systematycznie – zgodnie ze specyfiką przyjętych w strategii założeń, a wnioski z ich przeprowadzania były zestawiane corocznie, najlepiej w formie raportu monitoringowego. Tak przygotowane analizy i raporty powinny zostać podane do publicznej wiadomości po pozytywnym zaopiniowaniu przez Zarząd Powiatu¹⁵.

RYСУNEK 1. STRUKTURA ORGANIZACYJNA PROCESU MONITORINGU SRPR 2020

Źródło: Opracowanie własne

Aby proces opracowywania, monitorowania i ewaluacji SRPR 2020 przebiegał bez problemów, a jego efekt był zgodny z oczekiwaniami, to oprócz opracowania struktury organizacyjnej procesu niezbędne jest określenie i opisanie modelu współpracy zawierającego dokładny opis ról, funkcji i zadań poszczególnych jego członków:

¹⁴ Tamże, s. 16-17.

¹⁵ Tamże, s. 16-17.

RADA:

1. właściwa komisja Rady opiniuje projekt uchwały zatwierdzającej aktualizację SRPR 2020;
2. uchwała aktualizację SRPR 2020;
3. przyjmuje śródkresowy i końcowy Raport o stanie realizacji SRPR 2020.

LIDER:

1. wyznacza do Zespołu roboczego ds. opracowania, monitorowania i ewaluacji strategii rozwoju poszczególnych przedstawicieli komórek organizacyjnych urzędu odpowiedzialnych za realizację zadań ujętych w SRPR 2020 oraz ich systematyczny monitoring i ewaluację zgodnie z zapisami niniejszej procedury;
2. powołuje Zespół roboczy ds. opracowania, monitorowania i ewaluacji strategii rozwoju i przewodniczy jego obradom;
3. zatwierdza procedurę monitorowania, ewaluacji i aktualizacji SRPR 2020;
4. nadzoruje proces monitorowania, ewaluacji, aktualizacji SRPR 2020;
5. opiniuje i zatwierdza Raporty o stanie realizacji SRPR 2020;
6. przedstawia do publicznej wiadomości Raporty o stanie realizacji SRPR 2020.

KOORDYNATOR PRAC:

1. odpowiada za obsługę administracyjną procesu monitoringu, ewaluacji i aktualizacji SRPR 2020;
2. koordynuje prace związane z monitoringiem, ewaluacją i aktualizacją dokumentu strategicznego;
3. informuje Lidera o zaobserwowanych opóźnieniach i nieprawidłowościach w realizacji zadań i działań SRPR 2020;
4. podaje do publicznej wiadomości (poprzez zamieszczenie na stronie internetowej urzędu) analizy i raporty powstałe w toku monitorowania i ewaluacji realizacji SRPR 2020.

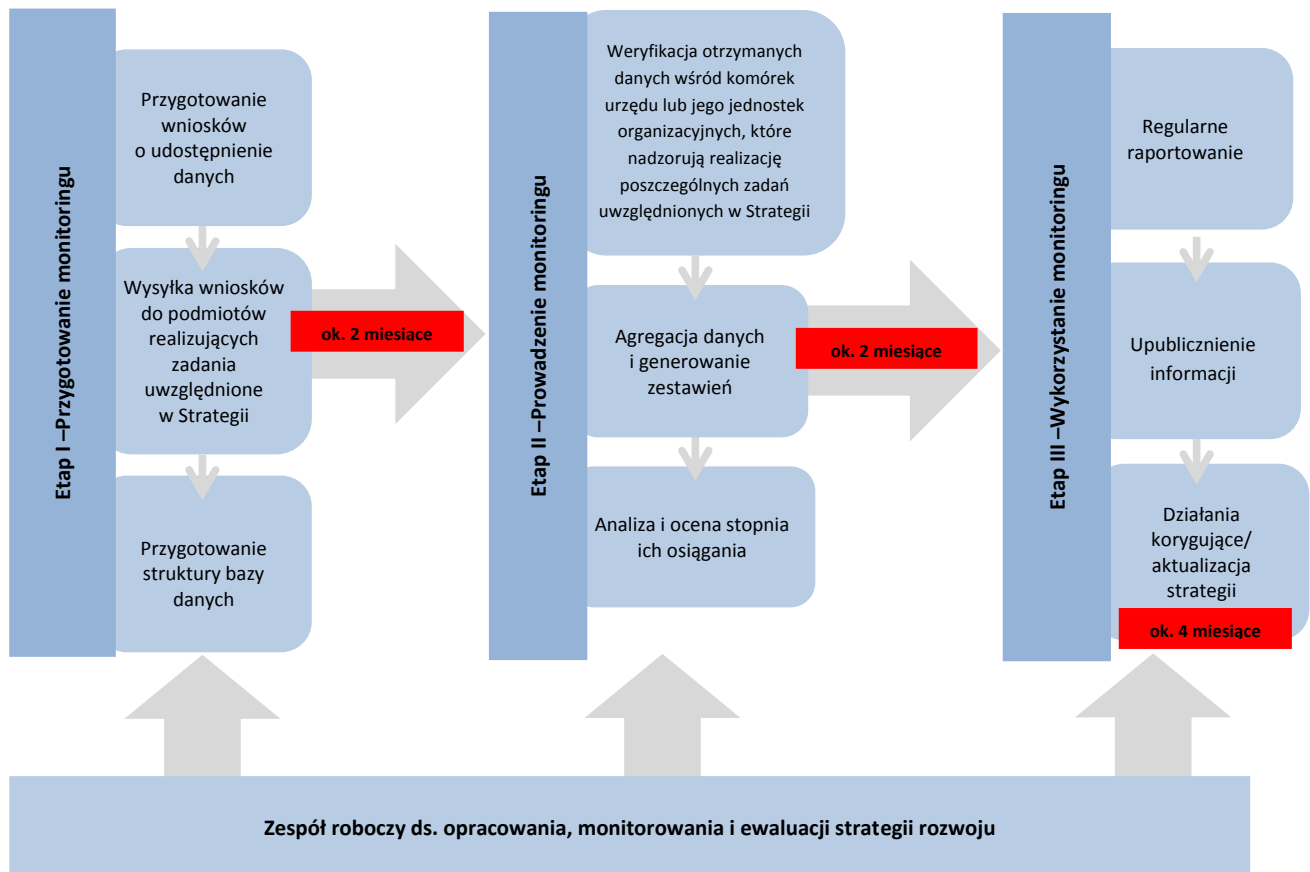
PRZEDSTAWICIELE KOMÓREK ORGANIZACYJNYCH URZĘDU:

1. wdrażają procedurę monitorowania i ewaluacji SRPR 2020, w razie potrzeby dokonują aktualizacji i zmian procedury;
2. biorą czynny udział w procesie monitorowania, ewaluacji i aktualizacji SRPR 2020;
3. w porozumieniu z realizatorami zadań wskazanych w SRPR 2020 monitorują postępy w jej realizacji;
4. informują odpowiednie komórki organizacyjne urzędu oraz jednostki organizacyjne i inne podmioty będące realizatorami zadań wskazanych w SRPR 2020 o terminie przekazywania danych o postępie realizacji tychże zadań oraz wartości wskaźników monitoringowych;
5. pozyskują, gromadzą i analizują dane w zakresie monitorowania, ewaluacji i aktualizacji SRPR 2020;
6. przygotowują informacje i raporty służące monitorowaniu i ewaluacji postępów realizacji SRPR 2020, przedstawiają je do zatwierdzenia Koordynatorowi, a Koordynator Liderowi i Radzie do zatwierdzenia;
7. analizują i uwzględniają w przygotowanych opracowaniach ewentualne uzasadnione uwagi zgłaszane przez mieszkańców, przedsiębiorców, przedstawicieli NGO, jednostek organizacyjnych lub innych podmiotów, na które Strategia rozwoju lokalnego ma wpływ.

Tak wyznaczony Zespół zajmujący się Strategią rozwoju lokalnego powinien współpracować w tym zakresie ze sobą w oparciu o niżej wskazany schemat postępowania, w ramach którego szczegółowy plan działania został opisany w punkcie 9.7 niniejszego rozdziału.

SCHEMAT PROCESU MONITORINGU SRPR 2020

Prawidłowo przeprowadzony proces monitoringu strategicznego w oparciu o wyżej wskazany schemat postępowania powinien przynieść korzyści w postaci¹⁶:

- pozyskiwania danych pozwalających dokonać oceny postępu w realizacji strategii i jej wpływu na rozwój jednostki;
- efektywnej realizacji zadań zapisanych w strategii;
- osiągnięcia założonych rezultatów;
- identyfikacji ewentualnych opóźnień lub nieprawidłowości w realizacji zadań i działań;
- podejmowania działań naprawczych;
- wyciągania wniosków z systematycznie prowadzonego procesu monitorowania dokumentu strategicznego, które mogą być podstawą do aktualizacji obowiązującej strategii;
- wyciągania wniosków z prowadzonego monitoringu, które mogą być również podstawą do przyjęcia założeń rozwoju strategicznego w następnym okresie.

Aby to wszystko było możliwe, Zespół roboczy powinien w corocznie przygotowywanych raportach monitoringowych z efektów realizacji strategii, poddawać weryfikacji¹⁷:

- efektywność wdrażania strategii rozwoju (czy nakłady czasowe, ludzkie i finansowe włożone w realizację działań są adekwatne do otrzymanych efektów);
- skuteczność (czy realizowane działania przyczyniają się do osiągnięcia wyznaczonych celów);
- adekwatność (odpowiedniość) (czy realizowane działania są adekwatne do potrzeb).

Wyniki z przygotowanych, w oparciu o wyżej wskazane zasady, corocznych raportów monitoringowych powinny stanowić podstawę ewaluacji przyjętych w strategii założeń, gdyż monitorowanie to sposób mierzenia tego, co się dzieje, natomiast ewaluacja pozwala nam stwierdzić, co to oznacza.

¹⁶ „Procedura monitorowania Strategii rozwoju Opola w latach 2012-2020”, Opole 2013.

¹⁷ „Uzupełnienie procedury aktualizacji i monitoringu Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Koronowo 2001-2015”, Koronowo 2005, s. 16-17.

Zgodnie z podziałem według kryterium momentu przeprowadzania badania wyróżniamy następujące rodzaje ewaluacji¹⁸:

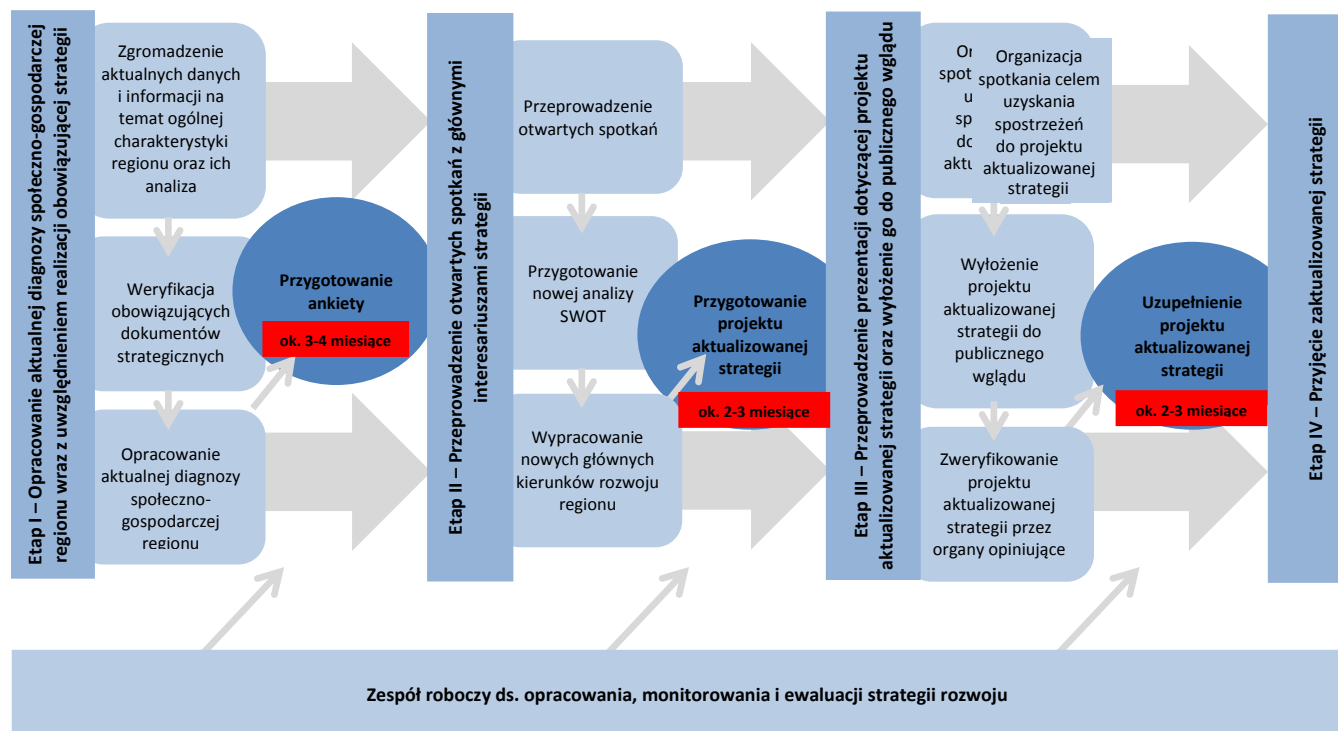
- ewaluacja ex-ante – przeprowadzana jest w fazie wstępnej, gdy dokonywana jest analiza przyjętych rozwiązań pod kątem potencjalnej zdolności osiągnięcia efektów i poprawności konstrukcji wszystkich elementów projektu,
- ewaluacja mid-term – przeprowadzana jest w połowie okresu funkcjonowania, będąc narzędziem służącym podnoszeniu jakości oraz trafności programowania, z uwagi na fakt, iż daje możliwość modyfikowania pewnych założeń programu w trakcie jego realizacji, w przypadku gdy okaże się, że zmiana warunków społeczno-gospodarczych spowodowała dezaktualizację diagnozy, która była punktem wyjścia dla realizowanego programu,
- ewaluacja ex-post – po zakończeniu wdrożenia.

Raporty monitoringowe, a także opracowane na ich podstawie raporty ewaluacyjne przyjętych w strategii założeń, powinny stanowić punkt wyjścia do aktualizacji strategii pod koniec okresu na jaki została ona opracowana, uwzględniającej bieżącą sytuację danej jednostki oraz jej nowe potrzeby. Jednocześnie należy przy tym zaznaczyć, iż każdy program realizacji strategii zawierający listę zadań do wykonania i projekty realizacyjne należy traktować jako dokument otwarty z możliwością jego sukcesywnego uzupełniania.

Tym samym z uwagi na fakt, iż raz sformułowane strategie należy systematycznie dostosowywać do stale zmieniających się uwarunkowań, zachodzi potrzeba aktualizacji ich treści i struktury, które ulegają zmianie zarówno w kontekście instytucjonalnym, jak i społeczno-gospodarczym. Zasadnicze znaczenie mają zmiany, jakie zachodzą w polityce krajowej oraz unijnej w zakresie celów, sposobu ich definiowania, a także sposobu ich operacjonalizacji. Aktualizacja strategii musi zatem następować w kontekście wydłużenia horyzontu czasowego, uaktualnienia diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej oraz analizy SWOT, poddania weryfikacji celów, wskaźników, a dalej zadań, dalszej koncentracji i bardziej adekwatnego powiązania z bieżącym ustawodawstwem krajowym i unijnym oraz polskimi i unijnymi dokumentami strategiczno-programowymi, stworzenia nowych ram finansowych czy przeglądu systemu realizacji i monitorowania strategii¹⁹.

Optymalny schemat procesu aktualizacji SRPR 2020 przedstawia poniższy diagram:

SCHEMAT PROCESU AKTUALIZACJI SRPR 2020

¹⁸ W. Dziemianowicz, K. Szmiigel-Rawska, P. Nowicka, A. Dąbrowska, „Planowanie strategiczne. Poradnik dla pracowników administracji publicznej”, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2012, s. 22.

¹⁹ „System monitorowania i ewaluacji strategii. Nowotarski – nowotarski. Samorząd zorientowany projektowo”, Nowy Targ 2012, s. 17-18.

9.6. TERMINY

Terminy dotyczące przekazywania dokumentów, stanowiących narzędzia monitoringu i ewaluacji, uczestnikom procesu przedstawia poniższa tabela.

TABELA 10. TERMINY DOTYCZĄCE PRZEKAZYWANIA DOKUMENTÓW, STANOWIĄCYCH NARZĘDZIA MONITORINGU I EWALUACJI, UCZESTNIKOM PROCESU²⁰

Dokument	Częstotliwość opracowywania	Uczestnicy procesu monitorowania, ewaluacji i aktualizacji realizacji SRPR 2020			Podanie informacji do publicznej wiadomości
		Przedstawiciele komórek organizacyjnych urzędu i Koordynator prac	Lider	Rada	
Raport monitoringowy o stanie realizacji SRPR 2020 (zatwierdza Zarząd Powiatu)	Jednorazowo, każdego roku obowiązująca Strategii	do kwietnia roku następującego po okresie monitorowania	maj	–	maj / czerwiec
Śródkresowy raport monitoringowo-ewaluacyjny o stanie realizacji SRPR 2020 (zatwierdza Rada Powiatu)	Jednorazowo, nie później niż w ciągu roku następującego po zakończeniu połowy okresu realizacji Strategii	do października roku następującego po okresie ewaluacji	listopad	grudzień	grudzień
Końcowy raport monitoringowo-ewaluacyjny o stanie realizacji SRPR 2020 (zatwierdza Rada Powiatu)	Jednorazowo, najpóźniej w I połowie 2020 r.	do czerwca 2020 r.	czerwiec	lipiec	lipiec

Źródło: Opracowanie własne

Monitoring realizacji SRPR 2020 oparty jest zazwyczaj m.in. na danych własnych pochodzących z poszczególnych komórek urzędu lub jego jednostek organizacyjnych oraz pomocniczo na danych publikowanych przez Główny Urząd Statystyczny (w formie roczników statystycznych, biuletynów statystycznych ukazujących się kwartalnie oraz komunikatów o sytuacji społeczno-gospodarczej ukazujących się miesięcznie). Z uwagi na prace służb statystycznych i częstotliwość ukazywania się wyników, monitoring strategii odbywa się w trybie rocznym, uwzględniającym opóźnienie wynikające z czasu publikacji danych statystycznych, gdzie ostateczny raport z jego przeprowadzenia powinien być upubliczniony w maju/czerwcu każdego następnego roku po okresie monitoringu.

Z kolei w połowie okresu realizacji strategii, powinna zostać wykonana analiza pól strategicznych oraz ewaluacja śródkresowa (mid-term), z przeprowadzenia której ostateczny raport powinien być upubliczniony w grudniu następnego roku, którego ewaluacja dotyczy. Natomiast w ostatnim roku obowiązowania SRPR 2020 powinna nastąpić ewaluacja końcowa (ex-post), z przeprowadzenia której ostateczny raport powinien być upubliczniony w lipcu 2020 roku. Wyniki przedstawione w niniejszym raporcie powinny stanowić podstawę aktualizacji strategii na kolejne lata.

9.7. SZCZEGÓŁOWY OPIS POSTĘPOWANIA

Szczegółowy opis postępowania, o którym mowa w rozdziale 9., dotyczy wyłącznie istotnych zmian w zakresie pól strategicznych i operacyjnych SRPR 2020. W przypadku innych zmian dokumentu (nie mających znaczenia strategicznego), należy zastosować uproszczoną procedurę aktualizacji.

Szczegółowy plan przygotowywania Rocznej raportu monitoringowego o stanie realizacji SRPR 2020 powinien być przedkładany Zarządowi Powiatu przy zachowaniu niżej wskazanej ścieżki postępowania:

²⁰ Pierwszy monitoring zostanie przeprowadzony za okres od momentu przyjęcia SRPR 2020 do 31.12.2015 r.

TABELA 11. SZCZEGÓŁOWY PLAN POSTĘPOWANIA W RAMACH PRZYGOTOWANIA ROCZNEGO RAPORTU MONITORINGOWEGO

Lp.	Realizator	Opis czynności	Termin
1	Przedstawiciele komórek organizacyjnych urzędu	Sporządzają pisemny wniosek do realizatorów zadań wskazanych w <i>SRPR 2020</i> o przekazanie informacji o postępie rzeczowym i finansowym tychże zadań oraz wartości wskaźników osiągniętych w danym roku kalendarzowym zgodnie ze wzorem określonym w dokumencie „Procedura monitorowania i ewaluacji Strategii rozwoju Powiatu Radomszczańskiego”. Wniosek zawiera miejsce na wskazanie zadań oraz przypisanych im wskaźników, za nadzór nad realizacją których odpowiedzialna jest dana komórka organizacyjna urzędu lub jego jednostki organizacyjna.	Luty każdego kolejnego roku obowiązywania Strategii.
2	Koordynator prac	Podpisuje wniosek.	Niezwłocznie.
3	Przedstawiciele komórek organizacyjnych urzędu	Przekazują wnioski realizatorom zadań wskazanych w Strategii.	Niezwłocznie.
4	Przedstawiciele komórek organizacyjnych urzędu	Dodatkowo pozyskują informacje od mieszkańców, przedsiębiorców, przedstawicieli NGO, jednostek organizacyjnych lub innych podmiotów, na które Strategia rozwoju lokalnego ma wpływ, zgodnie ze schematem procesu monitoringu zawartym w niniejszej procedurze.	Styczeń-luty każdego następnego roku obowiązywania Strategii.
5	Podmioty realizujące zadania wskazane w <i>SRPR 2020</i>	Przekazują sporządzone informacje we wnioskach do Zespołu roboczego ds. opracowania, monitorowania i ewaluacji strategii rozwoju (drogą elektroniczną lub pisemnie).	14 dni od daty otrzymania wniosku.
6	Przedstawiciele komórek organizacyjnych urzędu	W przypadku wątpliwości co do pozyskanych informacji lub przekazania informacji niepełnych zwracają się z prośbą o ich uzupełnienie. Na podstawie informacji przekazanych przez realizatorów zadań wskazanych w Strategii, a także informacji od mieszkańców, przedsiębiorców, przedstawicieli NGO, jednostek organizacyjnych lub innych podmiotów, na które Strategia rozwoju lokalnego ma wpływ, przygotowują roczny <i>Raport o stanie realizacji Strategii</i> zawierający informacje na temat przebiegu realizacji zadań ujętych w Strategii oraz wartości osiągniętych w danym roku wskaźników (produktu i rezultatu), zgodnie ze schematem procesu monitoringu zawartym w niniejszej procedurze i przekazuje go Koordynatorowi prac.	Marzec-kwiecień każdego następnego roku obowiązywania Strategii.
7	Koordynator prac	Przedstawiają roczny <i>Raport o stanie realizacji Strategii</i> Liderowi.	Pierwsza połowa maja każdego następnego roku obowiązywania Strategii.
8	Lider	Opiniuje przedłożony materiał	Po otrzymaniu <i>Raportu</i> .
9	Przedstawiciele komórek organizacyjnych urzędu	W razie konieczności uzupełniają materiał/uwzględniają uwagi wniesione przez Lidera oraz ponownie przekazują mu do zaopiniowania.	Niezwłocznie po otrzymaniu uwag.

10	Lider	Zatwierdza roczny <i>Raport o stanie realizacji Strategii</i> .	Po otrzymaniu uzupełnionego <i>Raportu</i> – jednak nie później niż do końca maja każdego następnego roku obowiązywania Strategii.
11	Koordynator prac	Umieszcza zatwierdzoną wersję <i>Raportu</i> na stronie internetowej urzędu	Niezwłocznie po zatwierdzeniu przez Zarząd Powiatu – jednak nie później niż do końca czerwca każdego następnego roku obowiązywania Strategii.
12	Przedstawiciele komórek organizacyjnych urzędu	Sporządzają propozycję działań korygujących założenia Strategii.	Wrzesień-październik każdego następnego roku obowiązywania Strategii.
13	Przedstawiciele komórek organizacyjnych urzędu	Przedstawiają propozycję działań korygujących założenia Strategii Koordynatorowi prac, a Koordynator – Liderowi.	Pierwszy tydzień listopada każdego następnego roku obowiązywania Strategii.
14	Lider	Opiniuje przedłożony materiał.	Po otrzymaniu propozycji działań korygujących.
15	Przedstawiciele komórek organizacyjnych urzędu	W razie konieczności uzupełniają materiał/ uwzględniają uwagi wniesione przez Lidera oraz ponownie przekazują mu do zaopiniowania.	Niezwłocznie po otrzymaniu uwag.
16	Lider	Zatwierdza propozycję działań korygujących założenia Strategii.	Po otrzymaniu uzupełnionych propozycji działań korygujących – jednak nie później niż do końca listopada każdego następnego roku obowiązywania Strategii.
17*	Koordynator prac	Przekazuje zatwierdzony przez Lidera dokument w celu wprowadzenia na właściwą komisję, a następnie na sesję Rady zgodnie z ramowym planem sesji Rady na dany rok.	14 dni przed planowaną właściwą komisją oraz sesją Rady.
18*	Rada	Przyjmuje propozycję działań korygujących założenia Strategii.	W trakcie sesji Rady.
19*	Koordynator prac	Umieszcza zatwierdzoną wersję propozycji działań korygujących założenia Strategii opublikowanych na stronie internetowej urzędu.	Niezwłocznie po sesji – jednak nie później niż do końca grudnia każdego następnego roku obowiązywania Strategii.

Źródło: Opracowanie własne

* Punkty: 17, 18 i 19 mają zastosowanie wyłącznie dla Śródkresowego i Końcowego raportu monitoringowo-ewaluacyjnego o stanie realizacji SRPR 2020, zatwierdzanych przez Radę Powiatu.

Dla Śródkresowego i Końcowego raportu monitoringowo-ewaluacyjnego o stanie realizacji SRPR 2020 szczegółowy plan postępowania powinien przedstawiać się w analogiczny sposób, z dostosowaniem ram czasowych niniejszej procedury do faktu, iż te raporty przedkładane są Radzie Powiatu a nie Zarządowi.

ZAŁĄCZNIK NR 1. SYTUACJA SPOŁECZNO-EKONOMICZNA POWIATU RADOMSzcZAŃSKIEGO

1.1. CHARAKTERYSTYKA OBSZARU

1.1.1. POŁOŻENIE

Powiat Radomszczański położony jest w centrum Polski, w południowej części województwa łódzkiego. Obejmuje teren 14 gmin, w tym:

- jedną gminę miejską z siedzibą w Radomsku,
- dwie gminy miejsko-wiejskie: Kamieński i Przedbórz,
- 11 gmin wiejskich: Dobryszycy, Gidle, Gomunice, Kobiele Wielkie, Kodrąb, Lgota Wielka, Ładzice, Masłowice, Radomsko, Wielgomłyny, Żytno.

MAPA 1. POŁOŻENIE POWIATU RADOMSzcZAŃSKIEGO ORAZ PODZIAŁ NA GMINY

Źródło: www.radomszczanski.pl

Powiat radomszczański graniczy z 5 innymi powiatami:

- od północy z powiatem piotrkowskim,
- od wschodu z włoszczowskim,
- od południa z częstochowskim,
- od zachodu z pajęczańskim,
- od północnego zachodu z belchatowskim.

Na terenie powiatu znajduje się 211 sołectw oraz 361 miejscowości (łącznie z miastami). Siedzibą władz powiatowych jest Radomsko. Odległości miasta powiatowego od strategicznych ośrodków miejskich (w linii prostej) wynoszą odpowiednio:

- Częstochowa – 36 km
- Łódź – 77 km
- Kielce – 108 km
- Katowice – 114 km
- Warszawa – 169 km

1.1.2. POWIERZCHNIA I LUDNOŚĆ

Powiat radomszczański zajmuje powierzchnię geodezyjną 144 257 ha (1443 km²) i jest zamieszkiwany przez 116 881 osób (51% mieszkańców stanowią kobiety).

TABELA 12. LICZBA LUDNOŚCI I POWIERZCHNIA POWIATU RADOMSZCZAŃSKIEGO, WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO I POLSKI (STAN NA GRUDZIEŃ 2012 R.)

	Powiat Radomszczański	Woj. łódzkie	Polska
Liczba ludności	116 881	2 524 651	38 533 299
Powierzchnia [km ²]	1443	18 219	312 679

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: dane Głównego Urzędu Statystycznego, www.stat.gov.pl

Liczba ludności powiatu stanowi 4,6% ludności województwa łódzkiego i 0,3% ludności Polski. Powierzchnia powiatu stanowi 7,9% powierzchni województwa i 0,5% powierzchni kraju. W poniższej tabeli przedstawiony został podział powierzchni, liczby ludności, sołectw i miejscowości na poszczególne gminy leżące na terenie powiatu radomszczańskiego.

TABELA 13. POWIERZCHNIA, LUDNOŚĆ, LICZBA SOŁECTW I MIEJSCOWOŚCI POSZCZEGÓLNYCH GMIN POWIATU RADOMSZCZAŃSKIEGO (STAN NA GRUDZIEŃ 2012 R.)

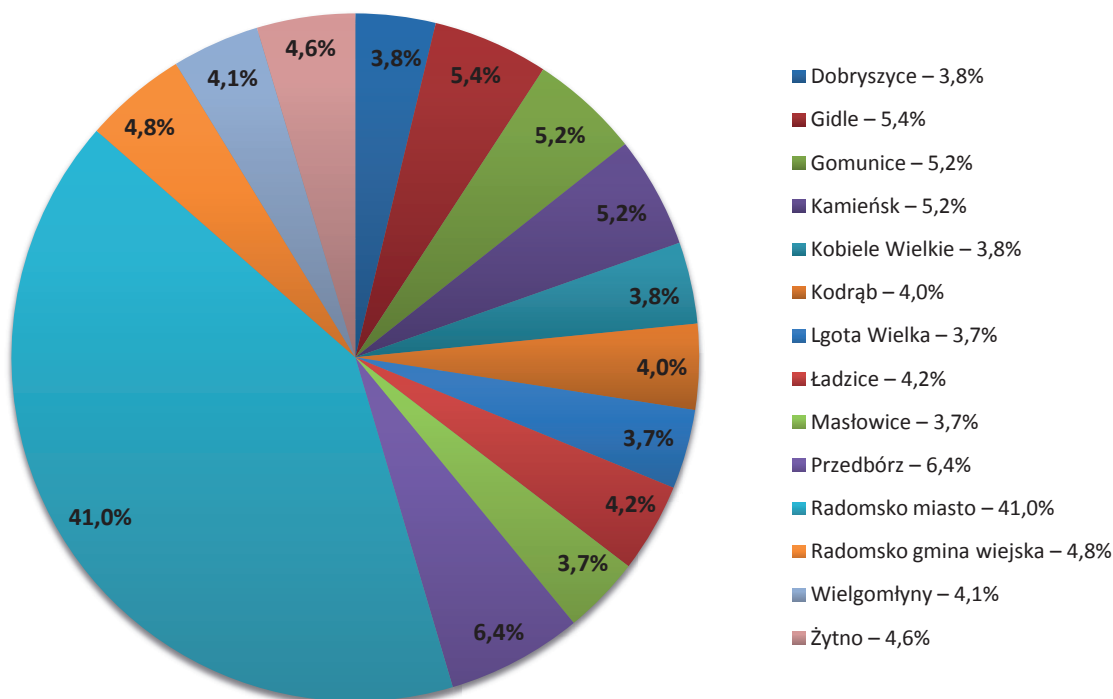
Gmina	Powierzchnia [ha]	Ludność * [os]	Liczba sołectw	Liczba miejscowości
Dobryczyce	5082	4398	12	16
Gidle	11 598	6360	21	35
Gomunice	6245	6021	10	20
Kamieńsk	9644	6122	13	28
Kobiele Wielkie	10 172	4487	20	30
Kodrąb	10 583	4700	19	28
Lgota Wielka	6307	4368	9	10
Ładzice	8277	4905	11	17
Masłowice	11 597	4274	17	32
Przedbórz	18 970	7455	28	56
Radomsko miasto	5143	47 947	0	1
Radomsko gmina wiejska	8563	5634	9	20
Wielgomłynny	12 315	4811	18	31
Żytno	19 761	5399	27	37
Powiat razem	144 257	116 881	214	361

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: dane Głównego Urzędu Statystycznego, www.stat.gov.pl

* Ogół osób zameldowanych na pobyt stały w danej jednostce administracyjnej i faktycznie tam zamieszkałych oraz osób przebywających czasowo i zameldowanych w tej jednostce administracyjnej na pobyt czasowy ponad 3 miesiące.

Największą powierzchnię zajmują gminy: Żytno (19 761 ha, czyli 13,7% ogólnej powierzchni Powiatu Radomszczańskiego) i Przedbórz (18 970 ha, 13,1%), a najmniejszą – gmina Dobryczyce (5082 ha, 3,5%) i miasto Radomsko (5143 ha, 3,6%). Ogółem, tereny wiejskie zajmują 137 307 ha (95,2%), a tereny miejskie – 6 950 ha (4,8%). Gęstość zaludnienia w Powiecie Radomszczańskim jest stała i wynosi 81 osób/km².

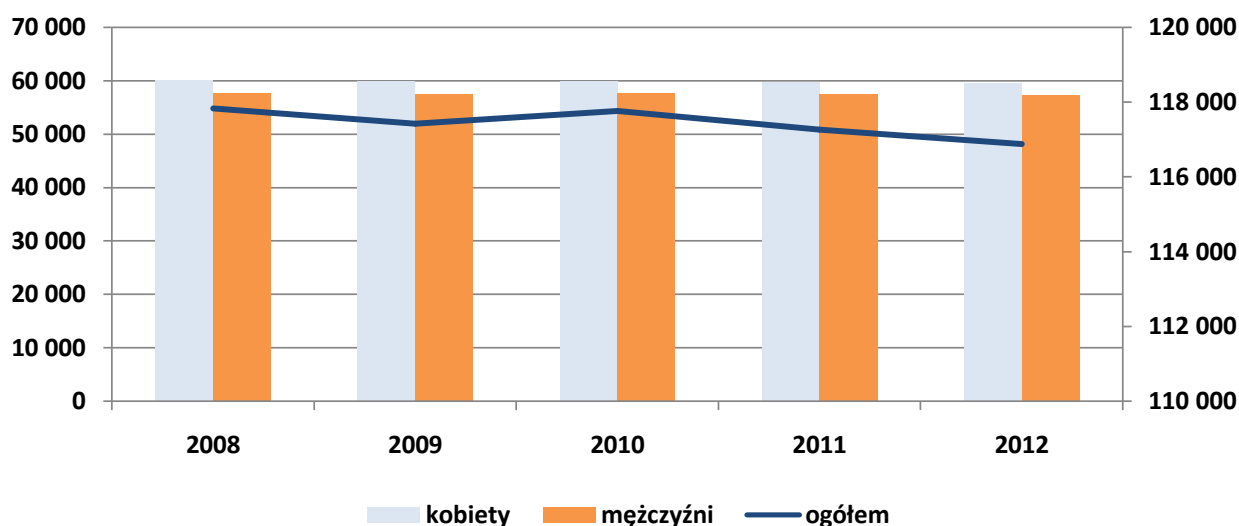
WYKRES 1. UDZIAŁ LUDNOŚCI GMIN W OGÓLNEJ LICZBIE LUDNOŚCI POWIATU RADOMSZZAŃSKIEGO (STAN NA GRUDZIEŃ 2012 R.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: dane Głównego Urzędu Statystycznego, www.stat.gov.pl

Największa liczba ludności zamieszkuje miasto Radomsko (47 947 osób, co stanowi 41% wszystkich mieszkańców Powiatu Radomszczańskiego) oraz gminę Przedbórz (7455 osób, 6,4% ogółu mieszkańców). Najmniej zaludnioną gminą jest gmina Masłowice (4274 osób, 3,7% ogółu mieszkańców). Zmiany liczby ludności Powiatu Radomszczańskiego przedstawia wykres.

WYKRES 2. LICZBA LUDNOŚCI W POWIECIE RADOMSZZAŃSKIM (OD GRUDNIA 2008 R. DO GRUDNIA 2012 R.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: dane Głównego Urzędu Statystycznego, www.stat.gov.pl

Jak pokazano na powyższym wykresie, liczba ludności Powiatu Radomszczańskiego od 2008 roku ciągle spada. Dotyczy to zarówno mężczyzn, jak i kobiet. Zjawisko to jest związane z ujemnym poziomem przyrostu naturalnego oraz ujemnym saldem migracji wewnętrznych i zagranicznych.

TABELA 14. WSKAŹNIK PRZYROSTU NATURALNEGO I SALDA MIGRACJI POWIATU RADOMSZCZAŃSKIEGO (OD GRUDNIA 2008 R. DO GRUDNIA 2012 R.)

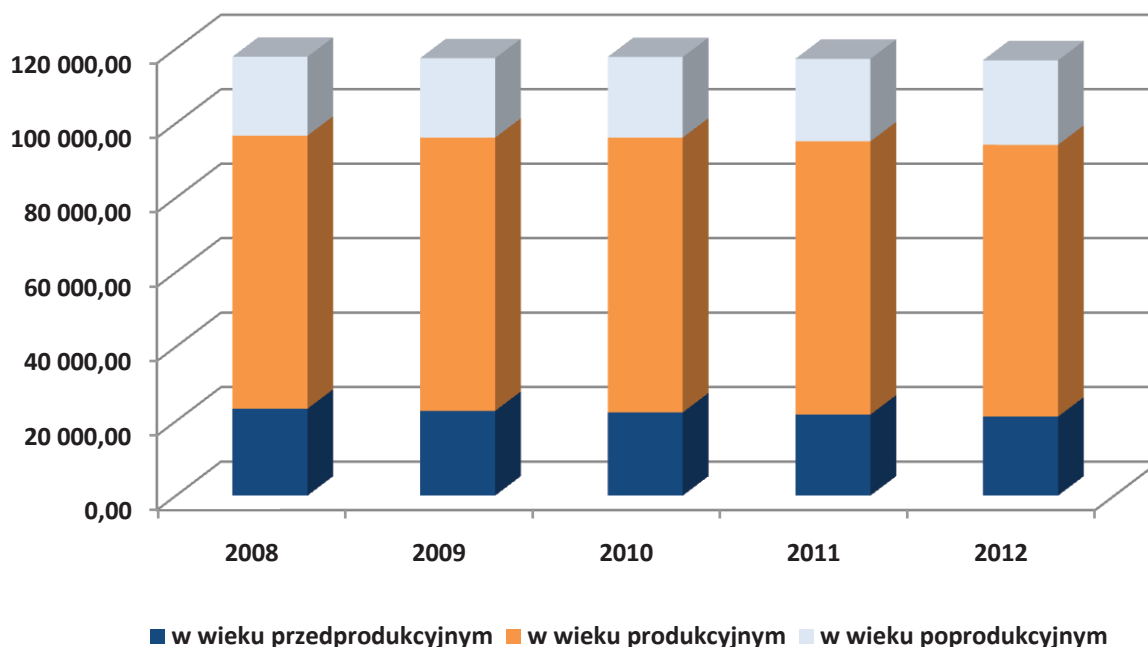
Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012
przyrost naturalny	-1,5	-2,5	-3,1	-3	-2,6
saldo migracji wewnętrznych	-185	-58	-228	-124	-145
saldo migracji zagranicznych	-28	1	-18	-19	-33

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: dane Głównego Urzędu Statystycznego, www.stat.gov.pl

W powiecie radomszczańskim widoczny jest niż demograficzny, co oznacza, że społeczeństwo ma tendencję starzejącą. Dla Powiatu nie jest to korzystna sytuacja. Jedynie w gminie Kodrąb w 2012 r. odnotowano dodatni przyrost naturalny (1,3). Najniższy przyrost naturalny odnotowano w gminie Gidle (-6,4), Żytno (-4,6) oraz Przedbórz (-3,4). W pozostałych gminach był on również ujemny, ale jego wartości nie były aż tak niskie (przyrost naturalny kształtował się w granicach od -0,9 do -2,9).

W ostatnim czasie zauważalne są emigracje zagraniczne oraz migracje wewnętrzne (w tym również ludzi młodych), które nasilają się z powodu braku atrakcyjnych miejsc pracy.

WYKRES 3. STRUKTURA WIEKOWA LUDNOŚCI POWIATU RADOMSZCZAŃSKIEGO (OD GRUDNIA 2008 R. DO GRUDNIA 2012 R.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Dane Głównego Urzędu Statystycznego, www.stat.gov.pl

Spółeczność powiatu jest stosunkowo młoda. Ludność w wieku produkcyjnym stanowi 66%, a 15% stanowi ludność w wieku przedprodukcyjnym. Pozostała część – 19% – przypada w udziale ludności w wieku poprodukcyjnym. Struktura wiekowa mieszkańców wskazuje na niepokojące zjawisko starzenia się społeczeństwa, widoczne zresztą w całym kraju.

Na 100 osób w wieku produkcyjnym w powiecie radomszczańskim przypada 60,2 osób w wieku nieprodukcyjnym (przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym). Odpowiedni wskaźnik obciążenia demograficznego dla województwa łódzkiego wynosi 59 osób, a dla Polski 56,6 osób.

1.1.3. GMINY POWIATU RADOMSZCZAŃSKIEGO²¹

Miasto Radomsko

- informacje ogólne – miasto powiatowe położone w centralnej Polsce, liczba osób zameldowanych wynosi prawie 48 tys.;
- komunikacja – najważniejszym korytarzem komunikacyjnym w mieście są drogi krajowe nr 42 (DK 42) i droga krajowa nr 91 (DK 91); DK 42 łączy się z drogą krajową nr 1, będącą częścią budowanej autostrady A1 (Gdańsk–Łódź–Częstochowa–Gliwice–Gorzyczki); przez miasto przebiega także linia kolejowa Katowice–Warszawa;
- gospodarka – na terenie miasta znajduje się Łódzka Specjalna Strefa Ekonomiczna – podstrefa Radomsko oraz Radomszczańska Strefa Ekonomiczna – tereny inwestycyjne Radomsko. Miasto ma charakter przemysłowy ze względu na dużą liczbę położonych na jego terenie zakładów przemysłowych;
- cechy specyficzne – Miasto prowadzi bardzo rozbudowaną działalność kulturalną, przede wszystkim w ramach Miejskiego Domu Kultury, Miejskiej Biblioteki Publicznej i Muzeum Regionalnego im. Stanisława Sankowskiego.

Gmina Kamieńsk

- informacje ogólne – gmina położona jest w północnej części powiatu radomszczańskiego w dorzeczu Widawki – dopływu Warty oraz częściowo Pilicy; gmina zajmuje obszar ponad 9 600 ha; w gminie zameldowanych jest około 6 100 osób;
- komunikacja – przez teren gminy przebiega droga krajowa nr 1 (DK 1) łącząca Śląsk, Warszawę, Łódź i Gdańsk; jak również linia kolejowa relacji Śląsk–Warszawa;
- gospodarka – dominuje rolnicza działalność gospodarcza, ponadto jej mieszkańcy znajdują pracę w zakładach przemysłu rolnego i spożywczego;
- cechy specyficzne – w krajobrazie gminy dominuje masywne wzniesienie, które jest pozostałością po kopalni odkrywkowej *Bełchatów*, nazwane *Górq Kamieńsk*; jest to miejsce lokalizacji farmy wiatrowej, dodatkowo na zboczach wzniesienia funkcjonuje nartostrada.

Gmina Przedbórz

- informacje ogólne – położona jest we wschodniej części powiatu radomszczańskiego w dolinie rzeki Pilicy u podnóża Gór Świętokrzyskich, w otoczeniu Przedborskiego Parku Krajobrazowego; powierzchnia gminy obejmuje obszar prawie 19 000 ha, na terenie gminy zameldowanych jest około 7 500 osób;
- komunikacja – przez gminę przebiega droga krajowa nr 42 (DK 42);
- gospodarka – w lokalnej gospodarce dominuje rolnictwo oraz produkcja żywności, relatywnie rozwinięty jest także przemysł przetwórstwa drzewnego oraz leśnictwo; w ostatnich latach rozwija się także branża turystyczna, w tym agroturystyka.

Gmina Dobryzycze

- informacje ogólne – gmina położona jest w północnej części powiatu radomszczańskiego; zajmuje powierzchnię prawie 5100 ha, w gminie zameldowanych jest blisko 4400 osób;
- komunikacja – przez gminę przebiega droga krajowa nr 1 (DK 1);
- gospodarka – na terenie gminy rozwija się branża turystyczna, głównie w dorzeczu rzek Kręcica i Widawka; dominuje produkcja rolna, a miejsca pracy generowane są także przez zakłady przemysłowe.

Gmina Gidle

- informacje ogólne – gmina położona jest na południe od Radomska; obejmuje obszar prawie 11 600 ha; na terenie gminy zameldowanych jest blisko 6400 osób;
- komunikacja – przez gminę przebiega droga krajowa nr 91 (DK 91);
- gospodarka – dominuje rolnicza działalność gospodarcza, coraz większego znaczenia nabiera turystyka kulturowa, w tym sakralna;
- cechy specyficzne – gmina słynie przede wszystkim z zabytków sakralnych; główną atrakcją jest kościół przebudowany w XVII wieku, zaliczany do najstarszych zabytków sakralnych w Polsce.

Gmina Gomunice

- informacje ogólne – gmina położona jest w północnej części powiatu radomszczańskiego w dorzeczu Widawki, będącego dopływem Warty; gmina zajmuje obszar blisko 6250 ha, a liczba osób zameldowanych wynosi ponad 600;

²¹ Dane Głównego Urzędu Statystycznego – stan na grudzień 2012 r.

- komunikacja – przez gminę przebiega droga krajowa nr 91 (DK 91);
- gospodarka – dominuje branża rolnicza oraz rolno-spożywcza, na terenie gminy są także zlokalizowane zakłady przemysłowe.

Gmina Kobile Wielkie

- informacje ogólne – gmina położona jest w niewielkiej odległości od Radomska; zajmuje blisko 10 200 ha, zameldowanych jest 4 500 osób;
- gospodarka – dominują przedsiębiorstwa sektora rolnego, w tym działające w formie spółdzielni rolniczych;
- komunikacja – gmina położona jest w znacznej odległości od istotnych korytarzy transportowych, o poziomie i jakości transportu drogowego decyduje sieć dróg powiatowych i gminnych;
- cechy specyficzne – w gminie prężnie rozwija się działalność kulturalna, którą prowadzi głównie Wiejski Dom Kultury.

Gmina Kodrąb

- informacje ogólne – gmina położona jest między Radomskiem a Przedborzem; zajmuje powierzchnię blisko 10600 ha, w gminie zameldowanych jest około 4700 mieszkańców;
- komunikacja – przez gminę przebiega droga krajowa nr 42 (DK 42);
- gospodarka – gmina ma charakter typowo rolniczy, dominuje produkcja rolno-spożywcza; w południowej części gminy zlokalizowane są tereny atrakcyjne rekreacyjnie, toteż możliwy jest rozwój turystyki;
- cechy specyficzne – na terenie gminy znajduje się korytarz ekologiczny o znaczeniu krajowym łączący Wartę z Pilicą wg systemu przyrody ECONET i CORINE.

Gmina Łgota Wielka

- informacje ogólne – gmina położona jest w zachodniej części powiatu radomszczańskiego, zajmuje powierzchnię niewiele ponad 6 300 ha, na terenie gminy zameldowanych jest blisko 4400 osób;
- komunikacja – gmina zlokalizowana jest w obszarze oddziaływania drogi krajowej nr 1 (DK 1);
- gospodarka – dominuje działalność rolnicza.

Gmina Ładzice

- informacje ogólne – gmina położona jest w zachodniej części powiatu radomszczańskiego nad rzeką Wartą; powierzchnia gminy wynosi blisko 8280 ha, na terenie gminy zameldowanych jest 4905 osób;
- komunikacja – przez gminę przebiega droga krajowa nr 42 (DK 42) oraz droga krajowa nr 1 (DK 1);
- gospodarka – dominuje działalność rolnicza; walory przyrodniczo-krajobrazowe i kulturowe predestynują gminę do rozwoju turystyki, w tym przede wszystkim turystyki wodnej.

Gmina Masłowice

- informacje ogólne – gmina położona jest we wschodniej części powiatu radomszczańskiego; powierzchnia gminy zajmuje około 11 600 ha, zameldowanych jest około 4300 osób;
- komunikacja – przez gminę przebiega droga krajowa nr 42 (DK 42);
- gospodarka – dominuje działalność rolnicza, głównie w zakresie przetwórstwa rolno-spożywczego i mięsnego; pozostała działalność gospodarcza jest na relatywnie niskim poziomie rozwoju.

Gmina Radomsko

- informacje ogólne – gmina składa się z dwóch części oddzielonych od siebie terenem Miasta Radomska, bez wspólnej granicy; powierzchnia gminy wynosi ponad 8570 ha, zameldowanych jest ponad 5600 mieszkańców;
- komunikacja – przez teren gminy przebiega droga krajowa nr 1 (DK 1), droga krajowa nr 91 (DK 91) oraz droga krajowa nr 42 (DK 42);
- gospodarka – dominuje działalność rolnicza, pozarolnicze formy działalności gospodarczej są stosunkowo słabo rozwinięte, wyjątkiem jest branża meblarska, która stanowi potencjał endogeniczny gminy.

Gmina Wielgomłyny

- informacje ogólne – gmina położona jest w południowo-wschodniej części powiatu radomszczańskiego, jej granice wyznaczają jednocześnie granice województw łódzkiego; gmina zajmuje powierzchnię około 12300 ha, zameldowanych jest nieco ponad 4700 osób;
- gospodarka – dominuje działalność rolnicza, w tym głównie uprawna;
- cechy specyficzne – w gminie silna jest tradycja sztuki ludowej, w miejscowościach Krzętów i Zagórze wykonywane są przedmioty obrzędowe.

Gmina Żytno

- informacje ogólne – gmina położona jest w południowej części powiatu radomszczańskiego i zajmuje obszar około 19760 ha, w gminie zameldowanych jest prawie 5400 osób;
- gospodarka – dominuje działalność rolnicza, w tym głównie hodowlana; relatywnie dobrze rozwinięte są usługi i handel.

1.2. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

1.2.1. KLIMAT

Obszar Powiatu Radomszczańskiego leży w strefie klimatu nizin środkowopolskich. Cechy charakterystyczne tego klimatu to:

- średnie wieloletnie temperatury powietrza w regionie wahają się w granicach 7,6-10,5°C;
- wielkość opadów atmosferycznych na terenie Powiatu jest dość zróżnicowana i waha się w granicach od 550 do 650 mm, w zależności od ukształtowania terenu;
- okres wegetacyjny rosnących tu roślin trwa około 210 dni;
- w ciągu całego roku w regionie przeważają wiatry z kierunku zachodniego i południowo-zachodniego. Dość znaczący jest też udział wiatrów wschodnich i południowo-wschodnich. Przeważają wiatry słabe, w granicach 2-5 m/s. Północno-zachodnia część Powiatu Radomszczańskiego znajduje się w II strefie według mapy wietrzności IMiGW Wł, która jest określana jako korzystna do instalacji turbin wiatrowych. Średnia prędkość wiatru w strefie II na wysokości 20 m n.p.g. wynosi 4,5-5 m/s. Pozostała część Powiatu również ma predyspozycje do instalacji turbin wiatrowych;
- występowanie ostrych fal mrozu w marcu, kwietniu i maju, co powoduje często duże straty w rolnictwie regionu;
- zmiany klimatyczne (nie tylko na terenie Powiatu, ale też w Polsce i całej Europie) i występujące w związku z tym anomalie pogodowe: huragany, trąby powietrzne, duże wahania temperatury, gwałtowne opady i długotrwałe susze;
- inwersje termiczne na obszarach nizinnych, co przyczynia się do stagnacji chłodnego powietrza, zwiększenia frekwencji występowania mgieł i przymrozków przygruntowych, a także podwyższenia stopnia uwilgotnienia.

1.2.2. GLEBY

Z uwagi na przeważający charakter rolniczy większości obszaru powiatu istotnym elementem środowiska są gleby. W powiecie radomszczańskim brak jest gleb klasy I, natomiast gleby klasy II występują tylko na terenie gminy Masłowice (1%), Kobbiele Wielkie (0,5%), Wielgomłyny (0,1%) i Żytno (0,1%). Najwyższy udział procentowy gleb średnich zaliczanych do III i IV klasy bonitacyjnej występuje w gminie Lgota Wielka (55,9%), a także w gminach: Masłowice, Kodrąb, Kobbiele Wielkie i Wielgomłyny (ponad 50%). W gminie Przedbórz udział gleb średnich stanowi 18,6% ogólnej powierzchni gruntów rolnych. Zdecydowana większość gleb rolniczych powiatu należy do słabych i bardzo słabych. Są to grunty o ograniczonych możliwościach produkcji rolniczej (głównie uprawia się na nich żyto, owies, łubin, częściowo ziemniaki) i bardzo niskim potencjale urodzajności. Gleby słabe klas V, VI i VIz w gminie Przedbórz stanowią 81,4%, a w gminach Gomunice, Kamieńsk i Gidle około 70%.

1.2.3. WODY

Powiat radomszczański pod względem hydrograficznym podzielony jest linią wododziału Wisły i Odry – granicą pomiędzy regionem wodnym Warty i regionem wodnym środkowej Wisły. Dział ten wyznaczają zlewnie cieków II rzędu: Pilicy i Warty.

Z uwagi na wododziałowe położenie sieć hydrograficzna powiatu charakteryzuje się znaczną ilością cieków krótkich, często o małych przepływach, które na wielu odcinkach – zwłaszcza latem – wysychają. Niewielka jest ilość wód stojących. Największymi rzekami powiatu są: Pilica i Warta.

Do zlewni Pilicy zaliczamy następujące cieki wodne: Pilicę, Czarną Włoszczowską, Baryczkę, Łapczynkę, Biestrykówkę, Strugę spod Ochotnika i Luciążę. Do zlewni rzeki Warty zaliczamy następujące cieki wodne: Wartę, Wiercicę, Radomkę i Widawkę.

W powiecie radomszczańskim nie ma większych naturalnych zbiorników wodnych. Wody stojące stanowią: zespoły stawów rybnych, podmokłe tereny torfowo-bagienne oraz zbiorniki systemów melioracyjnych. Całkowita retencja zlewni jest uzupełniana również przez tzw. małą retencję.

Na terenie powiatu występują trzy użytkowe poziomy wód podziemnych. Największy udział w zasobach eksploatacyjnych wód podziemnych ma poziom kredowy i czwartorzędowy. W poziomie kredy dolnej występują wody geotermalne (temperatura 55-63°C).

Ważnym zasobem gospodarczym są tzw. Główne Zbiorniki Wód Podziemnych (GZWP). Cały obszar powiatu leży w obrębie Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 409 Niecka Miechowska. Skały górnej kredy, wykształcone jako margle, opoki i gazy, stanowią zbiornik wód podziemnych o charakterze szczelinowo-porowym, o klasie jakości wody Ia, Ib, Ic. Ze względu na szczególne znaczenie gospodarcze, a jednocześnie zagrożenie degradacją, w granicach GZWP wyznaczono obszar wymagający najwyższej ochrony (ONO) oraz obszar wymagający wysokiej ochrony (OWO).

Na głębokości ok. 2000 m pod całym obszarem powiatu radomszczańskiego rozciągają się pokłady wód geotermalnych należące do szczecińsko-łódzkiej warstwy geotermalnej. Pokłady te mają temperaturę od 80 do 120°C.

1.2.4. SUROWCE NATURALNE

Teren powiatu radomszczańskiego jest dość zasobny w surowce mineralne. Rozpoznano tutaj 83 złoża występujące na terenie 12 gmin, w tym:

- gmina Dobryszycy – 9 złóż (piaski, żwiry, surowce do prac inżynierskich);
- gmina Gidle – 3 złoża (piaski);
- gmina Gomunice – 3 złoża (piaski i torfy);
- gmina Kamieńsk – 15 złóż (węgiel brunatny, piaski, żwiry, torfy);
- gmina Kodrąb – 7 złóż (piaski, żwiry, kamień łamany i bloczny, wapienie i margle);
- gmina Kobile Wielkie – 6 złóż (piaski);
- gmina Lgota Wielka – 3 złoża (piaski i surowce ilaste ceramiki budowlanej);
- gmina Ładzice – 12 złóż (piaski, żwiry);
- gmina Masłowice – 3 złoża (wapienie i margle, węgiel brunatny);
- gmina Przedbórz – 4 złoża (węgiel brunatny, piaski, wapienie i margle);
- gmina Wielgomłyny – 12 złóż (kamień łamany i bloczny, ropy do produkcji ceramiki budowlanej, piaski);
- gmina Żytno – 7 złóż (piaski, ropy do produkcji ceramiki budowlanej, piaski kwarcowe).

Na terenie powiatu występują: surowce energetyczne (węgiel brunatny), surowce skalne, surowce ilaste, surowce węglanowe, kruszywo naturalne i torfy. Zdecydowana większość złóż to złoża pospolite, a ich eksploatacja realizowana jest metodami odkrywkowymi. W 2011 roku eksploatowano 29 złóż, a wydobycie wyniosło łącznie 25 657 tys. m³ (według PIG-PIB).

Najważniejszą z gospodarczego punktu widzenia kopaliną jest węgiel brunatny. Występuje w postaci udokumentowanych złóż, z których największe skupione są w Zagłębiu Bełchatowskim powstałym w zapadisku tektonicznym w obrębie serii osadów miocenowych. Zagłębie tworzą trzy złoża: Szczerców, Bełchatów i Kamieńsk, z których dwa ostatnie znajdują się częściowo w obrębie powiatu radomszczańskiego. Eksploatacja prowadzona jest obecnie na złożach Bełchatów i Szczerców.

1.2.5. LASY

Lasy na terenie powiatu rozłożone są nierównomiernie – największe ich kompleksy znajdują się w centralnej, południowej i wschodniej części powiatu. Najbardziej zalesione gminy powiatu to: Żytno, Przedbórz, Kamieńsk, Gomunice, a najmniej: Lgota Wielka, Dobryszycy, Kodrąb i Masłowice.

Lesistość powiatu radomszczańskiego wynosi 30,4%. Jest to wartość większa niż lesistość województwa łódzkiego – 21,2%, i kraju – 29,3%.

Największy udział w strukturze własnościowej gruntów leśnych mają grunty leśne i lasy publiczne – zajmują one 33 126,1 ha powierzchni (74%). Grunty leśne prywatne natomiast zajmują powierzchnię 11 647 ha (26%).

W lasach powiatu radomszczańskiego zdecydowanie przeważają siedliska świeże, zajmujące ponad 70% powierzchni. Siedliska wilgotne zajmują około 15%, natomiast bagienne i łąkowe – około 4%. Najwięcej jest siedlisk lasu mieszanego świeżego, boru mieszanego świeżego, boru mieszanego wilgotnego i lasu świeżego. Gatunkiem panującym w lasach powiatu jest sosna (około 80%). Pozostałe gatunki o znaczącym udziale to olcha, brzoza, dąb, modrzew i świerk. Występują także: klon, wiąz, jesion, akacja, osika, lipa i wierzba.

Najniższe piętro lasu tworzą rośliny runa leśnego. Z uwagi na prowadzoną na tym obszarze od dawna gospodarkę leśną nie jest ono tak zróżnicowane biologicznie jak w odpowiednich lasach naturalnych. Im starszy drzewostan, tym zróżnicowanie gatunkowe runa większe i bardziej typowe dla siedliska. Najmniej zróżnicowane są runa w młodnikach.

1.2.6. PARKI KRAJOBRAZOWE I REZERWATY

Bioróżnorodność Powiatu Radomszczańskiego na tle innych jednostek administracyjnych jest wysoka. Najcenniejsze obiekty i obszary przyrodnicze zostały objęte różnorodną ochroną prawną.

TABELA 15. FORMY OCHRONY PRZYRODY NA TERENIE POWIATU RADOMSZZAŃSKIEGO (STAN NA GRUDZIEŃ 2012 R.)

Forma ochrony	Ilość	Powierzchnia [ha]	% powierzchni Powiatu
Rezerwaty przyrody	6	789,2	0,5
Obszary chronionego krajobrazu	3	13 973,7	9,7
Parki krajobrazowe	1	5710	3,9
Użytki ekologiczne	130	145,4	0,1
Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe	1	3,9	0,003
Pomniki przyrody (w szt.)	287	–	–
Natura 2000: Specjalne Obszary Ochrony Siedlisk Obszary Specjalnej Ochrony Ptaków	7	–	–

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: dane Głównego Urzędu Statystycznego, www.stat.gov.pl

Na terenie Powiatu Radomszczańskiego znajdują się następujące rezerwaty przyrody:

- „Czarna Różga” – florystyczny i leśny rezerwat położony w gminie Przedbórz, po wschodniej stronie Paśma Przedborsko-Małogoskiego, w pobliżu miejscowości Żeleznica. Został utworzony w granicach Przedborskiego Parku Krajobrazowego w celu zachowania – ze względów naukowych i dydaktycznych – naturalnych ekosystemów wilgotnych lasów liściastych z licznymi drzewami pomnikowymi oraz gatunkami rzadkich chronionych roślin zielnych;
- „Dębowiec” – rezerwat florystyczny i leśny w sąsiedztwie miejscowości Silniczka (gmina Żytno). Rezerwat utworzono w celu zachowania – ze względów naukowych i dydaktycznych – naturalnego fragmentu grądu z lipą szerokolistną na krańcach zasięgu i łągi wiązowo-jesionowego z rzadkimi roślinami zielnymi;
- „Góra Chełmo” – rezerwat krajobrazowy i przyrody nieożywionej w miejscowości Chełmo, w gminie Masłowice. Rezerwat obejmuje szczyt i fragmenty zboczy Góry Chełmo (323 m n.p.m.) – jednego z najwyższych wzniesień województwa łódzkiego. Rezerwat utworzono w celu zachowania ze względów naukowych, dydaktycznych i krajobrazowych wzniesienia porośniętego lasem mieszanym, zbudowanego z piaskowców albskich i dolnokredowych, będącego ostańcem denudacyjnym oraz znajdującego się na nim grodziska z X wieku, z czterema pierścieniami wałów (były to prawdopodobnie umocnienia obronne albo miejsce kultu). Rezerwat ten jest jednym z nielicznych miejsc w Polsce, gdzie można odnaleźć stary drzewostan klonowo-jaworowy;
- „Jasień” – rezerwat florystyczny i leśny położony na południe od miejscowości Jasień, w gminie Kobbiele Wielkie, powołany w celu ochrony naturalnego siedliska cisa pospolitego;
- „Kobbiele Wielkie” – florystyczny i leśny rezerwat utworzony w gminie Kobbiele Wielkie, na wschód od Radomska. Rezerwat utworzono w celu zachowania, ze względów naukowych i dydaktycznych, fragmentu naturalnego lasu sosnowo-dębowo-jodłowego (jedlina świętokrzyska z elementami flory górskiej);
- „Piskorzeniec” – rezerwat torfowiskowy położony jest na południe od wsi Piskorzeniec, w gminie Przedbórz. Ochroną objęte są tu ekosystemy bagiennych lasów i torfowisk, staw „Duży”, na którym prowadzona jest gospodarka rybacka, i zarośnięty szuwarami staw „Bolesław”. Wokół całego torfowiska rośnie bór bagieny.

Na terenie Powiatu Radomszczańskiego znajduje się Przedborski Park Krajobrazowy, który zajmuje tereny gmin Przedbórz, Masłowice, Wielgomłyny, Żytno. Obejmuje obszar byłej Puszczy Pilickiej – torfowiska, podmokłe łągi, olsy bagienne, grądy, wiekowe dąbrowy i buczyny, bory sosnowe, łąki, wrzosowiska, murawy kserotermiczne oraz starorzecza Pilicy. Ponadto północne krańce gminy Przedbórz leżą w obrębie otuliny Sulejowskiego Parku Krajobrazowego. Został on utworzony w celu ochrony szczególnych wartości przyrodniczych, krajobrazowych i historyczno-kulturowych środkowego odcinka Pilicy (pomiędzy Przedborzem a Sulejowem i terenów wokół Zalewu Sulejowskiego).

1.2.7. INNE FORMY OCHRONY

Poza rezerwatami przyrody i parkiem krajobrazowym na terenie Powiatu Radomszczańskiego znajdują się także obszary chronionego krajobrazu:

- Przedborski Obszar Chronionego Krajobrazu – znajduje się na terenie gmin: Kobbiele Wielkie, Masłowice, Przedbórz, Wielgomłyny i Żytno. Obszar ten ma z założenia pełnić funkcję ochronną wobec Przedborskiego Parku Krajobrazowego, jako że powstał z jego otuliny. Charakteryzuje się krajobrazem rolniczym i w niewielkim stopniu obejmuje ekosystemy leśne;
- Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Widawki – znajduje się na terenie gmin: Dobryszycy, Gomunice, Kamieńsk, Kodrąb, Kobbiele Wielkie, Masłowice i Wielgomłyny. Utworzony ze względu na ochronę doliny rzeki Widawki z wartościowymi siedliskami i zbiorowiskami roślinnymi, a także ochronę koryta rzeki Widawki stanowiącej naturalny ciek wodny, korytarz ekologiczny łączący dolinę Warty z doliną Pilicy;
- Piliczański Obszar Chronionego Krajobrazu – obejmuje gminy: Przedbórz, Kobbiele Wielkie, Masłowice, Wielgomłyny i Żytno. Tereny te chronione są ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem, a także pełnią funkcję korytarzy ekologicznych.

Na terenie Powiatu, w gminie Przedbórz utworzony został Zespół Przyrodniczo-Krajobrazowy „Majowa Góra”. Obejmuje on wzgórze o wysokości 235 m. n.p.m., zbudowane z piaskowców oraz wapieni. Jego środek przecięty jest wąwozem, który powstał na skutek wydobywania kamienia piaskowego na potrzeby budownictwa. Rosną tu zbiorowiska murawowe z rzadkimi gatunkami roślin: sasanką wiosenną, koniczyną długokłosową, dzwonkiem syberyjskim i dziewięciszem pospolitym.

Na obszarze Powiatu Radomszczańskiego (w jego części) ustanowiono następujące obszary sieci Natura 2000:

- Dolina Górnej Pilicy (gminy: Przedbórz, Wielgomłyny, Żytno),
- Dolina Środkowej Pilicy (Gmina: Przedbórz),
- Cisy w Jasieniu (gmina Kobbiele Wielkie),
- Las Dębowiec (gmina Żytno),
- Łąka w Bęczkowicach (gmina Masłowice),
- Ostoja Przedborska (gmina Przedbórz),
- Torfowiska Żytno-Ewina (gminy: Żytno, Gidle).

Na obszarze Powiatu Radomszczańskiego znajduje się 130 użytków ekologicznych, położonych w gminach:

- Gomunice – 2 użytki (bagna),
- Kamieńsk – 4 użytki (bagna, oczko wodne, zbiornik wodny, trzcinowisko),
- Kobbiele Wielkie – 12 użytków (bagna, w tym jedno śródleśne),
- Kodrąb – 3 użytki (bagna),
- Masłowice – 2 użytki (bagna),
- Przedbórz – 74 użytki (bagna śródleśne, torfowiska, łąki śródleśne, samosiew tarniny, zakrzewienia śródpolne),
- Radomsko (wiejska) – 25 użytków (bagna śródleśne),
- Kobbiele Wielkie – 1 użytek (bagno śródleśne),
- Wielgomłyny – 4 użytki (bagna).

Poza wymienionymi formami ochrony warto wspomnieć również o tym, że na terenie Powiatu istnieje 287 pomników przyrody, w tym 286 obiektów przyrody ożywionej (pojedyncze drzewa, grupy drzew, aleje) i jeden obiekt przyrody nieożywionej – gład narzutowy w gminie Przedbórz.

1.2.8. ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII

Na terenie Powiatu Radomszczańskiego istnieje znaczący potencjał związany z rozwojem nowoczesnych i przyjaznych dla środowiska źródeł energii, bazujących na istniejących zasobach. Przyjazne środowisku odnawialne źródła energii wykorzystywane są w 11 gminach i obejmują 39 elektrowni wiatrowych (najwięcej w gminie Kamieńsk – 15) oraz 44 źródła solarne (najwięcej w gminie Kamieńsk – 33). W niedalekiej przyszłości odnawialne źródła energii będą stanowiły w powiecie radomszczańskim istotny element nowoczesnej gospodarki energetycznej.

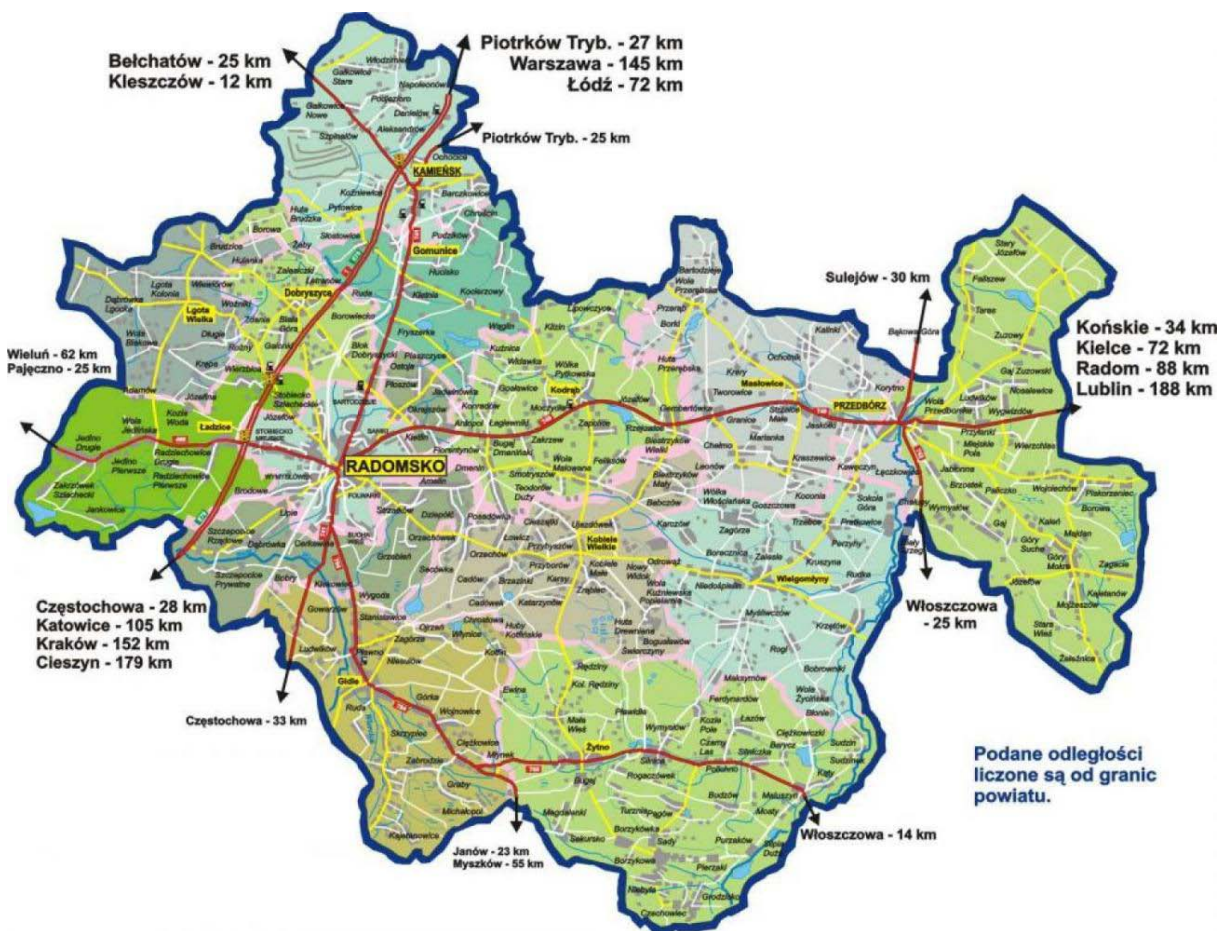
1.3. INFRASTRUKTURA KOMUNIKACYJNA

1.3.1. INFRASTRUKTURA DROGOWA

Powiat radomszczański cechuje korzystne położenie komunikacyjne. Zawdzięcza je przebiegającej przez swój obszar trasie szybkiego ruchu relacji Warszawa–Katowice oraz linii kolejowej łączącej Warszawę z Wiedniem. Przez powiat radomszczański przebiegają szlaki drogowe wschód-zachód i północ-południe relacji Gorzyczki–Łódź–Gdańsk, trasa szybkiego ruchu, która stanie się częścią budowanej autostrady. Usytuowanie powiatu obliguje do kształtowania układu drogowego, który przyszłościowo umożliwiłoby dogodne połączenia co najmniej w podstawowych kierunkach. W układzie komunikacyjnym powiatu istotną funkcję pełni sieć dróg:

- krajowych:
  - DK1 odgrywa szczególną rolę korytarza komunikacyjnego północ-południe, ze znacznym udziałem tranzytu przez teren powiatu,
  - DK91 jako alternatywa dla drogi DK1,
  - DK42 koncentruje ruch tranzytowy w kierunku wschód-zachód;
- wojewódzkich, uzupełniających sieć komunikacyjną dróg krajowych:
  - DW784 i DW785 w kierunku południowo-wschodnim,
  - DW484 w kierunku północno-zachodnim,
  - DW742 w kierunku północno-południowym;
- powiatowych, które są uzupełnieniem sieci dróg wyższej kategorii. Na terenie powiatu znajduje się 420 km dróg powiatowych o powierzchni twardej oraz 17 km o nawierzchni gruntowej;
- gminnych – na terenie powiatu znajduje się 550,7 km dróg gminnych o nawierzchni twardej (454,3 km o nawierzchni twardej ulepszonej) oraz 258,3 km o nawierzchni gruntowej.

RYSUNEK 2. POŁĄCZENIA KOMUNIKACYJNO-DROGOWE NA TERENIE POWIATU RADOMSZZAŃSKIEGO

Źródło: www.radomszczański.pl

Należy nadmienić, że drogi Powiatu w obecnym stanie nie spełniają wymogów technicznych, dlatego założeniem perspektywnym dla układu drogowego jest modernizacja i uzupełnianie sieci dróg powiatowych w najbliższych latach. Wydatki Powiatu Radomszczańskiego na infrastrukturę drogową w latach 2007-2013 zostały przedstawione w poniższej tabeli.

TABELA 16. WYDATKI POWIATU (WŁASNE + ZEWNĘTRZNE) NA INWESTYCJE DROGOWE ZREALIZOWANE PRZEZ POWIAT RADOMSzcZAŃSKI W LATACH 2007-2013

rok/kwota	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Kwota (PLN)	4 663 106	4 146 894,23	10 173 991	15 409 007	7 679 918	774 080	2 537 132

Źródło: Starostwo Powiatowe w Radomsku

1.3.2. KOLEJ

Przez powiat radomszczański przebiega kolej (linia kolejowa nr 1) łącząca Warszawę Centralną z Katowicami, a dalej z Wiedniem. Na trasie, w Powiecie Radomszczańskim, znajdują się:

- 4 przystanki kolejowe (Bobry, Dobryzyce, Grzędów, Kamieńsk),
- 2 stacje kolejowe (Radomsko, Gomunice).

Poza Radomskiem na pozostałych stacjach w powiecie zatrzymują się tylko pociągi osobowe. Długość torów na terenie powiatu wynosi około 27 km.

1.4. PRZEDSIĘBIORSTWA

1.4.1. LICZBA PODMIOTÓW GOSPODARCZYCH ORAZ ICH STRUKTURA I SKALA DZIAŁALNOŚCI

Położenie powiatu radomszczańskiego w centralnej Polsce, pomiędzy Warszawą, a aglomeracją śląską, sprawia, że występują tutaj szczególnie dogodne warunki inwestycyjne. Dostępność komunikacyjną zapewnia przebiegająca przez teren powiatu trasa szybkiego ruchu relacji Warszawa–Katowice, szlaki drogowe: wschód-zachód (sieć dróg relacji Wrocław–Kielce) i północ-południe (autostrada A1 relacji: Gdańsk–Łódź–Częstochowa–Gliwice–Gorzyczyki) oraz linia kolejowa łącząca Warszawę z Wiedniem. Miasto Radomsko ma doskonały dostęp do międzynarodowych portów lotniczych: Warszawa–Okęcie, Katowice–Pyrzowice i Kraków–Balice. Na obszarze powiatu, w mieście Radomsko, istnieją tereny przeznaczone na cele inwestycyjne. Do największych z nich należą:

- podstrefa Łódzkiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej o pow. 25,5 ha (przy trasie DK 1) – przeznaczenie: działalność przemysłowa, usługowa;
- Radomszczańska Strefa Przemysłowa (przy trasie DK 1) o pow. 164 ha – przeznaczenie: działalność przemysłowa, usługowa oraz składowa;
- nieruchomość o pow. ok. 55 ha w pobliżu ulic Sucharskiego i Krasickiego – przeznaczenie: działalność przemysłowa, usługowa składowa oraz rzemieślnicza.

Obszary te stanowią duży atut w działaniach o pozyskanie zewnętrznego kapitału inwestycyjnego. Ponadto w większości gmin istnieją obszary, na których mogą być lokalizowane inwestycje gospodarcze. Do najważniejszych należą:

- sztuczne zwałowisko powstałe w wyniku działalności kopalni odkrywkowej „Bełchatów” nazwane „Górą Kamieńsk”. Przeznaczenie terenu to: sport, rekreacja, usługi hotelowe. Na jednym ze szczytów istnieje nartostrada, tor saneczkowy, wyciąg krzesełkowy oraz farma wiatrowa;
- teren w obrębie miasta Przedbórz o pow. 16 ha z przeznaczeniem na cele rekreacyjno-wypoczynkowe, ze zbiornikiem wodnym o powierzchni lustra wody 11 ha;
- kompleks wodno-leśny w gminie Wielgomłyny o powierzchni 23 ha, z lustrem wody o powierzchni 16,5 ha, z przeznaczeniem: gospodarstwo rybackie, turystyka i rekreacja.

Na terenie powiatu radomszczańskiego funkcjonuje wiele podmiotów gospodarczych. Ich liczbę w poszczególnych gminach przedstawia tabela.

TABELA 17. LICZBA PODMIOTÓW GOSPODARCZYCH DZIAŁAJĄCYCH W GMINACH POWIATU RADOMSZCZAŃSKIEGO
 (OD GRUDNIA 2010 R. DO GRUDNIA 2012 R.)

Gmina	Liczba podmiotów w 2010 r.	Liczba podmiotów w 2011 r.	Liczba podmiotów w 2012 r.
Dobryczyce	322	317	336
Gidle	432	416	402
Gomunice	304	286	302
Kamieńsk	330	316	303
Kobiele Wielkie	313	302	311
Kodrąb	239	232	246
Lgota Wielka	282	270	272
Ładzice	280	295	312
Masłowice	172	178	186
Przedbórz	595	560	565
Radomsko miasto	4629	4524	4643
Radomsko gmina wiejska	434	433	465
Wielgomłynny	224	232	226
Żytno	234	226	220
Powiat razem	8790	8587	8789

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: dane Głównego Urzędu Statystycznego, www.stat.gov.pl

Największa liczba podmiotów prowadzi działalność gospodarczą w mieście powiatowym – Radomsku (52,8% wszystkich podmiotów), oraz w gminie Przedbórz (6,4%). Najmniejsza liczba przedsiębiorców działa w gminach Masłowice (2,1%) i Żytno (2,5%).

Na przestrzeni lat liczba podmiotów ulega niewielkim zmianom. W 2011 roku zanotowano spadek ich ilości w 11 gminach powiatu radomszczańskiego. Rok później malała ona już tylko w 5 gminach, co może świadczyć o pozytywnym trendzie na przyszłość.

Na terenie powiatu radomszczańskiego funkcjonują głównie podmioty prywatne (96,2% wszystkich podmiotów). W liczbie tej przeważają osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (81,4% wszystkich podmiotów). Sektor publiczny stanowi jedynie 3,8% podmiotów gospodarczych. W powiecie radomszczańskim można wyróżnić dwa główne kierunki produkcji, tj. produkcję meblarską z największym podmiotem: Fabryką Mebli Giętych, drugim kierunkiem jest przetwórstwo metalu ze znaczącymi podmiotami: PPUH Konstalex Sp. z o.o. oraz Metalurgia S.A. Silny jest również sektor rolno-spożywczy z takim potentatem jak Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Radomsku. Bardzo dynamicznie rozwijają się sektory budownictwa i elektroniki. Warto również podkreślić rozwój „zagłębia produkcji opakowań”. Na terenie powiatu radomszczańskiego działalność prowadzi: Ball Packaging Europe Sp. z o.o. (jeden z czołowych europejskich producentów puszek do napojów), AQUILA Radomsko Sp. z o.o. (mająca największy potencjał produkcji i sprzedaży tektury falistej w formatach w Polsce), Isopak (jeden z europejskich liderów produkcji opakowań ze styropianu) oraz VPK Packaging Sp. z o.o. (wiodący w Europie Zachodniej producent opakowań z włókien pochodzących z recyklingu). Do pozostałych przedsiębiorstw, które zainwestowały w działalność na terenie powiatu, można zaliczyć m.in.: Leitz, Indesit, Jysk, Bora, Press-Glas, Frigo Logistics i Inkomet.

Ważnym podmiotem w rozwoju gospodarczym powiatu jest Regionalna Izba Przemysłowo-Handlowa w Radomsku oraz Cech Rzemieślników i Przedsiębiorców w Radomsku. Potencjalnym atutem rozwoju gospodarczego mogą być południowe tereny powiatu. Z racji dużej lesistości, położenia w dorzeczu Warty i Pilicy oraz zachowanych walorów przyrodniczych tereny te mogłyby być wykorzystane do stosunkowo taniej rekreacji i wypoczynku dla mieszkańców (emerytów) Śląska i Łodzi.

W planach rozwoju powiatu należy uwzględnić ewentualne projekty dotyczące odnawialnych źródeł energii, w tym te związane z geotermią. Dla gmin północnych powiatu atutem rozwojowym może być dostęp do taniej energii z Elektrowni Bełchatów.

Produkcja sprzedana przemysłu²² w powiecie radomszczańskim w 2012 r. wyniosła 1135 mln zł, co wskazuje na stały trend na przestrzeni ostatnich lat. Dla porównania wartość ta dla 2006 r. wyniosła 1187,5 mln zł.

1.5. ROLNICTWO

1.5.1. STRUKTURA POWIERZCHNI GRUNTÓW

Ogólna powierzchnia gruntów gospodarstw rolnych w powiecie radomszczańskim wynosi 77 284,3 ha, a więc stanowi 53,6% powierzchni całego powiatu. Najwięcej gruntów rolnych znajduje się w gminach Masłowice (10,9%) i Żytno (10,8%), a najmniej w gminie Gomunice (2,7%). Podział gruntów na kategorie został przedstawiony w tabeli.

TABELA 18. STRUKTURA UŻYTKOWANIA GRUNTÓW W POWIECIE RADOMSZCZAŃSKIM (STAN NA GRUDZIEŃ 2010)

Użytki rolne							Lasy i grunty leśne	Pozostałe grunty
pod zasiewami	grunty ugorowane	uprawy trwałe	ogródki przydomowe	łąki trwałe	pastwiska trwałe	pozostałe użytki rolne		
42 774,91	1820,92	620,55	117,72	12 506,77	1454,94	6374,06	7173,67	4440,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: dane Głównego Urzędu Statystycznego, www.stat.gov.pl

Największy udział w powierzchni gruntów mają użytki rolne pod zasiewami (55,3% gruntów) oraz łąki trwałe (16,2%). Najmniejszą część gruntów w powiecie stanowią ogródki przydomowe (0,2%) oraz uprawy trwałe, w tym sady (0,8%).

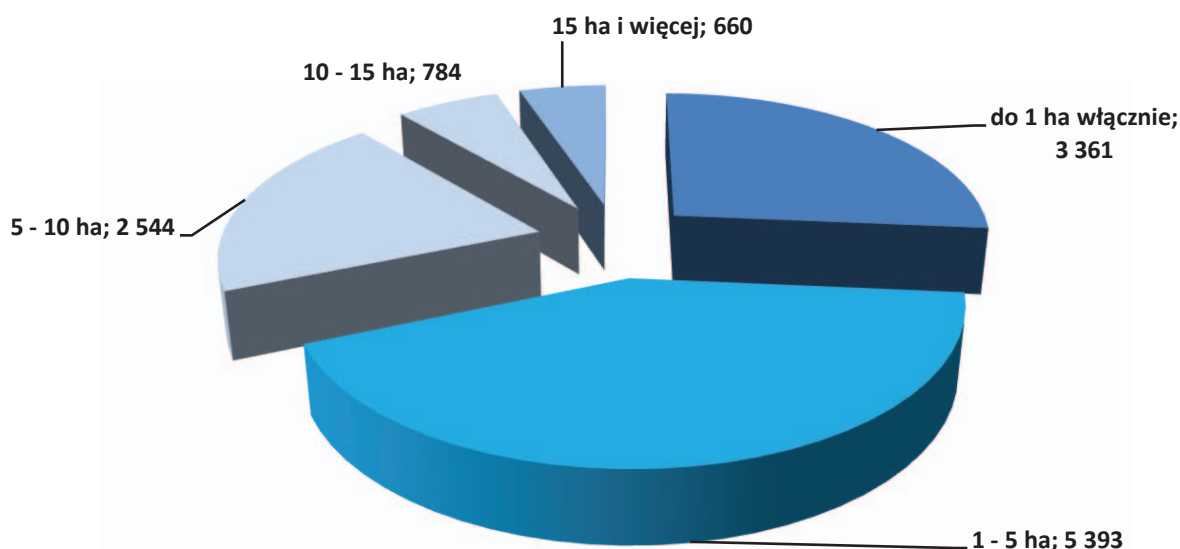
1.5.2. STRUKTURA GOSPODARSTW ROLNYCH

Rolnictwo, z uwagi na uwarunkowania historyczne, ilość osób z nim związanych oraz brak atrakcyjnej alternatywy gospodarczej, stanowi dla powiatu radomszczańskiego ważny (pomimo niekorzystnych warunków glebowo-klimatycznych) obszar gospodarczy. Najlepsze warunki klimatyczno-glebowe do produkcji rolnej charakteryzują gminę Radomsko, gminę Masłowice oraz gminę Lgota Wielka. Najgorsze natomiast występują na terenie gmin: Przedbórz, Gomunice i Gidle.

W powiecie radomszczańskim w 2010 roku funkcjonowało 12 742 gospodarstw rolnych. Największy udział w liczbie gospodarstw mają gospodarstwa o wielkości 1-5 ha (42% wszystkich gospodarstw, najczęściej w gminie Gidle – 10,6% gospodarstw o pow. 1-5 ha) oraz do 1 ha (26%, najczęściej w gminie miejskiej Radomsko – 21,6% gospodarstw o pow. do 1 ha). Najmniejszy udział cechuje gospodarstwa o wielkości 15 ha i więcej (5%). Najwięcej gospodarstw o takiej powierzchni znajduje się w gminie Masłowice (14,7% gospodarstw o pow. 15 ha i więcej) oraz gminie Wielgomłyny (13,3%).

²² Podstawowy miernik działalności gospodarczej (tj. działalności przemysłowej, budowlano-montażowej, transportowej i innej) przedsiębiorstw i firm przemysłowych. Wartość produkcji sprzedanej obejmuje głównie wartość sprzedanych na zewnątrz przedsiębiorstwa produktów oraz wartość produktów wytworzonych nie zaliczanych do sprzedaży, traktowanych na równi ze sprzedażą.

WYKRES 4. LICZBA GOSPODARSTW ROLNYCH WEDŁUG WIELKOŚCI DZIAŁAJĄCYCH W POWIECIE RADOMSZCZAŃSKIM W GRUDNIU 2010 R.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: dane Głównego Urzędu Statystycznego, www.stat.gov.pl

Pod względem zajmowanej powierzchni dominują gospodarstwa o wielkości 1-5 ha (32% całkowitej powierzchni gospodarstw). Najmniejszą powierzchnię zajmują gospodarstwa o wielkości 15 ha i więcej (3%). Gospodarstwa rolne powiatu radomszczańskiego specjalizują się w hodowli drobiu oraz trzody chlewnej, jak również produkcji mleka. Wśród zasiewów przeważają zboża (78,6%).

1.6. BEZROBOCIE

1.6.1. STOPA BEZROBOCIA

Analizując liczbę bezrobotnych oraz stopę bezrobocia w powiecie radomszczańskim na przestrzeni ostatnich kilku lat, można zaobserwować występującą ogólną tendencję spadkową wartości tych wskaźników o okresowym trendzie zmiennym. Dynamika i kierunek tych zmian jest tożsamy z obserwowanymi na poziomie krajowym i wojewódzkim.

TABELA 19. LICZBA BEZROBOTNYCH W POWIECIE RADOMSZCZAŃSKIM

Liczba bezrobotnych	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Suma [os.]	8787	5800	6848	6859	6980	7562

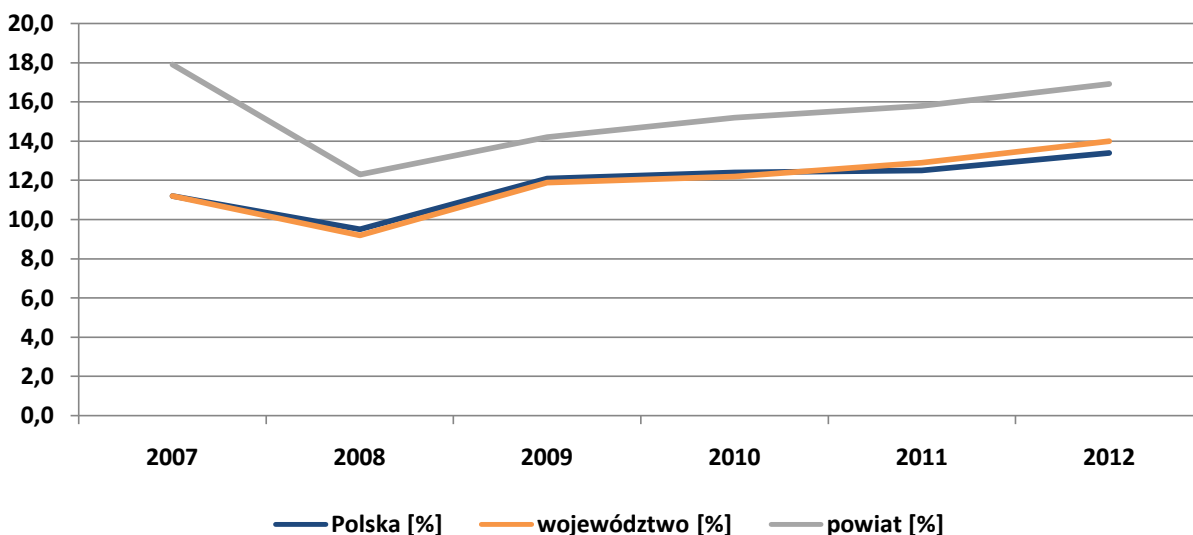
Źródło: Opracowanie własne na podstawie: dane Głównego Urzędu Statystycznego, www.stat.gov.pl

TABELA 20. STOPA BEZROBOCIA W POWIECIE RADOMSZCZAŃSKIM

Stopa bezrobocia rejestrowanego	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Polska [%]	11,2	9,5	12,1	12,4	12,5	13,4
województwo [%]	11,2	9,2	11,9	12,2	12,9	14
powiat [%]	17,9	12,3	14,2	15,2	15,8	16,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: dane Głównego Urzędu Statystycznego, www.stat.gov.pl

WYKRES 5. STOPA BEZROBOCIA W POWIECIE RADOMSZCZAŃSKIM – UJĘCIE GRAFICZNE

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: dane Głównego Urzędu Statystycznego, www.stat.gov.pl

Podobnie jak w całym kraju, także w powiecie radomszczańskim obserwuje się przewagę kobiet wśród osób bezrobotnych, tj. ~ od 54% do 56% wszystkich osób bezrobotnych stanowią kobiety.

TABELA 21. STRUKTURA BEZROBOCIA WEDŁUG PŁCI W POWIECIE RADOMSZCZAŃSKIM

Bezrobocie według płci	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Kobiety	5083	3441	3721	3807	3840	4112
Mężczyźni	3704	2359	3127	3052	3140	3450
Suma	8787	5800	6848	6859	6980	7562

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: dane Głównego Urzędu Statystycznego, www.stat.gov.pl

Niepokojący jest wysoki udział osób długotrwale bezrobotnych w ogólnych zasobach pracy. Liczba osób bezrobotnych, pozostających bez pracy na koniec 2012 r. wyniosła 2496 os., co stanowi ~ 33% ogółu bezrobotnych (w tym kobiety ~ 56,7%).

Zasoby pracy występujące w rejestrach bezrobocia tworzą w większości osoby, które legitymują się wykształceniem zawodowym bądź średnim zawodowym. Wskazać tu można bezrobotnych z umiejętnościami z dziedziny handlu i usług, grupę zawodów budowlanych czy pracowników biurowych. W strukturze bezrobocia obserwowalne jest trwałe występowanie zawodów z grupy specjalistów: ekonomistów, pedagogów, specjalistów do spraw marketingu i handlu oraz specjalistów administracji publicznej (por. 1.6.3. *Zawody nadwyżkowe i deficytowe*).

TABELA 22. STRUKTURA BEZROBOCIA WEDŁUG WYKSZTAŁCENIA W POWIECIE RADOMSZCZAŃSKIM

Bezrobocie według wykształcenia	2007	2008	2009	2010	2011	2012
gimnazjalne i poniżej	3016	1824	2017	1982	2008	2176
kobiety	1540	973	974	928	917	977
mężczyźni	1476	851	1043	1054	1091	1199
policealne, średnie zawodowe	1925	1368	1578	1561	1498	1651
kobiety	1322	944	980	994	951	1059
mężczyźni	603	424	598	567	547	592

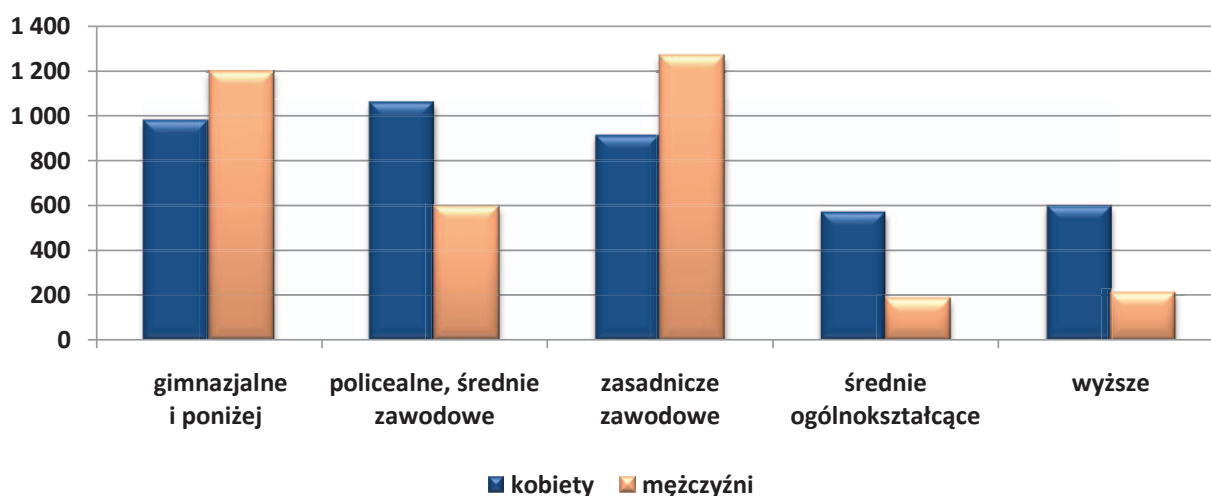
TABELA 22. STRUKTURA BEZROBOCIA WEDŁUG WYKSZTAŁCENIA W POWIECIE RADOMSZCZAŃSKIM (C.D.)

zasadnicze zawodowe	2628	1648	2007	1931	1996	2176
kobiety	1279	786	851	844	860	910
mężczyźni	1349	862	1156	1087	1136	1266
średnie ogólnokształcące	724	546	665	684	721	752
kobiety	576	435	503	521	546	569
mężczyźni	148	111	162	163	175	183
wyższe	494	414	581	701	757	807
kobiety	366	303	413	520	566	597
mężczyźni	128	111	168	181	191	210
Suma	8787	5800	6848	6859	6980	7562

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: dane Głównego Urzędu Statystycznego, www.stat.gov.pl

Bezrobotni mężczyźni dominują wśród ogółu bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej oraz zasadniczym zawodowym. Z kolei kobiety stanowią większość wśród bezrobotnych z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym, średnim ogólnokształcącym i wyższym.

WYKRES 6. STRUKTURA BEZROBOCIA WEDŁUG WYKSZTAŁCENIA POWIECIE RADOMSZCZAŃSKIM – UJĘCIE GRAFICZNE

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: dane Głównego Urzędu Statystycznego, www.stat.gov.pl

1.6.2. RYNEK PRACY ORAZ ZAWODY NADWYŻKOWE I DEFICYTOWE

Rynek pracy w powiecie radomszczańskim jest rynkiem cechującym się nierównym rozkładem sił, w tym znaczną nadwyżką podaży pracy. Liczba osób bezrobotnych znacznie przewyższała liczbę deklarowanych ofert pracy na przestrzeni lat w okresie między 2007 a 2011 rokiem. W Powiecie Radomszczańskim największym pracodawcą jest Szpital Powiatowy. Drugim największym pracodawcą jest Ball Trading Poland Sp. z o.o. Ogólna liczba osób pracujących w powiecie radomszczańskim w latach 2007-2011 spadła, okresowy trend ma charakter zmienny (por. Tabela 23.).

TABELA 23. PRACUJĄCY WEDŁUG SEKTORÓW

Sektor	2007	2008	2009	2010	2011
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości	508	604	588	565	549
handel; naprawa pojazdów samochodowych; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia; informacja i komunikacja	3457	3638	4062	4148	4227
pozostałe usługi	6739	6648	7131	7315	6648
przemysł i budownictwo	8297	8680	8587	8728	8532
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	12 272	12 272	12 217	9456	9422
Suma	31 273	31 842	32 585	30 212	29 378

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: dane Głównego Urzędu Statystycznego, www.stat.gov.pl

Wskazanie zawodów nadwyżkowych i deficytowych przeprowadzono metodą uproszczoną. Dane Powiatowego Urzędu Pracy w Radomsku wskazują, że wśród zawodów o najwyższym poziomie bezrobocia identyfikuje się²³:

- 331403 technik ekonomista – 235 os.;
- 512001 kucharz – 115 os.;
- 515303 robotnik gospodarczy – 130 os.;
- 522301 sprzedawca – 563 os.;
- 722204 ślusarz – 144 os.;
- 752205 stolarz – 271 os.;
- 752208 stolarz meblowy – 158 os.;
- 753303 szwaczka – 207 os.;
- 931301 robotnik budowlany – 157 os.;
- 961302 robotnik placowy – 196 os.

Łącznie ww. zawody generują ~28,8% bezrobocia. W tych zawodach liczba ofert pracy jest niższa niż liczba osób bezrobotnych. W przeważającej liczbie przypadków stosunek liczby ofert pracy do liczby bezrobotnych plasuje się poniżej 0,01, natomiast wskaźnik ten dla wszystkich ww. pozycji kształtuje się poniżej 0,9. Zawody te mają charakter nadwyżkowy. Tabela 24. prezentuje zestawienie zawodów, dla których liczba bezrobotnych na koniec 2012 r. wynosiła powyżej 10 os. Wskazane 94 zawody odpowiadają 66,3% bezrobotnych.

TABELA 24. BEZROBOCIE WEDŁUG ZAWODÓW NA KONIEC 2012 R. – WYBRANE POZYCJE KZiS

Nr KZiS	Nazwa grupy KZiS	Bezrobocie		Oferty pracy	
		W okresie sprawozdawczym (styczeń–grudzień 2012 r.)	Na koniec okresu (na koniec 2012 r.)	W okresie sprawozdawczym (styczeń–grudzień 2012 r.)	Na koniec okresu (na koniec 2012 r.)
143990	Pozostali kierownicy ds. innych typów usług gdzie indziej niesklasyfikowani	8	40	0	0
235107	Pedagog	51	74	1	0
242190	Pozostali specjaliści ds. zarządzania i organizacji	10	17	0	0

²³ Dane Powiatowego Urzędu Pracy w Radomsku, drugie półrocze 2012 r.

TABELA 24. BEZROBOCIE WEDŁUG ZAWODÓW NA KONIEC 2012 R. – WYBRANE POZYCJE KZIS (C.D.)

242218	Specjalista ds. badań społeczno- -ekonomicznych	11	32	0	0
263102	Ekonomista	24	41	0	0
311204	Technik budownictwa	19	21	0	0
311303	Technik elektryk	30	40	0	0
311408	Technik elektronik	19	22	0	0
311504	Technik mechanik	58	85	0	0
311922	Technik technologii drewna	40	75	0	0
314205	Technik ogrodnik	13	36	0	0
314207	Technik rolnik	26	63	0	0
322002	Technik żywienia i gospodarstwa domowego	26	51	0	0
325511	Technik ochrony środowiska	22	32	0	0
331301	Księgowy	12	32	4	0
331402	Technik agrobiznesu	11	21	0	0
331403	Technik ekonomista	78	235	0	0
332203	Przedstawiciel handlowy	12	33	8	0
333107	Technik logistyk	9	19	0	0
334306	Technik administracji	8	26	0	0
351203	Technik informatyk	16	37	4	0
411004	Technik prac biurowych	8	35	0	0
411090	Pozostali pracownicy obsługi biurowej	6	18	3	0
422402	Technik hotelarstwa	7	18	0	0
432103	Magazynier	36	79	30	0
441990	Pozostali pracownicy obsługi biura gdzie indziej niesklasyfikowani	10	35	0	0
512001	Kucharz	50	115	2	0
512002	Kucharz małej gastronomii	54	78	0	0
513101	Kelner	60	31	10	0
513202	Barman	3	12	6	0
514101	Fryzjer	65	106	8	0
514202	Kosmetyczka	9	11	4	0
515303	Robotnik gospodarczy	62	130	72	0
522103	Właściciel małego sklepu	4	19	0	0
522301	Sprzedawca	208	563	67	0
522305	Technik handlowiec	11	34	4	0
532202	Siostra PCK	7	14	0	0

TABELA 24. BEZROBOCIE WEDŁUG ZAWODÓW NA KONIEC 2012 R. – WYBRANE POZYCJE KZIS (C.D.)

541390	Pozostali pracownicy ochrony osób i mienia	11	14	0	0
611306	Ogrodnik terenów zieleni	5	11	0	0
613003	Rolnik	19	48	0	0
621001	Drwal/pilarz drzew	6	11	0	0
621002	Robotnik leśny	7	23	0	0
711202	Murarz	43	109	1	0
711401	Betoniarz	11	24	0	0
711502	Cieśla szalunkowy	8	14	0	0
711503	Stolarz budowlany	7	17	0	0
712204	Posadzkarz	6	11	0	0
712303	Tynkarz	4	11	1	0
712601	Hydraulik	4	32	1	0
713101	Malarz/tapeciarz	5	13	0	0
713102	Malarz budowlany	5	20	1	0
713203	Lakiernik samochodowy	8	15	2	0
713205	Lakiernik wyrobów drzewnych	2	11	3	0
721207	Spawacz ręczny gazowy	8	26	0	0
721306	Błacharz samochodowy	9	13	1	1
721404	Monter konstrukcji stalowych	12	20	15	0
722204	Ślusarz	82	144	2	0
722314	Tokarz w metalu	25	47	1	0
723103	Mechanik pojazdów samochodowych	27	49	0	0
723104	Mechanik samochodów ciężarowych	5	11	0	0
723105	Mechanik samochodów osobowych	38	81	3	0
723307	Mechanik maszyn i urządzeń przemysłowych	31	62	6	0
723390	Pozostali mechanicy maszyn i urządzeń rolniczych i przemysłowych	12	20	0	0
731610	Zdobnik szkła	3	11	0	0
731805	Przędzacz	7	12	0	0
731809	Tkacz	3	11	0	0
741101	Elektromonter instalacji elektrycznych	8	14	0	0
741201	Elektromechnik	9	11	0	0
741202	Elektromechnik elektrycznych przyrządów pomiarowych	9	22	0	0

TABELA 24. BEZROBOCIE WEDŁUG ZAWODÓW NA KONIEC 2012 R. – WYBRANE POZYCJE KZIS (C.D.)

741203	Elektromechanik pojazdów samochodowych	20	30	0	0
741207	Elektromonter zakładowy	23	36	0	0
751105	Rzeźnik wędliniarz	29	35	0	0
751201	Cukiernik	33	68	4	0
751204	Piekarz	32	69	4	1
752205	Stolarz	112	271	10	0
752206	Stolarz galanterii drzewnej	9	12	0	0
752208	Stolarz meblowy	57	158	7	0
752308	Szlifierz materiałów drzewnych	6	19	0	0
753105	Krawiec	42	97	0	0
753303	Szwaczka	85	207	8	0
753402	Tapicer	8	15	3	1
832203	Kierowca samochodu osobowego	20	25	0	0
833203	Kierowca samochodu ciężarowego	22	35	27	0
911202	Palacz pieców zwykłych	15	19	6	0
911207	Sprzątaczką biurową	28	90	30	0
931205	Robotnik drogowy	5	15	0	0
931301	Robotnik budowlany	79	157	13	0
932101	Pakowacz	19	39	0	0
932911	Robotnik pomocniczy w przemyśle przetwórczym	15	61	0	0
932990	Pozostali robotnicy przy pracach prostych w przemyśle	12	16	6	0
933304	Robotnik magazynowy	16	29	2	0
941201	Pomoc kuchenna	6	16	2	0
961302	Robotnik placowy	92	196	4	0
962902	Dozorca	12	32	1	0
Suma		2339	5015	387	3
Suma całkowita		3693	7562	818	9
Udział sumy w sumie całkowitej		63,3%	66,3%	47,3%	33,3%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: „Załącznik 3. do sprawozdania MPiPS-01 za drugie półrocze 2012 r.”

Tabela 25. prezentuje zestawienie zawodów, dla których liczba dostępnych ofert pracy w drugim półroczu 2012 r. była najwyższa. Wśród tych zawodów część stanowią zawody deficytowe:

- specjalista administracji publicznej;
- operator zautomatyzowanej i zrobotyzowanej linii produkcyjnej w przemyśle elektromaszynowym;
- pozostali pracownicy administracyjni i sekretarze biura zarządu;
- pracownik ochrony fizycznej bez licencji;
- kierowca operator wózków jezdniowych.

Analizując strukturę bezrobocia i ofert pracy w powiecie, warto zwrócić uwagę na stałą obecność zawodów, wśród których obserwowana jest duża rotacja pracowników. Występują one dość licznie w rejestrach bezrobocia, ale cieszą się też dużym wzięciem na rynku pracy. Od lat do kategorii tej należą zawody: sprzedawca, magazynier, robotnik gospodarczy, sprzątaczką biurowa.

Niedostosowanie wykształcenia i kwalifikacji osób poszukujących pracy do wymogów rynku pracy jest częstą przyczyną trudności w znalezieniu zatrudnienia. W końcu 2012 r. osoby bez zawodu stanowiły 15,5% ogółu zarejestrowanych, udział tych osób w strukturze bezrobocia utrzymuje się na bardzo zbliżonym poziomie do analogicznego okresu ubiegłego roku. Wśród 1173 bezrobotnych osób bez zawodu, 65,4% stanowiły kobiety (767 osób), zaś 9,5% długotrwale bezrobotni (112 osób). Część osób bezrobotnych ma kwalifikacje zdezaktualizowane i nieodpowiadające wymogom rynku pracy oraz niedające możliwości rozwoju kształcenia na wyższych stopniach edukacji. Wśród zawodów nadwyżkowych ponad połowa ma reprezentantów wśród absolwentów, w tym sprzedawca, technik ekonomista, stolarz, ślusarz, technik mechanik, fryzjer, technik technologii drewna, murarz, kucharz, małej gastronomii, krawiec, technik elektryk, cukiernik, technik żywienia i gospodarstwa domowego, technik rolnik, technik elektronik, mechanik pojazdów samochodowych, piekarz. Brak doświadczenia zawodowego ww. grupy stanowi dodatkową barierę w podjęciu zatrudnienia.

TABELA 25. OFERTY PRACY WEDŁUG ZAWODÓW ZA DRUGIE PÓŁROCZE 2012 R. – WYBRANE POZYCJE KZiS

Nr KZiS	Nazwa grupy KZiS	Bezrobocie		Oferty pracy	
		W okresie sprawozdawczym	Na koniec okresu	W okresie sprawozdawczym	Na koniec okresu
235990	Pozostali specjaliści nauczania i wychowania gdzie indziej niesklasyfikowani	1	1	12	0
241202	Doradca finansowy	1	1	10	0
242217	Specjalista administracji publicznej	4	15	30	0
242290	Pozostali specjaliści do spraw administracji i rozwoju	2	9	20	0
313904	Operator zautomatyzowanej i zrobotyzowanej linii produkcyjnej w przemyśle elektromaszynowym	0	1	33	0
334390	Pozostali pracownicy administracyjni i sekretarze biura zarządu	2	3	27	0
412001	Sekretarka	1	6	10	0
432103	Magazynier	36	79	30	0
515303	Robotnik gospodarczy	62	130	72	0
522301	Sprzedawca	208	563	67	0
541307	Pracownik ochrony fizycznej bez licencji	1	2	37	0
611307	Ogrodnik – uprawa grzybów jadalnych	0	0	20	0
721290	Pozostali spawacze i pokrewni	0	0	20	0

TABELA 25. OFERTY PRACY WEDŁUG ZAWODÓW ZA DRUGIE PÓŁROCZE 2012 R. – WYBRANE POZYCJE KZIS (C.D.)

721404	Monter konstrukcji stalowych	12	20	15	0
752205	Stolarz	112	271	10	0
833203	Kierowca samochodu ciężarowego	22	35	27	0
834401	Kierowca operator wózków jezdniowych	5	9	31	0
911207	Sprzątaczką biurową	28	90	30	0
931301	Robotnik budowlany	79	157	13	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: „Załącznik 3. do sprawozdania MPiPS-01 za drugie półrocze 2012 r.”

1.7. KULTURA I OCHRONA DÓBR KULTURY

1.7.1. ZABYTKI

Na obszarze powiatu radomszczańskiego znajduje się wiele obiektów o wysokich walorach zabytkowych i kulturowych. Zaliczyć do nich można:

- kościół parafialny pw. św. Bartłomieja w Dobryszycach, gmina Dobryzyce,
- zespół dworski (dwór, park) w Ciężkowicach, gmina Gidle,
- kościół parafialny pw. św. Marii Magdaleny w Gidlach, gmina Gidle,
- zespół klasztorny dominikanów (kościół pw. Wniebowzięcia NMP, klasztor, spichlerz) w Gidlach, gmina Gidle,
- zespół klasztorny kartuzów (kościół pw. MB Bolesnej, dzwonnica, brama) w Gidlach, gmina Gidle,
- cmentarz katolicki w Gidlach, gmina Gidle,
- cmentarz katolicki w Pławnie, gmina Gidle,
- pałac i park w Pławnie, gmina Gidle,
- park dworski w Piaszczycach, gmina Gomunice,
- park podworski i lamus (dawny budynek gospodarczy) w Gorzędowie, gmina Kamieńsk,
- kościół parafialny pw. św. Piotra i Pawła, pl. Wolności 10, w Kamieńsku, gmina Kamieńsk,
- park dworski w Pytowicach, gmina Kamieńsk,
- park dworski w Kobielach Wielkich, gmina Kobiele Wielkie,
- park dworski w Przyborowie, gmina Kobiele Wielkie,
- kościół parafialny pw. św. Leonarda w Bugaju, gmina Kodrąb,
- kościół parafialny pw. św. Szymona i Judy oraz dzwonnica w Dmeninie, gmina Kodrąb,
- kościół parafialny pw. św. Jadwigi w Kodrębie, gmina Kodrąb,
- kościół parafialny pw. Wszystkich Świętych oraz dzwonnica w Rzejowicach, gmina Kodrąb,
- park dworski w Smotryszowie, gmina Kodrąb,
- park dworski w Widawce, gmina Kodrąb,
- zespół dworski (dworek, park) w miejscowości Zakrzew, gmina Kodrąb,
- kościół parafialny pw. św. Urszuli w Krępie, gmina Lgota Wielka,
- kościół parafialny pw. św. Klemensa w Lgocie Wielkiej, gmina Lgota Wielka,
- dzwonnica (kościół pw. św. Józefa) w Jedlnie, gmina Ładzice,
- park dworski (z zielenią na cmentarzu przykościelnym) w Jedlnie, gmina Ładzice,
- kościół parafialny pw. św. Mikołaja w miejscowości Chełmo, gmina Masłowice,
- dzwonnica w miejscowości Chełmo, gmina Masłowice,
- zespół pałacowy (pałac, park) w miejscowości Chełmo, gmina Masłowice,
- dwór (nr 28) w miejscowości Granice, gmina Masłowice,
- park dworski w Masłowicach, gmina Masłowice,
- układ urbanistyczny w Przedborzu, gmina Przedbórz,

- kościół parafialny pw. św. Mikołaja w Przedborzu, gmina Przedbórz,
- park w Przedborzu, gmina Przedbórz,
- ratusz, ul. Mostowa w Przedborzu, gmina Przedbórz,
- budynek XVII-wiecznej karczmy, ul. Kielecka 7, w Przedborzu, gmina Przedbórz,
- dom w Przedborzu, gmina Przedbórz,
- zespół dworski (dwór, park) w Dziejówce, gmina Radomsko,
- kościół fil. pw. św. Józefa w Strzałkowie, gmina Radomsko,
- kościół parafialny pw. Nawiedzenia NMP w Strzałkowie, gmina Radomsko,
- park pałacowy w Strzałkowie, gmina Radomsko,
- kościół parafialny pw. św. Lamberta, ul. Narutowicza 2, w Radomsku,
- kościół parafialny pw. św. Marii Magdaleny, ul. Krakowska 37, w Radomsku,
- dzwonnica w Radomsku,
- otoczenie zespołu kościoła w Radomsku,
- zespół klasztorny franciszkanów (kościół pw. Podwyższenia Krzyża, klasztor, dzwonnica), ul. Narutowicza 3, Radomsko,
- cmentarz żydowski, ul. Przedborska/Źródłana, w Radomsku,
- ratusz, ul. Narutowicza 1, w Radomsku,
- willa z ogrodem, ul. Narutowicza 4, w Radomsku,
- kaplica rzym.-kat. pw. św. Rozalii, ul. św. Rozalii, w Radomsku,
- kościół parafialny pw. św. Rocha, Radomsko-Stobiecko Miejskie,
- dzwonnica, Radomsko-Stobiecko Miejskie,
- dom („chata tatarska”), ul. Częstochowska 9 (d. nr 4), Radomsko-Stobiecko Miejskie,
- kościół parafialny pw. św. Katarzyny i Wojciecha, w Niedospielinie, gmina Wielgomłyny,
- dzwonnica, w Niedospielinie, gmina Wielgomłyny,
- zespół dworski (dwór, park) w Odrowążu, gmina Wielgomłyny,
- park dworski w Sokolej Górze, gmina Wielgomłyny,
- dwór nr 51a w Sokolej Górze, gmina Wielgomłyny,
- zespół klasztorny paulinów (kościół pw. św. Stanisława, klasztor, ob. plebania, dzwonnica) w Wielgomłynach, gmina Wielgomłyny,
- cmentarz w Borzykowej, gmina Żytno,
- kościół parafialny pw. św. Mikołaja w Maluszynie, gmina Żytno,
- plebania w Maluszynie, gmina Żytno,
- cmentarz katolicki w Maluszynie, gmina Żytno,
- kaplica św. Barbary w Maluszynie, gmina Żytno,
- zespół pałacowy (park, czworak I, czworak II, wieża bramna, oficyna kuchenna, oficyna administracyjna, ogrodzenie z dwiema bramami, kordegarda, dom gorzelanego) w Maluszynie, gmina Żytno,
- pozostałości zamku Pukarzewskich w Pukrzowie, gmina Żytno,
- dworek w Sekursku, gmina Żytno,
- park podworski w Sekursku, gmina Żytno,
- cmentarz komunalny w Silnicy, gmina Żytno,
- kaplica ariańska w Silniczce, gmina Żytno,
- cmentarz katolicki w Żytnie, gmina Żytno,
- skwer (miejsce po cmentarzu rzym.-kat.), ul. Konopnickiej w Żytnie, gmina Żytno,
- zespół dworski (dwór, park) w Żytnie, gmina Żytno,
- kościół par. rzym.-kat. pw. Niepokalanego Poczęcia NMP wraz z otoczeniem zabytku w Żytnie, gmina Żytno.

1.7.2. INFRASTRUKTURA KULTURY

Infrastruktura kultury na obszarze powiatu radomszczańskiego jest bardzo bogata. Zaliczyć można do niej muzea, skanseny, ośrodki kultury, biblioteki oraz kina.

MUZEA I SKANSENY:

- Muzeum Regionalne w Radomsku im. Stanisława Sankowskiego utworzone w 1970 roku. Zbiory muzeum liczą ponad 16 tysięcy eksponatów zgromadzonych w działach: archeologicznym, historycznym, etnograficznym i sztuki. Eksponaty prezentowane są na stałych oraz czasowych wystawach. Muzeum ma również bogate archiwum historyczne oraz bibliotekę naukową.
- Muzeum Ludowe Ziemi Przedborskiej powstało w latach 80-tych dwudziestego wieku. Ma charakter mini skansenu, w którym zgromadzono etnograficzne i historyczne eksponaty.
- Skansen Pszczelarski w Wygodzie. Odwiedzający mogą skosztować tu doskonałego miodu pszczelego oraz zobaczyć ciekawe eksponaty zgromadzone w małym muzeum pszczelarstwa.
- Areszt Miejski przy ul. Narutowicza. Budynek zachowanego do dnia dzisiejszego aresztu miejskiego w Radomsku powstał w latach 60. XIX wieku.
- Willa Fabrykancka – zbudowana w latach 70. XIX wieku w stylu eklektycznym z użyciem form klasycyzujących i neobarokowych.
- Chata Tatarska w dzielnicy Stobiecko Miejskie.

OŚRODKI KULTURY:

- Miejski Dom Kultury w Radomsku;
- Miejski Dom Kultury w Przedborzu;
- Gminny Ośrodek Kultury w Wielgomłynach;
- Gminny Ośrodek Kultury w Żytnie;
- Gminny Ośrodek Kultury w Gidlach;
- Gminny Ośrodek Kultury i Sportu w Kobielach Wielkich.

KINA:

- MDK Radomsko;
- MDK Przedbórz;
- Kinema Radomsko (kino nie funkcjonuje, ale trwają działania mające na celu gruntowny remont budynku oraz ożywienie kulturalne i artystyczne tego miejsca²⁴).

BIBLIOTEKI:

- Miejska Biblioteka Publiczna w Radomsku (biblioteka główna i 4 filie);
- Miejska Biblioteka Publiczna w Kamieńsku (filia w Gorzędowie);
- Miejska Biblioteka Publiczna w Przedborzu (filia w Górach Mokrych);
- Gminna Biblioteka Publiczna w Strzałkowie (filia w Płoszowie);
- Gminna Biblioteka Publiczna w Dobryszycach;
- Gminna Biblioteka Publiczna w Gidlach (filia w Pławie i Ciężkowicach);
- Gminna Biblioteka Publiczna w Gomunicach (filia w Chrzanowicach);
- Gminna Biblioteka Publiczna w Kobielach Wielkich;
- Gminna Biblioteka Publiczna w Kodrębie;
- Gminna Biblioteka Publiczna w Lgocie Wielkiej;
- Gminna Biblioteka Publiczna w Ładzicach (filia w Jedlnie);
- Gminna Biblioteka Publiczna w Strzelcach Małych;
- Gminna Biblioteka Publiczna w Wielgomłynach (filia w Sokolej Górze);
- Gminna Biblioteka Publiczna w Żytnie (filia w Borzykowej, Maluszynie i Silnicy).

²⁴ Stan na 2013 r.

TABELA 26. CHARAKTERYSTYKA BIBLIOTEK DZIAŁAJĄCYCH W POWIECIE RADOMSZCZAŃSKIM W GRUDNIU 2012 R.

PLACÓWKI BIBLIOTECZNE		
biblioteki i filie	obiekt	29
księgozbiór	wolumin	483 225
czytelnicy w ciągu roku	osoba	24 962
wypożyczenia księgozbioru na zewnątrz	wolumin	390 318
WSKAŹNIKI BIBLIOTECZNE		
liczba mieszkańców przypadających na jedną placówkę biblioteczną	osoba	3438
księgozbiór bibliotek na 1000 mieszkańców	wolumin	4134,3
czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 mieszkańców	osoba	213
wypożyczenia księgozbioru na jednego czytelnika w woluminach	wolumin	15,6
społeczne oddziaływanie na 100 mieszkańców	%	21,3
zakup książek na 100 mieszkańców	%	10,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: dane Głównego Urzędu Statystycznego, www.stat.gov.pl

Biblioteki funkcjonujące na terenie Powiatu Radomszczańskiego charakteryzuje bogaty księgozbiór. Liczba książek przypadająca na 1000 osób jest większa niż wartość tego wskaźnika dla województwa łódzkiego i Polski ogółem. Wysoki jest tutaj również wskaźnik zakupu książek na 100 mieszkańców (wynoszący dla Powiatu 10,9% w porównaniu do 7% dla województwa łódzkiego) oraz wskaźnik społecznego oddziaływania na 100 mieszkańców (dla Powiatu 21,3%, a dla województwa łódzkiego – 16%). Niezadowalający jest natomiast wskaźnik wypożyczeń przypadających na jednego czytelnika. Przyjmuje on wartość o wiele niższą (15,6 wol./os.) niż wskaźnik dla województwa (20,3) i kraju (18,9).

W celu rozwijania czytelnictwa w Powiecie Radomszczańskim oraz integrowania społeczności lokalnej należy budować wielostronne relacje partnerskie bibliotek ze środowiskiem lokalnym. Należy również zwiększyć stopień wykorzystywania technologii cyfrowych, aby zapewnić użytkownikom łatwy dostęp do zasobów, tworzyć im przyjazne środowisko pracy oraz dostosować świadczone usługi do zmieniających się potrzeb użytkowników i możliwości technologicznych.

W Radomsku działa również Fundacja Inicjatyw Kulturalnych, której celem jest:

- popieranie i realizacja wszelkich inicjatyw kulturalnych, edukacyjnych i społecznych oraz ich upowszechnianie,
- tworzenie materialnych warunków osobom uzdolnionym artystycznie,
- pomoc materialna i rzeczowa dla uczniów i studentów utalentowanych artystycznie znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej lub życiowej oraz stwarzanie im, w miarę możliwości, warunków do rozwoju ich talentów,
- działalność na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego, także na rzecz rozwijania kultury i sztuki regionu,
- prowadzenie działalności informacyjnej i wydawniczej.

1.7.3. IMPREZY KULTURALNE I OKOLICZNOŚCIOWE

W 2012 roku na terenie powiatu radomszczańskiego odbyło się 638 imprez kulturalnych. Najwięcej z nich, bo aż 28%, stanowiły prelekcje, spotkania i wykłady. Najmniej zorganizowano imprez turystycznych i sportowo-rekreacyjnych (5% wszystkich imprez). We wszystkich imprezach udział wzięło 90 635 osób, z czego najliczniej osoby te przybywały na występy artystów i zespołów profesjonalnych, np. muzycznych.

Atrakcją dla gości i mieszkańców są liczne imprezy rozrywkowe i kulturalne organizowane na terenie powiatu radomszczańskiego. Od kilku lat wielkim powodzeniem cieszą się organizowane takie imprezy, jak: „Otwarty Rekord Polski”, „Różewicz Open Festiwal”, „Ogólnopolski Festiwal Zalewajki”, „Dni Kultury Żydowskiej”, „Ko-

larski Wyścig Solidarności i Pokoju” oraz festiwale – w tym: międzynarodowe: „Festiwal Twórczości Marii Kopnickiej” (Przedbórz, Góry Mokre) i „Międzynarodowy Festiwal Chóralny Wschód-Zachód Zbliżenia” w Radomsku; ogólnopolskie: „O Pióro Reymonta”, „Opal”, „Ogólnopolski Turniej tańca Break Dance”; regionalne: „Radomszczańskie Dni Rodziny”, „Kolory Polski” i inne.

Bardzo popularną formą spędzania wolnego czasu są festyny szkolne i środowiskowe organizowane najczęściej w miesiącu czerwcu przez placówki oświatowe oraz dożynki gminne w miesiącu sierpniu i wrześniu, na których prezentowana jest twórczość ludowa i osiągnięcia w produkcji rolnej. Imprezy te cieszą się ogromną popularnością i frekwencją.

Warto również wspomnieć, że z ziemią radomszczańską związanych jest wiele osobistości zajmujących zaszczytne miejsca w dawnej i najnowszej historii Polski, m.in.: Leszek Czarny²⁵, św. Jadwiga²⁶, Władysław Stanisław Reymont²⁷, Henryk Siemiradzki²⁸, Tadeusz i Stanisław Różewiczowie²⁹ urodzeni w Radomsku, a także Jerzy Semkow³⁰ uznawany za jednego z najlepszych dyrygentów świata.

1.8. TURYSTYKA

Powiat radomszczański należy do miejsc o przeciętnej atrakcyjności turystycznej, jednak znajduje się tu wiele obiektów o wysokich walorach zabytkowych i kulturowych (zabytki zostały przedstawione w podrozdziale 1.7.1). W powiecie radomszczańskim szczególnie interesujące są miejsca, w których historia lokalnej cywilizacji przeplata się z urokami krajobrazu. Usytuowanie wielu z nich wśród zakoli Warty i Pilicy, na wzgórzach i w ostępach leśnych, gwarantuje niezapomniane przeżycia płynące z możliwości kontemplacji dziewiczej przyrody oraz wypoczynku w gospodarstwach agroturystycznych. Dla lubiących wędrować przygotowanych jest kilka szlaków turystycznych, ścieżek edukacyjno-dydaktycznych oraz terenów przeznaczonych pod turystykę pieszą i rowerową:

- Szlak czarny biegnący od stacji ZHP w Mrowinie (stanica już nie funkcjonuje), przez Dobromierz, rezerwat „Murawy Dobromierskie” i „Bukowa Góra”, doliną Strugi do Białego Brzegu (stanica ZHP).
- Szlak czerwony zaczyna się na Majowej Górze i biegnie przez Przedbórz, park miejski i stare miasto do Wierchlasu i dalej przez rezerwat „Piskorzeniec”, Górę Krzemycza, rezerwat „Murawy Dobromierskie”, Borową, Góry Mokre, Góry Suche – Fajna Ryba, Górę Kozłową, rezerwat „Murawy dobromierskie”, „Bukową Górę” i wieś Rączki.
- Szlak niebieski będący szlakiem królewskich łowów Kazimierza Wielkiego – początek szlaku to przystanek PKS w Górach Mokrych (kapliczka św. Floriana), następnie szlak prowadzi przez Przełęcz Mokrą, Górę Kozłową, Starą Wieś, Kajetanów, Żeleźnicę rezerwat Oleszno, Dąbrówki, Wolę Świdzińską, Kozią Górę, Komorniki i Kluczewsko.
- Szlak żółty będący szlakiem Pasma Przedborsko-Małogoskiego – biegnie od PKS w Przedborzu przez Rynek, stare kamieniczki, Muzeum Ludowe (naprzeciw kościoła), kościół z XIII wieku, cmentarz parafialny – Brzostek Policzko – wzgórze 267,7 m n.p.m., – Gaj – Policzko – Józefów, Góra Fajna Ryba – ścieżką do przełęcz ok. 280 m n.p.m. – Góra Krzemycza (331,7 m n.p.m.) – Stara Wieś, Góra Bór (nazwa ludowa) – Żeleźnica – bezimienne wzgórze 242,2 m n.p.m. koło Oleszna – cmentarz parafialny w Olesznie – barokowy kościół (konsekrowany 10 lutego 1681 roku przez arcybiskupa Stefana Wydźgę) w Olesznie – Wola Świdzińska – Rogalów – (szlak wyprowadza z PKK Krasocin – Góra św. Michała (332,2 m n.p.m.) – Gruszczyn – Góra Cieśle (351,7 m n.p.m.) – Skorków – Góra Chojny (323 m n.p.m.) – Góra Kościółek (294,8 m n.p.m.) – Małogoszcz.
- Szlak Doliny Pilicy – może być wykorzystywany jako pieszy, rowerowy, konny lub narciarstwa biegowego. Szlak przebiega przez następujące miejscowości: Przedbórz – Chałupy – Biały Brzeg – Błota – Stoczyska – Gęsiarnia – Krzętów – Bobrowniki – Ciemiętniki – Pracza – Kluczewsko.

²⁵ Książę sieradzki (od 1261 r.), łęczycki (od 1267 r.), inowrocławski (w latach 1273-1278), krakowski i sandomierski (od 1279 r.).

²⁶ Święta Kościoła Katolickiego, fundatorka kościołów i klasztorów, w tym klasztoru sióstr cysterek w Trzebnicy (1209 r.).

²⁷ Pisarz, prozaik i nowelista, jeden z głównych przedstawicieli realizmu z elementami naturalizmu w prozie Młodej Polski. Laureat Nagrody Nobla w dziedzinie literatury za czterotomową powieść *Chłopi*.

²⁸ Malarz autor obrazów, a także kurtyn Teatru Miejskiego w Krakowie (1894 r.) i Teatru Wielkiego we Lwowie (1900 r.). Honorowy członek Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk i kawalerem Legii Honorowej.

²⁹ Tadeusz Różewicz – poeta, dramaturg, prozaik i scenarzysta.

Stanisław Różewicz – polski reżyser filmowy i teatralny, scenarzysta; wykładowca w szkole filmowej w Łodzi.

³⁰ Specjalizuje się w symfonice klasycznej i romantycznej; pracował w filharmoniach w Europie.

- Trasa kajakowa – ma długość ok. 25 km i przebiega przez Maluszyn – Ciemiętniki – Bobrowniki – Krzętów – Biały Brzeg – Przedbórz.
- Ścieżka edukacyjno-ekologiczna na terenie Nadleśnictwa Gidle. Ścieżka swój początek bierze w pobliżu leśniczówki Żytno prowadząc przez atrakcyjne, pod względem przyrodniczym i krajobrazowym, miejsca występowania chronionych bądź zagrożonych wyginięciem gatunków flory i fauny. Część pierwsza ścieżki od wsi Żytno do wsi Ewina składa się z 6 punktów obserwacyjnych (Oczko wodne – „Parking”, Żabie Oczko, Żurawina, Kacza Smuga, Ostoja Zwierząt, Ewina).
- Ścieżka przyrodniczo-historyczna w Przedborzu. Ścieżka składa się z 8 przystanków. Jest przeznaczona głównie dla uczestników „zielonych szkół”. Pierwszy etap wycieczki to Majowa Góra (233 m. n.p.m.), Pomnik Marszałka Józefa Piłsudskiego, zalew, kapliczka pożegnalna z 1862 roku, wydma nad zalewem, dolina Pilicy i cmentarz żydowski, park miejski, pomnik Tadeusza Kościuszki, miejska oczyszczalnia ścieków.

Na terenie powiatu radomszczańskiego w gminie Kamieńsk istnieje sztuczna Góra Kamieńsk (380 m n.p.m.). Powstała ona jako zwałowisko zewnętrzne Kopalni Węgla Brunatnego Bełchatów. Jest to najwyższe wzniesienie w środkowej Polsce i najwyższy sztuczny obiekt tego typu w Europie. Na Górze Kamieńsk kontynuowana jest rekultywacja o kierunku leśnym. Na wierzchołku znajduje się farma wiatrowa (15 wiatraków), a u podnóża Ośrodek Sportu i Rekreacji „Góra Kamieńsk”. Mieszkańcy oraz osoby przyjezdne mogą korzystać z tutejszych tras narciarskich (w sezonie zimowym), toru saneczkowego, trasy downhillowej oraz toru quadowego i kartinowego, a także z doskonale wyposażonego parku rozrywki (golden-bungee, dmuchaną zjeżdżalnią oraz ścianką wspinaczkową). Atrakcje te są doskonałą formą spędzania czasu zarówno dla dzieci, jak i osób dorosłych. OSiR „Góra Kamieńsk” zapewnia również własną bazę noclegową oraz gastronomiczną.

Na terenie powiatu znajdują się strzeżone zbiorniki wodne w Zakrzówku Szlacheckim oraz Przedborzu. Nad wodą można aktywnie spędzić czas, pływając lub wypożyczając rowery wodne bądź kajaki.

Turyści mogą również zaznać kultury Dalekiego Wschodu w Starej Wsi, gdzie znajduje się Centrum Japońskich Sportów i Sztuki Walki „Dojo – Stara Wieś”. To unikatowy na skalę światową obiekt wykonany zgodnie z kanonami architektury japońskiej. Jest największym na świecie ośrodkiem przeznaczonym do specjalistycznego treningu dalekowschodnich sztuk i sportów walki. Centrum oferuje również dodatkowe zajęcia przybliżające kulturę japońską, takie jak: warsztaty przygotowywania sushi, kaligrafii, ikebany, origami i kitske, czyli sztuki ubierania kimono.

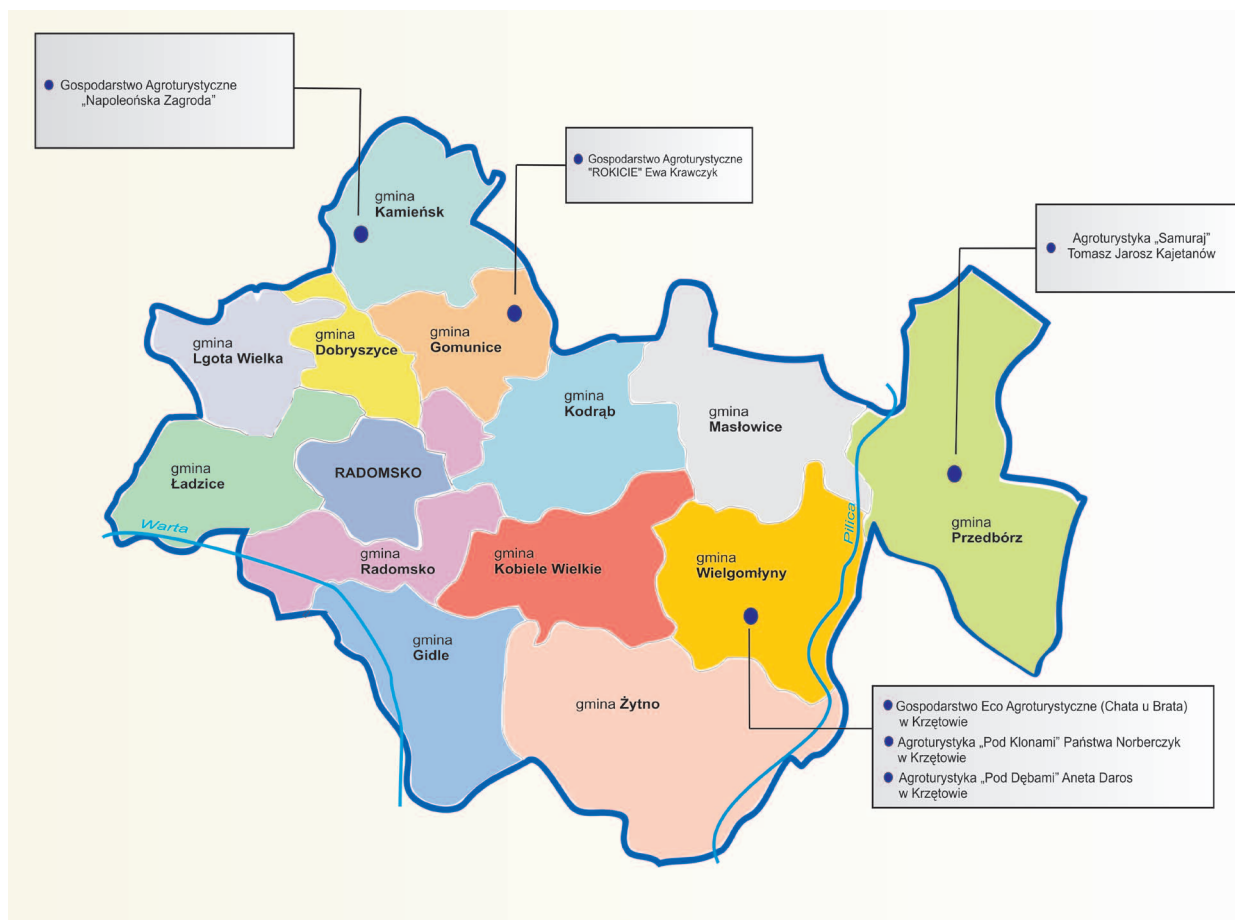
Na terenie powiatu znajduje się także kilka gospodarstw agroturystycznych, prywatne kwatery wypoczynkowo-noclegowe oraz domki japońskie (m.in. wspomniane już wcześniej Centrum Japońskich Sportów Sztuki Walki „Dojo – Stara Wieś”). Turyści mogą korzystać z pola namiotowego nad zalewem w Przedborzu (w obrębie kąpieliska znajduje się pole do gry w minigolfa, boisko do siatkówki plażowej, zjeżdżalnia, pole namiotowe z możliwością postawienia kampera oraz zapleczem sanitarnym: kuchnia, natrysk, toalety), przy stawach rybnych na Jasieniu oraz w miejscowości Sudzin (organizowanie spływów kajakowych, lokalizacja przy rzece Pilica). Dostępne jest również pole kempingowe z zapleczem sanitarnym w miejscowości Maluszyn. Ponadto miejsca noclegowe oferuje:

- Restauracja Parkowa – gmina Przedbórz;
- Klasztor Ojców Dominikanów – gmina Gidle;
- Ośrodek Sportu i Rekreacji Góra Kamieńsk – gmina Kamieńsk;
- Malutkie Resort – gmina Dobryzycze;
- Ośrodek Szkoleniowo-Dydaktyczny przy Nadleśnictwie Gidle – gmina Gidle;
- Ośrodek Rekreacyjno-Gastronomiczny BAKS – gmina Gidle;
- Zajazd „Krywań” – gmina Gomunice;
- hotel i restauracja „Millenium” – gmina Gomunice;
- Gospodarstwo Rybackie (z zapleczem gastronomicznym) – gmina Żytno.

Gminy powiatu radomszczańskiego dostrzegają swój potencjał w rozwoju turystyki, agroturystyki i ekoturystyki oraz przejawiają chęć podjęcia działań prowadzących do rozbudowy bazy turystycznej. Lokalizacja w centralnej Polsce, małe odległości od takich miast jak Częstochowa, Łódź i nieco większe od Warszawy czy Katowic sprawiają, że Powiat ma bardzo duże możliwości rozwoju w zakresie turystyki. Jego walorem może być też stosunkowo mało skażone środowisko naturalne, atrakcyjność kompleksów leśnych i względnie czyste wody powierzchniowe.

Turyści odwiedzający tereny powiatu radomszczańskiego mogą wypoczywać w tutejszych gospodarstwach agroturystycznych, które oprócz noclegów oferują różne atrakcje, np.: jazdę konną czy spływy kajakowe.

MAPA 2. GOSPODARSTWA AGROTURYSTYCZNE W POWIECIE RADOMSZZAŃSKIM (STAN NA LUTY 2014 R.)

Źródło: Starostwo Powiatowe w Radomsku

W 2012 roku z noclegów na terenie Powiatu skorzystało 19 483 osób (w tym 3048 turystów zagranicznych) – udzielono im 34 947 noclegów (z czego 6 293 noclegów zostało udzielonych turystom zagranicznym).

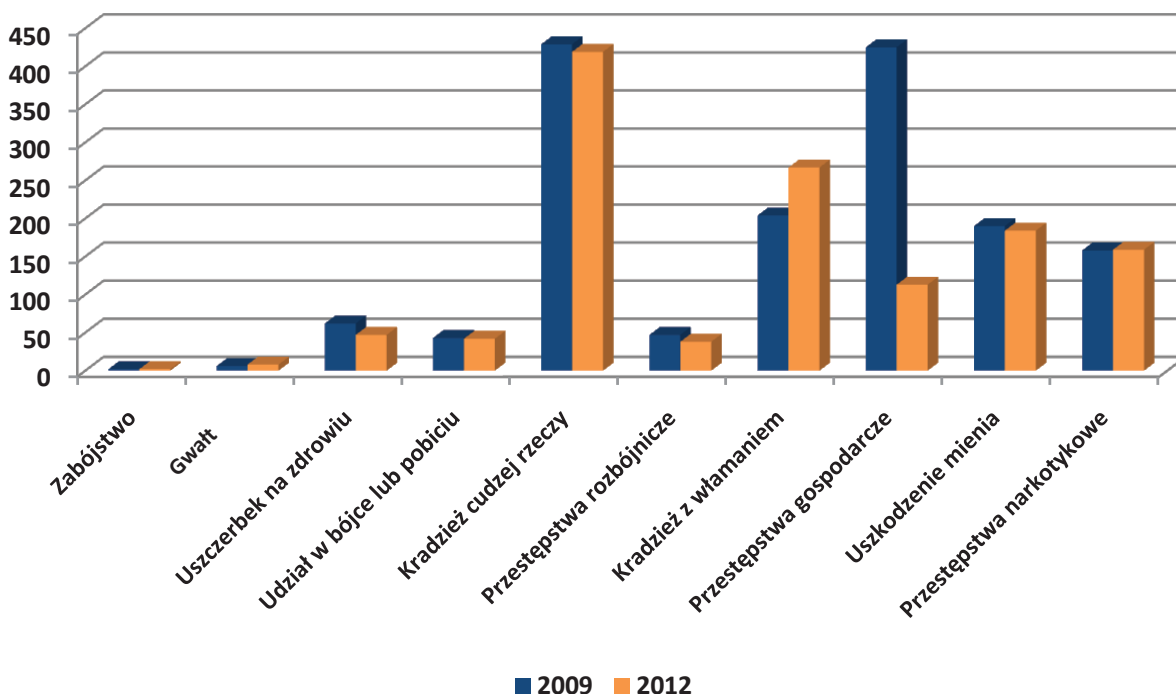
Baza noclegowa i gastronomiczna w powiecie radomszczańskim jest słabo rozwinięta. W 2012 roku funkcjonowało na terenie Powiatu 12 obiektów zbiorowego zakwaterowania (w tym 5 hoteli, jeden motel, 2 szkolne schroniska młodzieżowe – w Radomsku i Przedborzu, jeden ośrodek szkoleniowo-wypoczynkowy i 3 inne obiekty), dysponujących łącznie 437 miejscami noclegowymi.

1.9. BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE

1.9.1. PRZESTĘPCZOŚĆ

Analizę poziomu zagrożenia przestępczością w powiecie radomszczańskim przeprowadzono na podstawie konsultacji z przedstawicielami Komendy Powiatowej Policji w Radomsku (dalej: KPP w Radomsku). Zgodnie ze statystykami KPP w Radomsku w powiecie radomszczańskim na koniec 2012 r. ogólna liczba przestępstw wyniosła 1279, co w przeliczeniu na 1000 mieszkańców daje wartość 10,9. Liczba przestępstw popełnionych ogółem na terenie powiatu radomszczańskiego w 2012 r. w stosunku do roku 2009 zmniejszyła się o ~18,3% będąc najniższą w badanym okresie. Dominujący typ przestępstw to kradzieże i kradzieże z włamaniem oraz uszkodzenia mienia. Niepokojącym zjawiskiem jest utrzymujący się wysoki poziom przestępstw narkotykowych (por. Wykres 7.). Wskaźnik wykrywalności przestępstw w powiecie radomszczańskim w 2012 r. wyniósł ~72,6% i zbliżony jest z odsetkiem dla 2009 r. (~74,5%).

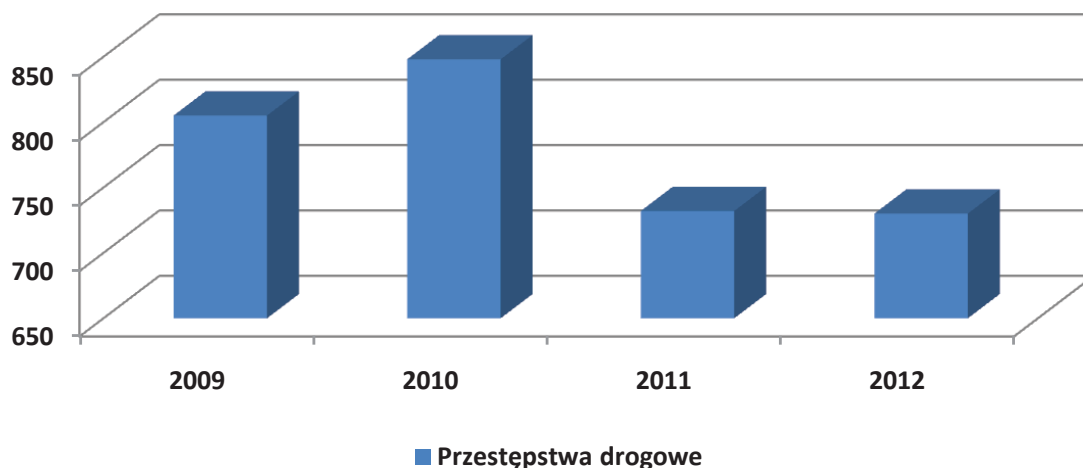
WYKRES 7. LICZBA PRZESTĘPSTW POPEŁNIONYCH NA TERENIE POWIATU RADOMSZCZAŃSKIEGO W ROKU 2009 I 2012

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: „Badanie kwestionariuszowe dotyczące zagrożenia przestępczością w Powiecie Radomszczańskim”

Osobną kategorią przestępstw są przestępstwa drogowe, których liczba na terenie powiatu radomszczańskiego w 2012 r. wyniosła 730 i była niższa o ~ 9,3% w stosunku do 2009 r.

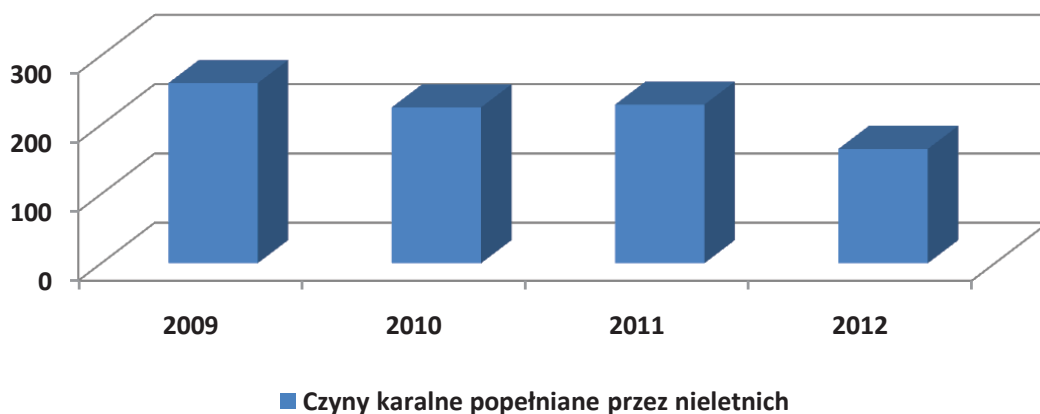
WYKRES 8. PRZESTĘPSTWA DROGOWE POPEŁNIONE W POWIECIE RADOMSZCZAŃSKIM W LATACH 2009-2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: „Badanie kwestionariuszowe dotyczące zagrożenia przestępczością w Powiecie Radomszczańskim”

Z perspektywy działań policyjnych do istotnych zagrożeń zalicza się przestępstwa popełniane przez nieletnich, których udział w ogólnej liczbie przestępstw mieści się w przedziale od 12,9% do 17,6%. Najczęściej popełniane przez nieletnich przestępstwa to kradzież, rozbój, uszkodzenie mienia, uszkodzenie ciała oraz narkomania.

WYKRES 9. CZYNY KARALNE POPEŁNIANE PRZEZ NIELETNICH

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: „Badanie kwestionariuszowe dotyczące zagrożenia przestępczością w Powiecie Radomszczańskim”

Szczególnie demoralizujące i stwarzające długofalowe negatywne oddziaływanie są zagrożenia związane z narkotykami i różnego rodzaju substancjami psychotropowymi. Grupa istotnie narażona to przede wszystkim młodzież w wieku gimnazjalnym i ponadgimnazjalnym. Równie niepokojącym zjawiskiem, stanowiącym istotne zagrożenie dla młodzieży, jest uczestnictwo w grupach pseudokibiców. KPP w Radomsku wskazuje na występowanie zachowań panujących w grupie wynikających z psychologii tłumu i z wykonywania poleceń dowodzącego grupą. Tworzenie się takich grup może pociągać za sobą niepożądane zachowania, zaburzając ład i porządek publiczny, szczególnie podczas różnego rodzaju imprez.

Według oceny Komendy Powiatowej Policji w Radomsku stan bezpieczeństwa i porządku publicznego w latach następnych będzie utrzymywał się na podobnym poziomie do opisanego, jednakże będzie to wymagać działań prewencyjnych. KPP w Radomsku jako pożądaną wskazała instalację monitoringu w newralgicznych punktach. Monitoring ma walor odstrasżający, ułatwia rozwikłanie i rozstrzygnięcie zdarzeń, może stanowić dowód w postępowaniu i przyczynia się do zmniejszenia przestępczości, a także zwiększa poziom wykrywalności sprawców czynów zabronionych. Ponadto KPP w Radomsku wskazuje na konieczność:

- realizacji działań uświadamiających w stosunku do dzieci i młodzieży, w tym dotyczących istniejących i nowo powstałych zagrożeń;
- wskazywania ewentualnych rozwiązań;
- wskazywania alternatywnych sposobów spędzania wolnego czasu;
- angażowania w działania z zakresu bezpieczeństwa i porządku publicznego podmioty odpowiedzialne za szeroko rozumiane bezpieczeństwo społeczności lokalnej;
- zwiększenia liczby działań, w które zaangażowana jest młodzież oraz rodzice czy opiekunowie prawni.

Szczególnie duży nacisk należy położyć na wpojenie zasad bezpiecznego zachowania najmłodszym podopiecznym placówek oświatowych.

1.9.2. BEZPIECZEŃSTWO PRZECIWOŻAROWE, PRZECIWPOWODZIOWE I POZOSTAŁE

W dolinach rzecznych na terenie powiatu radomszczańskiego występuje problem zalewów powodziowych oraz okresowych podtopień. Stałymi obszarami występowania zagrożeń powodziowych są doliny: Warty, Pilicy, Łuciąży, Wiercicy i Widawki. Powodzie roztopowe występują głównie w marcu i kwietniu, a opadowo-rozlewowe w lipcu i sierpniu. Powierzchnia terenów zagrożonych powodzią wynosi 6030 ha, występują one na obszarach gmin:

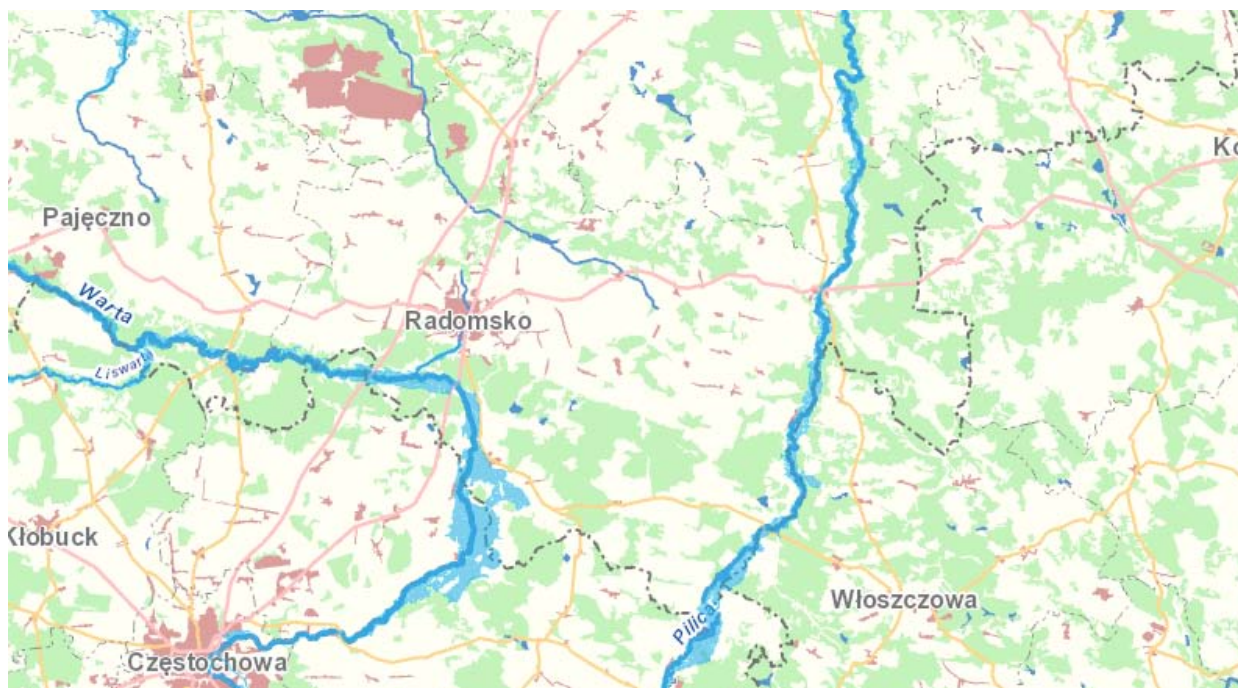
- wzdłuż rzeki Warty – gminy: Radomsko (okolice Szczepocic Prywatnych i Szczepocic Rządowych, Klekowiec, Bobry), Gidle (na odcinku rzeki u zbiegu Kanału Lodowego i Wiercicy oraz w okolicach ujścia Wiercicy do Warty, okolice miejscowości Pławno, Górki, Gowarzędów, Ruda, Gidle) i Ładzice (okolice Borowy i Jankowic);
- wzdłuż rzeki Pilicy – miejsca i obiekty leżące na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią znajdują się w gminach Przedbórz (okolice miasta Przedbórz i Taras), Żytno (okolice Sudzin, Sudzinek, Maluszyn, Mosty, Pukarzędów, Grodzisko), Wielgomłyny (okolice Krzędowa, Rudka, Woli Życińskiej, Pratkowic) i Masłowice;

- wzdłuż rzeki Widawki – użytki rolne w kilku miejscowościach, m.in. w okolicach Kuźnicy w gminie Kodrąb;
- wzdłuż rzeki Luciąży – obejmuje część terenów gminy Masłowice.

Szacuje się, że w razie wystąpienia powodzi zagrożonych może być ogółem 315 gospodarstw i ponad 1000 osób.

MAPA 3. OBSZARY ZAGROŻONE POWODZIAMI W POWIECIE RADOMSZZAŃSKIM

LEGENDA:

- granice województw
- - - granice powiatów
- obszary zagrożone powodzią

Źródło: Mapy zagrożenia powodziowego i mapy ryzyka powodziowego; Hydroportal Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej <http://mapy.isok.gov.pl/imap/>

Największym zagrożeniem dla zdrowia i życia ludzi oraz ich mienia w powiecie radomszczańskim są pożary, w tym przede wszystkim pożary pojedynczych zabudowań mieszkalnych, lasów i upraw rolnych, a także licznych zakładów produkcyjnych, stacji paliw. Na poziom zagrożenia pożarowego w powiecie wpływa także dobrze rozwinięty przemysł drzewny. Na terenie powiatu przeważa zabudowa murowana, jednorodzinna i zagrodowa, o pokryciu niepalnym, występują jednak pojedyncze przypadki zabudowań drewnianych, stanowiących duże zagrożenie pożarowe.

Prewencję i ratownictwo pożarnicze w powiecie sprawują: Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej w Radomsku (dalej KP PSP w Radomsku), 87 jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej wpisanych do KRS-u (stan na 2012 rok) oraz 29 jednostek OSP zarejestrowanych w I Wydziale Cywilnym Sądu Okręgowego (stan na rok 2010). W 2013 roku strażacy z KP PSP w Radomsku interweniowali 992 razy. Zgłoszono 351 pożarów i 607 miejscowych zagrożeń. Pozostałą część stanowiły fałszywe alarmy (34 zgłoszenia)³¹.

Bezpieczeństwem ludności na terenie powiatu zajmuje się również Powiatowe Centrum Zarządzania Kryzysowego, zlokalizowane w siedzibie Starostwa Powiatowego w Radomsku. Działanie Centrum polega na zapobieganiu sytuacjom kryzysowym, przygotowaniu do przejmowania nad nimi kontroli w drodze zaplanowanych działań, reagowaniu w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych, usuwaniu ich skutków oraz odtwarzaniu zasobów. PCZK prowadzi nadzór nad funkcjonowaniem systemu wykrywania i alarmowania oraz systemu wczesnego ostrzegania ludności, obsługuje radiową sieć zarządzania Wojewody Łódzkiego oraz pozostałe systemy teleinformatyczne na potrzeby zarządzania kryzysowego. Powiatowe Centrum Zarządzania Kryzysowego współpracuje z Centrami Gminnymi, Wojewódzkim Centrum Zarządzania Kryzysowego oraz z Centrami Zarządzania Kryzysowego.

³¹ Zdarzenia 01.01.2013 – 31.12.2013, Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej w Radomsku, <http://kppspradomsko.pl/news.php> (dane na dzień 15.12.2013 r.).

wego sąsiadujących powiatów. Oprócz tego PCZK współpracuje z podmiotami realizującymi monitoring środowiska, a także podmiotami prowadzącymi akcje ratownicze, poszukiwawcze i humanitarne.

Efektom wspólnej inicjatywy powiatu radomszczańskiego oraz gmin leżących na jego terenie było utworzenie i wyposażenie Międzygminnego Magazynu ds. Zarządzania Kryzysowego w Radomsku. Jego wyposażenie stanowi sprzęt związany z usuwaniem i zabezpieczaniem skutków wywołanych zjawiskami atmosferycznymi. Magazyn zlokalizowany jest na terenie KP PSP w Radomsku.

W powiecie radomszczańskim funkcjonuje również Komisja Bezpieczeństwa i Porządku Publicznego działająca w zakresie spraw porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli, obronności, ochrony przeciwpowodziowej, przeciwpożarowej i zapobiegania innym nadzwyczajnym zagrożeniom życia i zdrowia ludzi oraz środowiska.

Powiat Radomszczański współpracuje z podmiotami odpowiedzialnymi bezpośrednio lub pośrednio za bezpieczeństwo, w tym z Komendą Powiatową Policji w Radomsku, Powiatowym Inspektorem Weterynarii, Powiatową Stacją Epidemiologiczno-Sanitarną, Powiatowym Inspektorem Nadzoru Budowlanego, a także z służbami leśnymi.

1.10. EDUKACJA

1.10.1. PLACÓWKI EDUKACYJNE PROWADZONE PRZEZ POWIAT

Powiat Radomszczański jest organem prowadzącym następujące ponadgimnazjalne placówki edukacyjne:

- Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 1 im. St. Staszica w Radomsku (dalej: ZSP Staszica);
- I Liceum Ogólnokształcące im. F. Fabianiego w Radomsku (dalej: I LO);
- II Liceum Ogólnokształcące im. K. K. Baczyńskiego w Radomsku (dalej: II LO);
- Zespół Szkół Drzewnych i Ochrony Środowiska w Radomsku (dalej: ZS Drzewnych);
- Zespół Szkół Elektryczno-Elektronicznych im. prof. dr. inż. J. Groszkowskiego w Radomsku (dalej: ZSEE);
- Zespół Szkół Ekonomicznych w Radomsku (dalej: ZSE);
- Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Przedborzu (dalej: ZSP Przedbórz).

Na terenie powiatu funkcjonują także szkoły ponadgimnazjalne prowadzone przez inne organy:

- Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych im. T. Kościuszki w Kamieńsku (dalej ZSP Kamieńsk);
- Zasadnicza Szkoła Zawodowa Centrum Kształcenia Zawodowego w Przedborzu – Oddział Terenowy (ZSZ Przedbórz);
- Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego im. Wł. St. Reymonta w Dobryszycach (ZSCKR w Dobryszycach).

Oferta placówek jest skierowana przede wszystkim do młodzieży, która ukończyła naukę na poziomie gimnazjalnym. Ponadto naukę w placówkach mogą kontynuować dorośli, którzy ze względów zawodowych lub osobistych dążą do rozwoju intelektualnego i zawodowego. Według stanu na dzień 1 września 2013 r. liczba uczniów (w tym młodzież oraz dorośli) wyniosła blisko 4,5 tys. (por. Tabela 27.).

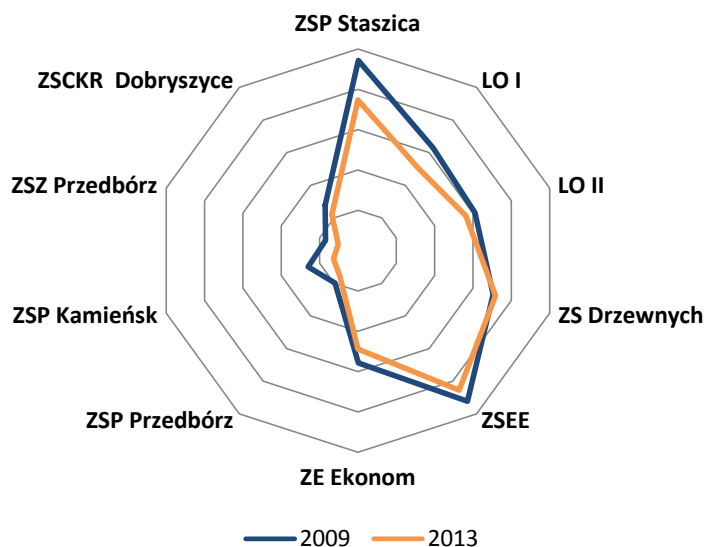
TABELA 27. LICZBA UCZNIÓW UCZĘSZCZAJĄCYCH DO PLACÓWEK EDUKACYJNYCH ZLOKALIZOWANYCH NA TERENIE POWIATU RADOMSZCZAŃSKIEGO

Placówka edukacyjna	Kobieta	Mężczyzna	Suma
ZSP Staszica	179	568	747
I LO	368	139	507
II LO	409	154	563
ZS Drzewnych	379	339	718
ZSEE	172	682	854
ZSE	410	78	488
ZSP Przedbórz	97	58	155
ZSP Kamieńsk	23	106	129
ZSZ Przedbórz	15	88	103
ZSCKR Dobryszyce	129	92	221
Suma	2181	2304	4485

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: „Badanie kwestionariuszowe placówek edukacyjnych w Powiecie Radomszczańskim”

W latach 2009-2013 zanotowano spadek ogólnej liczby uczniów o ~ 15,0%. Dotyczył on większości szkół objętych analizą. Wyjątkiem jest Zespół Szkół Drzewnych i Ochrony Środowiska w Radomsku – placówka odnotowała nieznaczny wzrost liczby uczniów (por. Wykres 10).

WYKRES 10. LICZBA UCZNIÓW UCZĘSZCZAJĄCYCH DO PLACÓWEK EDUKACYJNYCH ZLOKALIZOWANYCH NA TERENIE POWIATU RADOMSZCZAŃSKIEGO – PORÓWNANIE DLA LAT 2009 I 2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: „Badanie kwestionariuszowe placówek edukacyjnych w Powiecie Radomszczańskim”

W strukturze pochodzenia uczniów ponadgimnazjalnych placówek edukacyjnych przeważają mieszkańcy obszarów wiejskich: ~ 59,2% (por. Tabela 28.).

TABELA 28. UDZIAŁ UCZNIÓW Z OBSZARÓW WIEJSKICH W OGÓLNEJ LICZBIE UCZNIÓW WEDŁUG PLACÓWKI EDUKACYJNEJ

Placówka edukacyjna	Uczniowie z obszarów wiejskich	Uczniowie z obszarów wiejskich jako % ogółu
ZSP Staszica	510	68,3%
LO I	196	38,7%
LO II	284	50,4%
ZS Drzewnych	447	62,3%
ZSEE	450	52,7%
ZE Ekonom	297	60,9%
ZSP Przedbórz	107	69,0%
ZSP Kamieńsk	97	75,2%
ZSZ Przedbórz	103	100,0%
ZSCKR Dobryczyce	163	73,8%
Suma	2654	59,2%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: „Badanie kwestionariuszowe placówek edukacyjnych w Powiecie Radomszczańskim”

1.10.2. KIERUNKI KSZTAŁCENIA

Kierunki kształcenia w ponadgimnazjalnych placówkach edukacyjnych w Powiecie Radomszczańskim są zdwersyfikowane. Liczbę uczniów na poszczególnych kierunkach kształcenia prezentuje: Tabela 29., Tabela 30., Tabela 31., Tabela 32., Tabela 33., Tabela 34., Tabela 35., Tabela 37. oraz Tabela 38.

TABELA 29. KIERUNKI KSZTAŁCENIA – ZESPÓŁ SZKÓŁ PONADGIMNAZJALNYCH NR 1 IM. ST. STASZICA W RADOMSKU

Kierunki kształcenia	2009	2013
technik mechanik	45	37
technik budownictwa	124	93
technik pojazdów samochodowych	107	87
technik geodeta	0	13
technik urządzeń i systemów energii odnawialnej	0	15
mechanik pojazdów samochodowych	100	100
mechanik monter maszyn i urządzeń	48	59
elektromechanik	25	44
liceum ogólnokształcące	495	299
Suma	944	747

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: „Badanie kwestionariuszowe placówek edukacyjnych w Powiecie Radomszczańskim”

TABELA 30. KIERUNKI KSZTAŁCENIA – I LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE IM. F. FABIANIEGO W RADOMSKU

Kierunki kształcenia	2009	2013
ogólnokształcące	631	507

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: „Badanie kwestionariuszowe placówek edukacyjnych w Powiecie Radomszczańskim”

TABELA 31. KIERUNKI KSZTAŁCENIA – II LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE IM. K. K. BACZYŃSKIEGO W RADOMSKU

Kierunki kształcenia	2009	2013
ogólnokształcące	610	563

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: „Badanie kwestionariuszowe placówek edukacyjnych w Powiecie Radomszczańskim”

TABELA 32. KIERUNKI KSZTAŁCENIA – ZESPÓŁ SZKÓŁ DRZEWNYCH I OCHRONY ŚRODOWISKA W RADOMSKU

Kierunki kształcenia	2009	2013
technik ochrony środowiska	80	21
technik technologii drewna	69	28
technik logistyk	139	101
technik usług fryzjerskich	0	66
technik żywienia i usług gastronomicznych	0	45
kurs w kwalifikacji A.13.	0	25
kurs w kwalifikacji A.23.	0	30
Suma	288	316

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: „Badanie kwestionariuszowe placówek edukacyjnych w Powiecie Radomszczańskim”

TABELA 33. KIERUNKI KSZTAŁCENIA – ZESPÓŁ SZKÓŁ DRZEWNYCH I OCHRONY ŚRODOWISKA W RADOMSKU
– TECHNIKUM UZUPEŁNIAJĄCE DLA DOROSŁYCH NR 4

Kierunki kształcenia	2009	2013
technik usług fryzjerskich	0	11
technik technologii drewna	0	17
technik żywienia i gospodarstwa domowego	0	6
Suma	0	34

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: „Badanie kwestionariuszowe placówek edukacyjnych w Powiecie Radomszczańskim”

TABELA 34. KIERUNKI KSZTAŁCENIA – ZESPÓŁ SZKÓŁ DRZEWNYCH I OCHRONY ŚRODOWISKA W RADOMSKU
– LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE DLA DOROSŁYCH

Kierunki kształcenia	2009	2013
ogólnokształcące	0	95

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: „Badanie kwestionariuszowe placówek edukacyjnych w Powiecie Radomszczańskim”

TABELA 35. KIERUNKI KSZTAŁCENIA – ZESPÓŁ SZKÓŁ DRZEWNYCH I OCHRONY ŚRODOWISKA W RADOMSKU
– ZASADNICZA SZKOŁA ZAWODOWA NR 3 IM. M. KOPERNIKA

Kierunki kształcenia	2009	2013
stolarz	127	56
kucharz	46	37
fryzjer	93	85
murarz-tylnkarz	3	5
monter sieci, instalacji i urządzeń sanitarnych	5	8
lakiernik	19	5
blacharz samochodowy	4	7
ślusarz	3	2
elektromechanik pojazdów samochodowych	8	13
elektromechanik	0	3
cukiernik	47	19
piekarz	9	10
wędliniarz	6	6
krawiec	1	2
operator urządzeń przemysłu szklarskiego	1	0
sprzedawca	16	13
kamieniarz	1	0
mechanik operator pojazdów i maszyn rolniczych	0	1
monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie	0	1
Suma	389	273

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: „Badanie kwestionariuszowe placówek edukacyjnych w Powiecie Radomszczańskim”

TABELA 36. KIERUNKI KSZTAŁCENIA – ZESPÓŁ SZKÓŁ ELEKTRYCZNO-ELEKTRONICZNYCH
 IM. PROF. DR. INŻ. J. GROSZKOWSKIEGO W RADOMSKU

Kierunki kształcenia	2009	2013
szkoły dla młodzieży:	820	815
technik informatyk	195	341
technik elektronik	185	99
technik elektryk	100	107
technik teleinformatyk	0	27
technik organizacji reklamy	0	68
zarządzanie informacją	251	88
monter elektronik – elektryk	89	85
szkoły dla dorosłych:	103	34
technik elektryk	53	25
technik informatyk	50	9
Suma	923	849

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: „Badanie kwestionariuszowe placówek edukacyjnych w Powiecie Radomszczańskim”

TABELA 37. KIERUNKI KSZTAŁCENIA – ZESPÓŁ SZKÓŁ EKONOMICZNYCH W RADOMSKU

Kierunki kształcenia	2009	2013
technik ekonomista	346	223
technik hotelarstwa	66	93
technik obsługi turystycznej	31	39
technik handlowiec	12	19
technik cyfrowych procesów graficznych	0	22
technik rachunkowości	0	55
technik agrobiznesu	0	0
sprzedawca	32	17
zarządzanie informacją	69	20
Suma	556	488

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: „Badanie kwestionariuszowe placówek edukacyjnych w Powiecie Radomszczańskim”

TABELA 38. KIERUNKI KSZTAŁCENIA – ZESPÓŁ SZKÓŁ PONADGIMNAZJALNYCH W PRZEDBORZU

Kierunki kształcenia	2009	2013
ogólnokształcące	197	155

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: „Badanie kwestionariuszowe placówek edukacyjnych w Powiecie Radomszczańskim”

TABELA 39. KIERUNKI KSZTAŁCENIA – ZASADNICZA SZKOŁA ZAWODOWA,
CENTRUM KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO W PRZEDBORZU – ODDZIAŁ TERENOWY

Kierunki kształcenia	2009	2010	2011	2012	2013
ślusarz	57	43	40	29	41
mechanik pojazdów samochodowych	41	34	32	23	24
stolarz	30	28	28	25	17
cukiernik	32	25	27	21	21
kucharz małej gastronomii	10	14	12	0	0
Suma	170	144	139	98	103

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: „Badanie kwestionariuszowe placówek edukacyjnych w Powiecie Radomszczańskim”

TABELA 40. KIERUNKI KSZTAŁCENIA – ZESPÓŁ SZKÓŁ CENTRUM KSZTAŁCENIA ROLNICZEGO
IM. WŁ. ST. REYMONTA W DOBRYSZYCACH

Kierunki kształcenia	2009	2010	2011	2012	2013
technik architektury krajobrazu	27	35	46	39	28
technik ogrodnik	11	11			
technik rolnik	30	16	8		
technik agrobiznesu	12	7	7	6	
technik mechanizacji rolnictwa			10	24	35
technik organizacji usług gastronomicznych	45	54	40	20	10
technik weterynarii		12	24	35	48
technik technologii żywności	20				
technik żywienia i gospodarstwa domowego	96	72	58	36	23
technik żywienia i usług gastronomicznych				13	35
kucharz małej gastronomii	39	31	33	12	
mechanik operator pojazdów i maszyn rolniczych		18	17	30	27
kucharz				10	15
Suma	280	256	243	225	221

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: „Badanie kwestionariuszowe placówek edukacyjnych w Powiecie Radomszczańskim”

W strukturze obłożenia poszczególnych kierunków dominują kierunki ogólnokształcące, na które uczęszcza około 36% wszystkich uczniów. W dalszej kolejności dużą popularnością cieszą się kierunki techniczne specjalistyczne, w tym informatyczne, elektroniczne i elektryczne.

Na przestrzeni lat 2009-2013 oferta edukacyjna placówek ponadgimnazjalnych uległa zmianom częściowo dostosowującym profil absolwenta do zmieniających się potrzeb rynku pracy i preferowanych kierunków zamawianych na poziomie szkolnictwa wyższego. Stosunkowo nowe kierunki kształcenia w placówkach ponadgimnazjalnych to m.in.: technik geodeta, technik urządzeń i systemów energii odnawialnej, technik teleinformatyk, technik organizacji reklamy, technik cyfrowych procesów graficznych i technik rachunkowości.

1.10.3. KADRA PEDAGOGICZNA

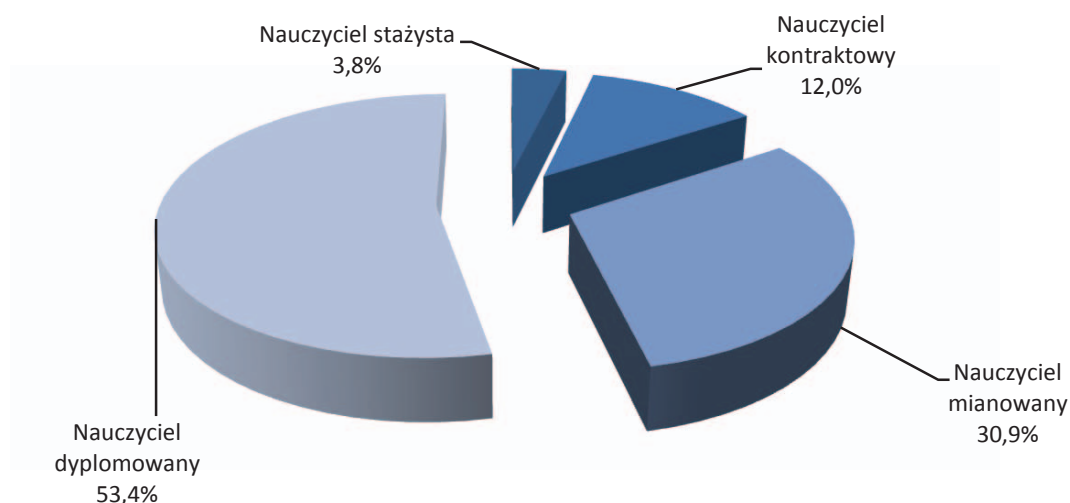
Kadrę pedagogiczną ponadgimnazjalnych placówek edukacyjnych tworzy 476 nauczycieli. Ponad połowę stanowią nauczyciele dyplomowani, natomiast nauczyciele stażysty i nauczyciele kontraktowi stanowią odpowiednio ~ 4,0% oraz ~ 10,5% kadry.

TABELA 41. KADRA PEDAGOGICZNA WEDŁUG STOPNI ZAWODOWYCH PRACUJĄCA W PLACÓWKACH EDUKACYJNYCH PROWADZONYCH PRZEZ POWIAT RADOMSZZAŃSKI I INNE INSTYTUCJE

Placówka edukacyjna	Nauczyciel stażysta	Nauczyciel kontraktowy	Nauczyciel mianowany	Nauczyciel dyplomowany	Suma
ZSP Staszica	5	19	26	37	87
LO I	1	4	14	26	45
LO II	0	3	10	31	44
ZS Drzewnych	3	3	29	26	61
ZSEE	5	5	18	53	81
ZE Ekonom	1	6	17	31	55
ZSP Przedbórz	1	2	8	16	27
ZSP Kamieńsk	0	5	12	8	25
ZSZ Przedbórz	0	6	4	5	15
ZSCKR Dobryzyce	2	4	9	21	36
Suma	18	57	147	254	476

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: „Badanie kwestionariuszowe placówek edukacyjnych w Powiecie Radomszczańskim”

WYKRES 11. STRUKTURA ZATRUDNIENIA KADRY PEDAGOGICZNEJ W PLACÓWKACH EDUKACYJNYCH ZLOKALIZOWANYCH NA TERENIE POWIATU RADOMSZZAŃSKIEGO

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: „Badanie kwestionariuszowe placówek edukacyjnych w Powiecie Radomszczańskim”

1.10.4. POTRZEBY INWESTYCYJNE I SZKOLENIOWE

Ogólny stan infrastruktury technicznej jest dobry lub bardzo dobry. Potrzeby inwestycyjne dotyczące budowy, przebudowy lub rozbudowy obiektów edukacyjnych zgłosili dyrektorzy: Zespołu Szkół Drzewnych i Ochrony Środowiska w Radomsku; Zespołu Szkół Elektryczno-Elektronicznych im. prof. dr. inż. Janusza Groszkowskiego w Radomsku i Zespołu Szkół Ekonomicznych w Radomsku. Niezbędny zakres inwestycji obejmuje głównie rozbudowę i adaptację pomieszczeń do celów edukacyjnych oraz poprawę warunków energetycznych i sanitarnych. Niedoinwestowanie obserwuje się w kontekście infrastruktury sportowej placówek. Sześć spośród siedmiu ponadgimnazjalnych placówek edukacyjnych, dla których organem prowadzącym jest Powiat Radomszczański, zgłosiło potrzeby inwestycyjne związane z budową, przebudową i modernizacją sal sportowych wielofunkcyjnych, boisk sportowych wielofunkcyjnych, bieżni oraz siłowni. W ponad połowie ponadgimnazjalnych jednostek edukacyjnych wskazano na brak podstawowego wyposażeniu zaplecza sportowego. Dyrektorzy większości ponadgimnazjalnych placówek edukacyjnych w trakcie badania kwestionariuszowego wskazali na poważne niedostatki wyposażenia edukacyjnego, w tym przede wszystkim sprzętu specjalistycznego do kształcenia zawodowego, sprzętu komputerowego, oprogramowania specjalistycznego i ogólnego, sprzętu multimedialnego oraz zasobów bibliotecznych.

Badanie kwestionariuszowe wskazało występowanie potrzeb w zakresie szkoleń zawodowych, w tym specjalistycznych, tj.:

- szkolenia zawodowe dla nauczycieli z obsługi programów do profesjonalnej nauki: CAD, CAM, budowlanych i geodezyjnych oraz OZE;
- szkolenia rozwojowe w zakresie perspektyw dydaktycznych w pracy z uczniem zdolnym, diagnozy ról grupowych i ich wpływu na postawy uczniów wobec pracy na lekcji, wykorzystania wniosków z ewaluacji w planowaniu pracy szkoły, budowania wizerunku szkoły w środowisku lokalnym, innowacji i nowatorstwa pedagogicznego, odpowiedzialności prawnej nauczycieli, rodziców, uczniów;
- studia i kursy uprawniające do nauczania drugiego przedmiotu;
- szkolenia dla administracji placówek edukacyjnych w zakresie rachunkowości i zamówień publicznych.

1.11. PROMOCJA I OCHRONA ZDROWIA

Opiekę stacjonarną nad chorymi w Powiecie Radomszczańskim zapewnia Szpital Powiatowy w Radomsku, składający się z następujących komórek organizacyjnych:

I. Zakład Pielęgnacyjno-Opiekuńczy – Radomsko, ul. Jagiellońska 36:

1. Zakład Pielęgnacyjno-Opiekuńczy.

II. Przychodnia Specjalistyczna – Radomsko, ul. Jagiellońska 36:

1. Poradnia Gastroenterologiczna,
2. Poradnia Diabetologiczna,
3. Poradnia Kardiologiczna,
4. Poradnia Reumatologiczna,
5. Poradnia Okulistyczna,
6. Poradnia Neurologiczna,
7. Poradnia Pulmonologiczna,
8. Poradnia Otolaryngologiczna,
9. Poradnia Dermatologiczna,
10. Poradnia Chirurgii Ogólnej,
11. Poradnia Chirurgii Urazowo-Ortopedycznej,
12. Gabinet Preluksacyjny,
13. Poradnia Urologiczna,
14. Poradnia Endokrynologiczna,
15. Poradnia Onkologiczna,
16. Poradnia Hepatologiczna,
17. Poradnia Logopedyczna,
18. Poradnia Ginekologiczno-Położnicza,
19. Szkoła Rodzenia,
20. Poradnia Zdrowia Psychicznego,

21. Poradnia Leczenia Uzależnień,
22. Pielęgniarska Opieka Długoterminowa,
23. Gabinet Medycyny Pracy,
24. Poradnia Alergologiczna,
25. Gabinet Diagnostyczno-Zabiegowy Poradni Okulistycznej,
26. Gabinet Diagnostyczno-Zabiegowy Poradni i Chirurgii Ogólnej,
27. Gabinet Diagnostyczno-Zabiegowy Poradni Chirurgii Urazowo-Ortopedycznej,
28. Gabinet Diagnostyczno-Zabiegowy Poradni Ginekologiczno-Położniczej,
29. Gabinet Diagnostyczno-Zabiegowy nr 1,
30. Gabinet Diagnostyczno-Zabiegowy nr 2,
31. Gabinet Diagnostyczno-Zabiegowy – Przedbórz, ul. Częstochowska 25.

III. Gminny Ośrodek Zdrowia – Dobryczyce, ul. Południowa 7:

1. Poradnia Lekarza POZ,
2. Gabinet Pielęgniarki Środowiskowo-Rodzinnej,
3. Gabinet Położnej Środowiskowo-Rodzinnej,
4. Gabinet Zabiegowy,
5. Punkt Szczepień,
6. Higiena Szkolna,
7. Gabinet Medycyny Szkolnej – Dobryczyce, ul. Leśna 1,
8. Gabinet Medycyny Szkolnej – Dobryczyce, ul. Szkolna 4,
9. Gabinet Medycyny Szkolnej – Blok Dobryczyce, ul. Kolejowa 24.

IV. Zakład Diagnostyki Laboratoryjnej – Radomsko, ul. Jagiellońska 36:

1. Centralne Laboratorium z Punktem Pobrań,
2. Serologia Transfuzjologiczna z Bankiem Krwi,
3. Pracownia Cytologii.

V. Zakład Diagnostyki Obrazowej – Radomsko, ul. Jagiellońska 36:

1. Pracownia Rentgenodiagnostyki Ogólnej i Densytometrii,
2. Gabinet Mammografii,
3. Pracownia Tomografii Komputerowej,
4. Gabinety Ultrasonografii.

VI. Zakład Rehabilitacji – Radomsko, ul. Jagiellońska 36:

1. Poradnia Rehabilitacyjna,
2. Dział Fizjoterapii,
3. Oddział Dzienny Rehabilitacji.

VII. Szpital – Radomsko, ul. Jagiellońska 36:

1. Oddział Internistyczny,
2. Oddział Gruźlicy i Chorób Płuc,
3. Oddział Kardiologiczny z Salą Intensywnej Opieki Kardiologicznej,
4. Oddział Reumatologiczny,
5. Oddział Dziecięcy z Izłą Przyjęć,
6. Szpitalny Oddział Ratunkowy z Izłą Przyjęć i stanowiskiem do ostrej dializy,
7. Oddział Dzienny Chemioterapii,
8. Oddział Neurologii,
9. Pododdział Udarowy,
10. Oddział Obserwacyjno-Zakaźny,
11. Oddział Ginekologiczno-Położniczy,
12. Oddział Chirurgiczny Ogólny,
13. Pododdział Chirurgii Onkologicznej
14. Oddział Chirurgii Urazowo-Ortopedycznej,
15. Oddział Anestezjologii i Intensywnej Terapii,

16. Oddział Otolaryngologiczny,
17. Oddział Neonatologiczny,
18. Centralna Sterylizacja,
19. Zakład Patomorfologii,
20. Blok Operacyjny,
21. Apteka Szpitalna,
22. Pracownia Badań Czynnościowych,
23. Pracownia Hemodynamiki i Kardiologii Inwazyjnej,
24. Pracownia Endoskopii Diagnostycznej,
25. Gabinet Lekarza Rodzinnego – Radomsko, ul. Jagiellońska 36,
26. Gabinet Pielęgniarki Środowiskowo-Rodzinnej – Radomsko, ul. Jagiellońska 36,
27. Gabinet Lekarza Rodzinnego – Przedbórz, ul. Częstochowska 25,
28. Transport Sanitarny – Radomsko, ul. Jagiellońska 36,
29. Oddział Rehabilitacji Neurologicznej,
30. Oddział Dzienny Rehabilitacji Kardiologicznej.

VIII. Przychodnia Podstawowej Opieki Zdrowotnej – Radomsko, ul. Jagiellońska 36:

1. Poradnia Lekarza POZ,
2. Gabinet Pielęgniarki Środowiskowo-Rodzinnej,
3. Gabinet Położnej Środowiskowo-Rodzinnej,
4. Gabinet Zabiegowy.

IX. Zakład Mikrobiologii:

1. Pracownia Mikrobiologii.

Szpital zapewnia specjalistyczne świadczenia zdrowotne w zakresie opieki ambulatoryjnej i stacjonarnej dla pacjentów z terenu powiatu radomszczańskiego oraz w mniejszym zakresie dla powiatów ościennych, tj. dla populacji liczącej około 150 tys. mieszkańców. Celem Szpitala Powiatowego jest udzielanie świadczeń zdrowotnych służących zachowaniu, przywracaniu i poprawie zdrowia pacjentów oraz promocja zdrowia. Podstawowym zadaniem jest zapewnienie wszechstronnych świadczeń zdrowotnych w zakresie specjalistycznym w wyżej wymienionych oddziałach szpitalnych, poradniach specjalistycznych, w zakładzie rehabilitacji, zakładach diagnostycznych, zakładzie pielęgnacyjno-opiekuńczym, pracowniach specjalistycznych oraz oferowanie realizacji świadczeń podstawowej opieki zdrowotnej. Wysoki poziom tych świadczeń jest zapewniany poprzez profesjonalną opiekę ze strony zespołu lekarzy, pielęgniarek i diagnostyków mających wieloletnie doświadczenie w swoich specjalnościach. Kadre lekarską stanowi zespół ponad 200 lekarzy, 172 z nich ma II stopień specjalizacji, a 16 posiada tytuł doktora nauk medycznych.

TABELA 42. LICZBA ZATRUDNIONYCH LEKARZY WEDŁUG ODDZIAŁU I PORADNI

Oddział/ poradnia	Liczba lekarzy
blok operacyjny	1
izba przyjęć	15
oddział chirurgii	13
oddział chorób płuc	7
oddział dziecięcy	8
oddział ginekologiczno-położniczy	13
oddział kardiologii	16
oddział laryngologii	3
oddział neurologii	12
oddział neonatologii	5

TABELA 42. LICZBA ZATRUDNIONYCH LEKARZY WEDŁUG ODDZIAŁU I PORADNI (C.D.)

oddział ortopedyczny	12
oddział reumatologii	6
oddział wewnętrzny	15
oddział obserwacyjno-zakaźny	4
OIOM	14
poradnia zdrowia psychicznego	4
POZ Dobroszyce	2
pracownia RTG	10
specjalistyczna pracownia	42
zakład rehabilitacji i fizykoterapii	1
zakład pielęgnacyjno-opiekuńczy	1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: „Badanie kwestionariuszowe jednostek ochrony zdrowia w powiecie radomszczańskim” stan na dzień 31.12.2013 r.

W powiązaniu z udzielaniem świadczeń zdrowotnych i promocją zdrowia Szpital jest uprawniony do prowadzenia specjalizacji m.in. w następujących dziedzinach:

- chirurgii ogólnej,
  - chorób wewnętrznych,
  - reumatologii,
  - pediatrii,
  - anestezjologii i intensywnej terapii
- na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej.

Na terenie Szpitala Powiatowego znajduje się Oddział Terenowy Regionalnego Centrum Krwiodawstwa i Krwiolęcznictwa w Łodzi.

Działalność placówki prowadzona jest w nowoczesnym budynku mieszczącym się przy ulicy Jagiellońskiej 36. Nowoczesny obiekt o pięknej architekturze został wyposażony w profesjonalną aparaturę i sprzęt medyczny (m.in.: 64-rzędowy tomograf komputerowy, angiograf, nowoczesne aparaty do badań USG, cyfrowe aparaty RTG, nowoczesne sale operacyjne). Do dyspozycji pacjentów oddane zostały przestronne sale pobytu z pełnymi węzłami sanitarnymi. Obiekt wyposażony został w nowoczesną aparaturę techniczną monitorującą wszystkie działające w obiekcie instalacje.

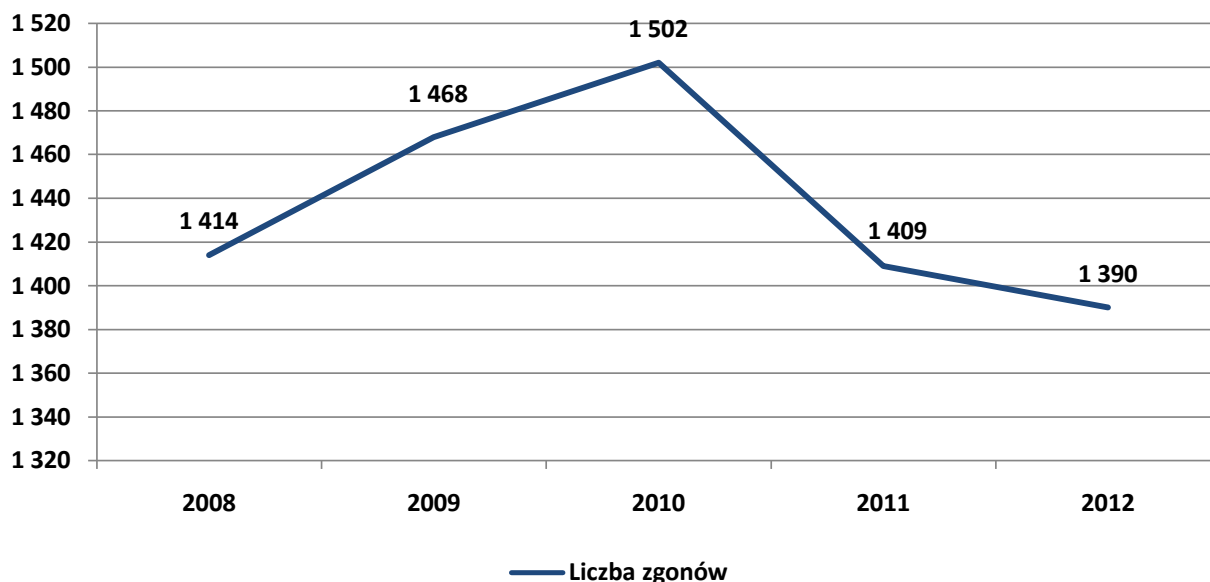
Działanie dyrekcji placówki ukierunkowane jest na rozszerzenie prowadzonej dotychczas działalności medycznej. W nowym obiekcie szpitalnym zaplanowano otwarcie Oddziału Rehabilitacji Neurologicznej, a także Oddziału Dziennego Rehabilitacji Kardiologicznej. Podejmowane kroki mają na celu zapewnienie kompleksowej opieki nad hospitalizowanymi w placówce pacjentami powiatu radomszczańskiego.

O wysokim poziomie bezpieczeństwa zdrowotnego świadczy nowoczesne lądowisko śmigłowców, funkcjonujące w strukturze Szpitala Powiatowego w Radomsku. Zlokalizowane jest ono w odległości 400 m od Szpitalnego Oddziału Ratunkowego i połączone z nim drogą utwardzoną pozwalającą na przejazd pojazdów ratunkowych. Lądowisko przeznaczone jest do startów i lądowań w dzień i w nocy śmigłowców ratowniczych i sanitarnych.

Liczba pacjentów Szpitala Powiatowego w Radomsku waha się między 13 tys. a 15 tys. rocznie. Systematycznie wzrasta liczba pacjentów oddziału kardiologii, co uwypukla znaczenie tej grupy schorzeń w społeczeństwach starzejących się.

Liczba zgonów na terenie powiatu w latach 2008-2012 znajdowała się w trendzie zmiennym, tj. między rokiem 2008 a 2010 roku odnotowano wzrost liczby zgonów, natomiast w latach 2010-2012 nastąpił siedmioprocen-towy spadek.

WYKRES 12. LICZBA ZGONÓW ODNOTOWANYCH W POWIECIE RADOMSZCZAŃSKIM W LATACH 2008-2012

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: dane Głównego Urzędu Statystycznego, www.stat.gov.pl

Najczęstszą przyczyną zgonów w powiecie radomszczańskim są choroby układu krążenia (stanowiące przyczynę prawie 50% zgonów) oraz nowotwory (przyczyna 21,8% zgonów).

TABELA 43. ZGONY WEDŁUG PRZYCZYN ODNOTOWANE W POWIECIE RADOMSZCZAŃSKIM W 2012 R.

Przyczyna zgonu	Liczba zgonów	Udział
choroby krwi i narządów krwiotwórczych oraz niektóre choroby przebiegające z udziałem mechanizmów autoimmunologicznych	3	0,2%
choroby układu kostnowązowego, mięśniowego i tkanki łącznej	2	0,1%
choroby układu krążenia ogółem	688	49,5%
choroby układu moczowo-płciowego	20	1,4%
choroby układu nerwowego ogółem	17	1,2%
choroby układu oddechowego ogółem	65	4,7%
choroby układu trawiennego ogółem	57	4,1%
niektóre choroby zakaźne i pasożytnicze ogółem	6	0,4%
niektóre stany rozpoczynające się w okresie okołoporodowym	1	0,1%
nowotwory ogółem	303	21,8%
objawy, cechy chorobowe oraz nieprawidłowe wyniki badań klinicznych, laboratoryjnych gdzie indziej niesklasyfikowane	128	9,2%
pozostałe przyczyny	2	0,1%
wady rozwojowe wrodzone, zniekształcenia i aberracje chromosomowe	4	0,3%
zaburzenia wydzielania wewnętrznego, stanu odżywiania i przemiany metabolicznej ogółem	12	0,9%
zewnętrzne przyczyny zachorowania i zgonu ogółem	82	5,9%
Suma	1390	100,0%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: dane Głównego Urzędu Statystycznego, www.stat.gov.pl

W Radomsku działa Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna. Jej działania są ukierunkowane na ochronę zdrowia ludzkiego przed niekorzystnym wpływem szkodliwości i uciążliwości środowiskowych oraz zapobiegania powstawania chorób, w tym chorób zakaźnych. Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna sprawuje nadzór mający na celu ochronę zdrowia ludzkiego w obszarach: epidemiologii i higieny komunalnej, sprawuje też zapobiegawczy nadzór sanitarny w zakresie higieny nauczania i wychowania, oświaty i promocji zdrowia.

Podstawową opiekę zdrowotną w powiecie radomszczańskim zapewniają publiczne i niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej, w tym:

- Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej PRO FAMILIA w Radomsku (ul. Armii Krajowej 34).

Liczba pacjentów SPZOZ PRO FAMILIA od 2009 roku spada. W porównaniu z rokiem 2013 odnotowano spadek o 16,9%. Najwięcej osób korzysta z podstawowej opieki zdrowotnej (ok. 87%). Najmniej pacjentów przyjmuje poradnia neurologiczna dla dzieci (ok. 1% pacjentów Zakładu). SPZOZ PRO FAMILIA zatrudnia łącznie 29 lekarzy. Najwięcej z nich pracuje w poradni Podstawowej Opieki Zdrowotnej (55,2%). W poradni tej jest również zatrudniona największa liczba personelu medycznego (70,8%). Podział lekarzy oraz personelu medycznego na poradnie został przedstawiony w tabeli poniżej.

TABELA 44. LICZBA ZATRUDNIONYCH LEKARZY I PERSONELU MEDYCZNEGO W PORADNIACH SPZOZ PRO FAMILIA W RADOMSKU W 2013 R.

Poradnia	Liczba zatrudnionych lekarzy	Liczba zatrudnionego personelu medycznego
Poradnia POZ	16	17
Poradnia alergologiczna	1	2
Poradnia endokrynologiczna	2	1
Poradnia neurologiczna dla dorosłych	1	1
Poradnia neurologiczna dla dzieci	2	1
Poradnia kardiologiczna	2	1
Poradnia dermatologiczna	1	1
Pracownia USG	4	–

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: „Badanie kwestionariuszowe dotyczące ochrony zdrowia w Powiecie Radomszczańskim”

Największy odsetek spośród personelu medycznego zatrudnionego w SPZOZ PRO FAMILIA stanowią specjaliści I stopnia (51,9%) oraz II stopnia (44,4%). W Zakładzie można także uzyskać poradę lekarza ze stopniem naukowym doktora nauk medycznych.

TABELA 45. LICZBA PERSONELU MEDYCZNEGO WG STOPNIA SPECJALIZACJI W SPZOZ PRO FAMILIA W RADOMSKU W 2013 R.³²

Liczba personelu medycznego – klasyfikacja dodatkowa	
specjaliści I stopnia	14
specjaliści II stopnia	12
lekarze ze stopniem naukowym doktora	1
lekarze ze stopniem naukowym doktora habilitowanego	0
lekarze ze stopniem naukowym profesora	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: „Badanie kwestionariuszowe dotyczące ochrony zdrowia w Powiecie Radomszczańskim”

³² Nie obejmuje lekarzy bez specjalizacji.

Budynek SPZOZ PRO FAMILIA wymaga przeprowadzenia remontu podpiwniczenia oraz rozbudowy lub budowy nowego parkingu dla samochodów pacjentów i personelu Zakładu. Należałoby również uzupełnić wyposażenie medyczne o EKG wysiłkowe, EKG Holter i sprzęt rehabilitacyjny, a wyposażenie biurowe o meble i sprzęt komputerowy. W planach jest utworzenie poradni rehabilitacyjnej. Pożądane jest też przeprowadzenie kursów doształcających dla lekarzy w poszczególnych specjalizacjach oraz różnego rodzaju szkoleń uzupełniających i doształcających dla personelu medycznego i kadry kierowniczej.

W SPZOZ PRO FAMILIA planowane jest przeprowadzanie programów profilaktycznych z zakresu chorób układu krążenia dla pacjentów będących pomiędzy 35, a 55 rokiem życia, u których nie została dotychczas rozpoznana choroba układu krążenia, oraz programów profilaktycznych z zakresu gruźlicy – dla osób, które miały bezpośredni kontakt z osobami z już rozpoznaną gruźlicą, lub dla osób z tzw. grup ryzyka (np. długotrwała choroba itp.). Planowane są również działania z zakresu profilaktyki otyłości, w tym poradnictwo w zakresie prawidłowego żywienia, opieka dietetyka, opieka lekarska i pielęgnarska w zakresie samokontroli.

Publiczne zakłady opieki zdrowotnej:

- Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Radomsku (ul. Przedborska);
- Przychodnia Publicznej Opieki Zdrowotnej w Radomsku (Szpital);
- Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Kamieńsku;
- Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Gomunicach;
- Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Kobielach Wielkich;
- Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Kodrębie z filią w Dmeninie;
- Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Lgocie Wielkiej;
- Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Masłowicach;
- Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Wielgomłynach;
- Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Gidlach;
- Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Ładzicach;
- Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Przedborzu;
- Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Żytnie z filią w Borzykowej i Maluszynie;
- Szpital Powiatowy w Radomsku z Przychodnią Podstawowej Opieki Zdrowotnej i Gminnym Ośrodkiem Zdrowia w Dobryszycach.

Niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej:

- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „PROMED” w Radomsku;
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Przychodnia Lekarska MEDYK” z filią NZOZ „Praktyka Lekarza Rodzinnego” w Radomsku;
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „MEDAX” w Radomsku;
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „MEDiFARM” w Radomsku;
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „ALFA” w Przedborzu;
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „MEDICUS” s.c. w Przedborzu.

Ponadto opiekę psychiatryczną na terenie powiatu zapewniają:

- Poradnia Zdrowia Psychicznego w Szpitalu Powiatowym w Radomsku,
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Cogito” w Radomsku.

Stacjonarne i całodobowe świadczenia opiekuńcze, pielęgnacyjne i rehabilitacyjne udzielane są pacjentom w:

- Zakładzie Pielęgnacyjno-Opiekuńczym w Radomsku;
- Zakładzie Pielęgnacyjno-Opiekuńczym w Przedborzu;
- Niepublicznym Zakładzie Pielęgnacyjno-Opiekuńczym w Tarasie k. Przedborza.

W ramach działań z zakresu edukacji zdrowotnej i promocji zdrowia, na terenie powiatu radomszczańskiego podejmuje się działania zmierzające do zaznajomienia społeczeństwa z czynnikami ryzyka społecznego i środowiskowego wpływającymi na zdrowie ludzi. Kampanie i działania informacyjne dotyczą głównie:

- używania przez młodzież „nowych narkotyków”, tzw. dopalaczy;
- promowania zdrowego stylu życia, w tym zbilansowanej diety i aktywności fizycznej;
- profilaktyki nowotworowej;
- profilaktyki uzależnień, szczególnie tych dotyczących palenia tytoniu;
- profilaktyki HIV/AIDS.

Programy edukacyjne oraz akcje prozdrowotne, inicjowane i prowadzone przez Powiatową Stację Sanitarno-Epidemiologiczną w Radomsku, kierowane są przede wszystkim do:

- dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym oraz ich rodziców i opiekunów;
- młodzieży szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, nauczycieli, wychowawców i pedagogów szkolnych;
- pracowników służby zdrowia.

Na terenie powiatu radomszczańskiego funkcjonuje 38 aptek oraz 5 punktów aptecznych³³. Mieszkańcy mają dostęp do jednej apteki czynnej całą dobę. Na 1 aptekę ogólnodostępną przypada 3076 osób.

1.12. OPIEKA I POMOC SPOŁECZNA

1.12.1. DOMY POMOCY SPOŁECZNEJ

Na terenie Powiatu Radomszczańskiego funkcjonują obecnie dwa domy pomocy społecznej:

- Dom Pomocy Społecznej w Radomsku, oddany do dyspozycji mieszkańców w 2000 roku jako w pełni nowoczesny, spełniający standardy europejskie, przystosowany dla osób niepełnosprawnych. Placówka przeznaczona jest dla osób starszych, kobiet i mężczyzn, którzy ze względu na wiek, stan zdrowia, sytuację rodzinną i materialną postanowili zamieszkać w DPS-ie. Dom ma sale terapii zajęciowej, świetlice, sale telewizyjne, sale ćwiczeń, czytelnię z biblioteką, sklepik z kawiarenką. Obiekt zapewnia całodobową opiekę i pielęgnację oraz zajęcia terapeutyczne. W celu zapewnienia należytej opieki i warunków bytowych mieszkańców DPS-u należy wymienić dach na budynku oraz instalację odgromową, naprawić ogrodzenie oraz schody, zakupić automatyczny podnośnik do transportu osób leżących i samochód do przewozu osób niepełnosprawnych, a także wymienić sprzęt komputerowy. Zidentyfikowano także potrzebę uczestnictwa pracowników DPS w szkoleniach z zakresu kierunków prowadzonej terapii, metod pracy z mieszkańcami domu, a także w studiach podyplomowych z organizacji pomocy społecznej.
- Dom Pomocy Społecznej w Radziechowicach przeznaczony jest dla mężczyzn przewlekle chorych psychicznie. W Domu, oprócz pokoi, mieszczą się sale dziennego pobytu, pracownia terapii zajęciowej, sale do fizykoterapii, gabinet fryzjerski, biblioteka oraz kaplica. Nad zdrowiem i właściwymi warunkami bytowymi mieszkańców czuwają lekarze, pielęgniarki, opiekunki, pracownicy socjalni, fizykoterapeuci i instruktorzy terapii zajęciowej.
Dom ten, aby mógł prawidłowo funkcjonować i w należyty sposób świadczyć pomoc chorym, wymaga przebudowy portierni oraz zagospodarowania pomieszczeń po byłej pralni i terenu po byłym gospodarstwie rolnym. Konieczna jest również przebudowa dróg i placów wewnętrznych, utwardzenie i wyłożenie kostką brukową parkingu, wymiana ogrodzenia działki, na której znajdują się budynki DPS-u, zakup i instalacja nowego systemu sygnalizacji pożarowej, zakup samochodu przystosowanego do przewozu osób niepełnosprawnych oraz zainstalowanie monitoringu. Należałoby również przeszkolić personel z zakresu księgowości budżetowej, a zespół terapeutyczno-opiekuńczy w zakresie zmian przepisów wynikających z Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie domów pomocy społecznej.

Liczba osób korzystających z pomocy DPS-ów znajdujących się na terenie powiatu radomszczańskiego zmniejsza się. W 2012 roku wyniosła 216 osób, co oznaczało spadek względem 2009 roku o 14,6%.

Poza opieką domów pomocy społecznej ludność może liczyć na wsparcie innych instytucji, do których należy:

- Środowiskowy Dom Samopomocy w Radomsku, Krępie i Gaju;
- Regionalny Ośrodek Pomocy w Radomsku;
- Chrześcijańskie Stowarzyszenie Dobroczynne w Radomsku;
- Stowarzyszenie Centrum Pomocy PANACEUM, Regionalny Ośrodek Pomocy w Grabach;
- Stowarzyszenie Pomocy „Przebudzenie”, Dom dla Bezdomnych;
- Fundacja Wzajemnej Pomocy „Alternatywa”;
- Centrum Pomocy Bliźniemu „MONAR-MARKOT”, Dom dla Osób Bezdomnych i Najuboższych;
- Centrum Pomocy Bliźniemu „MONAR-MARKOT”, Dom dla Osób Starszych.

Pomoc społeczną rodzinie i dziecku w gminach leżących na terenie powiatu radomszczańskiego świadczy czternaście ośrodków pomocy społecznej, w tym: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Kamieńsku, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Radomsku, Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Przedborzu oraz Gminne Ośrodki Pomocy Społecznej w Dobryszycach, Gidlach, Gomunicach, Kodrębie, Kobielach Wielkich, Lgocie Wielkiej, Ładzicach, Masłowicach, Radomsku, Wielgomłynach i Żytnie.

³³ Stan na dzień 31.12.2013 r.

1.12.2. POWIATOWE CENTRUM POMOCY RODZINIE

Zadania z zakresu pomocy społecznej oraz rehabilitacji społecznej osób niepełnosprawnych realizuje Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie współpracujące z organizacjami społecznymi, związkami wyznaniowymi, pracodawcami oraz osobami fizycznymi. Do zadań Centrum należy m.in.: organizowanie opieki w rodzinach zastępczych, zapewnianie opieki i wychowania dzieciom całkowicie lub częściowo pozbawionym opieki rodziców, przyznawanie pomocy pieniężnej na usamodzielnienie oraz kontynuowanie nauki przez osoby opuszczające rodziny zastępcze, placówki opiekuńczo-wychowawcze, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, młodzieżowe ośrodki wychowawcze; pomoc w integracji ze środowiskiem osób mających trudności w przystosowaniu się do życia, pomoc osobom, które otrzymały status uchodźcy, mającym trudności w integracji ze środowiskiem, a także pomoc osobom mającym trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z zakładu karnego.

W zakresie pomocy osobom niepełnosprawnym Centrum podejmuje starania mające na celu opracowanie i realizację programów działań na rzecz osób niepełnosprawnych w zakresie rehabilitacji społecznej oraz przestrzegania praw osób niepełnosprawnych, ograniczenie skutków niepełnosprawności, opracowanie i przedstawienie planów zadań i informacji z prowadzonej działalności oraz ich udostępnianie na potrzeby samorządu województwa.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie wymaga licznych inwestycji, aby móc należycie spełniać powierzone mu zadania. Przede wszystkim wymaga ono poszerzenia bazy lokalowej o kolejne pomieszczenia biurowe, pokój widzeń dla dzieci, pokój do prowadzenia terapii, pomieszczenie na szkolenia dla rodzin zastępczych oraz składnicę akt. Wymagana jest także wymiana ksero, sprzętu komputerowego na nowy, wyższej jakości, zakup sprzętu dla kolejnych zatrudnionych pracowników oraz zakup programów komputerowych do obsługi świadczeń dla osób niepełnosprawnych.

Pożądanym jest również uczestnictwo pracowników PCPR w szkoleniach branżowych, w tym przede wszystkim w zakresie:

- wykorzystywania seksualnego dzieci;
- wypalenia zawodowego;
- zaburzeń rozwojowych, chorób psychicznych dzieci i młodzieży;
- „Jak rozmawiać z dziećmi, żeby słuchoły, jak słuchoać dzieci, żeby mówiły?”;
- interwencji kryzysowej;
- prowadzenia zajęć korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy domowej;
- więzi w rodzinie: RAD, objawy, symptomy, przyczyny;
- rozwoju umiejętności i podniesienia kwalifikacji zawodowych (nauka języków obcych, języka migowego, trening asertywności, coaching, udzielanie pierwszej pomocy, interpretacja przepisów pomocy społecznej);
- wydawania decyzji administracyjnych w sprawie świadczeń pieniężnych i rzeczowych;
- interpretacji i orzecznictwa z zakresy k.p.a., ustawy o pomocy społecznej i ustawy o wspieraniu rodziny oraz systemie pieczy zastępczej, ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz o zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, ustawy o finansach publicznych,
- systemu POMOST – piecza;
- kontroli zarządczej w jednostkach pomocy społecznej;
- telefonicznej obsługa klienta;
- pracy ze sprawcami przemocy i ich ofiarami;
- metod radzenia sobie ze stresem;
- pracy z trudnymi podopiecznymi.

Badanie kwestionariuszowe jednostek świadczących usługi opieki społecznej wskazało na występujące na terenie powiatu niedostatki instytucjonalne, które implikują konieczność utworzenia następujących placówek:

- Powiatowy Ośrodek Interwencji Kryzysowej;
- Powiatowy Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy Domowej;
- mieszkanie chronione;
- dwie placówki opiekuńczo-wychowawcze;
- rodzinny dom dziecka;
- ośrodek wsparcia dla dzieci (placówka opiekuńczo-wychowawcza wsparcia dziennego o zasięgu ponadgminnym).

1.13. KULTURA FIZYCZNA I SPORT

Do infrastruktury sportowej na terenie Powiatu Radomszczańskiego zaliczamy m.in. ośrodki sportowe, baseny oraz hale i boiska sportowe:

- Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Radomsku prowadzący działalność w zakresie rekreacji ruchowej w oparciu o własną bazę: krytą pływalnię, siłownię, solarium, korty tenisowe, skatepark, gabinet masażu, stadion miejski, pomieszczenia halowe oraz boisko ORLIK 2012;
- Gminny Ośrodek Kultury i Sportu oraz gminny kompleks boisk sportowych w miejscowości Kobiełe Wielkie;
- hala sportowa w Radomsku – przy Zespole Szkolno-Gimnazjalnym Nr 6. Jest to obiekt sportowy spełniający rolę centrum sportowego miasta. W Hali odbywają się zajęcia sportowe dla klubów, firm i osób prywatnych, a także liczne imprezy i zawody sportowe o zasięgu krajowym;
- boiska i sale gimnastyczne zlokalizowane przy Publicznych Zespołach Szkolno-Gimnazjalnych w: Strzałkowie, Płoszowie, Szczepocicach, Dzieptłóci;
- hala sportowa w Przedborzu – przy Zespole Szkolno-Gimnazjalnym. Pełnowymiarowy obiekt przeznaczony jest dla młodzieży szkolnej oraz organizacji zawodów sportowych;
- hala sportowa w Kodrębie – przy Zespole Szkolno-Gimnazjalnym. Użytkowana jest przez szkołę, ale odbywają się w niej również imprezy i zawody sportowe o zasięgu regionalnym. Ponadto istnieje też hala sportowa wraz z boiskiem sportowym przy Publicznej Szkole Podstawowej w Rzejowicach, wiejskie boiska sportowe w Dmeninie, Florentynowie, Lipowczycach, Woli Malowanej i Feliksowie;
- hala sportowa w Dobryzycach przy Publicznym Gimnazjum, ponadto gmina ma dwa boiska wielofunkcyjne w Dobryzycach oraz w Bloku Dobryzycy;
- hala sportowa przy Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych w Wielgomłynach;
- hala sportowa przy Publicznej Szkole Podstawowej w Jedlnie;
- hala sportowa przy Zespole Szkolno-Gimnazjalnym w Strzelcach Małych;
- hala sportowa w gminie Ładzice, w miejscowości Jedlno Pierwsze, Stobiecko Szlacheckie, Radziechowice Drugie;
- hala sportowa w Gomunicach. Ponadto gmina ma stadion sportowy, przyszkolną salę gimnastyczną w Chrzanowicach, przyszkolną salę gimnastyczną oraz stadion sportowy;
- obiekt sportowy z boiskiem do piłki nożnej i bieżnią, boisko wielofunkcyjne – tenis, koszykówka w gminie Żytno;
- boiska sportowe przy Szkole Podstawowej w Gidlach, przy Zespole Szkolno-Gimnazjalnym w Pławnie oraz boiska Ludowych Klubów Sportowych w Gidlach oraz Pławnie;
- wielofunkcyjne boisko w miejscowości Zdania w gminie Dobryzycy;
- wielofunkcyjne boisko sportowe w miejscowości Dmenin, w gminie Kodrąb;
- ORLIK 2012 przy Publicznym Gimnazjum w Kamieńsku;
- ORLIK 2012 w Przedborzu;
- osiem boisk sportowych oraz trzy sale sportowe w gminie Ładzice;
- stadion Radomszczańskiego Klubu Sportowego w Radomsku, na którym odbywają się imprezy sportowe o zasięgu regionalnym, a przede wszystkim rozgrywane są mecze piłki nożnej z III ligą włącznie;
- zwałowisko kopalniane „Góra Kamieński”, na którym narciarze mają do dyspozycji 3 trasy narciarskie z wyciągami. Można korzystać również z przygotowanego toru saneczkowego;
- Ośrodek Japońskich Sztuk Walk „DOJO” – na terenie gminy Przedbórz;
- strzeżone kąpielisko w Zakrzówku Szlacheckim oraz Przedborzu.

Poza wymienioną infrastrukturą sportową należy również podkreślić, że władze powiatowe podjęły działania mające na celu utworzenie Powiatowej Hali Sportowej w Radomsku³⁴.

Mieszkańcy powiatu radomszczańskiego są aktywni sportowo. Na jego terenie istnieją liczne uczniowskie kluby sportowe (24), związek sportowy stowarzyszenia kultury fizycznej (1) oraz inne stowarzyszenia kultury fizycznej nieprowadzące działalności gospodarczej (26), działające m.in. w zakresie dyscyplin sportowych takich jak: strzelectwo sportowe, piłka nożna, jeździectwo, żeglarstwo, kolarstwo szosowe, wschodnie sztuki walki oraz boks. Na terenie Powiatu Radomszczańskiego funkcjonuje również Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe (w Radomsku).

³⁴ Umowa na zaprojektowanie i wybudowanie obiektu została podpisana 4 grudnia 2013 r. Hala ma powstać do listopada 2015 r.

1.14. POWIĄZANIA ZEWNĘTRZNE

1.14.1. UDZIAŁ W ZWIĄZKACH MIĘDZYGMINNYCH/MIĘDZYPOWIATOWYCH

Powiat Radomszczański dostrzega i rozumie potrzebę współpracy z innymi samorządami, organizacjami i instytucjami nie tylko z Polski, ale również z innych krajów. W 2001 roku powiat rozpoczął współpracę z niemieckim powiatem Kreis Offenbach. Współpraca ta ewaluowała i umocniła się po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej. Przedmiotem wspólnych działań jest między innymi wymiana wiedzy i doświadczeń między placówkami edukacyjnymi, jednostkami Straży Pożarnej oraz rozwijanie wzajemnych kontaktów na poziomie samorządowym. Międzynarodowa aktywność Powiatu Radomszczańskiego jest także ukierunkowana na zacieśnianie współpracy z samorządami państw Europy Wschodniej. W 2013 roku Powiat podpisał umowę partnerską z miastem Równe na Ukrainie. Równolegle podpisano także umowę dotyczącą współpracy pomiędzy lokalnymi szpitalami – Szpitalem Powiatowym w Radomsku oraz Równieńskim Szpitalem Dziecięcym. Wspólne działania realizowane są również przez szkoły ponadgimnazjalne. Planowane jest także rozszerzenie partnerstwa o porozumienie straży pożarnych obu samorządów.

Powiat Radomszczański jest członkiem Związku Powiatów Polskich. Celem tego stowarzyszenia jest wspieranie idei samorządu terytorialnego, obrony wspólnych interesów powiatów oraz dążenie do społeczno-gospodarczego rozwoju polskich powiatów, prowadzenie oraz wspieranie działalności naukowej, naukowo-technicznej, oświatowej, kulturalnej, w zakresie kultury fizycznej i sportu, ochrony środowiska, a także wspieranie inicjatyw społecznych na rzecz ochrony zdrowia i pomocy społecznej oraz rehabilitacji zawodowej i społecznej inwalidów. Związek powstał w 1999 roku i zrzesza 323 powiaty.

Poza wyżej wymienionymi formami partnerstwa należy również podkreślić znaczenie współpracy Powiatu z gminami. Współpraca ta polega m.in. na powierzaniu gminom realizacji niektórych zadań publicznych, w tym letniego i zimowego utrzymywania dróg powiatowych, budowy i remontów chodników, wycinki oraz cięcia technicznego drzew. Ważnym elementem współpracy samorządowej w obrębie powiatu jest wspólna organizacja imprez kulturalno-okolicznościowych.

1.14.2. WSPÓŁPRACA Z ORGANIZACJAMI POZARZĄDOWYMI

Współpraca Powiatu z organizacjami pozarządowymi ma charakter finansowy i pozafinansowy. Do form współpracy finansowej zalicza się zlecenie organizacjom pozarządowym realizację zadań publicznych należących do zadań powiatu. Do form współpracy pozafinansowej zalicza się w szczególności:

- konsultowanie z organizacjami projektu Programu współpracy Powiatu Radomszczańskiego z organizacjami pozarządowymi i innymi uprawnionymi podmiotami na dany rok;
- konsultowanie z organizacjami pozarządowymi projektów aktów prawa miejscowego w dziedzinach dotyczących działalności statutowej tych organizacji;
- udzielanie rekomendacji organizacjom pozarządowym współpracującym z Powiatem;
- publikowanie ważnych informacji dla organizacji pozarządowych na stronach internetowych Powiatu, w Biuletynie Informacji Publicznej Starostwa;
- umieszczanie na stronie internetowej informacji dotyczących organizacji pozarządowych, ich działalności, jak i zadań realizowanych przez organizacje;
- organizowanie wspólnych spotkań przedstawicieli organizacji pozarządowych i samorządu powiatowego;
- obejmowanie patronatem przez Starostę przedsięwzięć realizowanych przez organizacje pozarządowe;
- promowanie przez Powiat działalności organizacji;
- przekazywanie materiałów promocyjnych Powiatu na wnioski organizacji;
- tworzenia wspólnych zespołów o charakterze doradczym i inicjatywnym, złożonych z przedstawicieli organizacji pozarządowych oraz przedstawicieli organów administracji publicznej;
- udostępnianie sal będących w dyspozycji Starostwa na spotkania (nie w celach komercyjnych);
- możliwość zawierania porozumień o współpracy w realizacji wspólnych przedsięwzięć;
- prowadzenie i aktualizację wykazu organizacji pozarządowych działających na terenie Powiatu.

Powiat Radomszczański współpracuje z organizacjami pozarządowymi przede wszystkim w zakresie pomocy społecznej, krajoznawstwa oraz wypoczynku dzieci i młodzieży, wspierania i upowszechniania kultury fizycznej i sportu, upowszechniania kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego, działań na rzecz

kombatantów, działań na rzecz integracji europejskiej oraz rozwijania kontaktów i współpracy między społeczeństwem z zakresu rozwoju świadomości obywatelskiej oraz promocji i organizacji wolontariatu. Na realizację zadań publicznych objętych Programem współpracy z organizacjami pozarządowymi Powiat Radomszczański zabezpiecza środki finansowe w budżecie. Wielkość środków przyznawanych na współpracę została przedstawiona w poniższej tabeli.

TABELA 46. BUDŻET PRZEZNACZONY NA WSPÓŁPRACĘ POWIATU RADOMSZZAŃSKIEGO Z ORGANIZACJAMI POZARZĄDOWYMI W LATACH 2011-2014

Lata	2011	2012	2013	2014
Środki (w zł)	80 000	90 000	51 000	50 000

Źródło: Program współpracy Powiatu Radomszczańskiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Program obowiązuje na lata 2011-2014.

1.15. PROMOCJA I MARKETING

Działaniami promocyjnymi i marketingowymi, jakie podejmuje Powiat Radomszczański, są:

- organizacja cyklicznych imprez okolicznościowych, takich, jak:
  - Powiatowy Dzień Dziecka na Sportowo,
  - Lato w Powiecie Radomszczańskim,
  - Piknik Zdrowia,
  - Rajdy Rowerowe,
  - Dzień bez Samochodu,
  - 11 Listopada,
  - Święto Wojska Polskiego;
- organizacja imprez okolicznościowych i wydarzeń kulturalnych przy współpracy z innymi podmiotami (np. jednostkami samorządu terytorialnego i organizacjami pozarządowymi), w tym:
  - Zjazd Pojazdów Militarynych,
  - Patatajka,
  - Czytanie pod Chmurką w ramach projektu roku Juliana Tuwima,
  - Festiwal Pięknego Czytania,
  - Bezpiecznik;
- udział w imprezach o randze wojewódzkiej i krajowej, takich jak:
  - Jarmark Województwa Łódzkiego – Mikser Regionalny Łódzkie 2013,
  - Dożynki Prezydenckie,
  - Targi – Regiony Turystyczne Na Styku Kultur.

Władze Powiatu Radomszczańskiego dostrzegają potrzebę posiadania strategii promocji, czyli dokumentu programującego kierunki działań i narzędzia budowania marki w kluczowych obszarach, tj. atrakcyjności turystycznej, kulturowej i inwestycyjnej oraz narzędzia komunikacji Powiatu z otoczeniem.

ZAŁĄCZNIK NR 2. ANALIZA SWOT

2.1. PRZESTRZEŃ, INFRASTRUKTURA, ŚRODOWISKO

TABELA 47. MACIERZ SWOT – OBSZAR PRZESTRZEŃ, INFRASTRUKTURA, ŚRODOWISKO

Szanse (O)		Mocne strony (S)		Słabe strony (W)		Zagrożenia (T)	
-	-	S1	Położenie w centralnej Polsce oraz niewielka odległość od strategicznych ośrodków miejskich – Częstochowa, Łódź, Katowice, Bełchatów, Kielce	-	-	-	-
O1	Budowa południowego odcinka autostrady A1 należącej do VI transeuropejskiego korytarza transportowego	S2	Położenie na szlakach komunikacyjnych: linia kolejowa relacji Katowice-Warszawa, sieć dróg wschód-zachód i północ-południe (DK 1, DK 42, DK 91), korzystne położenie względem portów lotniczych w Łodzi i Katowicach	W1	Niedostatki jakościowe infrastruktury drogowej powiatowej i gminnej	T1	Częste zmiany priorytetów inwestycyjnych w obszarze budownictwa drogowego na poziomie krajowym oraz opóźnienia
				W2	Natężenie ruchu transportowego w ośrodkach urbanistycznych		
-	-	S3	Dobry lub bardzo dobry stan infrastruktury edukacyjnej szkół ponadgimnazjalnych	W3	Niedostatki specjalistycznego wyposażenia edukacyjnego w jednostkach kształcenia ponadgimnazjalnego, w tym zasobów ICT	-	-
-	-	-	-	W4	Niedostatki infrastruktury sportowej w jednostkach kształcenia ponadgimnazjalnego	-	-
-	-	S4	Bardzo dobry stan infrastruktury ochrony zdrowia na poziomie powiatowym	W5	Częściowo wyeksploatowany sprzęt i aparatura medyczna	-	-
O2	Wzrost znaczenia odnawialnych źródeł energii oraz możliwość pozyskania wsparcia finansowego na realizację zielonych inwestycji	S5	Dobre warunki wietrzne do rozwoju elektrowni wiatrowych; działanie farm wiatrowych, w tym największej elektrowni wiatrowej w województwie o mocy 30 MW zlokalizowanej na Górze Kamieńsk	W6	Niski stopień wykorzystania alternatywnych źródeł energii	T2	Znaczny poziom kapitałochłonności zielonych inwestycji

Szanse (O)		Mocne strony (S)		Słabe strony (W)		Zagrożenia (T)	
		S6	Zidentyfikowane zasoby wód geotermalnych			T3	Brak zainteresowania inwestorów prywatnych finansowaniem inwestycji wykorzystujących zasoby wód geotermalnych
O3	Rosnący popyt w sektorze usług uzdrowiskowych i turystyki specjalistycznej, w tym z wykorzystaniem wód geotermalnych	S7	Korzystne warunki fizyko-topograficzne do rozwoju turystyki weekendowej pieszej, rowerowej, biegowej	W7	Niedostatki infrastruktury turystycznej oraz brak spójnej i długofalowej koncepcji wykorzystania zasobów przyrodniczych	-	-
		S8	Występowanie obszarów cennych przyrodniczo, o wysokim poziomie bioróżnorodności, w tym objętych reżimem ochronnym	W8	Bardzo niski poziom nakładów finansowych na ochronę środowiska i gospodarkę wodną	-	-
				W9	Występujące okresowo anomalie pogodowe	-	-
				W10	Niekorzystne warunki klimatyczne do rozwoju rolnictwa	-	-
-	-	-	-	W11	Niski poziom rozwoju e-usług publicznych	-	-
O4	Wdrażanie projektów realizowanych w formie partnerstwa publiczno-prywatnego	-	-	-	-	-	-
O5	Polityka Energetyczna Polski do 2030 r. stawiająca na czyste, niskoemisyjne technologie oparte na bazie konwencjonalnych źródeł energii						
O6	Implementacja założeń oraz uruchomienie środków finansowych w ramach III Okresu Programowania Unii Europejskiej 2014-2020	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	T4	Marginalizacja znaczenia powiatu radomszczańskiego w Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020

2.2. KAPITAŁ LUDZKI

TABELA 48. MACIERZ SWOT – OBSZAR KAPITAŁ LUDZKI

Szanse (O)		Mocne strony (S)		Słabe strony (W)		Zagrożenia (T)	
O7	Wzrost znaczenia ekonomii społecznej i silver economy w polityce Unii Europejskiej oraz polityce krajowej i regionalnej	–	–	W12	Ujemny przyrost naturalny oraz niekorzystna struktura demograficzna, w tym wysoki udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności	T5	Brak lekarzy specjalistów i specjalistów medycznych w niektórych dziedzinach, w tym geriatry, opiece paliatywnej, onkologii, pediatrii, neonatologii i anestezjologii
O8	Dostosowanie priorytetów ochrony zdrowia na szczeblu krajowym do warunków demograficznych i epidemiologicznych	S9	Dobrze zorganizowana podstawowa i specjalistyczna opieka zdrowotna na poziomie powiatowym	W13	Niedostatki w zakresie profilaktyki chorób cywilizacyjnych oraz rozwiązań uwzględniających starzenie się społeczeństwa		
O9	Moda na zdrowy tryb życia	–	–				
–	–	S10	Dobrze zorganizowana realizacja usług opieki społecznej, opieki nad rodziną oraz osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym	W14	Wysoki udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej, świadczący o pauperyzacji społecznej	–	–
O10	Sprecyzowane kierunki zamawiane na uczelniach wyższych województwa łódzkiego	S11	Zdywersyfikowany profil kształcenia placówek edukacyjnych szkolnictwa ponadgimnazjalnego	W15	Niedostosowanie kierunków kształcenia do potrzeb lokalnego i regionalnego rynku pracy	T6	Drenaż mózgow, czyli odpływ osób wykształconych i wykwalifikowanych do konkurencyjnych ośrodków wzrostu
		S12	Wysoki wskaźnik liczby uczniów na kierunkach informatycznych, inżynierjno-technicznych, medycznych na 1000 os.	W16	Brak innowacyjnych narzędzi doradztwa zawodowego w ponadgimnazjalnych placówkach edukacyjnych		
O11	Wsparcie dla unikalnych kierunków kształcenia zawodowego, w tym wzornictwa tkanin i wzornictwa przemysłowego na poziomie krajowym i regionalnym	–	–				

Szanse (O)		Mocne strony (S)		Słabe strony (W)		Zagrożenia (T)	
O12	Polityka Unii Europejskiej oraz państwa wspierająca kształcenie ustawiczne	-	-	W17	Wysokie bezrobocie, w tym zjawisko długotrwałego bezrobocia, bezrobocia strukturalnego oraz bezrobocia wśród niektórych grup społecznych, tj. absolwentów i kobiet	-	-
-	-	-	-	W18	Bardzo niski poziom przeciętnego wynagrodzenia brutto	-	-
-	-	S13	Zadawalający wskaźnik wykrywalności przestępstw	W19	Zagrożenie patologiami społecznymi młodzieży, w tym przede wszystkim zażywaniem środków psychotropowych i narkotyków, oraz udział w grupach pseudokibiców	-	-
-	-	-	-	W20	Słabo rozwinięte społeczeństwo obywatelskie, niski poziom partycypacji publicznej, niski poziom poczucia odpowiedzialności za sprawy lokalne	-	-
O13	Powoływanie międzysektorowych zespołów projektowych wewnątrz struktur powiatowej administracji samorządowej, w tym zespolonej	S14	Systematyczny wzrost kwalifikacji i kompetencji kadry powiatowej administracji samorządowej	-	-	-	-
O14	Opracowanie szczegółowych programów rozwoju kapitału ludzkiego w powiecie			-	-	-	-

2.3. PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ I KOOPERACJA

TABELA 49. MACIERZ SWOT – OBSZAR: PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ I KOOPERACJA

Szanse (O)		Mocne strony (S)		Słabe strony (W)		Zagrożenia (T)	
-	-	S15	Korzystne położenie względem rynków zbytu; ośrodków akademickich; centrów wzrostu gospodarczego, w tym w sąsiedztwie Częstochowy, Bełchatowa, Katowic, Łodzi, Warszawy	-	-	-	-
-	-	S16	Dobrze zorganizowany Powiatowy Urząd Pracy wdrażający rozwiązania konferencyjne i kooperacyjne w zakresie stymulowania rynku pracy	-	-	-	-
O15	Działalność Cechu Rzemieślników i Przedsiębiorców oraz Regionalnej Izby Przemysłowo-Handlowej	S17	Względnie duża liczba przedsiębiorstw	W21	Niski poziom wydatków sektora prywatnego na działania B+R	T7	Niska skłonność do współpracy sektorowej i międzysektorowej sektora prywatnego
		-	-	W22	Niski poziom internalizacji przedsiębiorstw	T8	Niechęć do podejmowania działań zmierzających do internalizacji i brak planów biznesowych w tym zakresie
		-	-	W23	Niski poziom wykorzystania środków finansowych pochodzących z zewnętrznych źródeł, w tym z Unii Europejskiej, w sektorze prywatnym	T9	Niechęć sektora prywatnego do pozyskiwania środków finansowych pochodzących z zewnętrznych źródeł, w tym z Unii Europejskiej, i brak planów biznesowych w tym zakresie
		S18	Względnie duża produkcja sprzedana przemysłu	W24	Niski poziom działalności inwestycyjnej w sektorze prywatnym		
O16	Istnienie i rozwój Podstrefy Łódzkiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej	-	-	-	-	T10	Konkurencja ze strony innych lokalizacji aspirujących do pozycji centrów wzrostu
O17	Rozwój centrów logistycznych w obrębie istotnych arterii komunikacyjnych oraz popyt na nowoczesne usługi logistyczne	-	-	-	-		

Szanse (O)		Mocne strony (S)		Słabe strony (W)		Zagrożenia (T)	
-	-	-	-	W25	Niekorzystna struktura agrarna, przewaga gospodarstw małych do 5 ha, fragmentacja gruntów rolnych i gospodarstw rolnych		
O18	Aktywność lokalnych grup działania	-	-	-	-	-	-
O19	Potencjał polskiej branży meblarskiej będącej 4. światowym eksporterem	-	-	-	-	-	-
O20	Wdrażanie Branżowego programu promocji branży meblarskiej Ministerstwa Gospodarki	-	-	-	-	-	-
O21	Stymulowanie współpracy samorządowej w obszarach związanych z gospodarką, przedsiębiorczością, edukacją, turystyką i promocją	-	-	-	-	-	-
O22	Stymulowanie współpracy samorządu z przedsiębiorcami w obszarach związanych z gospodarką, przedsiębiorczością, edukacją, turystyką i promocją	-	-	-	-	-	-
O23	Stymulowanie współpracy międzynarodowej na płaszczyźnie stosunków dwustronnych i wielostronnych z samorządami partnerskimi	-	-	-	-	-	-
O24	Stymulowanie współpracy lokalnych przedsiębiorców z sektorem nauki oraz instytucjami B+R	-	-	-	-	-	-

2.4. MACIERZ SWOT-TOWS

1. Analiza wzajemnego oddziaływania poszczególnych czynników oceniana jest według niniejszej skali:

- 0 – brak zależności;
- 1 – zależność słaba;
- 2 – zależność silna.

2. Logika oddziaływania

- SO – mocne strony pozwolą wykorzystać szanse;
- OS – szanse wzmacniają mocne strony;
- ST – mocne strony pozwolą przezwyciężyć zagrożenia;
- TS – zagrożenia osłabiają mocne strony;
- WO – słabe strony osłabiają szanse;
- OW – szanse pozwalają przezwyciężyć słabe strony;
- TW – zagrożenia pogłębiają słabe strony;
- WT – słabe strony potęgują zagrożenia.

TABELA 50. MACIERZ ANALIZY WZAJEMNEGO ODDZIAŁYWANIA WEWNĘTRZNYCH SIŁ OBSZARU (S) I SZANS (O) PŁYNĄCYCH Z OTOCZENIA

S0	O1	O2	O3	O4	O5	O6	O7	O8	O9	O10	O11	O12	O13	O14	O15	O16	O17	O18	O19	O20	O21	O22	O23	O24	Suma	
S1	1	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	25
S2	1	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	26
S3	0	0	2	0	0	0	0	0	0	1	1	2	1	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10
S4	0	0	2	0	0	0	2	2	1	0	0	1	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10
S5	0	2	2	2	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	2	2	0	2	2	18
S6	0	2	2	2	1	2	0	1	2	0	0	0	0	1	2	0	0	0	0	0	2	2	0	0	0	19
S7	1	1	2	1	0	2	1	2	2	0	0	1	0	1	2	0	0	2	0	0	1	2	1	0	0	22
S8	0	0	2	1	0	2	0	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	1	2	1	0	0	14
S9	0	0	2	0	0	2	1	2	2	0	0	0	1	0	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	13
S10	0	0	1	0	0	2	2	2	2	0	0	1	0	2	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	13
S11	0	0	0	0	0	2	1	0	0	0	1	0	0	1	2	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	22
S12	0	0	0	0	0	1	0	0	0	2	1	0	0	2	2	1	2	0	0	0	1	1	0	2	2	15
S13	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	3
S14	0	2	2	2	1	2	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	14
S15	1	2	0	1	0	1	1	0	0	2	0	0	1	0	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2	2	28
S16	0	0	0	0	0	2	2	1	0	0	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	28
S17	0	1	1	2	1	2	2	1	0	0	2	2	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	37
S18	0	1	1	2	0	2	0	0	0	0	2	2	1	2	2	1	2	1	1	2	2	2	2	2	2	30
Suma	4	11	23	13	5	24	12	12	11	5	9	11	10	21	27	15	16	15	12	13	21	23	16	18	347	

TABELA 51. MACIERZ ANALIZY WZAJEMNEGO ODDZIAŁYWANIA WEWNĘTRZNYCH SIŁ OBSZARU (S)
I ZAGROŻEŃ (T) PŁYNAĆYCH Z OTOCZENIA

ST	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	Suma
S1	0	0	1	2	1	0	1	0	0	2	7
S2	0	0	1	2	1	0	1	0	0	2	7
S3	0	0	0	1	0	0	0	0	0	2	3
S4	0	0	0	0	0	1	0	0	0	2	3
S5	0	1	0	2	0	0	0	0	2	2	7
S6	0	1	2	2	0	1	1	0	2	2	11
S7	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
S8	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
S9	0	0	0	1	0	1	0	0	0	1	3
S10	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
S11	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
S12	0	0	0	2	0	0	0	0	0	2	4
S13	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
S14	0	0	1	2	0	1	2	2	2	2	12
S15	0	0	0	2	0	0	0	0	0	2	4
S16	0	0	0	2	0	0	1	0	0	0	3
S17	0	0	0	2	0	1	0	0	1	2	6
S18	0	0	0	2	0	1	0	0	0	2	5
Suma	0	2	5	26	2	6	6	2	7	24	80

TABELA 52. MACIERZ ANALIZY WZAJEMNEGO ODDZIAŁYWANIA WEWNĘTRZNYCH SŁABOŚCI OBSZARU (W) I SZANS (O) PŁYNĄCYCH Z OTOCZENIA

WO	O1	O2	O3	O4	O5	O6	O7	O8	O9	O10	O11	O12	O13	O14	O15	O16	O17	O18	O19	O20	O21	O22	O23	O24	Suma
W1	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	0	0	0	0	0	0	0	6
W2	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
W3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	2	0	0	0	0	1	0	1	1	0	0	0	0	9
W4	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	4
W5	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
W6	0	2	1	0	1	1	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7
W7	0	0	2	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	1	0	0	2	0	0	0	0	0	0	7
W8	0	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	4
W9	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
W10	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	3
W11	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	11
W12	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
W13	0	0	0	0	0	0	2	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5
W14	0	0	0	0	0	0	1	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4
W15	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	2	2	2	0	0	0	0	0	0	0	11
W16	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	0	0	0	2	2	2	0	1	1	0	0	0	0	12
W17	0	0	0	0	0	0	2	0	0	2	2	2	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	1	1	15
W18	0	0	2	0	0	0	2	1	2	2	2	2	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	15
W19	0	0	0	0	0	0	1	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	5
W20	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	2
W21	0	2	0	2	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	1	0	1	1	0	0	0	2	16
W22	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	2	0	2	0	0	0	0	0	8
W23	2	2	2	2	1	2	0	0	1	0	0	1	0	0	2	0	2	1	2	2	0	0	0	0	22
W24	0	2	0	2	1	2	0	0	0	0	1	1	1	1	2	0	2	1	2	2	0	0	0	0	20
W25	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	2
Suma	3	10	12	6	5	7	8	8	12	9	11	11	2	3	15	8	16	14	11	11	2	2	2	4	192

TABELA 53. MACIERZ ANALIZY WZAJEMNEGO ODDZIAŁYWANIA WEWNĘTRZNYCH SŁABOŚCI OBSZARU (W) I ZAGROZEŃ (T) PŁYNĄCYCH Z OTOCZENIA

WT	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	Suma
W1	1	0	0	1	0	0	0	0	0	2	4
W2	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	2
W3	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
W4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
W5	0	0	0	0	2	1	0	0	0	1	4
W6	0	0	0	1	0	0	0	0	0	2	3
W7	0	0	0	2	0	0	0	0	0	1	3
W8	0	1	2	2	0	0	0	0	0	1	6
W9	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
W10	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	2
W11	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	2
W12	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	2
W13	0	0	0	1	2	2	0	0	0	1	6
W14	0	0	0	1	1	1	0	0	0	1	4
W15	0	0	0	1	0	2	0	0	0	2	5
W16	0	0	0	1	0	1	0	0	0	2	4
W17	0	0	0	2	0	2	0	0	0	2	6
W18	0	0	0	1	0	2	0	0	0	2	5
W19	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	2
W20	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	2
W21	0	0	0	2	0	2	1	1	1	2	9
W22	0	0	1	2	0	0	1	1	1	2	8
W23	0	0	2	2	0	1	0	0	0	1	6
W24	0	0	1	2	0	2	1	1	1	2	10
W25	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	2
Suma	1	2	7	29	5	18	4	3	3	26	98

TABELA 54. MACIERZ WZAJEMNEGO ODDZIAŁYWANIA ZEWNĘTRZNYCH ZAGROZEŃ (T) I WEWNĘTRZNYCH SŁABOŚCI (W)

TW	W1	W2	W3	W4	W5	W6	W7	W8	W9	W10	W11	W12	W13	W14	W15	W16	W17	W18	W19	W20	W21	W22	W23	W24	W25	Suma
T1	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	5
T2	0	0	0	0	0	2	0	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5
T3	0	0	0	0	0	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	6
T4	2	1	0	0	0	2	2	2	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	2	2	2	2	0	19
T5	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6
T6	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	1	0	0	0	2	2	2	2	1	13
T7	0	0	0	0	0	2	1	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	0	0	0	2	2	2	2	0	14
T8	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	1	0	0	2	2	2	2	0	11
T9	0	0	0	0	0	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	2	2	2	2	0	13
T10	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	1	0	0	2	2	2	2	0	12
Suma	4	3	0	0	4	10	7	4	1	0	0	4	4	0	2	1	6	2	0	0	12	13	13	13	1	104

TABELA 55. MACIERZ WZAJEMNEGO ODDZIAŁYWANIA ZEWNĘTRZNYCH ZAGROZEŃ (T) I WEWNĘTRZNYCH ATUTÓW OBSZARU (S)

TS	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	S9	S10	S11	S12	S13	S14	S15	S16	S17	S18	Suma
T1	1	2	0	0	0	1	2	1	0	0	0	0	0	0	2	0	1	1	11
T2	0	0	0	0	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	5
T3	0	0	0	0	0	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3
T4	2	1	0	0	2	2	2	1	0	0	0	0	0	0	2	0	2	2	16
T5	0	0	0	1	0	0	0	0	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	5
T6	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	2	1	1	7
T7	1	1	0	0	2	2	2	1	0	0	0	1	0	2	2	1	1	2	18
T8	1	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	6
T9	0	0	0	0	2	2	2	1	0	0	0	0	0	0	1	1	1	2	12
T10	0	1	0	0	2	2	2	1	0	0	0	0	0	0	2	0	2	2	14
Suma	5	6	1	1	10	13	12	5	2	2	0	1	0	4	9	4	9	13	97

TABELA 56. MACIERZ WZAJEMNEGO ODDZIAŁYWANIA ZEWNĘTRZNYCH SPOSOBNOŚCI (O) I WEWNĘTRZNYCH SŁABOŚCI (W)

OW	W1	W2	W3	W4	W5	W6	W7	W8	W9	W10	W11	W12	W13	W14	W15	W16	W17	W18	W19	W20	W21	W22	W23	W24	W25	Suma	
O1	2	2	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	7
O2	0	0	0	0	0	2	0	2	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	2	2	1	11	
O3	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	0	7	
O4	1	0	0	0	0	2	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	1	2	2	0	14	
O5	0	0	0	0	0	2	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1		2	2	1	10	
O6	2	2	2	1	0	2	1	0	2	0	2	0	2	0	1	2	1	1	0	0	2	2	2	2	0	29	
O7	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	
O8	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6	
O9	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	
O10	0	0	1	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	
O11	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	3	
O12	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	
O13	0	0	1	1	0	1	1	1	0	0	2	0	0	1	2	2	1	0	2	1	1	1	1	1	0	20	
O14	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	2	2	2	1	0	2	2	0	0	0	0	0	13	
O15	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	2	2	2	0	0	0	2	2	2	2	0	16	
O16	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	2	0	0	0	1	1	1	1	0	8	
O17	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	1	0	0	0	0	0	0	0	4	
O18	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	2	0	0	0	0	0	4	
O19	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	2	1	0	0	1	2	2	2	0	12	
O20	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	2	1	0	0	1	2	2	2	0	12	
O21	2	2	0	0	0	2	2	2	0	0	2	0	2	1	2	2	1	0	2	2	0	1	1	1	0	27	
O22	0	0	1	0	0	1	1	1	1	0	1	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	21	1	1	0	31	
O23	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2	
O24	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	2	2	2	2	0	10	
Suma	7	6	6	2	7	13	11	11	3	1	7	6	12	5	16	17	17	3	7	8	13	38	22	22	2	262	

TABELA 57. MACIERZ WZAJEMNEGO ODDZIAŁYWANIA ZEWNĘTRZNYCH SPOSOBNOCI (O) I WEWNĘTRZNYCH ATUTÓW (S)

OS	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	S9	S10	S11	S12	S13	S14	S15	S16	S17	S18	Suma
O1	2	2	0	0	2	2	2	2	0	0	0	0	0	0	2	0	2	2	18
O2	0	0	0	0	2	2	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	8
O3	2	2	0	0	0	2	2	2	0	0	0	0	0	0	2	0	1	1	14
O4	1	2	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	1	1	9
O5	0	0	0	0	1	1	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5
O6	1	2	1	1	2	2	2	2	1	0	1	2	1	2	1	2	2	2	27
O7	0	0	1	1	0	2	2	0	1	1	0	0	0	0	0	1	2	0	11
O8	0	0	0	2	0	2	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	6
O9	0	0	0	1	0	1	2	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7
O10	0	1	2	0	0	0	0	0	0	0	2	2	0	0	0	2	1	0	10
O11	0	1	2	0	0	0	0	0	0	0	2	2	0	0	0	2	1	0	10
O12	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	2	2	0	2	0	1	2	2	12
O13	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	1	1	0	2	0	0	0	0	6
O14	0	0	0	0	0	0	1	0	1	1	2	2	0	1	0	1	1	1	11
O15	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	1	2	0	2	2	2	2	0	13
O16	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	2	1	2	7
O17	2	2	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	2	1	2	2	13
O18	0	0	0	0	0	0	2	2	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	6
O19	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2	2	2	2	10
O20	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2	2	2	2	10
O21	1	2	1	0	2	2	2	2	0	0	2	2	0	2	2	2	2	2	26
O22	1	2	1	0	2	2	2	2	0	0	2	2	0	2	2	2	2	2	26
O23	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	3
O24	0	0	1	0	2	2	0	0	0	0	2	2	0	0	2	2	2	2	17
Suma	10	16	11	5	16	24	20	17	5	3	22	19	1	18	20	25	29	24	285

2.5. WYBÓR KIERUNKU ROZWOJU

TABELA 58. CZTERY PODSTAWOWE TYPY STRATEGII

Macierz	O	T
S	Strategia agresywna	Strategia konserwatywna
W	Strategia konkurencyjna	Strategia defensywna

Źródło: „Planowanie strategiczne”, praca zbiorowa pod red. A. Klasika, Warszawa 1993, s. 111

TABELA 59. ZESTAWIENIE ĆWIARTEK MACIERZY SWOT-TOWS

Macierz	O	T
S	632	177
W	454	202

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Analizy SWOT

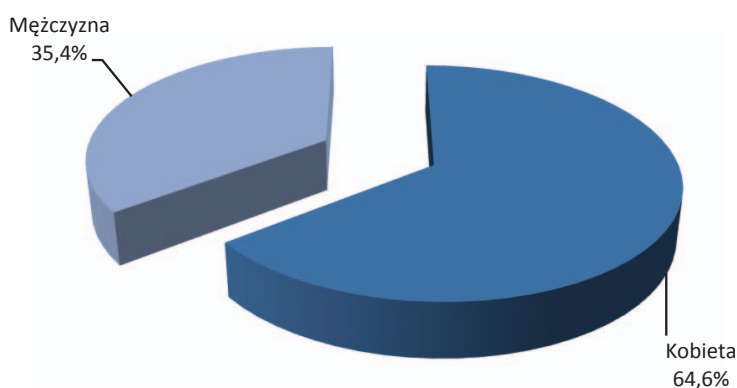
ZAŁĄCZNIK NR 3. BADANIE ANKIETOWE

Elementem diagnozy stanu aktualnego, stanowiącego kluczowy element Strategii, jest kwestionariusz badający jakość życia mieszkańców oraz opinię przedsiębiorstw działających w powiecie radomszczańskim na temat ogólnej sytuacji prowadzenia działalności gospodarczej. Badanie miało na celu wskazanie tych obszarów działalności samorządu powiatowego, które w opinii mieszkańców i przedsiębiorców powinny stać się przedmiotem szczególnego zaangażowania ze strony lokalnej administracji oraz ulec zasadniczej poprawie. Badanie zostało przeprowadzone drogą elektroniczną oraz tradycyjną w grudniu 2013 roku. Władze Powiatu Radomszczańskiego zapewniły szeroką partycypację, angażując w proces kolportażu kwestionariuszy badawczych swoje jednostki organizacyjne, w tym między innymi placówki kształcenia ponadgimnazjalnego. W badaniu udział wzięło 1150 mieszkańców oraz 163 przedsiębiorców.

3.1. WYNIKI BADANIA ANKIETOWEGO – MIESZKAŃCY

Wśród respondentów, którzy wzięli udział w badaniu, przeważały kobiety. Stanowiły one 64,6% badanych, czyli prawie 2/3.

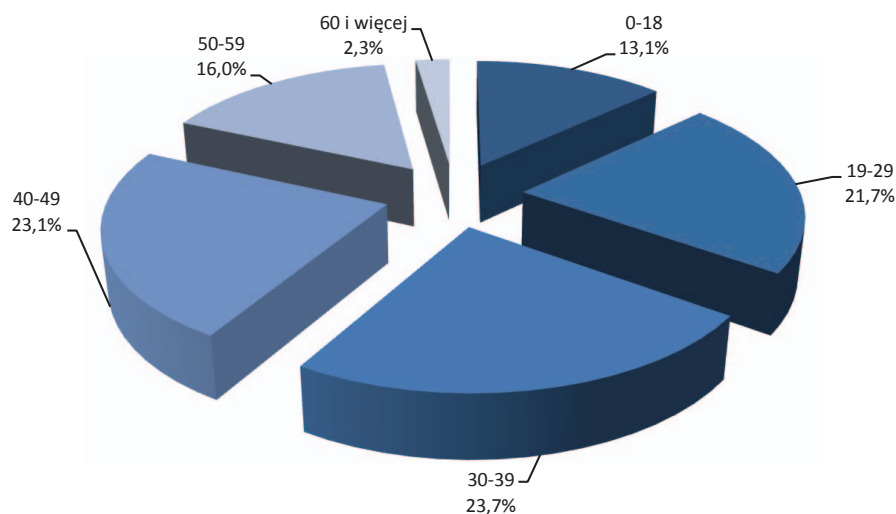
WYKRES 13. STRUKTURA PŁCI RESPONDENTÓW

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Badanie ankietowe – mieszkańcy”

Największy odsetek ankietowanych stanowiły osoby w średnim wieku 30-39 lat (23,7%) oraz 40-49 lat (23,1%). Najmniejszą liczbę respondentów stanowiły natomiast osoby starsze, powyżej 60. roku życia (jedynie 2,3%).

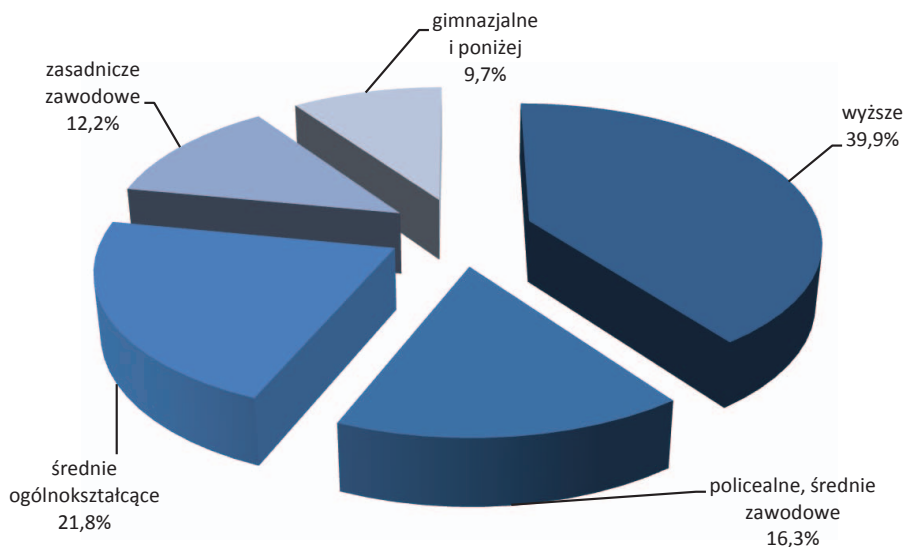
WYKRES 14. STRUKTURA WIEKOWA RESPONDENTÓW

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Badanie ankietowe – mieszkańcy”

Niemal 40% ankietowanych ma wykształcenie wyższe. Drugą dominującą grupą są osoby z wykształceniem średnim. Stanowią one 21,8% ogółu respondentów. Badanie objęło w najmniejszym stopniu osoby z wykształceniem gimnazjalnym i niższym – zaledwie 9,7%.

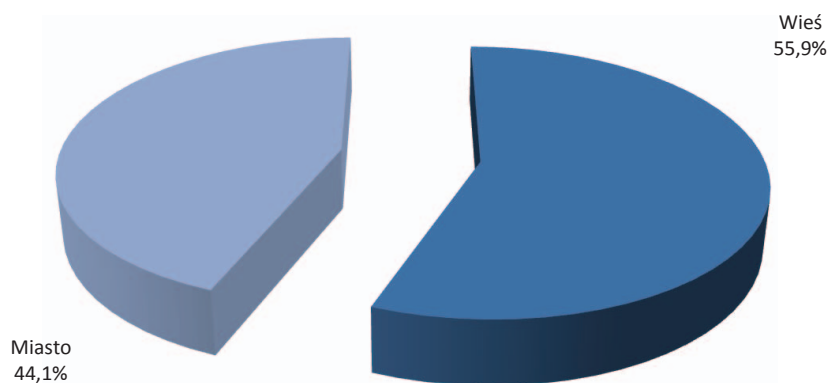
WYKRES 15. STRUKTURA WYKSZTAŁCENIE RESPONDENTÓW

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Badanie ankietowe – mieszkańcy”

Ponad połowa respondentów (55,9%) zamieszkuje obszary wiejskie Powiatu Radomszczańskiego. Pozostała część – 44,1% – przypada w udziale ankietowanym mieszkańcom miast.

WYKRES 16. MIEJSCE ZAMIESZKANIA RESPONDENTÓW

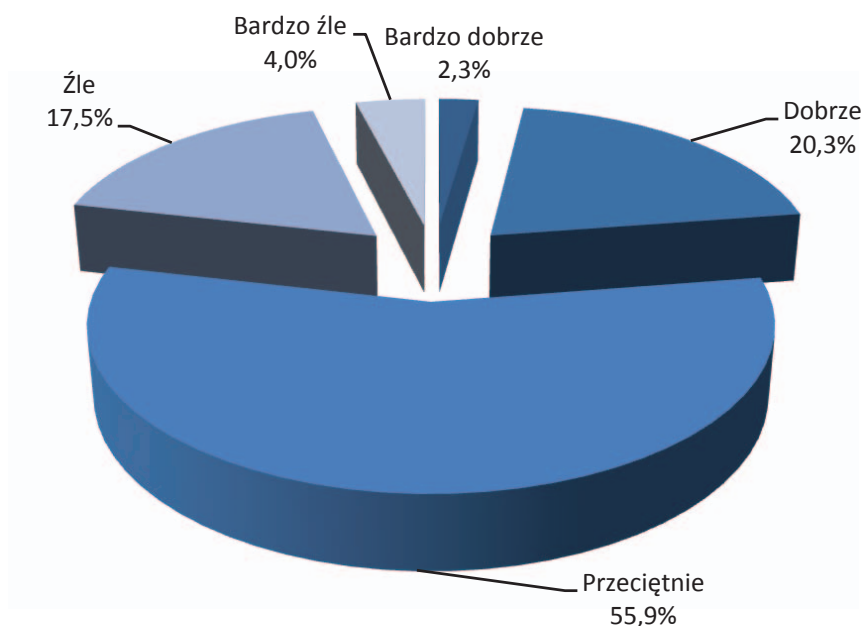

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Badanie ankietowe – mieszkańcy”

PYTANIE 1. JAK OCENIA PANI/PAN JAKOŚĆ ŻYCIA W POWIECIE RADOMSZCZAŃSKIM?

Ponad połowa ankietowanych (55,9%) ocenia jakość życia w Powiecie Radomszczańskim jako przeciętną. Drugą grupę stanowią osoby określające jakość życia w Powiecie na poziomie dobrym – 20,3%. Najmniejszy odsetek respondentów (2,3%) ocenił jakość życia na poziomie bardzo dobrym.

WYKRES 17. OCENA JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW POWIATU RADOMSZCZAŃSKIEGO

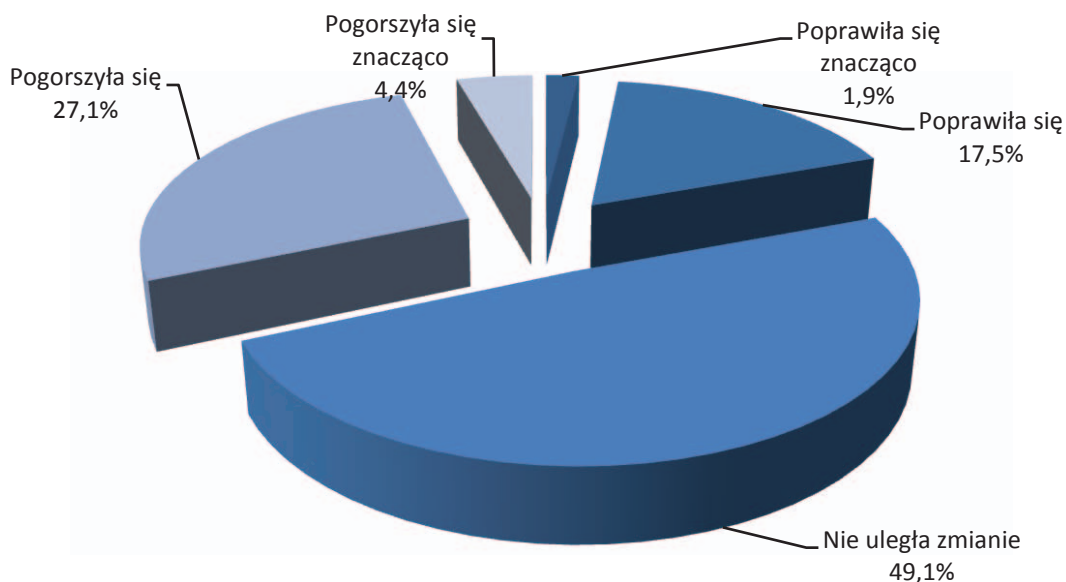

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Badanie ankietowe – mieszkańcy”

PYTANIE 2. CZY JAKOŚĆ PANI/PANA ŻYCIA W OSTATNICH 4 LATACH...

Prawie połowa respondentów (49,1%) stwierdza, iż jakość ich życia nie uległa zmianie w ostatnich 4 latach. Duży odsetek ankietowanych (31,5%) uważa, iż jakość ich życia pogorszyła się lub pogorszyła się znacząco.

WYKRES 18. JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW POWIATU RADOMSZCZAŃSKIEGO

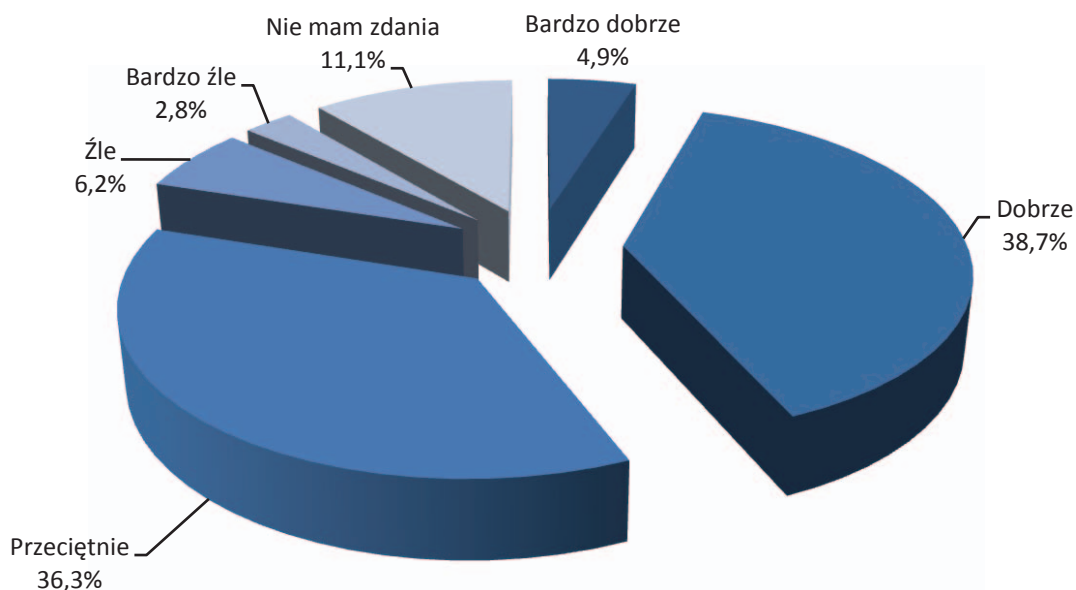

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Badanie ankietowe – mieszkańcy”

PYTANIE 3. JAK OCENIA PANI/PAN JAKOŚĆ KSZTAŁCENIA PONADGIMNAZJALNEGO W POWIECIE RADOMSZZAŃSKIM?

Największa grupa ankietowanych uważa, iż jakość kształcenia ponadgimnazjalnego w Powiecie Radomszczańskim jest dobra (38,7%). Jedynie 2,8% ankietowanych stwierdziło bardzo zły poziom jakości kształcenia.

WYKRES 19. OCENA JAKOŚCI KSZTAŁCENIA PONADGIMNAZJALNEGO W POWIECIE RADOMSZZAŃSKIM

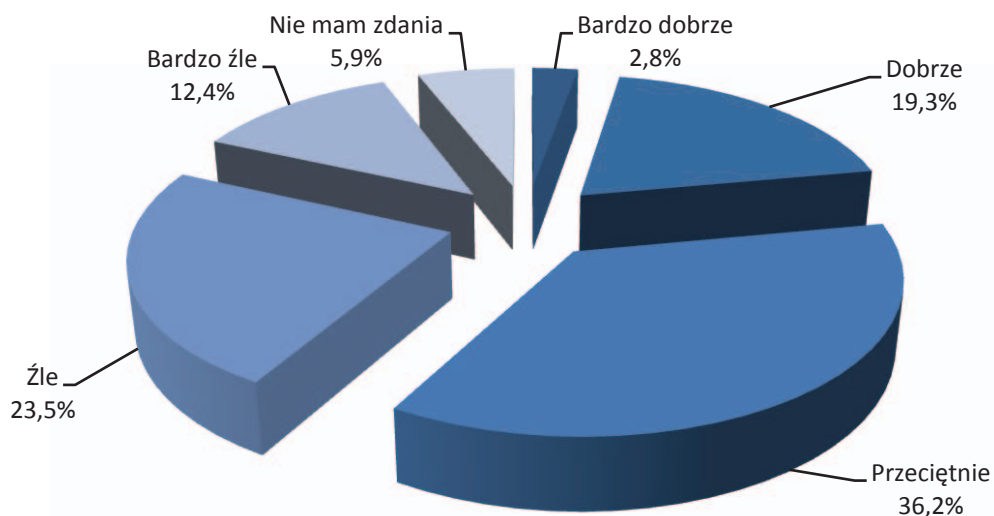

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Badanie ankietowe – mieszkańcy”

PYTANIE 4. JAK OCENIA PANI/PAN JAKOŚĆ OPIEKI ZDROWOTNEJ REALIZOWANEJ PRZEZ SZPITAL POWIATOWY W RADOMSKU?

Większość respondentów oceniła jakość opieki zdrowotnej świadczonej przez Szpital Powiatowy w Radomsku na poziomie przeciętnym (36,2%). Duża grupa ankietowanych (23,5%) uważa, iż jej poziom jest zły.

WYKRES 20. OCENA JAKOŚCI OPIEKI ZDROWOTNEJ ŚWIADCZONEJ PRZEZ SZPITAL POWIATOWY W RADOMSKU

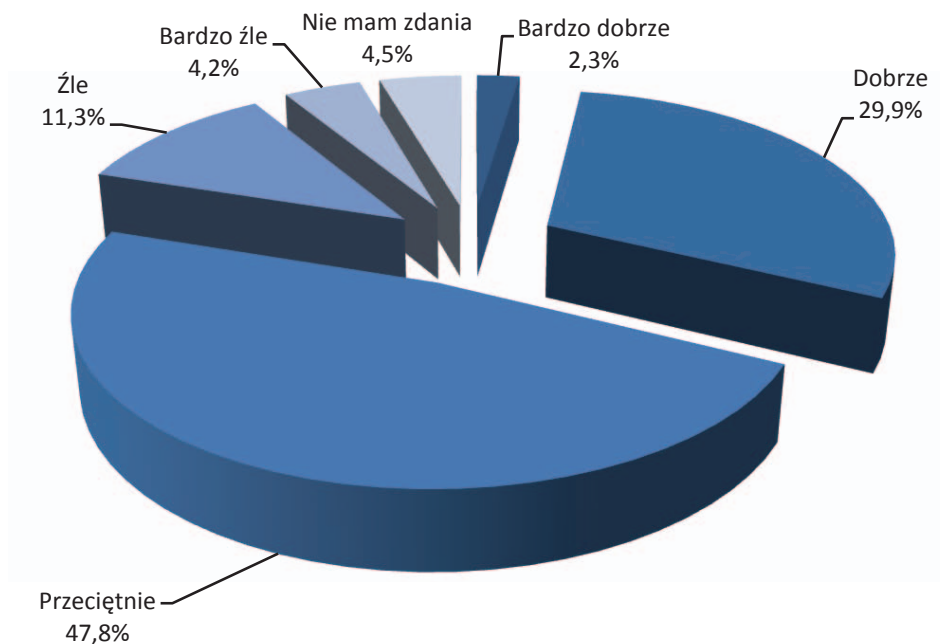

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Badanie ankietowe – mieszkańcy”

PYTANIE 5. JAK OCENIA PANI/PAN POZIOM BEZPIECZEŃSTWA PUBLICZNEGO W POWIECIE RADOMSZCZAŃSKIM?

Bezpieczeństwo publiczne oceniane jest przez prawie połowę ankietowanych (47,8%) na poziomie przeciętnym. Duża grupa respondentów (29,9%) uważa, iż poziom bezpieczeństwa publicznego w Powiecie jest dobry.

WYKRES 21. OCENA POZIOMU BEZPIECZEŃSTWA PUBLICZNEGO W POWIECIE RADOMSZCZAŃSKIM

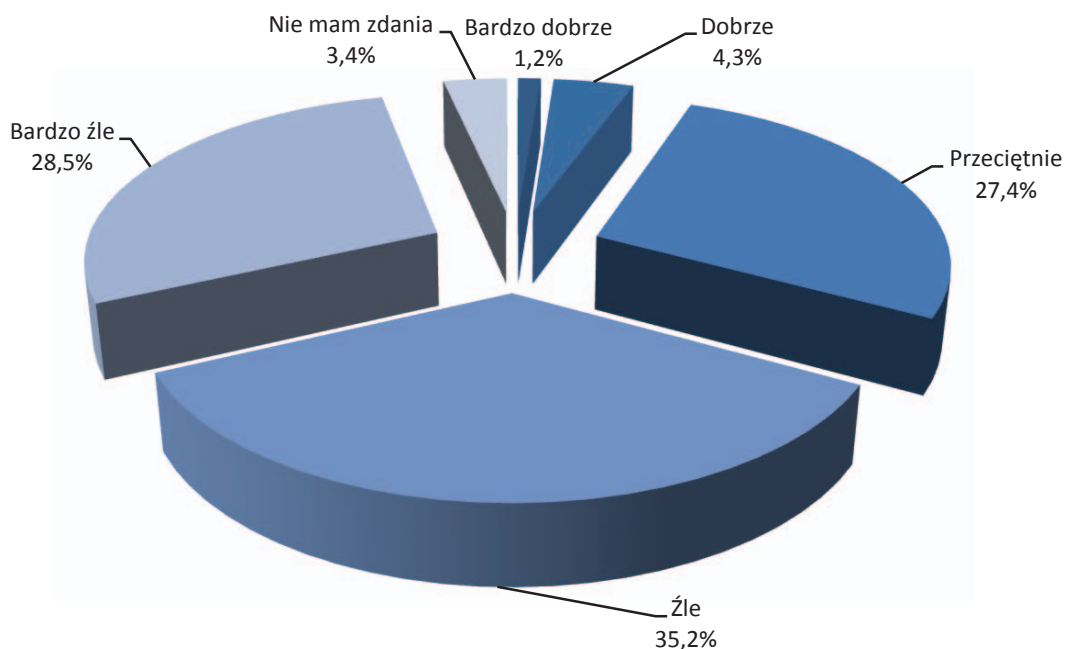

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Badanie ankietowe – mieszkańcy”

PYTANIE 6. JAK OCENIA PANI/PAN ATRAKCYJNOŚĆ RYNKU PRACY W POWIECIE RADOMSZCZAŃSKIM?

Przeważająca grupa ankietowanych uważa, iż atrakcyjność rynku pracy w Powiecie jest zła (35,2%) lub bardzo zła (28,5%). Jedynie 5,5% stwierdza dobry i bardzo dobry poziom atrakcyjności rynku pracy.

WYKRES 22. OCENA ATRAKCYJNOŚCI RYNKU PRACY W POWIECIE RADOMSZCZAŃSKIM

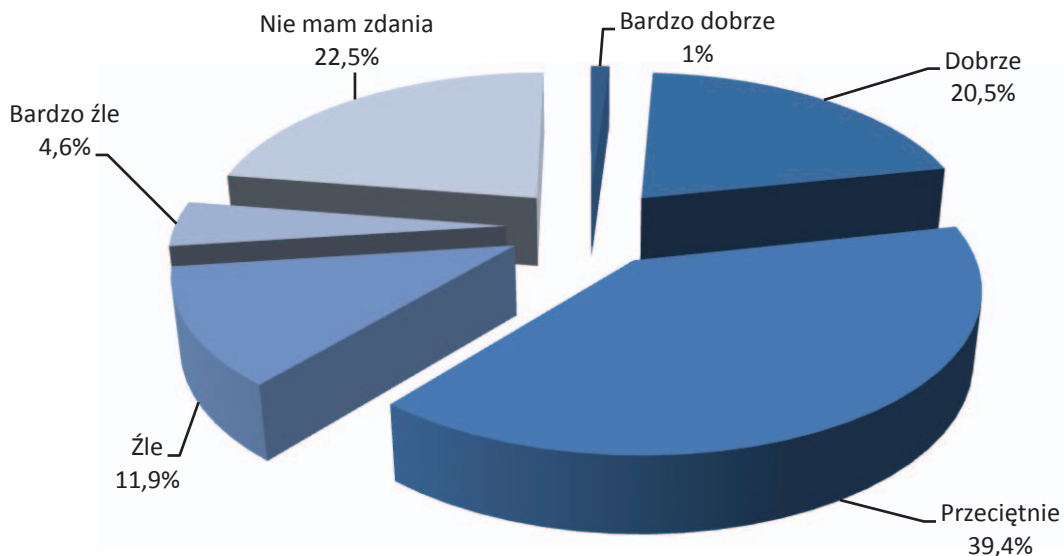
Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Badanie ankietowe – mieszkańcy”

PYTANIE 7. JAK OCENIA PANI/PAN JAKOŚĆ OPIEKI SPOŁECZNEJ W POWIECIE RADOMSZCZAŃSKIM?

Jakość opieki społecznej oceniana jest przez większość ankietowanych jako przeciętna (39,4%). Duży odsetek badanych (22,5%) nie ma zdania na ten temat.

WYKRES 23. OCENA JAKOŚCI OPIEKI SPOŁECZNEJ W POWIECIE RADOMSZCZAŃSKIM

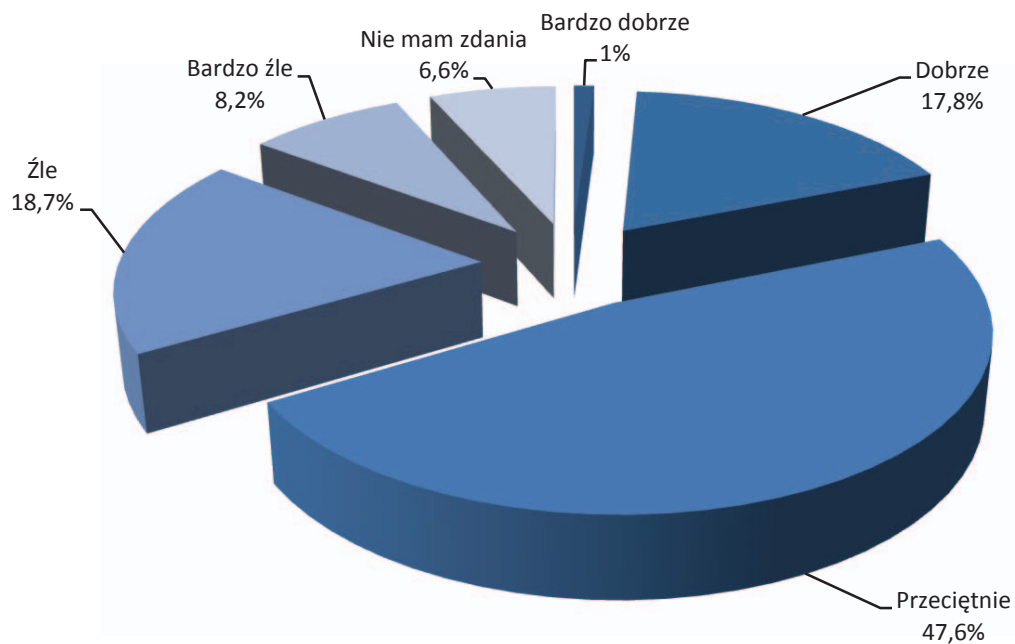

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Badanie ankietowe – mieszkańcy”

PYTANIE 8. JAK OCENIA PANI/PAN STAN INFRASTRUKTURY PUBLICZNEJ W POWIECIE RADOMSZCZAŃSKIM?

Niemal połowa ankietowanych (47,6%) oceniła stan infrastruktury publicznej jako przeciętny. Prawie co piątą badany określił jej stan jako zły.

WYKRES 24. OCENA STANU INFRASTRUKTURY PUBLICZNEJ W POWIECIE RADOMSZCZAŃSKIM

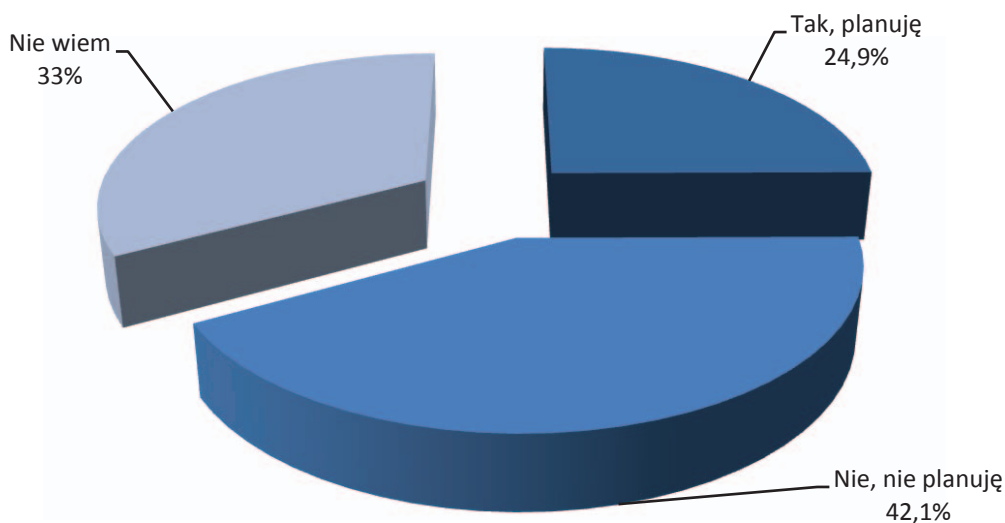

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Badanie ankietowe – mieszkańcy”

PYTANIE 9. CZY W PERSPEKTYWIE NAJBLIŻSZYCH 2 LAT PLANUJE PANI/PAN OPUSZCZENIE POWIATU RADOMSZCZAŃSKIEGO?

Największa grupa badanych (42,1%) nie planuje opuszczenia Powiatu Radomszczańskiego w perspektywie najbliższych 2 lat. Co trzecia osoba (33%) nie ma sprecyzowanych planów, a co czwarta (24,9%) planuje opuścić teren Powiatu.

WYKRES 25. PLANY OPUSZCZENIA POWIATU RADOMSZCZAŃSKIEGO W PERSPEKTYWIE 2 LAT

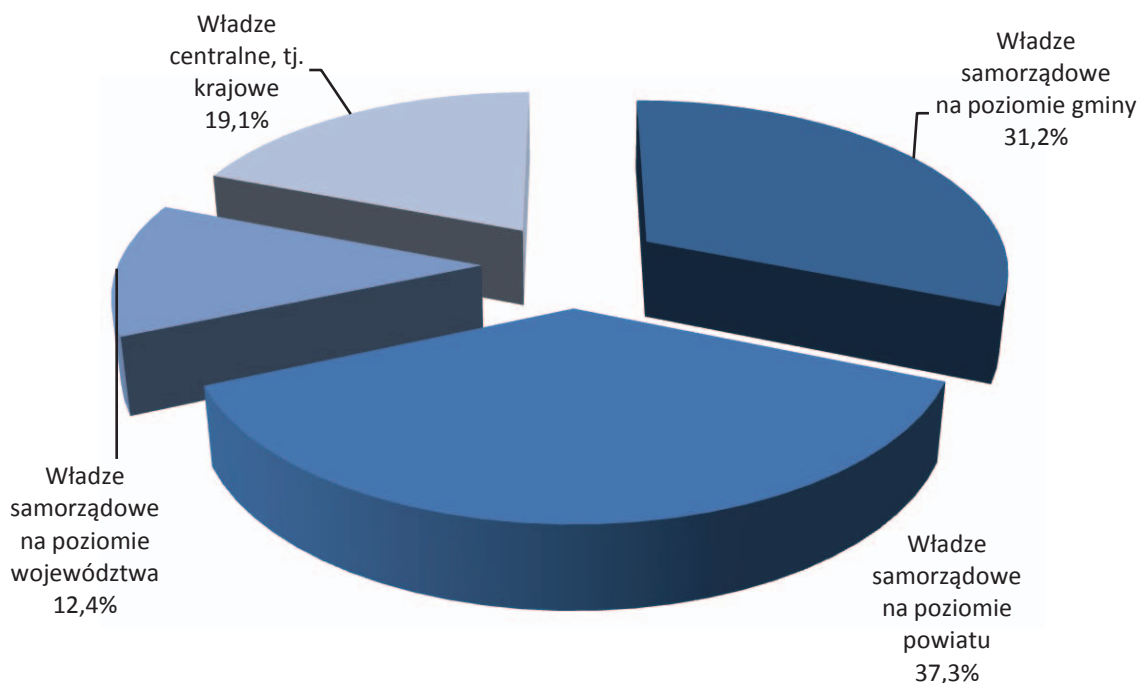

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Badanie ankietowe – mieszkańcy”

PYTANIE 10. CZY PANI/PANA ZDANIEM NAJWIĘKSZY WPŁYW NA LOKALNY ROZWÓJ SPOŁECZNO-GOSPODAR-CZY MAJĄ...

Największy wpływ na lokalny rozwój społeczno-gospodarczy przypisywany jest władzom samorządowym na poziomie powiatu (37,3% ankietowanych) oraz na poziomie gminy (31,2%).

WYKRES 26. WPŁYW WŁADZ NA LOKALNY ROZWÓJ SPOŁECZNO-GOSPODAR-CZY

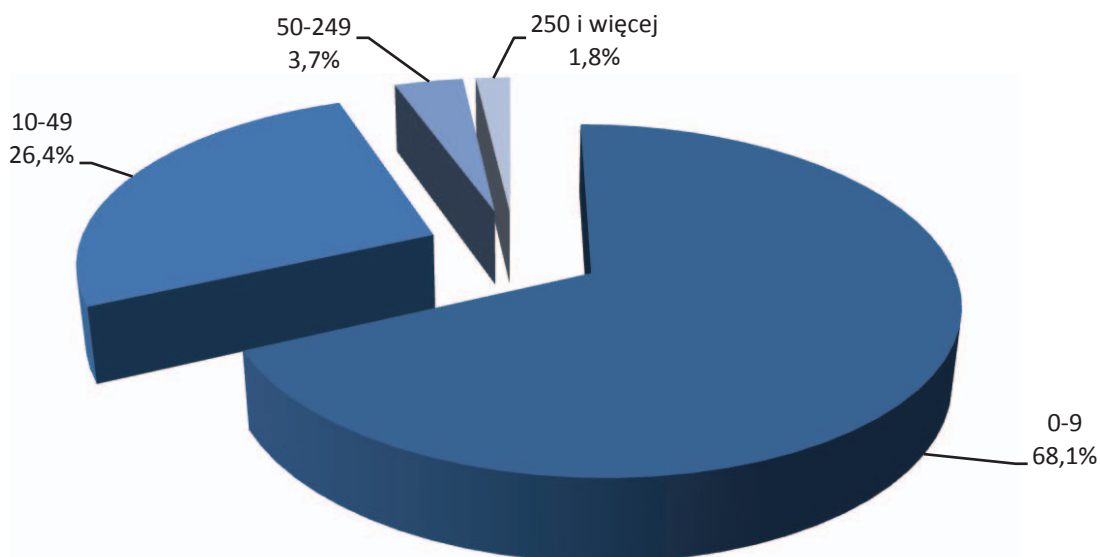

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Badanie ankietowe – mieszkańcy”

3.2. WYNIKI BADANIA ANKIETOWEGO – PRZEDSIĘBIORCY

Zdecydowana większość przedsiębiorców (68,1%) objętych badaniem pracuje w przedsiębiorstwie małym, zatrudniającym do 9 pracowników. Drugą grupę stanowią przedstawiciele przedsiębiorstw zatrudniających 10-49 pracowników (26,4%).

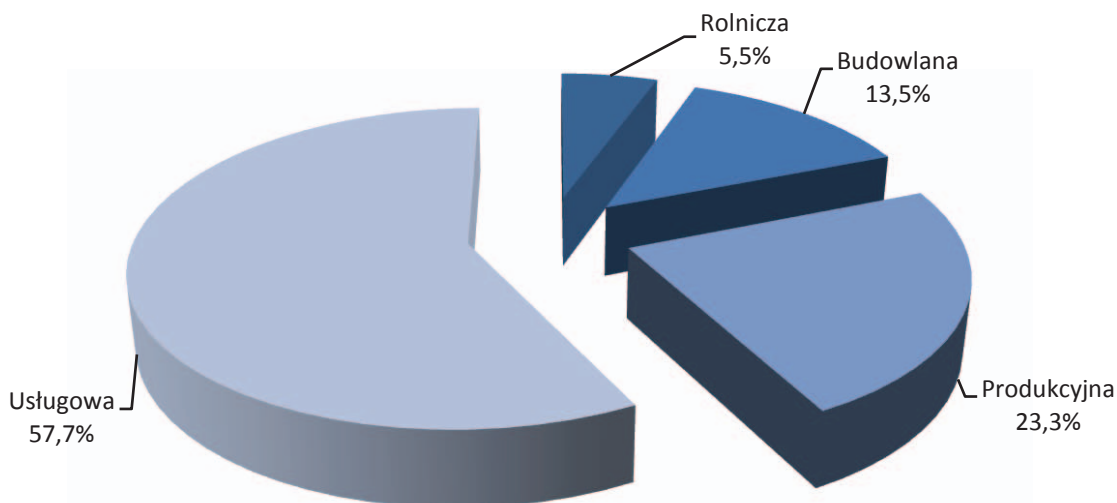
WYKRES 27. STRUKTURA ZATRUDNIENIA W BADANYCH PRZEDSIĘBIORSTWACH

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Badanie ankietowe – przedsiębiorcy”

Większość badanych przedsiębiorstw należy do branży usługowej (57,7%) oraz produkcyjnej (23,3%).

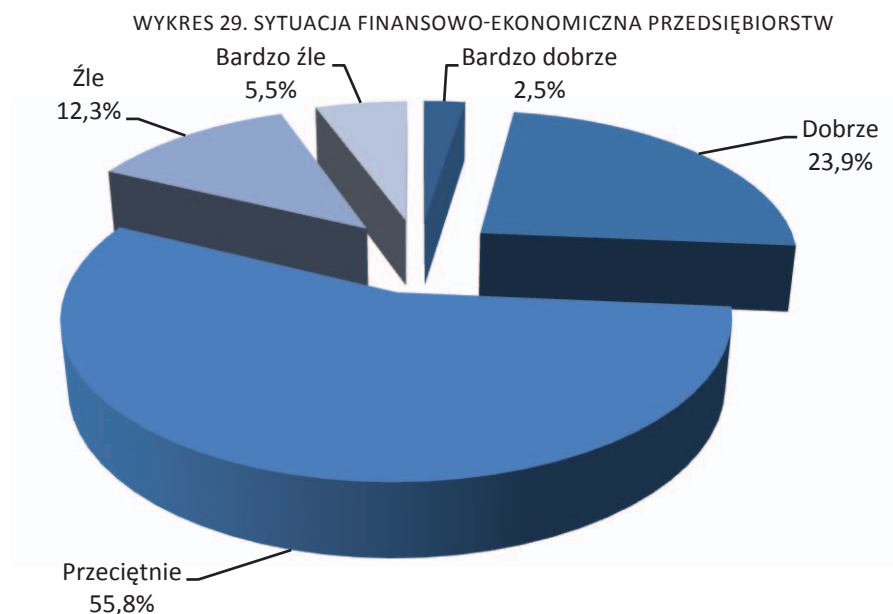
WYKRES 28. STRUKTURA BRANŻOWA PRZEDSIĘBIORSTW

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Badanie ankietowe – przedsiębiorcy”

PYTANIE 1. JAK OCENIA PANI/PAN SYTUACJĘ FINANSOWO-EKONOMICZNĄ PRZEDSIĘBIORSTWA?

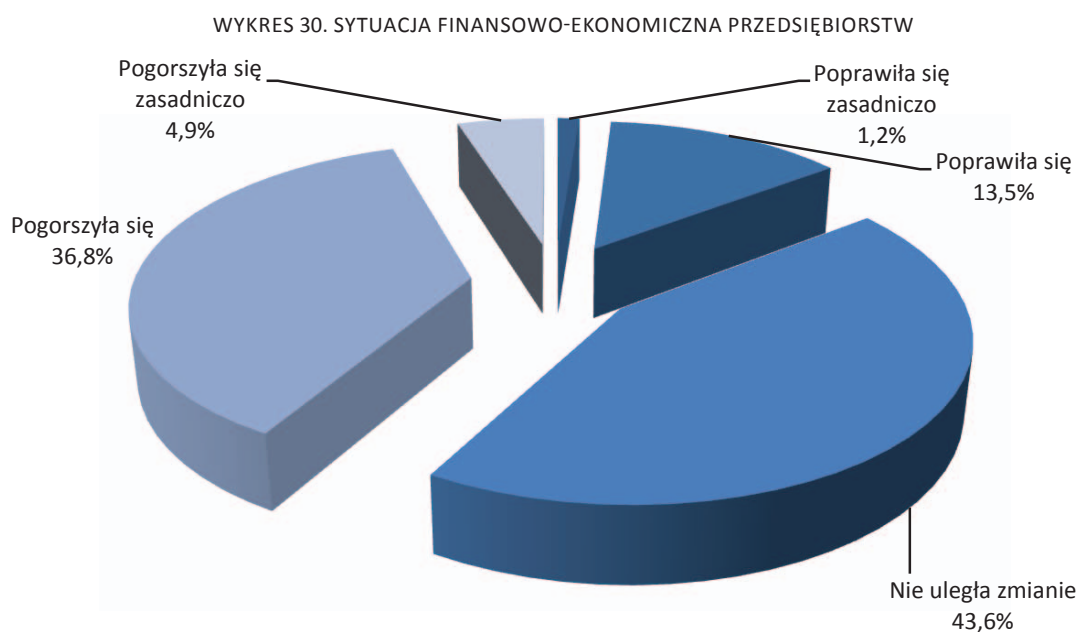
Badani przedstawiciele przedsiębiorstw oceniają kondycję finansowo-ekonomiczną w przeważającej części jako przeciętną (55,8%). Drugą stosunkowo liczną grupą są przedsiębiorstwa o dobrej kondycji (23,9%).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Badanie ankietowe – przedsiębiorcy”

PYTANIE 2. CZY SYTUACJA FINANSOWO-EKONOMICZNA PAŃSTWA PRZEDSIĘBIORSTWA ZMIENIŁA SIĘ W OSTATNICH 4 LATACH?

Sytuacja finansowo-ekonomiczna badanych przedsiębiorstw w większości nie uległa zmianie (43,6%). Duża liczba przedsiębiorców wskazała pogorszenie się sytuacji finansowo-ekonomicznej (36,8%).

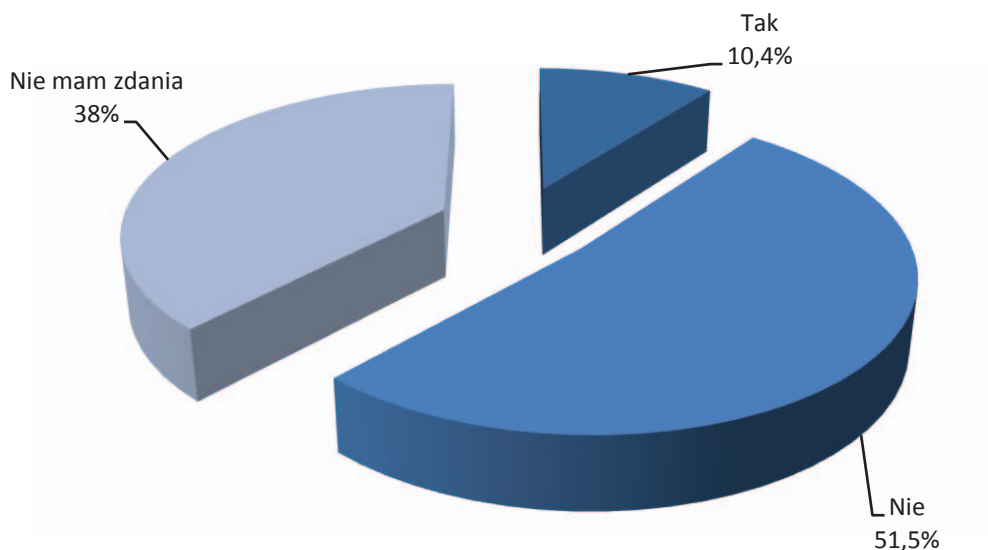

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Badanie ankietowe – przedsiębiorcy”

PYTANIE 3. CZY PANI/PANA ZDANIEM OFERTA EDUKACYJNA W POWIECIE RADOMSZCZAŃSKIM JEST ADEKWATNA DO POTRZEB RYNKU PRACY?

Większość ankietowanych uważa, iż oferta edukacyjna szkół w Powiecie Radomszczańskim nie jest dopasowana do rynku pracy (51,5%). Jedynie 10,4% stwierdza, iż jest ona adekwatna do potrzeb.

WYKRES 31. DOPASOWANIE OFERTY EDUKACYJNEJ DO POTRZEB RYNKU PRACY

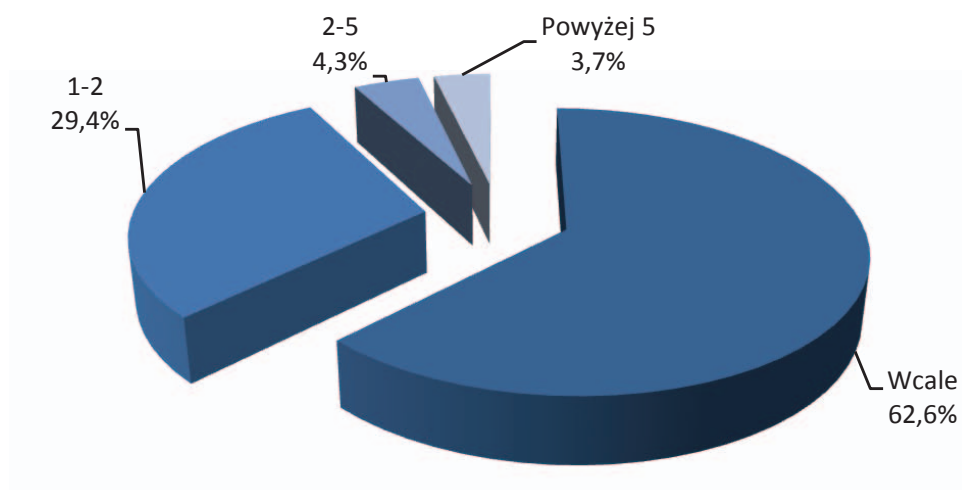

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Badanie ankietowe – przedsiębiorcy”

PYTANIE 4. ILU ABSOLWENTÓW Z TERENU POWIATU RADOMSZCZAŃSKIEGO ZOSTAŁO ZATRUDNIONYCH W PANI/PANI PRZEDSIĘBIORSTWIE W CIĄGU OSTATNICH 2 LAT?

Zdecydowana większość przedsiębiorców (62,6%) nie zatrudniała absolwentów szkół w ciągu ostatnich dwóch lat. Natomiast gdy absolwenci już byli zatrudniani, to ich liczba wahała się najczęściej od 1 do 2 (29,4% przedsiębiorstw).

WYKRES 32. LICZBA ZATRUDNIANYCH ABSOLWENTÓW W PRZEDSIĘBIORSTWACH

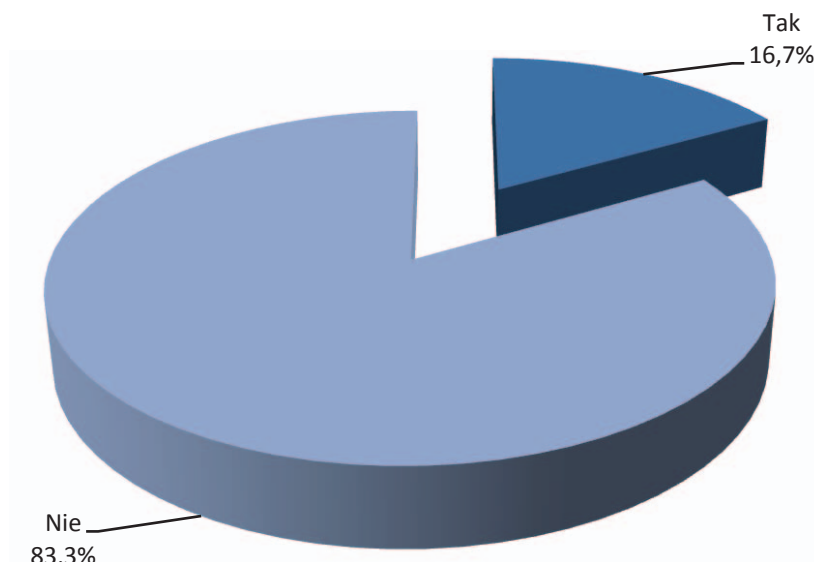

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Badanie ankietowe – przedsiębiorcy”

PYTANIE 5. CZY W OSTATNICH 4 LATACH ZREALIZOWANO W PRZEDSIĘBIORSTWIE INWESTYJCĘ O JEDNOSTKOWEJ WARTOŚCI POWYŻEJ 500 TYS. ZŁ?

W 83,3% przedsiębiorstw z terenu Powiatu Radomszczańskiego nie podjęto inwestycji o wartości powyżej 500 tys. zł.

WYKRES 33. REALIZACJA INWESTYCJI POWYŻEJ 500 TYS. ZŁ

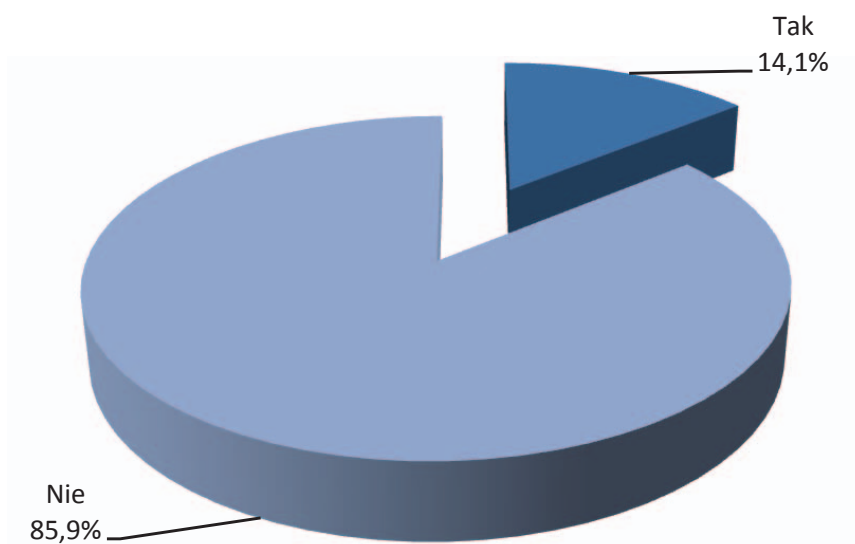

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Badanie ankietowe – przedsiębiorcy”

PYTANIE 6. CZY PRZEDSIĘBIORSTWO REALIZUJE DZIAŁALNOŚĆ EKSPORTOWĄ?

Zdecydowana większość przedsiębiorstw (85,9%) prowadzi działalność na terenie Polski, nie eksportując towarów i usług za granicę.

WYKRES 34. PROWADZENIE DZIAŁALNOŚCI EKSPORTOWEJ PRZEZ PRZEDSIĘBIORSTWA

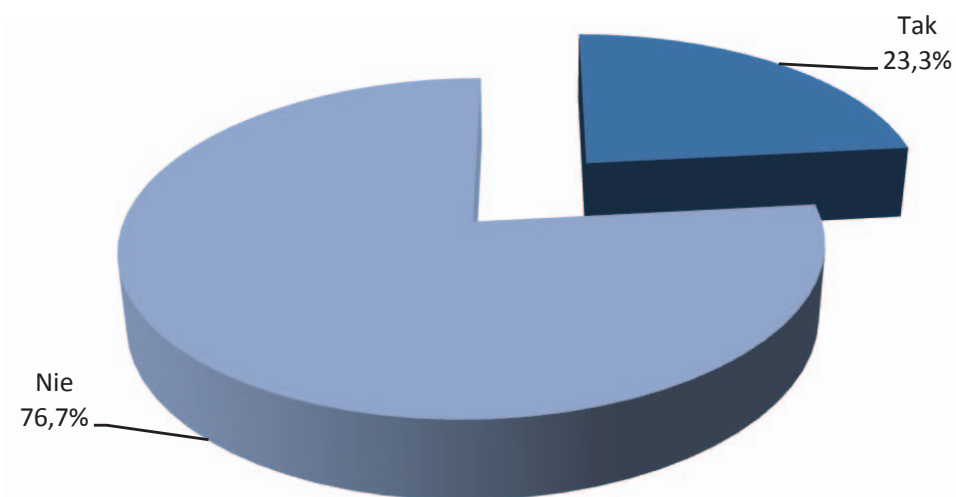

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Badanie ankietowe – przedsiębiorcy”

PYTANIE 7. CZY PRZEDSIĘBIORSTWO PLANUJE ROZPOCZĘCIE LUB ROZWINIĘCIE DZIAŁALNOŚCI EKSPORTOWEJ?

Badane przedsiębiorstwa (76,7%) w większości nie planują rozpoczęcia lub rozwinięcia działalności eksportowej.

WYKRES 35. PLANOWANIE LUB ROZWINIĘCIE DZIAŁALNOŚCI EKSPORTOWEJ

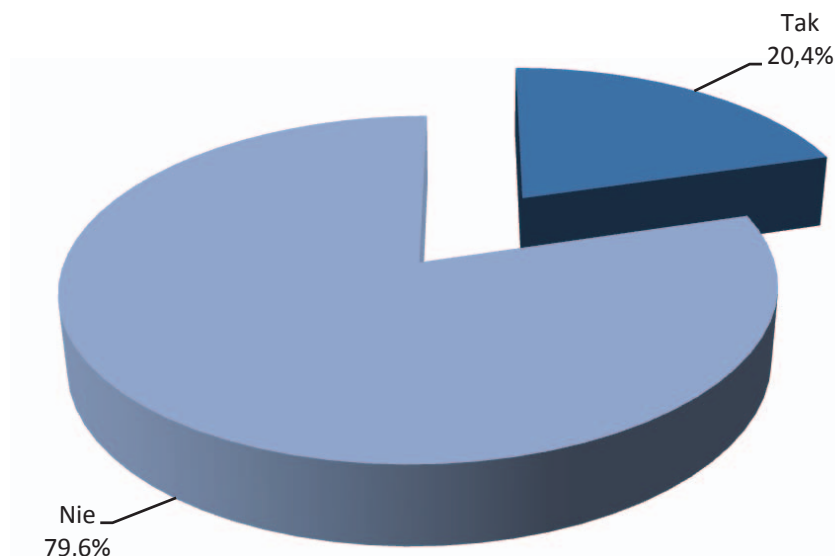

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Badanie ankietowe – przedsiębiorcy”

PYTANIE 8. CZY W OSTATNICH 4 LATACH PRZEDSIĘBIORSTWO POZYSKAŁO ŚRODKI Z DOTACJI UNII EUROPEJSKIEJ BĄDŹ INNYCH ŹRÓDEŁ ZAGRANICZNYCH?

Ankietowani w większości (79,6%) stwierdzili, iż nie pozyskali środków z dotacji Unii Europejskiej i innych źródeł zagranicznych.

WYKRES 36. POZYSKIWANIE DOTACJI Z UNII EUROPEJSKIEJ BĄDŹ INNYCH ŹRÓDEŁ ZAGRANICZNYCH

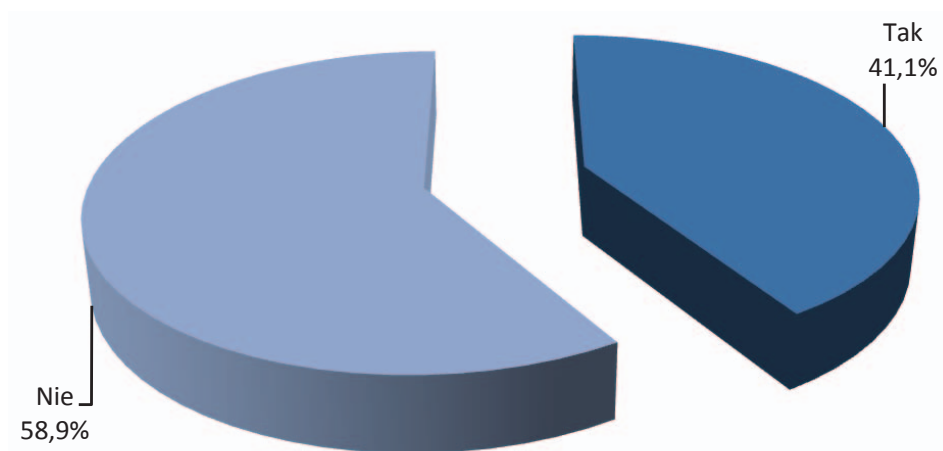

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Badanie ankietowe – przedsiębiorcy”

PYTANIE 9. CZY W PERSPEKTYWIE NAJBLIŻSZYCH 2 LAT PRZEDSIĘBIORSTWO PLANUJE APLIKOWAĆ O ŚRODKI Z DOTACJI UNII EUROPEJSKIEJ BĄDŹ INNYCH ŹRÓDEŁ ZAGRANICZNYCH?

Ponad połowa przedsiębiorstw (58,9%) nie planuje pozyskiwania środków z dotacji z Unii Europejskiej lub innych źródeł zagranicznych.

WYKRES 37. PLANOWANIE POZYSKANIA ŚRODKÓW Z DOTACJI UNII EUROPEJSKIEJ LUB INNYCH ŹRÓDEŁ ZAGRANICZNYCH

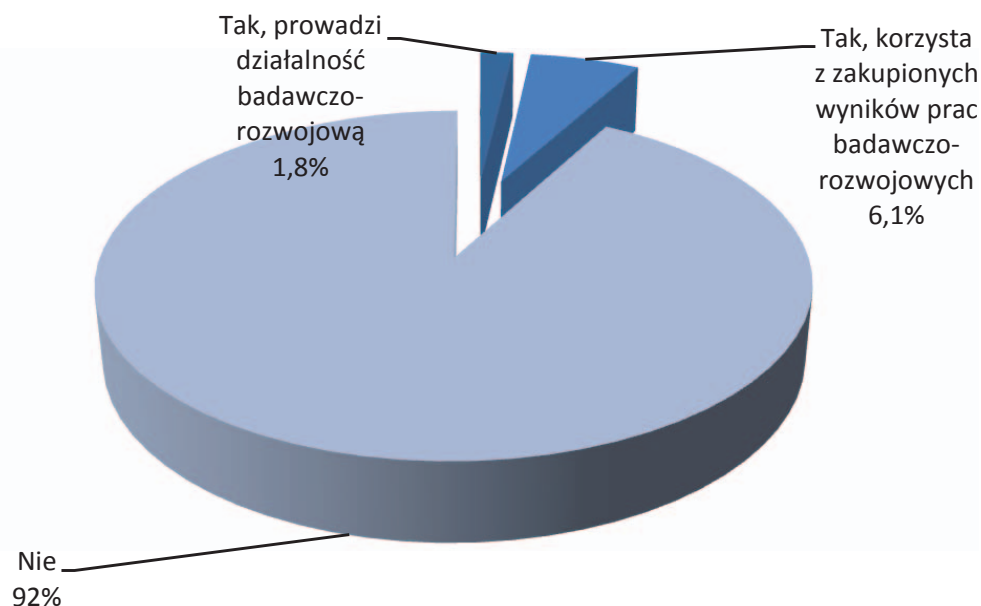

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Badanie ankietowe – przedsiębiorcy”

PYTANIE 10. CZY PRZEDSIĘBIORSTWO PROWADZI DZIAŁALNOŚĆ BADAWCZO-ROZWOJOWĄ LUB KORZYSTA Z ZAKUPIONYCH WYNIKÓW PRAC BADAWCZO-ROZWOJOWYCH?

Zdecydowana większość przedsiębiorstw (92%) nie korzysta z zakupionych prac badawczo rozwojowych i nie prowadzi działalności badawczo-rozwojowej.

WYKRES 38. PROWADZENIE DZIAŁALNOŚCI BADAWCZO-ROZWOJOWEJ LUB KORZYSTANIE Z WYNIKÓW PRAC BADAWCZO-ROZWOJOWYCH

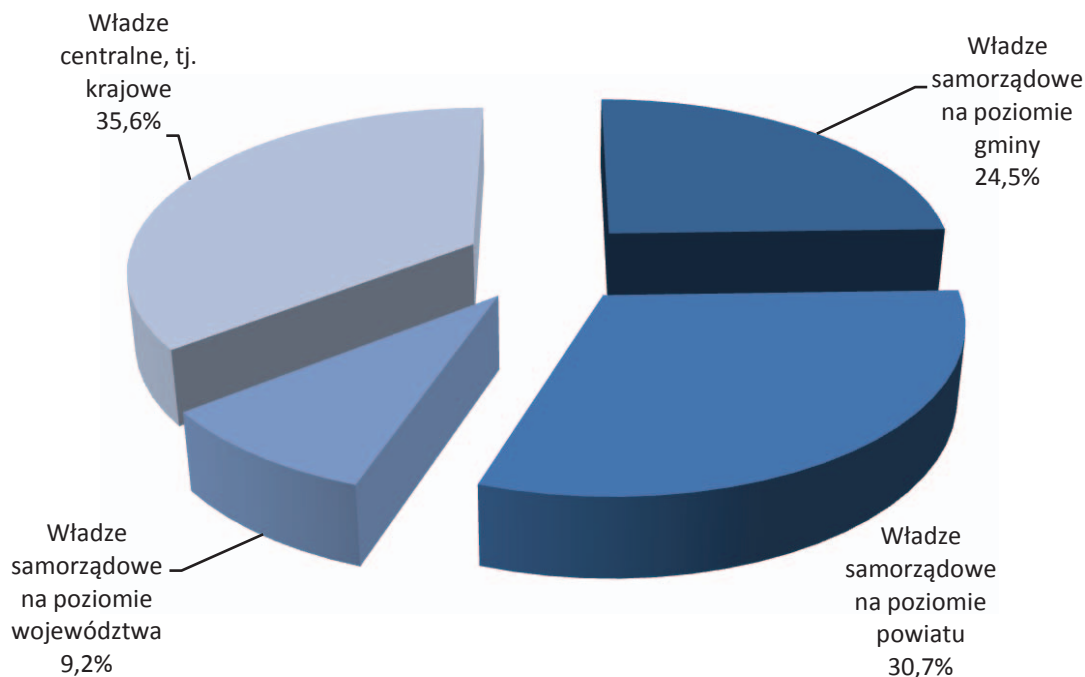
Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Badanie ankietowe – przedsiębiorcy”

PYTANIE 11. CZY PANI/PANA ZDANIEM NAJWIĘKSZY WPŁYW NA LOKALNY ROZWÓJ SPOŁECZNO-GOSPODARCZY MAJĄ...

Według większości przedsiębiorców wpływ na lokalny rozwój społeczno-gospodarczy mają władze krajowe (35,6%) oraz władze samorządowe na poziomie powiatu (30,7%).

WYKRES 39. WPŁYW WŁADZ NA LOKALNY ROZWÓJ SPOŁECZNO-GOSPODARCZY

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Badanie ankietowe – przedsiębiorcy”

3.3. PODSUMOWANIE

W kontekście wyników badania ankietowego przeprowadzonego wśród mieszkańców i przedsiębiorców, główne zadania dla samorządu powiatowego na najbliższe lata to wzmocnienie kompetencji absolwentów, powiązanie edukacji ponadgimnazjalnej z lokalnym i regionalnym rynkiem pracy oraz stymulowanie współpracy międzysektorowej w lokalnej gospodarce i zwiększenie zaangażowania samorządu w podniesienie kompetencji rozwojowych przedsiębiorców.

SPIS MAP

Mapa 1. Położenie Powiatu Radomszczańskiego oraz podział na gminy	35
Mapa 2. Gospodarstwa agroturystyczne w Powiecie Radomszczańskim (stan na luty 2014 r.)	63
Mapa 3. Obszary zagrożone powodzią w powiecie radomszczańskim	66

SPIS TABEL

Tabela 1. Matryca pól strategicznych i operacyjnych	9
Tabela 2. Matryca oddziaływań celów operacyjnych strategii	18
Tabela 3. Wskaźniki ogólne	19
Tabela 4. Wskaźniki – Pole strategiczne 1.	19
Tabela 5. Wskaźniki – Pole strategiczne 2.	20
Tabela 6. Wskaźniki – Pole strategiczne 3.	20
Tabela 7. Matryca spójności SRPR 2020 i SRK 2020	22
Tabela 8. Matryca spójności SRPR 2020 i SRWł 2020	23
Tabela 9. Różnice między monitoringiem i ewaluacją	26
Tabela 10. Terminy dotyczące przekazywania dokumentów, stanowiących narzędzia monitoringu i ewaluacji, uczestnikom procesu	32
Tabela 11. Szczegółowy plan postępowania w ramach przygotowania Rocznej raportu monitoringowego	33
Tabela 12. Liczba ludności i powierzchnia Powiatu Radomszczańskiego, województwa łódzkiego i Polski (stan na grudzień 2012 r.)	36
Tabela 13. Powierzchnia, ludność, liczba sołectw i miejscowości poszczególnych gmin Powiatu Radomszczańskiego (stan na grudzień 2012 r.)	36
Tabela 14. Wskaźnik przyrostu naturalnego i salda migracji Powiatu Radomszczańskiego (od grudnia 2008 r. do grudnia 2012 r.)	38
Tabela 15. Formy ochrony przyrody na terenie Powiatu Radomszczańskiego (stan na grudzień 2012 r.)	43
Tabela 16. Wydatki Powiatu (własne + zewnętrzne) na inwestycje drogowe zrealizowane przez Powiat Radomszczański w latach 2007-2013	46
Tabela 17. Liczba podmiotów gospodarczych działających w gminach Powiatu Radomszczańskiego (od grudnia 2010 r. do grudnia 2012 r.)	47
Tabela 18. Struktura użytkowania gruntów w powiecie radomszczańskim (stan na grudzień 2010)	48
Tabela 19. Liczba bezrobotnych w powiecie radomszczańskim	49
Tabela 20. Stopa bezrobocia w powiecie radomszczańskim	49
Tabela 21. Struktura bezrobocia według płci w powiecie radomszczańskim	50
Tabela 22. Struktura bezrobocia według wykształcenia w powiecie radomszczańskim	50
Tabela 23. Pracujący według sektorów	52
Tabela 24. Bezrobocie według zawodów na koniec 2012 r. – wybrane pozycje KZiS	52
Tabela 25. Oferty pracy według zawodów za drugie półrocze 2012 r. – wybrane pozycje KZiS	56
Tabela 26. Charakterystyka bibliotek działających w Powiecie Radomszczańskim w grudniu 2012 r.	60
Tabela 27. Liczba uczniów uczęszczających do placówek edukacyjnych zlokalizowanych na terenie powiatu radomszczańskiego	67
Tabela 28. Udział uczniów z obszarów wiejskich w ogólnej liczbie uczniów według placówki edukacyjnej	68
Tabela 29. Kierunki kształcenia – Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 1 im. St. Staszica w Radomsku	69
Tabela 30. Kierunki kształcenia – I Liceum Ogólnokształcące im. F. Fabianiego w Radomsku	69
Tabela 31. Kierunki kształcenia – II Liceum Ogólnokształcące im. K. K. Baczyńskiego w Radomsku	69

Tabela 32. Kierunki kształcenia – Zespół Szkół Drzewnych i Ochrony Środowiska w Radomsku	69
Tabela 33. Kierunki kształcenia – Zespół Szkół Drzewnych i Ochrony Środowiska w Radomsku – Technikum Uzupełniające dla Dorosłych Nr 4	70
Tabela 34. Kierunki kształcenia – Zespół Szkół Drzewnych i Ochrony Środowiska w Radomsku – Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych	70
Tabela 35. Kierunki kształcenia – Zespół Szkół Drzewnych i Ochrony Środowiska w Radomsku – Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 3 im. M. Kopernika	70
Tabela 36. Kierunki kształcenia – Zespół Szkół Elektryczno-Elektronicznych im. prof. dr. inż. J. Groszkowskiego w Radomsku	71
Tabela 37. Kierunki kształcenia – Zespół Szkół Ekonomicznych w Radomsku	71
Tabela 38. Kierunki kształcenia – Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Przedborzu	71
Tabela 39. Kierunki kształcenia – Zasadnicza Szkoła Zawodowa, Centrum Kształcenia Zawodowego w Przedborzu – Oddział Terenowy	72
Tabela 40. Kierunki kształcenia – Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego im. Wł. St. Reymonta w Dobryszycach	72
Tabela 41. Kadra pedagogiczna według stopni zawodowych pracująca w placówkach edukacyjnych prowadzonych przez Powiat Radomszczański i inne instytucje	73
Tabela 42. Liczba zatrudnionych lekarzy według oddziału i poradni	76
Tabela 43. Zgony według przyczyn odnotowane w Powiecie Radomszczańskim w 2012 r.	78
Tabela 44. Liczba zatrudnionych lekarzy i personelu medycznego w poradniach SPZOZ PRO FAMILIA w Radomsku w 2013 r.	79
Tabela 45. Liczba personelu medycznego wg stopnia specjalizacji w SPZOZ PRO FAMILIA w Radomsku w 2013 r.	79
Tabela 46. Budżet przeznaczony na współpracę Powiatu Radomszczańskiego z organizacjami pozarządowymi w latach 2011-2014	85
Tabela 47. Macierz SWOT – obszar przestrzeń, infrastruktura, środowisko	86
Tabela 48. Macierz SWOT – obszar kapitał ludzki	88
Tabela 49. Macierz SWOT – obszar: przedsiębiorczość i kooperacja	90
Tabela 50. Macierz analizy wzajemnego oddziaływania wewnętrznych sił obszaru (S) i szans (O) płynących z otoczenia	93
Tabela 51. Macierz analizy wzajemnego oddziaływania wewnętrznych sił obszaru (S) i zagrożeń (T) płynących z otoczenia	94
Tabela 52. Macierz analizy wzajemnego oddziaływania wewnętrznych słabości obszaru (W) i szans (O) płynących z otoczenia	95
Tabela 53. Macierz analizy wzajemnego oddziaływania wewnętrznych słabości obszaru (W) i zagrożeń (T) płynących z otoczenia	96
Tabela 54. Macierz wzajemnego oddziaływania zewnętrznych zagrożeń (T) i wewnętrznych słabości (W)	97
Tabela 55. Macierz wzajemnego oddziaływania zewnętrznych zagrożeń (T) i wewnętrznych atutów obszaru (S)	97
Tabela 56. Macierz wzajemnego oddziaływania zewnętrznych sposobności (O) i wewnętrznych słabości (W)	98
Tabela 57. Macierz wzajemnego oddziaływania zewnętrznych sposobności (O) i wewnętrznych atutów (S)	99
Tabela 58. Cztery podstawowe typy strategii	100
Tabela 59. Zestawienie ćwiartek macierzy SWOT-TOWS	100

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Udział ludności gmin w ogólnej liczbie ludności Powiatu Radomszczańskiego (stan na grudzień 2012 r.)	37
Wykres 2. Liczba ludności w Powiecie Radomszczańskim (od grudnia 2008 r. do grudnia 2012 r.)	37
Wykres 3. Struktura wiekowa ludności Powiatu Radomszczańskiego (od grudnia 2008 r. do grudnia 2012 r.) ...	38
Wykres 4. Liczba gospodarstw rolnych według wielkości, działających w powiecie radomszczańskim w grudniu 2010 r.	49
Wykres 5. Stopa bezrobocia w powiecie radomszczańskim – ujęcie graficzne	50
Wykres 6. Struktura bezrobocia według wykształcenia powiecie radomszczańskim – ujęcie graficzne	51
Wykres 7. Liczba przestępstw popełnionych na terenie powiatu radomszczańskiego w roku 2009 i 2012	64
Wykres 8. Przestępstwa drogowe popełnione w Powiecie Radomszczańskim w latach 2009-2013	64
Wykres 9. Czyny karalne popełniane przez nieletnich	65
Wykres 10. Liczba uczniów uczęszczających do placówek edukacyjnych zlokalizowanych na terenie powiatu radomszczańskiego – porównanie dla lat 2009 i 2013	68
Wykres 11. Struktura zatrudnienia kadry pedagogicznej w placówkach edukacyjnych zlokalizowanych na terenie powiatu radomszczańskiego	73
Wykres 12. Liczba zgonów odnotowanych w powiecie radomszczańskim w latach 2008-2012	78
Wykres 13. Struktura płci respondentów	101
Wykres 14. Struktura wiekowa respondentów	101
Wykres 15. Struktura wykształcenie respondentów	102
Wykres 16. Miejsce zamieszkania respondentów	102
Wykres 17. Ocena jakości życia mieszkańców Powiatu Radomszczańskiego	103
Wykres 18. Jakość życia mieszkańców Powiatu Radomszczańskiego	103
Wykres 19. Ocena jakości kształcenia ponadgimnazjalnego w Powiecie Radomszczańskim	104
Wykres 20. Ocena jakości opieki zdrowotnej świadczonej przez Szpital Powiatowy w Radomsku	104
Wykres 21. Ocena poziomu bezpieczeństwa publicznego w powiecie radomszczańskim	105
Wykres 22. Ocena atrakcyjności rynku pracy w powiecie radomszczańskim	105
Wykres 23. Ocena jakości opieki społecznej w powiecie radomszczańskim	106
Wykres 24. Ocena stanu infrastruktury publicznej w powiecie radomszczańskim	106
Wykres 25. Plany opuszczenia powiatu radomszczańskiego w perspektywie 2 lat	107
Wykres 26. Wpływ władz na lokalny rozwój społeczno-gospodarczy	107
Wykres 27. Struktura zatrudnienia w badanych przedsiębiorstwach	108
Wykres 28. Struktura branżowa przedsiębiorstw	108
Wykres 29. Sytuacja finansowo-ekonomiczna przedsiębiorstw	109
Wykres 30. Sytuacja finansowo-ekonomiczna przedsiębiorstw	109
Wykres 31. Dopasowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy	110
Wykres 32. Liczba zatrudnianych absolwentów w przedsiębiorstwach	110
Wykres 33. Realizacja inwestycji powyżej 500 tys. zł	111
Wykres 34. Prowadzenie działalności eksportowej przez przedsiębiorstwa	111
Wykres 35. Planowanie lub rozwinięcie działalności eksportowej	112
Wykres 36. Pozyskiwanie dotacji z Unii Europejskiej bądź innych źródeł zagranicznych	112
Wykres 37. Planowanie pozyskania środków z dotacji Unii Europejskiej lub innych źródeł zagranicznych	113
Wykres 38. Prowadzenie działalności badawczo-rozwojowej lub korzystanie z wyników prac badawczo-rozwojowych	113
Wykres 39. Wpływ władz na lokalny rozwój społeczno-gospodarczy	114

**Formularz wnoszenia uwag do dokumentu pod nazwą
Prognoza Oddziaływania na Środowisko dla projektu „Strategii Rozwoju Powiatu Radomszczańskiego 2020”**

Lp.	Kwestionowany zapis Prognozy Oddziaływania na Środowisko	Nr strony	Proponowana treść zapisu po zmianie	Uzasadnienie/wyjaśnienie

.....
Imię i nazwisko osoby wypełniającej formularz (drukowane litery)

- Lista może być wydłużona, jeśli zachodzi taka potrzeba.